FELSEFİ AŞK

Mehmet İnanç Turan

İsveç Yazarlar Birliği üyesidir. Yayınlanmış kitapları şunlardır:

Nâzım'ı Anlamak (Pêrî, 1998)
Hayat Aşk ve Kadın (Etki, 2000)
Yıkıntının Tarihi ve Teorisi (Etki, 2001)
İnsan Olması Engellenmiş İnsan (Etki, 2001)
Edebiyatla Örülmüş Aşk Mektupları (Etki, 2003)
Nâzım'ı Nâzımca Anlamak (Etki, 2004)
Shakespeare ile Tanışmak İster misiniz? (Etki, 2006)
Shakespeare ile Tarihe Yolculuk (Etki, 2006)
Küreselleşme (Etki, 2006)
Aykırıhayat (Etki, 2007)
Düşünmenin Felsefi Yolu (Etki, 2007)
Siz de Filozofsunuz (Etki, 2007)
Bin Bir Aforizma (Etki, 2008)
Yaşanmamış Sosyalizm (Yordam, 2009)
Özgür Bir Dünya İçin Direnen Kasabalılar (Etki, 2009)
Felsefenin Ateşi (Kalkedon, 2009)
Marksizmin Doğuşu (Kalkedon, 2010)
Tarihin Silinmez Mürekkepli Aşkları (Kalkedon, 2010)
12 Eylül Karanlığında Ölüme Ateş Yakanlar (Kalkedon, 2010)

inancmehmet@hotmail.com

Canımdan önemli sevgili İnanç Tuna'ya…

Kitapta adı geçen filozoflardan yapılan aktarmalar, filozofların eserlerinden olduğu gibi alınmış ve italik yazılmıştır.

YABANCI ADAMA

”*Mutluluk, keyif, insanı büyütürken, sorun ve acı onu küçültür*,” diyordu Feuerbach. Küçülüyor muyum ben? İsveçli sevgilimin yarattığı hüsranla küçülüyor, eksiliyor muyum? Acıma ağırbaşlı bakamıyor muyum? Evet kaktüs iğnesi gibi batıyor acılar, görünmez kanımı akıtıyor. Saban demiri toprağa saplanır gibi acılar yüreğime saplanıyor. Gergin yay gibiyim. Kederimin gölgeleri göğe kadar uzuyor. Mısır sapı gibi kırıldı yüreğim.

Ne kadar da kendimi vererek sevmiştim seni! İnsanların yaşamayı, göğün martıları, denizin balıkları sevdiği gibi. Dünyanın bütün sevinçlerini, mutluluklarını sana verdiğimi kendin söylemez miydin? Silinmez gökkuşağı çizmedik mi sevinçlerimizden? Şimdi ne oldu? Yüreğimi çiviledin duvara, onun işkencecisi oldun. Yüreğimde sevdaya, güvene dair ne varsa çalıp götürdün hırsız gibi. Artık günler, geceler beni okşamıyor; kirpi gibi dokunuyor derime. Ayazda donmuş insan gibiyim, yaşamıyorum.

Ölüm çarmıhına gerdin beni, ölümün habercisi oldun. Rayları öperek gelen ölüm treninin tekerleği üzerimden geçip gidecek. Nasıl öleceğimi bilmenin korkunçluğu, ölüm korkusunun yanında hiçbir şey! Octavio Paz’ın sözlerini hatırlıyorsun değil mi?

”*Ölüm bir oktur, bilinmeyen bir elin bıraktığı.*”

Genele uyan bir söz bazen özele uymuyor. Benim ölüm okumun atıcısı şimdiden belli, sensin İsveçli sevgilim.

Sonuna gelmek, başlama noktasına varmakmış. Her “son” bir başlangıç, her “başlangıç” bir son. Ölümün başlangıcı ve sonu var mı? Yok! “Başlangıç” ve “son” ölümde birleşiyor, tek nokta oluyor. Noktadan sonra cümle başlamıyor, hayat yok!

Hani ölümü düşünmeyecektim? Ölüm kelimesini ağzıma almamaya söz vermedim mi? Bu lanetlenmiş sözü hafızamdan, bilincimden geri gelmemek üzere kovarak beyin kapımı kilitlemedim mi? Geleceğimi ölüm korkusunun kara bulutuyla gölgelememeye karar vermedim mi? Hani yaşadığım hayattan başka hayat olmadığını, tek bir hayatımın olduğunu, onu doyasıya tüketmem gerektiğini hep hatırlayacaktım? Niye sözümü, kararımı, unutmamam gereken şeyi unutuyorum?

Geçmiş hayatımın mutluluğunun ölüme borcu var; fazlasıyla yaşadım. Hem de iyi, güzel, mutlu yaşadım. Niçin ölümden şikâyetçi oluyorum o zaman? Yaşama kopkoyu karanlığın gözlükleriyle bakmamalıyım. Dünyamı karartmamalıyım. Hayatımı gölgeli bir köşede, ölümü bekleyerek yaşamamalıyım. Yaşamımın her zerresinin değerini bilmeliyim. Ölümün arkamdan kanımı damlatarak geldiğini görmeme rağmen bunu yapmalıyım.

Kaç saattir yürüyorum? Bilmiyorum. Düşüncelerle arkadaşlık ederek, ya da kavga ederek yürümek, zamanın zamanlığını yok ediyor. Zaman mı seni yaşıyor, sen mi zamanı yaşıyorsun, farkında olmuyorsun. Bak, Hallonbergen bölgesine gelmişim. Gölün etrafında dolaşıp duruyorum. Ne işim var burada benim?

Biz bu göl kıyısını sevmez miydik? Rengârenk çiçeklerle süslü, boy boy ağaçlar, yemyeşil çimenler, huzurlu bir hava ve toprak… Çok severdik burayı. Göl kıyısında şafak atıncaya kadar yürürdük. El ele, öpüşüp koklaşarak çimenlere uzanırdık. Şuradaki çiçekçiden bana aldığın güzel çiçekleri nasıl unuturum?

Şimdi bak tek başımayım, elimi tutacak el yok. Şu sıcak yaz güneşinin ışınları kalbimi ısıtamıyor. Aşk bitiminin ödülü acıyla beraber sessizlik değil mi? Sessizlik mi? Bunlar uzak diyarlara sürülmüş kavramlar benim için. İçimdeki savaş, kızgınlık, nefret sürerken nasıl sessiz olayım?

Bir zamanlar canım gibi sevdiğim, ancak ölüm beni ondan ayırır dediğim sevgilime kin duyuyorum. Hani benim için kişisel kin aşağılık bir şeydi? Evet, aşağılık, yanlış bir duygu; ama ne yapayım duyuyorum yine de. Sadece İsveçli sevgilime değil, bütün egoist sevgililere, erkeklere karşı nefret duyuyorum.

Sevgili, sevgilim, sen diğer sevgililere benzemezdin. Niçin sevgimizi ölüme sattın? Niçin ölümü bana bulaştırdın? Sen öleceksin diye benim de ölmem mi gerekliydi? Sevdanın ihanetine uğraşmış insan olarak hissediyorum kendimi. Sevgilimin bencil cinsel arzularına kurban edilmiş bir sevgili…

Senden, arkadaşlarımdan, dostlarımdan, çevremden kaçmalıyım. Bu ülkeyi terk etmeliyim. İsveç'i, ikinci ülkemi anılarımın arasına gömmeliyim. Oysa ne kadar da seviyordum bu ülkeyi. Gerçi benim vatanım yok, insan "vatan" diye yaşadığı evleri, doğayı, o yerlerde yaşadığı günleri seviyor.

Artık İsveç'e karşı içimde hiçbir istek duymuyorum. Niçin bu ülkeye karşı duyduğum arzum, sevgim yanıp kül oldu? Senin yüzünden mi? Evet, Türkiye'ye geri dönmekle senin yokluğunu duymayacağım, üzüntü duymayacağım. Bilirsin Cicero'yu hiç sevmem, ama insan sevmediği bir insanın sözünü sevebilir. Cicero ne demişti?

"*Yokluğunu duymadığınız şeyin üzüntüsünü de duymazsınız.*"

I

Kerim kâbusundan kafasında patlayan gök gürültüsüyle uyandı. Vücudunun her yanı terden sırılsıklam olmuştu. Elbiseleri suya sokulup çıkarılmış gibiydi. Kalbi duracakmışçasına çarpıyordu. Kâbusu Nuran'la ilgiliydi, yine rüyasında Nuran'ı görmüştü. Görmediği gece var mıydı? Gündüzleri onu yalnız bırakmayan Nuran, geceleri de rahat bırakmıyordu. Zamanın en küçük biriminde hep Nuran vardı. Onu unuttuğu an, Nuran'ın anısı kapıyı çalıyordu. Kerim'in içsel dünyasının Nuran'a kapalı olduğu saniye yoktu. Nuran kendini hatırlatmak için bir şey yapmıyordu, yapamazdı. Kerim'in hiçbir vakit atamayacağını sandığı suçluluk duygusu Nuran'ı çağırıyordu. Nuran ister istemez geliyordu, Kerim'i yalnızca Kerim'in bildiği elem dünyasına götürüyordu. Kerim gitmek istiyordu oraya, kendini Nuran'a affettirmek için…

Yatağın kenarına oturan Kerim, kışın gök gürültüsünü, fırtınayı, yağan vahşi yağmuru içinde duyuyordu şimdi. Pencerenin dışındaki kötü hava onun yüreğinde hükmünü gösteriyordu. Kötüydü, kendini kötü hissediyordu. Bir acı, hata, pişmanlık, insanın yüreğine çıkmamacasına yerleşebilir miydi? Yerleşmişti işte! Çıkmıyordu. Kendini nasıl avutursa avutsun çıkmıyordu.

Nuran'ın dokunuşunu imgeledi. Ne kadar içten, yumuşak, dostça, sevdalıcaydı. Birden Nuran'ı kadın olarak arzuladı. Arzuladığı için utandı. Suçluluğunun ve kederinin arasına girmeye çalışan cinsel isteğin Nuran'ın anısını kirlettiğini düşündü.

Nuran'ı niçin kendi elleriyle öldürmüştü? Hayır hayır, Nuran'ı öldürmemişti; Nuran rastlantı sonucu ölmüştü. Bütün kötülükler hayatın tesadüflerinden çıkıyordu. Suçlu oydu, rastlantıydı. Kerim'in suçu yok muydu? Her rastlantının nedeni yok muydu? Rastlantı, umulmayan zorunluluk değil miydi? Zorunluluğu doğuran Kerim'di. Suçlu Kerim'di. Rastlantıyı suçlayarak kendini suçsuz kılıyor, vicdanını rahatlatmaya çalışıyordu. Rastlantıyı suçladıkça, vicdanı ona karşılık veriyor, onu suçluyordu.

Kerim suçu üzerine çok önceden almış, çektiği acılarla beynini, duygularını cezalandırmıştı. Demek yetmiyordu. Düşüncelerinden kurtulması, özgürleşmesi için daha ne yapması gerekiyordu? Bunu bilmiyordu. Keşke düşünceleri öldürecek bir ilaç olsaydı. Yok muydu? Kerim bu ilacı biliyordu, adı ölümdü. Niçin onu kullanmıyordu? Ölümden korkuyor muydu? Nuran'ın karıştığı toprağa karışmaktan mı korkuyordu? Böylesine her gün kendini parça parça yiyerek yaşamaktansa ölmek daha iyi değil miydi? O an ölmek istedi. Ölümün telaşı onu yerinden kaldırdı, evde ölüm aletini aradı. Bıçak, uyuşturucu ilaçlar, fare zehiri, hangisini seçseydi?

Evin dışındaki fırtınayı delip geçen Nuran'ın sesini duydu ansızın. Sonra Nuran'ın gülen gözlerini gördü. Nuran'ın elleri Kerim'in yüzünü okşuyordu. Nuran'ın yüzüne baktı, sakinliği gördü. Nuran, Kerim'in kulağına eğildi,

"Sevgilim, sevdalım, fosforlu sevdam benim," dedi. "Senin canına kıymana nasıl göz yumarım? Sen yaşayan gülümsün, hayatını kaç kez benim için ortaya koymadın mı? Ölümü göze almadın mı? Bırak, rastlantı kazansın. Rastlantıya canımı senin için vermiş olayım. Kendini suçlama! Tabii ki ölmek istemezdim. Seninle sonsuza değin el ele yürümek isterdim. Ne yapalım, ölüm istek tanımıyor, rastlantı istek tanımıyor. Bak yüzüme! Kızgın mıyım? Seni ilk tanıdığımda nasıl sevdiysem, nasıl sevdalandıysam, şimdi sana öyle sevdalıyım. Ama hayalden sevda olmaz, hayalimle kendine eziyet etme. Hayata dön artık. Hayal dünyanda beni seviyorsan gerçek dünyada seni sevecek bir Nuran'ı sev. Benim gibi olsun, benim gibi sana fosforlu sevda duysun. Benim gibi ölmesin, fakat gerektiğinde senin için ölebilsin. Sen de onun fosforlu sevdasına ölebil."

Nuran böyle mi dedi? Hayaller konuşur mu? Nuran'ın bu sözleri söyleyeceğinden o kadar emindi ki Kerim, kendisinin yarattığı sahneye inandı. İnanmasa huzura erişemeyecekti. Çok zaman geçmedi, aynı soru kafasına balyoz gibi indi:

"Niçin Nuran'ı öldürdüm ben? Onu niye dinlemedim? Rastlantının kurduğu tuzağa onu niye düşürdüm? Niçin inadımın kulu oldum? Ahhh, onun kanı yerine benim kanım aksaydı, ben ölseydim!"

Kerim ne gerçeğe, ne kendi bilincine söz dinletebiliyordu. Nuran'ın hayali onu çok kısa süre ikna edebiliyordu. Gerçek hep kapıda bekliyor, "Nuran'ı sen öldürdün" diyordu. Gerçeğin sesini unutmak olanaklı değildi. Kerim gerçeğin sesiyle birlikte ölü bir hayat yaşıyordu. Daha ne kadar yaşayacaktı?

II

Sevgili dostum Sait,

Senin mektuplarına yanıt yazmıyorum diye bana kızgınsın, biliyorum. Sadece sana değil, kimseye yazmıyorum. Sana olan sevgimin azaldığını, dostluğumuzun bittiğini düşünüyorsan, yanılıyorsun. Senin dostluğunu hiçbir şeye değişmem. Bana öyle geliyor ki, bizim dostluğumuz ölümsüz. Peki öyleyse ”Sorun ne?” diyeceksin. Sorun benim içsel dünyamda, psikolojik olarak hissettiklerimde…

Şu yalnızlıklar dünyasında beni anlayabilecek birkaç dostumdan birisin. Dostlar birbirlerine eşduyum gösterebildikleri için dostturlar. Beni, benim bakış açımdan görerek anlayabileceğinden kuşku duymuyorum. Şimdiye kadar sana yazmadıysam, içimi açmadıysam, bunun nedeni belki kendi gerçeğimi kendime açıklamaktan kaçmamdır.

Beni on sekiz yıldır tanıyorsun, nasıl bir hayat yaşadığımı, dünya görüşümü biliyorsun. Çok fazla acıyla çok erken karşılaştım. Riske girmekten korkmadım, hayatın üzerine yürüdüm. Bu yüzden başkasının bilincine girmeyen şeyler benim bilincime girdi. Olağan insanları huzursuz etmeyen şeyler beni huzursuz etti. İnsanın insan olmasını engelleyen insanlıkdışı tutkulara, düşüncelere karşı sessiz kalmadım.

Hayat hiçbir zaman fani olmadı benim için. Hayat dramasının trajedisini kenardan seyreden izleyici olmadım. Gölge hayatı yaşayanların arasına katılmadım, yaşamla hep yüzleştim. Bütün acılarına rağmen hayatı sevdim, onu tüketmekten korkmadım, içimde yaşanmamış hayat adına suçluluk duygusu duymadım. Boşa harcanmış bir hayat pişmanlığım yok benim.

* * *

Peki, ya şimdi ne oldu bana? Direngen bir yaşamın, kırılgan yaşama dönüşmesinin verdiği acıyı hissedebilir misin? Paramparça olmuş, dünyanın kasvetli gerçeği karşısında çaresiz kalmış adamın hüznünü duyabilir misin? Kiralanmış ev ilişkisine benzeyen insan ilişkilerinden bıkmış; ama ona karşı savaşmaya gücü kalmamış, insansızlık ıstırabı çeken yapyalnız adamın, kendi suçluluğuyla boğuşan bu adamın kederini anlayabilir misin?

Kendimi anlatmak hoşuma gitmiyor. İncinebilirlik duygumun artışını göstermekten utanıyorum belki. Oysa biliyorum ki, yalnızlık ve kaybolmuşluk duygusu bu rezil dünya için utanılacak durum değil.

Bir katil olarak yaşamaktan utanıyorum. Gerçeği senden saklayacak değilim: Kendi içimde, insanlarla benim aramda kişisel yalıtım yaşıyorum. Anlaşılmaz bir yalnızlık ve üzüntü duyuyorum. İnsanlarla diyalog kuramıyorum, diyalog benim için monolog oldu. Hayal kırıklığına uğramamak için kimseden bir şey istemiyorum, beklemiyorum.

Hayat mucizesine karşı duyduğum şaşkınlık hissi yok oldu. Yaşam beni istila etti, onun peşinden sürüklenip duruyorum. Kapana kısılmışlık duygusu, kaygı girdabı içindeyim. Keder içsel yaşantıma iyice sızdı, oradan ayrılmıyor. Hayat endişesi kalmadı. Ne ölüm korkusu, ne yaşama sevinci duyuyorum. İnsan ölüyse ölümden korkmaz, ölü gibi yaşıyorsa yaşama sevinci olmaz.

Ölümün farkında olmakla, hayattan tatmin olma isteği arasında kopmaz bağ var. Ölümün farkına ne kadar çok varırsan, hayatın değerini o kadar fazla anlarsın. Şimdiye kadar ölümün farkında olarak yaşadım hep. Hayat ve ölüm benim için birbirine bağımlıydı. Yaşama sahnesinin perdesi ardından ölümün sesini sürekli duyardım, duyduğum ses beni hayata çağırırdı. Artık ses duymuyorum.

Geleceğim küçülürken geçmişim sürekli büyüyor, nostalji içinde yaşıyorum; yaşam ile ölüm arasındaki boşluğu böylece dolduruyorum. İnsan geleceği hedeflemesi anlamında kasıtlıdır; fakat benim bu özelliğim tükendi. Hayatımı emekli etmiş gibiyim.

* * *

Haksızlıklarla doldurulmuş, kirletilmiş dünyaya dayanabilmek için ”sevgi dayanışmasına” ihtiyacı var insanın. Biliyorsun en yakınımdaki sevgiyi, Nuran'ı, kutupyıldızımın bir parçasını yitirdim. Sevgilinin ölümü, sevginin bütünüyle ölümü gibi geldi bana. Kırk beş yaşıma gelmişken yine başa döndüm. Onun sevgisi olmadan yaşamın yükünü kaldıramıyorum. Kaybetmek, kaybettiğin sevginin gerçek değerini gösteriyor. Onun sevgisinin kaybının anlamını daha iyi anladım. Güneş tutulması gibi ”yaşam tutulmasına” yakalandım. Herkes hatırlanmak ister, hatırlanmak istemiyorum, kendimi unutmak istiyorum. Tenim tenime, yüreğim yüreğime yabancılaştı.

Başkalarının acısı için duyduğum keder, kendi acım için duyduğum kedere dönüştü. Hayata karşı öfke doluyum. İnkâr güçlü bir savunmadır, kendimi inkâr ediyorum. Üstelik inkâr etmenin yanlış olduğunu bildiğim halde…

Sevdiğim insanı öldürmekle kendime ölüm cezası hazırladım. Hayatın sabah ve öğle saatini yaşadım, şimdi de karanlık akşamını yaşıyorum. Yaşamın tepesine ulaştım, yamaçtan aşağı doğru kayıyorum. Çanların kimin için çaldığını merak etmiyorum; çünkü çanlar benim için çalıyor, duyuyorum. Bana öyle geliyor ki, hayatımı yaşadım ben. Ölüme acılarla yanmış yüreğimin küllerini bırakacağım.

* * *

İşte sevgili dostum böyle… Bir yandan yaşamın mola saatinin olmadığını, bugünkü hayattan başka hayatın olmadığını, yaşamın kendisinin biricik yaşam olduğunu biliyorum; ancak bir yandan da hayatımın derinliğinin ve lezzetinin kalmadığını görerek acılar içinde kıvranıyorum, ”şimdiyi” yaşayamıyorum.

Şu anda ne yapacağımı, hayat gemimin dümenini nasıl ele geçireceğimi, hayatımı yönlendirebilecek kılavuzu nerede bulabileceğimi, yaşamımı anlam ve amaçsızlık krizinden hangi güçle kurtarabileceğimi bilmiyorum. Kendimi nasıl affedebileceğimi bilmiyorum.

Ne dersin, yaşamın değerli oluşuna dair güçlü duyguya tekrar sahip olabilir miyim? Beynimi saran yalıtım ve anlamsızlık kaygısını aşabilir miyim? Dondurulmuş hayatımın buzlarını çözebilir miyim? Beni kötürüm yapan sıkıntıdan kurtulabilir miyim? İçinde yaşadığım kronik kâbus dünyasından, olağan insanların yaşadığı acılar dünyasına dönebilir miyim? Eğer duyulur haksız acılar dünyasına dönebilirsem, acıları ortadan kaldırmak için yeniden savaşabilir miyim?

Paramparça olmuş benden yeniden bir ”ben” çıkar mı? Yüreğimdeki sızıları dindirecek ilacı nereden bulacağım?

Dostun uçurumun kenarında. Hem beyni, hem yüreği!

Seni içten seven dostun, mutsuz adam
Kerim

III

Sevgili Sait,

Mektubunu defalarca okudum. Ateş gibi yanan yüreğimdeki acıları dindirmeye çalışıyorsun. Sağ ol.

Almanya'da yaşayan arkadaşım Cemil'i hatırlıyor musun? Üniversitede felsefe profesörü olarak çalışıyor. Onunla hem iyi arkadaşlık yaparız, hem farklı düşünceler yüzünden birbirimizi yeriz. Cemil'e kendi duygularımı, bireysel acılarımı, Nuran'dan geriye kalan yıkılmışlığımı anlatan bir mektup yazmıştım ve bir soru sormuştum: "Benim gibi acı çekerek yaşayanları felsefe mutlu edebilir mi?" diye. Cemil'den uzunca bir yanıt aldım. Mektubun önemli bölümlerini sana yolluyorum.

CEMİL'İN YANITI

"Felsefe, gerçeği, hakikati arama çabasıdır. Onun sayesinde dünyanın acılarını, acıların nedenlerini anlayabiliriz. Bunları anlayınca, hayatın sorunlarını pratik olarak çözeriz. Filozof Epikuros, "*Herhangi bir insan ıstırabını dindirmeyen her felsefi sav boştur*," der.

En cahil insanın bile hayat felsefesi vardır; onun yolunu aydınlık veya karanlık yapar. Eğer yol karanlık görünüyorsa, o insanın yaşam felsefesi yaşadığı sorunların nedenidir. İnsana gerekli olan herhangi bir felsefe değil, yaşamın sorunlarını doğru biçimde çözebilecek felsefedir. İşte felsefe, bu felsefeyi bulma uğraşıdır. İnsanın dıştaki fenomenlere (olgulara) hangi felsefi gözlükle baktığı önemlidir. Bakış, hayat biçimidir aynı zamanda. Hayat yolu felsefi bir yoldur.

İnsanoğlu acılarla karşılaşınca, "Neden ben?" diye sorar; ama mutlulukla karşılaşınca "Neden ben?" diye sormaz. Felsefe, acıyla da, mutlulukla da karşılaşsa, "Niçin ben? Niçin biz? Niçin onlar?" sorusunu sorar. Ayrıca "Nasıl?" sorusunu sorar. Çünkü acılar, mutluluklar göreceli niteliğe sahiptir. Eşit dağıtılmamıştır. Birey toplumdaki yerine göre acılardan, mutluluklardan payını alır. Felsefe, "Neden? Nasıl?" sorularını kullanarak insanların acıyı ve mutluluğu hak edip etmediğini araştırır. İnsanlara doğru düşünme yöntemini öğreterek acılardan kurtulma sırlarını sunar.

Eğer yaşadıkların seni afallatıyorsa, ihtiyacın olan şey niçin afalladığını felsefi olarak bulmaktır. İnsan kendisiyle barışık olmadan, hayatı felsefi görüşleriyle doğrulamadan yaşayamaz. Mutsuzsan mutsuzluğun, haksızlığa uğradığını düşünüyorsan haksızlığın nedenini felsefi olarak bulmalısın. Nedeni ortadan kaldırırsan, nedenin yarattığı etkiyi ortadan kaldırırsın.

İnsanların acıları kendi eylemlerinin sonuçlarında belirgin hale gelir. Oysa acılar eylemin başlangıcında "sonuç olarak" gizlidir. Birçok insan sonucun başlangıcını göremez, sonucu görünce acıya saplanır. İşte, felsefe olayın başlangıcında "gizlenmiş sonucu" daha önce göstererek bizi acılara karşı koruyucu kılar. Böylece felsefe, acıları ortadan kaldırabildiği gibi, onların daha gün ışığına çıkmadan yok edilmesini de sağlar. İnsan geçmiş acıları değiştiremez; fakat gelecekteki acıları engelleyebilir.

İnsanın felsefi bilgi gücüyle, acılardan kaçma-mutluluğu bulma gücü orantılıdır. Felsefi doğru bilgi çoğaldıkça insanın mutlu olma anları artar. Felsefi gerçeği ele geçirdiğin zaman, yaşamda ele geçirilmeye değer başka şeyin kalmadığını görürsün.

Bugün milyonlarca insan biyolojik veya genetik olmayan mutsuzluktan dolayı psikologların, psikiyatristlerin kapılarında bekliyor. Onları yüzyıllar önce yaşamış filozofların görüşlerinin karşısına dikmek isterdim. Eğer onlar kimi filozofların görüşleriyle, kendi görüşleri arasında paralellik kurabilselerdi, mutsuzlukları olağan insanların mutsuzluğuna

dönüşürdü. Yanlış anlama! Psikolojik terapiyi reddetmiyorum; ama yaşamın deneyi üzerine kurulu felsefi terapinin önemini anlatmak istiyorum. Böylece felsefenin makro düzeyde, uzun vadede acıları yok edebildiği gibi, mikro düzeyde, kısa vadede acıları dindirebileceğini söylemiş oluyorum.

İnsanların (tabii ki şu an senin de) ortadan kaldırılamayacağını sandığın ölüm acısı ve suçluluk duygusu bile bir çeşit felsefi bakışla ortadan kaldırılabilir. Felsefi bakışını değiştir, acının artık acıtmadığını, yok olduğunu göreceksin. Acıyı veren şey soruna yaklaşım tarzının yanlışlığıdır.

Sana önerim şu: Felsefi terapiye ihtiyacın var. Bana kızsan da bildiğimi söylemek zorundayım. Kendine felsefi bir mizaç bulmalısın. Felsefi mizacı, filozofları inceleyerek, araştırarak bulabilirsin. Tarihteki filozofların görüşlerini bilmeden, onlarla nerede buluşup nerede ayrılacağını bilincine çıkarmadan felsefi mizaç yaratamazsın. Bulduğun felsefi mizaç, senin yaşama bakışını değiştirecek, acılarını bitirecektir.

Felsefe aynı zamanda bilgidir. Bilgi güçtür, mutsuzluğu öldürür. Yine senin bildiğin gibi, teorinin hayatın gerçeklerine uyması gerekir; eğer teorin gerçeklere uymuyorsa, gerçekler değil, senin teorin yanlıştır, doğru bildiğin bilgi yanlıştır.

Özcesi, felsefi bibliyoterapiye (okumayla tedaviye) zaman geçirmeden başla! Kendi kendinin felsefi danışmanı ol! Acıları, mutsuzluğu yok edecekse, felsefi bir kurama bağlanmak niçin yanlış olsun? Seni acılardan kurtaran felsefi teori, senin yüreğine acı veren diğer mutsuzların acısına karşı da ilaçtır. İlacı kabul eden herkes senin gibi mutlu olur. Yeter ki onu ara ve bul.

İyileşmen umuduyla…
Cemil”

* * *

Cemil’in yanıtını birçok kez düşündükten sonra kendimle ilgili bazı kararlara vardım.

Birincisi, bilgiden, öğrenmekten zarar gelmeyeceğine göre Cemil’in önerdiği yoldan gitsem ne kaybedeceğim? Kaybedecek şeyi olmayan daha fazla kaybedemez. Felsefi serüven beni beynimin karanlıkta kalmış köşelerine götürebilir, belki oradan elim dolu olarak dönebilirim. İnsanın kendi beynine yaptığı yolculuk en güzel yolculuk değil mi? Belki felsefi arayış dertlerimin üzerini örter. İnsan yaşamın merkezine bir amaç koyduğu zaman kısmen hayatı anlamlı hale getirebiliyor, dertlerini kısa süreli uykuya yatırabiliyor.

İkincisi, şu andaki yaşantımı değiştirmem gerekiyor. Duyduğum bireysel acıları tekrarlayarak yaşayamam. Bıkkınlığımı, sıkıntımı yenecek değişikliğe ihtiyacım var. Çevremi değiştirirsem, yeni insanlar tanırsam, içsel olarak rahatlama olanağım olabilir. Bu nedenle felsefi maceramı, gerçek bir yolculukla tamamlamak istiyorum.

Senin anlayacağın felsefi bibliyoterapiye başlıyorum. Nuran’ın ölümünden sonra taşındığım sıkıcı Ankara’dan, denizi olan bir şehre taşınıyorum. Niye denizli bir şehir diye soracak olursan, yanıtım sana komik gelecek. Benimle dalga geçmeni göze alarak yazıyorum: Sanki deniz içeriğiyle, biçimiyle, anlamıyla, güzelliğiyle beni teselli edecek.

Türkiye’nin güzel kentlerinden biri olan bu şehirde mutlu olabilecek miyim? Her yolculuk bir umut, bir kavuşma değil mi?

Sevgiyle iyi kal, kucaklıyorum,
Kerim

IV

Canım dostum Sait,

Yerleşme işim uzun sürdü. Seni yanıtsız bıraktım, kusura bakma.

Eşyalarımla birlikte ”sorunlu beynimi” de buraya taşıdım. Yeni şehrin karanlık sokaklarında gece gündüz dolaşarak boş zamanımı dolduruyorum. Yürüdüğüm her yol denize çıkıyor, denizi doyasıya seyrediyorum. Fakat içimde bir türlü huzur oluşmuyor. Düşünmekten başka bir şey yapmıyorum. Her zaman her yerde sadece düşünüyorum. Neyi mi düşünüyorum? Geçmişimi, Nuran’ı…

Bir kitapta okumuştum, hatırladığım kadarıyla şöyle diyordu yazar: Geçmişi düşünenler melankoliktir. Düşünceleri geçmiş imge ve bilgilere dayandığı için varolan gerçekle çatışır, mutsuz olurlar.

Belki bu sözler doğrudur. Geçmiş hayatım ve düşüncelerim şimdiki hayatla çarpışıyor. Şimdiki hayat hep kaybediyor, geçmiş hayat hep kazanıyor. Geçmiş hayatımı yadsımadan, şimdiki hayatımın kazanmasını sağlamam gerekiyor. Somut durumu anlatmak kolay; ancak somut durumun içine gizlenmiş gerçeği bulup çıkarmak zor. Sorun bu değil mi? Kendi beynimde, ruhsal dünyamda değişikliği nasıl başaracağım?

* * *

Yüreğimde aşka dair müzik çalmıyor. İçsel dünyamda en ufak bir ses yok, yüreğimin sessizliğini dinlemek beni mutsuz kılmaya yetiyor. Bilirsin ki, hayat yalnızca yüreğin çaldığı müzikle dans eder. İnsanın yüreğinde müzik yoksa, o insan yaşıyor olsa da ölmüştür.

Sevdiğim kadını ölümün eline kendi irademle teslim ettiğimden bu yana yüreğimin müziği sustu, hayatımı dans ettirmiyor. İşin kötüsü, hayatımın, yüreğimin, aşk şarkılarına olan ihtiyacını umutsuzlukla besliyorum. Sevgi yaşamımı doldurduğuma, artık yeniden sevemeyeceğime kendimi inandırdım.

Diyeceksin ki, insanın sevme gücü bitmez, o her zaman tutuşturulmayı bekleyen ateş gibidir. Teorik olarak haklısın. Ama insanın, pratiği harekete geçirecek gücü yoksa teori ne işe yarar? Teorinin doğruluğunu bilip, pratiğin olanak yaratmayacağına yanlış biçimde inanan benim gibilerinin çaresizliğidir bu.

Yaşamı değiştirme gücü olmayan, sevgiyi arayamaz, bulamaz. Şans eseri sevgi karşısına çıksa onu tanıyamaz, gözleri kapalı olarak sevginin yanından geçip gider. Ben de öyleyim, duygularım kronik kör gibi; aşkı ne görebileceğine, ne onu tanıyabileceğine inanıyor artık. Kısacası senin anlayacağın, şimdi yüreğim bomboş dipsiz kuyu. Taş atsan bu kuyuya sonsuza gider, toprağa ulaşamaz.

* * *

Felsefi terapime başladım. Yunan felsefesinin doğayla ilgilenen filozoflarını okuyorum. İlk doğa filozofu, Yunan şehri olan Miletos’ta yaşamış Thales. Onun görüşüne göre evreni meydana getiren ilk madde ”su”. Her şeyin özü ”su”dan geliyor, ”su”ya dönüyor. Miletos’lu Anaksimenes bu görüşe katılmıyor; evrenin özünün hava (uçucu madde) olduğunu söylüyor. Yine Miletos’ta yaşamış olan Anaksimandoras ilginç bir düşünce ileri sürüyor: İnsan soyunun balığa benzeyen ilk canlılardan türemiş olduğunu söylüyor. Bu dönemin sözü edilen filozoflarından biri Parmenides. Ona göre: Evrendeki her şey durmaktadır, hareketsizdir. Elealı Zenon da Parmenides’in yolundan gidiyor, onun görüşlerini savunuyor. Sonra felsefenin sahnesine Pythagoras giriyor. Ona göre, evrenin, her şeyin özü ”sayılar”. Pythagoras ”sayıyı”

cisimsel bir şey olarak tasarlıyor, evreni sayılardan yaratıyor. Empedokles, evrenin dört maddeden oluştuğunu dile getiriyor: Toprak, hava, ateş ve su. Evrendeki değişimlerin bu dört maddenin birleşmesinden ve ayrışmasından oluştuğunu savunuyor. Birleşmeyi sağlayan ”sevgi”, ayrışmayı sağlayan ”nefret” diyor. Anaksagoras ise evreni sınırsız sayıda ana maddenin oluşturduğunu söylüyor. Evrenin belli amaca göre hareket ettiğini savunuyor.

* * *

Cemil’e doğa filozoflarından öğrendiklerimi ve onlardan sıkıldığımı yazdım. Bunların hayatın acılarını çözümlemede bir işe yaramadığını belirttim. ”Doğa filozofları benim hangi mutsuzluğuma çare bulabilir?” diye sordum. Cemil şöyle yazdı:

”Dünyanın ’oluştuğu’ mu, yoksa ’yaratıldığı’ mı, felsefenin temel sorunlarından biridir. Yaşamın sorunlarının çözümüyle ilgisi vardır. Çünkü dünyanın oluştuğunu savunan insanlar doğaüstü bir gücün köleci egemenliğinden uzakta olurlar; bilimsel gerçeklere yakın düşünürler, kendi iradelerini kullanırlar. Mutsuzluklarının nedenini gökyüzünde değil, yeryüzünde ararlar. Doğa filozoflarının katıldıkları şu ortak görüş altın değerindedir:

’*Hiç’ten hiçbir şey meydana gelmez*.’

Gerçekten de hiçten hiçlik doğar, yani hiçbir şey doğmaz. Özel hayatımızda bu ilke geçerlidir. Mutsuzluğumuz, mutluluğumuz, sevincimiz, acımız Hiç’ten doğmaz; hepsinin arkasında varolan bir şey vardır. İşte önemli olan varolanı aramaktır.”

Cemil’in yazdıkları kafamda soru yarattı. Onun beyni kadar her şeyi birbirine bağlayabilen bir beynimin olmamasına hayıflandım. Cemil haklı galiba, yüzeysel düşünmekle, felsefi düşünebilmek arasında korkunç bir uçurum var.

Çıkmaz yoldan çıkmaya çalışan dostun,
Kerim

V

Sait dostum,

Sıkıntılı iki hafta geçirdim, ama şimdi kendimi iyi hissediyorum.

Bugün felsefeyle ilgili ne bir şey düşünmek, ne okumak istiyorum. İçimde sevinç var. Dün gece Nuran'ı gördüm. Rüyada insan güzelliği fark eder mi? Ya şefkati, vefayı, sıcaklığı, sevecenliği, içtenliği? Hepsini fark ettim, yaşadım. Sevgilimin sesiyle mutlu oldum, öyle uyandım.

Dün gündüz kendimi sokaklara bıraktım, şehrin bütün sokaklarını dolaştım. Saatlerce yürüdüm. Hoş bir olayla karşılaştım ayrıca. Seninle bunu paylaşmalıyım.

Yollarda serseri gibi kendimi ararken bir baktım ki, "Arayanlar Kitabevi"nin içindeyim. Herhalde kitabevinin ismi çekti beni. Arayanlardan değil miyim? İnsanın aradığı şeyi bulacağına inanmaması ne kadar korkunç! Aradığım şeyi bulacağıma inanmasam da sanki aradığım şeyi burada bulacağıma bir an inandım. Hangi insanın kendini avutmaya, kendini kandırmaya ihtiyacı yok? Felsefe kitaplarının bulunduğu bölüme gittim, bulamayacağım şeyi aramaya başladım. Kitapları umutsuzca karıştırırken yanıma kitabevinin sahibi geldi, kendini tanıttı.

Abdi Bey, kır saçlı, yüzünde canlılık kalmamış, teni iyice buruşmuş, uzun boylu, zayıf bir adam. Yaşlı gözüküyor ama; kendine has çekiciliği hemen göze çarpıyor. Hele konuşmaya başlayınca gencecik delikanlının coşkusunu hissediyorsun, yaşlı adamdan bu kadar genç sesin nasıl çıktığına hayret ediyorsun. Biliyorsun, konuşmayı fazla sevmem, her nedense onunla konuşmak istedim. Kitabevinin sahibi Abdi Bey konuşmayı seven adama benziyordu. Benim ihtiyacımı anlamış gibi sohbete başladı.

Abdi Bey otuz yıl Danimarka'da işçilik yapmış. Sonra bir "aşk macerasının" peşinden sürüklenerek Türkiye'ye tamamen dönmüş. "Arayanlar Kitabevi"ni açmış. İlginç şeyler anlattı Abdi Bey:

"Azizim, benim hayatım roman gibidir," dedi. "Beni dinlersen bir kitap okumuş olursun."

Danimarka'ya genç yaşta gitmiş. Yıllarca çalışmış, para biriktirmiş. Danimarkalı kadınlarla birlikte olmuş; ancak hiç evlenmemiş. Türkiye'de tatil yaparken Leyla Hanım'la tanışmış, ona âşık olmuş. Bir yıl boyunca Danimarka'dan Türkiye'ye taşınmış durmuş. Leyla Hanım'ın güzelliğini, onu delice sevdiğini, duygusal biçimde uzunca anlattı. Leyla Hanım'ın ısrarı üzerine Danimarka'yla ilişkisini kesip Türkiye'ye gelmiş, onunla evlenmiş.

"Başlangıçta iki ay çok güzel günler geçirdik," dedi Abdi Bey ve devam etti:

"Fakat azizim, ikinci ayın sonunda bizim hatuna bir şeyler oldu, benim her davranışımı eleştirmeye başladı. Daha önceleri benim karakterimde övdüğü ne varsa kötüler oldu. Leyla'yı tanıdığımda çok kitap okuyan bir kadındı; o kadın gitti, yerine eğlence ve zevkten başka şey düşünmeyen kadın geldi. Evde kitap okumam onun için en büyük eziyet oldu. Kitap okumaya zaman ayırabiliyormuşum; ama onunla eğlencelere, lokantalara gitmiyormuşum. Bir de bizim hatun o sıralar paraya düşkünleşti. Onun eğlencesine, süsüne para yetişmez oldu. Ortak paylaştığımız konularsa tükendi, gitti."

Abdi Bey, "Paraya kul olan insandan insan çıkmaz," diyerek konuşmayı sürdürdü:

"Bak azizim, Shakespeare dört yüz yıl önce yaşamış olmasına rağmen paranın 'insanlığın ortak orospusu' olduğunu görmüş; karayı ak, doğruyu yanlış, soyluyu soysuz yaptığını söylemiş. Bizim Leyla bunu anlamaktan acizdi."

Ayrıntı anlatmaktan hoşlanıyordu Abdi Bey. Leyla'nın davranışlarını örneklerle anlattı ve şöyle dedi:

"Anladım ki azizim, bu kadın beni uçuruma sürüklüyor. Yüzlerce kez Leyla'nın yüzüne gizlice bakıp, 'benim sevdiğim kadın bu kadın mı?' diye kendime sordum. Üç yıl daha kedi-

köpek gibi kavga dövüş ederek yaşadık. Ayrılık gündeme girince mal-mülk kavgası başladı. Danimarka'da biriktirdiğim bütün parayı ona verdim, sadece bu ufak dükkân elimde kaldı."

"Abdi Bey," diye söze başladım ki, hemen sözümü kesti,

"Yoo azizim, gel anlaşalım," dedi. "Bey kelimesini kullanmayalım, 'Bey' kelimesini sevmem. İnsanlar birbirlerine 'Bey', 'Hanımefendi' diye hitap ederken göstermelik nezaket kurallarını uygularlar, bu sözlerde içtenlik yoktur. Sonra azizim, 'Bey' demek, 'Bey olmayan' dilencileri aşağılamak anlamına gelmez mi? Bana burada herkes 'Abdi Usta' der, sen de diyebilirsin."

Sonra Abdi Usta beni ustaca hayat konusunda sınava soktu, özel şeyleri sormadan dünya görüşümü sorularıyla didik didik aradı. Bir ara heyecanlandı,

"Tamam, azizim," dedi. "Biz dünyaya aynı pencereden bakıyoruz."

Onun bu kadar açık sözlü konuşması, içimdeki sevinci dürttü, ona karşı insani yakınlık duydum. Abdi Usta edebiyatla ilgili bir şeyler anlatmaya devam ederken, kafamda oluşan soruyu evirip çeviriyordum: Bir insan ilk tanıştığı insana böylesine içten, hesapsız kitapsız olarak kendi hayatının ayrıntılarını anlatabilir mi? O benim ne düşündüğümü sanki fark etti, edebiyat konusunu kesip bana dedi ki:

"Azizim, Abdi Usta'nın kendi hayatını saklamadan, utanmadan, gizlemeden anlatmasını -hem de yeni gördüğü bir insana- yadırgıyor olabilirsin. Herkesin birbirini potansiyel olarak düşman bildiği toplumda 'kapalı insan kutuları' vardır ve kutular birbirleriyle sadece kutular olarak ilişki kurarlar, çok seyrek durumlarda kapaklarını açarlar. O noktada bile kutunun içinin her tarafını göremezsin, göstermezler. 'Kutu insanlar' insanlara güvenmez, kendi açığını, zayıflığını rakibine göstermemek amacıyla 'insansızlık içinde' yaşamlarını tüketirler."

Abdi Usta enerjiyi içine çeker gibi derin nefes aldı, kaldığı yerden devam etti:

"Ben onlardan değilim, azizim. Kitabevinin ismine dikkat etmedin mi? 'Arayanlar Kitabevi' yazıyor orada. Ben, kendi insanlığını arayan, bulmaya çalışan insanı ararım. Bu toplumda kolay bulunacak şey değil aradığım, biliyorum. Ama aramaktan vazgeçersem, kendimi ve insanlığı 'insansız yaşamaya' mahkûm etmiş olmaz mıyım? Umutsuzluk kötü mikroptur, azizim. Ufak umut kırıntısıyla olsa da aramayı bırakmayacaksın. Elmas bulmak isteyenler aramaktan bıkmazlar. İnsanlığı unutturulmuş insan kalabalığı için elmas paradır. Abdi Usta içinse elmas, insani şeyleri paylaşacağı dostudur, sevgilisidir."

Abdi Usta yaptığı uzun konuşmada eksik bir şeyler bıraktığını düşünen adamın huzursuzluğuyla yüzüme baktı. Anladım ki sözüne devam etmek istiyor. Herhalde onu dinlemek istediğimi hissetti, sesine hüznü katarak şöyle dedi:

"Azizim, diyeceksin ki, peki Abdi Usta savunduğun şeyleri hayata aynen uyguluyor musun? Sözünle eylemin çakışıyor mu? Sana kendimle ilgili anlattıklarım bunun belgesi değil mi? Biliyor musun, J.J.Rousseau'nun daha 1700 yıllarında söylediği bir şey var: 'Olmak' ve 'görünmek' iki farklı şey. Olmak, olduğun gibi görünmektir. Görünmek ise insanın çıkarı gereği olduğundan başka görünmesidir. Ben görünmekten, 'olmaya' doğru gittim."

Abdi Usta sözünü bitirirken gözlerine baktım. Samimiyetsizliğin izlerini aradım. Abdi Usta'nın artık göçmeye hazırlanan yumuk gözlerinde içtensizlik bulamadım. Düşüncelerim yüzünün aşağılarına doğru kaydı. Erken yaşlanmıştı Abdi Usta. Hayat onu zamanından önce eskitmişti. Elli yaşındaki "insan arayan" adamı, Abdi Usta'yı sevdim. Yalnızlığımı yaşadığım bu şehirde artık yalnız değilim.

Umutluca kal!
Kerim

VI

Geceleri çay içerek kendisiyle dertleşmek alışkanlıklarından biriydi. Küçük ev bir kişilik çayhane gibi o yatıncaya kadar çalışırdı. Özel çayevi çok seyrek olarak ”rakı gecesi” sayesinde dinlenme fırsatı bulurdu. İşte, nadir gecelerden biriydi. Büyük yetmişlik rakıyı masanın üzerine koydu. Buzdolabından bir parça beyaz peynir çıkardı. Sulu rakısını hazırlayıp demlenmeye başladı.

Küçücük evini seviyordu Abdi Usta. Lüks bir şeyi yoktu; ama evde gereksinmesini karşılayacak her şeyi vardı. İstese her gün yemek yapabilirdi. Yemek yapsa ne olacaktı? Tek kişinin kendi kendini ağırlamasından hoşlanmıyordu. Kimseye göstermek istemediği hayattan bezginliğini küçük evinde yalnızca kendisine açıklıyordu. Küçük ev konuşabilse bütün sırları ortalığa dökülürdü. Sürekli kendiyle konuşan Abdi Usta’nın ne sırrı vardı ki? Küçük ev olsa olsa onun yaşama kızgınlığını, kadınlara karşı duyduğu hüsranı, çaresizliğini, yalnızlığını anlatabilirdi. Tabii ki bir de kafayı iyice bulduktan sonra hıçkırarak ağlayışlarını…

Söz vermişti, bu gece ağlamayacaktı. Leyla’nın vefasızlığını, ihanetini, minnetsizliğini, nankörlüğünü hatırlamayacaktı. Hayata dair umutlu şeyler düşünecekti. Belki kendisine gülünç fıkralar anlatabilir, artık gülmeyi unutmuş yüzü gülebilirdi. Bir iki fıkrayı yüksek sesle küçük eve anlattı. Kendini gülmeye zorladı, gülemedi. Kalktı, radyoyu açtı. Şansızlık bu ya, yanık türkü Abdi Usta’ya damardan girdi, gözlerinden gözyaşı olarak çıktı. Hani ağlamayacaktı? Yine sözünü tutamamıştı. Ağlamaklı yaşantısını ağlamakla teselli etmekten vazgeçmeliydi; vazgeçemiyordu. Kuvvetinin yetmediği hayatını değiştirmeliydi. Nasıl? Belki Leyla’yı unutursa, yeni bir kadını severse, yeni dostlar edinirse hayatı değişebilirdi. Abdi Usta’nın bunları yapmaya gücü var mıydı?

Apansızın Türkan çıkıp geldi düşünce sofrasına gülümseyerek. Abdi Usta hafifçe onun hayaline baktı. Son günlerde ne zaman Leyla’yı düşünse Türkan’ı da düşünmeye başlıyordu:

”Azizim, ne oluyor bana? Ona ilgi mi duyuyorum? Rüyalarımda Leyla’nın yüzü hep değişip duruyor. İki zıt şey nasıl birleşiyor? Leyla’dan ne denli nefret ediyorsam, o denli Türkan’a sevgi duyuyorum. Ama dostça sevgi. Gerçi kimi zaman hayal dünyamda Leyla’ya kızdığım gibi kızıyorum ona. Niçin? Aslında bütün kadınlar Leyla’nın kopyaları sanki. Peki, diğer kadınların ne suçu var? Hiç! Kadınlara karşı duyduğum güvensizlikten korku üretiyorum, sonra korkumdan nefret. Bak gördün mü, bir soru sordun yığınla soru doğurdun. Böylece ilk sorun kayboldu gitti. Düşünce dünyası soyuttur, azizim. Soyutu derinleştirdikçe somut kalmaz ortada. Şimdi bırak bu felsefi lafları, somuta dön.

Türkan’a duyduğum sevgi bir erkek sevgisi olmasın? Bilmiyorum. Peki, niçin onu her gün arıyor, özlüyor, merak ediyorsun? Onun gözlerine baktığında niçin yüreğine sıcacık bir sevinç akıyor? Bilmiyorum.

Şu lanet Leyla duygularımı yerden yere çaldı. Duygularım bana yabancılaştı. Sevgi duygum alabora oldu, yüzü allak bullak. Nasıl tanıyayım onu? Bak azizim, yeniden Leyla’ya vardın. Bırak gitsin!”

Gözlerinden sular aktı birden. Elleriyle onları yavaşça kuruladı. Sakinleşmeye çalışarak tekrar düşünce âlemine daldı.

Bugün kitabevinde tanıştığı Kerim’i düşündü. Leyla’dan başka şeyler düşünebilmek amacıyla Kerim’i içki masasının sohbetine konu ettiğinin farkındaydı. Ne yapsındı yani, hep Leyla’yı masanın üzerine koyarak ağlasın mıydı?

”Kerim kırk beş yaşındaymış, azizim, adam yaşını hiç göstermiyor, atletik bedeni var, teni pırıl pırıl, kırışıklık yok. Bizim derimize bak, girintili çıkıntılı uçurum gibi. Saçlarında ak ile kara karışmamış olsa genç sayarsın adamı.”

Düşüncelerini durdurdu, rakı bardağından azıcık bir yudum aldı, tekrar düşüncelerini serbest bıraktı:

”İyi insana benziyor. Nereden bildin? Yüzüne bakınca insanın insan olduğu anlaşılır mı? Tamam kibar, saygılı konuşuyor. Ketum insan havası var. Bütün dünyanın yükü sırtındaymış gibi bir hali var. İçim ısındı bu oğlana. Niçin? Bilincimizde ortak şeyler taşıyoruz, belki ondan. Dur bakalım, hemen bir görüşte karar verme. İnsanoğlunun maskeleri çok. Kendini başka türlü sunuyor. Sonra bakıyorsun ki, işe yaramaz adam. Gerçi insanı kolayca tanırım, kendilerini gizleyecek rolleri oynadıklarında anında fark ederim. Fark eder miyim? Leyla’nın yüzündeki maskeyi fark ettin mi? Edemedim. Leyla senin insan tanıyamadığının faturası değil mi? Öyle sayılır. Bir kez yanıldıysam, her zaman yanılacağım demek değil ki bu! Tamam, insan tanıma konusundaki iddiamı Leyla’yı tanımayarak kaybettim. Fakat herkese suçlu gözüyle bakamam. Azizim, şu Kerim benim dostum olamaz mı? Belki olur. Olsa iyi olur. Ne yani benim dosta ihtiyacım mı var? Yok mu? Diğer dostlarına haksızlık etme Abdi Usta.”

Abdi Usta dostlarını saymaya karar verdi. Öyle saymalıydı ki hiç kimseyi dışarıda bırakmasın, her dostunu adaletli biçimde yerli yerine oturtsun.

”Ölürsem kaç dostum cenazeme gelir? Kaç dostum cenazemi kaldırır? Birincisi Özlem gelir: Delidir melidir ama beni sever. İkincisi Sevda gelir, uçarı bir kızdır, fakat bana ne uçarılığından. Evet Türkan’ı unutmayayım, vefalı kadındır, bana sahip çıkar. Sonra kim vardı? Acayip Adam Necati. Gerçekten de garip adam! Onun konuşmasından hiçbir şey anlamıyorum ya, ama ne önemi var? Ölü halimle onu dinleyecek değilim nasıl olsa. Başka? Hangi dostum kaldı geride?”

Abdi Usta beyninin her hücresini zorladı, zorladı, bir tane daha dostu çıkar mı diye düşündü durdu. Yok! Dostlarını saydığına pişman oldu, içi acıdı,

”Ne kadar az dostum varmış,” dedi kendine.

Dört dostunu teker teker gözden geçirmeye başlayınca şaşkınlığa düştü. Dostum dedikleriyle neyini paylaşıyordu? Edebiyat, felsefe, kitaplar…

”Peki ya dertlerim? İç dünyam? Sıkıntılarım? Hayattan bıkmışlığım? Yalnızlığım? Ağlamalarım? Bunları hangi dostunla paylaşıyorsun? Onların hangisini evine davet ettin? Hiçbirini! Evinden mi utanıyorsun? Yoo, niye utanayım, güzel eve sahip olmamak suç mu? O halde başka nedeni var? Küçük evin konuşacağından mı korkuyorsun? Ev konuşmaz; bir gece bu evde birlikte olsak benim halim konuşur. Yani? Evet, kendi iç dünyamı göstermekten korkuyorum. Göstermek gerektiğini söylüyorum, göstermiyorum. Ee, nasıl dost bunlar? Kabahat onlarda değil ki, sen anlatmıyorsun. İnsan arıyorum diyorsun, yakınındaki insanlara güvenmiyorsun.”

Abdi Usta kendini yargılamaktan, yerin dibine batırmaktan kaçınan adam değildi. Küçük ev buna şahitti. Yüzlerce gece kendi yanlışlarını kabul ettiğinden dolayı suçluluk duygusuyla ağlamamış mıydı?

”Peki, dün ne yaptın sen? İlk kez karşılaştığın Kerim’e sanki dostunmuş gibi her şeyi anlatmadın mı? Evet, anlattım. Her şeyi anlatmasam da, çoğu şeyi anlattım. Kerim sandı ki Abdi Usta herkesle, her şeyi konuşur, dertleşir. Yanlış bir resim verdik adama. Maskeli olduğum halde, maskesiz gibi gösterdim kendimi. İnsan aldatmanın başka biçimi değil mi bu? Evet, olumlu cinsten maske, rol biçimi. İnsanlar kendini saklamak için maske kullanıyorlar, ben güven uyandırmak için maske kullandım dün. Niye güven uyandırmak istedin? Bilmiyorum. Belki insanlara güvenme ihtiyacım zorladı. Herhalde çok dolmuştum, patladım. Niçin hiç tanımadığın bir insana? Etrafındaki dostlarına niçin bu kadar açık davranmıyorsun? Bilmiyorum. Belki o bir yabancı, bir daha onu görmem diye düşündüm. Samimi olmadığım yabancı insan sırlarımı kime anlatacak? Kimseyi tanımıyor. İnsan hiç tanımadığı psikoterapi uzmanına derdini kolayca anlatmıyor mu? Kerim’i terapist gibi mi gördüm? Belki. Garip bir durum benimkisi. Ne nedense bilmiyorum, adama güven duydum. Hiç tanımadığın adama? Evet, Kerim’de insana güven veren bir şey var, yaşama bakış biçimini beğendim onun.”

Kendini rahatlatan rolü Kerim'e oynadığı için müthiş utanç duydu. Yüzü kızardı, kendine küfretti. Belki hiçbir zaman görmeyeceği Kerim'e kendini affettirmek istercesine haykırdı:

"Ben dostluğu, sevgiyi hak etmiyorum."

Gerçekte Abdi Usta kendisine haksızlık yapıyordu; o, sevgiyi, dostluğu hak edenlerdendi. Onun sorunu herkesin bukalemun gibi renk değiştirdiği berbat dünyada kendi saf renginin değerini bilmeyenlerden olmasıydı. Alçakgönüllülüğü kendi rengini görmesini engelliyordu. O, iyi niyetli bir pısırık olduğunu anlamamıştı. Aristoteles'in, "*Layık olduğundan daha az şeylere kendini layık gören pısırıktır*," dediğini bilmiyordu. Pısırıklar kendilerine haksızlık yaparlar ve kızarlardı. Abdi Usta pısırık olduğunu hiç bilmeden kendi duygularına nefret dolu gözlerle baktı.

Suçlu kendisiydi; açıklık üzerine nutuk atan insan tümüyle insanlara güvenerek kendini ortaya koyamıyordu. Kendine acıdı. Yalnızlık acısı birkaç dostunun hayali arasında gerçek dostsuzluğun üzerine bindi. Üzerine aşksızlık eklendi. Aklına Engin Güler adlı genç şairin dizeleri geldi,

"Hançer olsam diyorum, akşam akşam," dedi ve devam etti:

"Hâlâ ayakta yetmişlik
âşık olsam diyorum
akşam akşam
şu üzümler gözleri olsa
şu karpuz dudakları
rakı da teninin kokusu
daha ne istenir ki yaşamdan
böyle tuhaflıklar oluyor
kızıyorum da
ağlıyorum da."

Şiir sanki onu anlatıyordu. Şiirle hüzünlenmek neydi ki? İnsanın kendi hüznünden bir parçayı şairin hüznünde bulması değil miydi? Gecenin beklenen saatiydi, ağlama zamanıydı. Hıçkırarak ağladı Abdi Usta.

VII

Sevda gözlerini açar açmaz aynanın karşısına geçti. Güzel miydi? Bedenini pırlantayı inceleyen bir insan gibi merakla incelemeye koyuldu. Üzerindeki sabah giysisini beğenmedi. Elleriyle bedeninin her yanını yumuşakça okşadı. Sonra birden elbiselerini çıkardı. Şimdi aynanın karşısında çırılçıplak duruyordu. Soyunmuş halini güzel buldu. Canı erkek istiyordu.

Şimdiye kadar yattığı erkekleri tek tek düşünmeye başladı. Her biriyle sevişmeleri gözlerinin önünden film gibi geçti. Kendinin yataktaki yeteneğini onayladı; sevişmesini iyi biliyordu. Boşuna övünmüyordu; birlikte yattığı erkeklerden defalarca duymuştu bunu.

”Hangi erkek benimle yatmak istemez?” diye kendine sordu.

Yanıtı kısa ve özdü:

”Hiçbir erkek!”

Elbise dolabını açtı, en seksi elbisesini kendisine dokunmaktan korkar gibi itinayla giyindi. Yine aynanın karşısına geçti, boydan boya kendisini bir erkeğin bakışlarıyla süzdü,

”Çok güzelim,” dedi.

Sesine bir yerlerden yanıt bekleyen çocuksu havaya girmişken telefonun evi çınlatan sesini duydu. Arayan eski sevgililerinden biriydi. Telefondaki ses Sevda ile buluşmak için şiirsel sözcüklerle konuşuyordu. Sevda onu dinlemiyor, kendi düşünceleriyle uğraşıyordu:

”Erkek istemiyor muydun? İşte kapına geldi. Bugün onunla yatabilirsin.”

Onunla son sevişmesinden memnun olmadığını hatırladı. Hayır, hayır, bu adamı istemiyordu. Evet, canı erkek istiyordu; fakat aradığı eski bir ten değil, yeni tendi. Bedeninin daha önce dokunmadığı, ilk kez dokunacağı, alevler içinde yanacağı teni istiyordu. Kararını verdi,

”Şekerim,” dedi. ”Seninle buluşmayı ne kadar istiyorum, bilemezsin! Bana yaşattığın harikulade geceyi nasıl unuturum? Ama şekerim, inan ki kız arkadaşıma sözüm var. Başka bir gece, şekerim. Seni çok öpüyorum.”

Şuh kahkahayla telefonu kibarca kapattı. Yalandan kim ölmüştü? Sevda yalan söylemeyi zevk haline getirenlerdendi. Mutfağa gitti, sabah kahvesini hazırladı, sigarasını yaktı. Çektiği duman ciğerlerini doldururken beyni düşüncelere daldı.

”Ben kimim?” dedi kendini sorgularcasına.

Bu soruyu sormayı alışkanlık haline getirmişti. Yüksek sesle sorusunu tekrarladı:

”Dürüst olmalıyım. Sevda, Sevda’ya yalan söyleyecek değil ya! Kressida’yım ben! Onun gibi düşünüyorum, yaşıyorum.”

Shakespeare’in *Troilos ile Kressida* adlı oyununu okuduğundan beri kendini Kressida olarak görüyordu Sevda. Ondan ne öğrenmişti? Her gün tekrar ede ede Kressida’nın sözlerini artık ezberlemişti:

”*Sırtıma dayanır, göğsümü korurum; aklıma dayanır, düzenimi korurum; dilimi tutar, namusumu korurum; maskemi takar, güzelliğimi korurum*…”

Belki Shakespeare’in anlattığı Kressida, Sevda’ydı. O, hayal dünyasında yüzyıllarca önce yaşadığını hep düşünmez miydi? Kendisini Roma İmparatorluğunun muhteşem saraylarında, tapınaklarında tapılacak kadın olarak düşlemez miydi? Bir keresinde Kleopatra olarak Romalı Antonius’un sevgilisi kılığına girmemiş miydi? Antonius’u şehvetten çıldırtmak için Kleopatra’nın bile aklına gelmeyecek fantezilerini Roma’yı elinde taşıyan adama sunmamış mıydı? Shakespeare’den aldığı Kleopatra görüntüsünü kendi görüntüsüyle birleştirdi. Kendi sesini beynine duyurmak istercesine bağırdı:

”Ben Kleopatra’yım,” dedi. ”*Başka bir kadın uyandırdığı isteği doyurup giderir; ben en çok doyurduğum zaman acıktırırım erkeği.*” ”Kleopatra gibi naz yapmasını, sevişmesini, baştan çıkarmasını, kendimi pazarlamasını bilirim ben.”

Sevda'nın aklına Lermontov geldi birden. O, *Zamanımızın Kahramanı* isimli romanını yazarken Sevda gibi kadınları niçin düşünmemişti? Niçin Peçorin'i erkek tip olarak çizmişti? Kadınları kendine âşık eden; ama asla âşık olmayan Peçorin'den dişi Peçorin yaratamaz mıydı? Kendini dinleyici olarak düşleyip haykırdı:

"Ben Peçorin'in kadın cinsiyim," dedi. "Bütün erkekleri kendime âşık ederim; fakat asla âşık olmam. Onlar benim peşimde koşmak için yaratılmış, ben kaçmak için! Ama hep kaçmak olmaz, ara sıra yakalanıyor gibi yapmak lazım. Erkekler koşmaktan tam yorulduklarında, kemiği onlara sunmak lazım. Yoksa oyunun tadı kaçar, ellerin boş kalır. Vereceğin ve alacağın zamanı bilmen gerek. Şu erkek milletini benim kadar iyi tanıyan kadın var mıdır? Sanmam! Kız arkadaşlarımın aşklarına bakınca bunu anlıyorum. Hepsi erkekleri seviyor, sonra ağlayıp sızlanıyor. Bak, ben hiç ağlıyor muyum? Benim hikâyem erkeklerin ağlaması üzerine kurulu. Hep onlar gözyaşı döküyor, dökecek!"

Kahvesini tazeledi, bir sigara daha yaktı. Avını tuzağa düşürmek isteyen avcı olduğunu hatırladı,

"Erkekleri tuzağa düşürmenin çok yolu var," dedi. "Körün değneği bellediği gibi tek yol yok. Erkeğin karakterine göre yol çizmeli kadın. Kimi erkekler romantizmden hoşlanır; onlara şövalye aşkını canlandırmak, Juliet'i oynamak lazım. Hüzünlü olanlar, hüzünlü olanlarda ortak şeyler bulurlar. Hüzünlü erkekler korumacıdır; kadınlar istemese de kadınları korur, teselli ederler. Teselli ederken ağa yakalanırlar. Kimi erkekler de şefkat düşkünü. Onlara bir ana gibi davranmak gerek. Offf, en sevmediğim rol bu. En sevdiğim 'rol' erkekleri erotizmle etkileyen kadın rolü. Gerçekte bu davranış benim için rol sayılmaz. Bana en çok yakışan o. Şekerim, tabii ki zorlanmıyorum; içimden geliyor, ufak değişiklikle erkeklerin karşısına çıkıyorum. Ben oyum zaten. Gözleriyle seni soymalarına izin vereceksin o kadar! Bütün kadınlar bana benzer olsalar erkekler dünyası kahırla, kadın dünyası sevinçle dolar."

Bütünsel hayat görüşünü bir çırpıda özetlemek isteyen insanın kelimeleri dikkatlice seçen derinliğiyle düşündü Sevda.

"Haa, bir de her erkeği tercih etmeyeceksin; aralarından yakışıklı, paralı olanlarını seçeceksin. Erkek parası yemekten tatlı şey var mı şu dünyada? Hak ediyorlar, verdiğimi bedava verecek değilim ya!"

Sevda'nın kafası erkeklerle kavga ederken gözlerinin önüne o geldi. O kim? Domuz bir erkek! Onu her gün döven eski kocası. Bacağını açtı. Sigaranın söndürüldüğü yeri buldu. Acısı ve izi hiçbir zaman geçmeyen, geçmeyecek olan yarasına üzüntülü gözlerle baktı. Ne kadar zalimce davranmıştı kocası. Sevda'ya olan kızgınlığını onun bacağında sigara söndürerek soğutmuştu. O andaki gibi teninin yandığını hissetti. Yüreği burkuldu, gözyaşları dağlardan yuvarlanan kayalar gibi yanağından aşağı düşmeye başladı. Akan yaşlar bacağındaki yaranın üzerine düştükçe daha çok ağladı.

"Erkeklere güvenmemekle, onlara acı çektirmek istemekle haksız değilim," diye hayıflandı ve acısını sözlere çevirdi:

"Hepsinin içinde kadınlara acı bağışlayan bir şeytan var. O şeytanı gördüm. Onu cezalandırmak kadınlık borcum. Her şeyimi kullanarak ezeceğim onu. Eyy erkeklerin ruhunu işgal etmiş şeytanlar, savulun Sevda geliyor."

VIII

Sevgili dost Sait,

Yalnızlıkla doluyum. Hesap ettim, beş gündür insan sesi duymadım. Tecritte yaşıyor gibiyim. Hapishanelerdeki tecrit nasıl insanın psikolojisini bozuyorsa, tek kişilik yalnızlık aynı işlevi görüyor. Gerçi beni yalnızlığa zorlayan yok, kendi kendimin gardiyanıyım. Bugün yalnızlığımı parçalayayım, dedim. Şehirde tanıdığım tek insanın yanına gitmekten başka çarem var mı? Kalktım, ”Arayanlar Kitabevi”ne gittim. İyi ki gittim.

Kitabevinin bir köşesinde Abdi Usta’yı iki güzel kadınla sohbete dalmışken buldum. Beni görünce bir garip oldu, korkunç bir şeyle karşılaşmış gibi yüzü kızardı, şaşaladı. Şaşırdım. ”Ne oldu bu adama?” diye düşünürken, birden koşturarak yanıma geldi, beni kenara sır söyleyecekmiş gibi çekti,

”Hoş geldin azizim, hoş geldin,” dedi. ”Ne zaman geleceksin diye bekleyip duruyordum. İnan azizim, içim içimi yiyiyordu, şimdi yükten kurtulacağım.”

Abdi Usta’nın telaşından ürktüm, ne olduğunu anlamadım. Yüzüne baktım, suçlu çocuk gibiydi.

”Azizim, bilmiyorum beni affedebilecek misin?” dedi. ”İlk karşılaştığımız günü hatırlıyorsundur. O gün sana kendimi sahtekârca tanıttım. Yanlış anlama! Anlattıklarım doğruydu; ama savunduğum gibi açık değilim ben. Daha doğrusu açık olmak istiyorum, beceremiyorum.”

Ne diyeceğimi bilemedim. Abdi Usta’nın gözlerine baktım, yine o günkü samimiyeti gördüm. Suçunu itiraf eden, bağışlanmasını isteyen insanın utancını yakaladım. Dürüst olmaya çalışan Abdi Usta’ya acıdım, duygulandım. Utanmasam boynuna sarılacaktım. Abdi Usta’nın bana güven duymasının nedenini hâlâ çözmüş değilim. Beni tanımıyordu, niye bana güvenecekti? Henüz kendimi ona açmamıştım. Yüreğimi bilmiyordu, sadece beynimi azıcık tanımıştı. Onu sakinleştirdim ve dedim ki:

”Hepimiz aynı suçu işliyoruz Abdi Usta, güvensizlik dünyasında sansürsüz yaşamaya çok az yer ayrılmış. Dostlarımızla, sevgililerimizle oraya sığmaya çalışıyoruz.”

Rahatladı. Onu daha çok sevmeye başladığımı söyleyemedim tabii ki.

Abdi Usta kitabevindeki iki kadınla beni tanıştırdı. Birisinin ismi Türkan, edebiyat öğretmeni, kırk yaşları civarında gözüküyor. Çekici, sade bir giyimi var, fazla boyalı değil. Konuşkan değil, soru sorarsan konuşuyor. İçine kapalı bir tip. Diğeri Sevda, baştan aşağı boyalı; boyasız olsa bile erkekleri etkileyecek cinsten. Türkan’dan genç, otuzun biraz üzerinde sanırım. Felsefe öğretmeniymiş. Bir şey sormadan ıvır zıvır her şeyi anlatan insana benziyor. Kibar, cümlelerinin başına ”şekerim” kelimesini ekleyerek konuşuyor. Abdi Usta için ”azizim” kelimesi neyse, Sevda için ”şekerim” kelimesi o!

Abdi Usta dört kişi arasında samimi bir hava doğsun diye çırpındı durdu. Başardı da. Abdi Usta gibi ”Hanımsız”, ”Beysiz” konuşmaya başladık. Hem Sevda’ya, hem Türkan’a ısındım. Ama niye yalan söyleyeyim, Türkan’ı daha çok tuttum. Bu kadında bana benzer bir şey var.

Sevda’nın işi varmış, telefon numarasını bir kâğıda yazıp bana uzattı; ”mutlaka görüşelim, şekerim, ara beni,” dedi.

Sevda’yı yolcu ettikten sonra Abdi Usta sanki bilinçli biçimde beni Türkan’la yalnız bıraktı.

Türkan’ın inanılmaz biçimde dili açıldı. Konuşmayı sevmeyenin ben olduğunu unuttum. Ona katıldım. Türkan edebiyat öğretmeni olmasına rağmen felsefe konusunda bilgili. Antikçağın doğa filozoflarını okuduğumu söyledim. Söylemez olaydım! Türkan, Herakleitos isimli filozoftan övgüyle bahsetmeye başladı. ”Bu filozofu henüz ayrıntılı okuyamadım,” demeye utandım. Konuyu değiştirmeye çalıştım. Türkan’ın umrunda değil. Yapacak bir şey

yok, bilmediğim konuda konuşamam ki! Herakleitos'tan bildiğim üç beş kelime. Zorunlu olarak Türkan'ı dinledim. Herakleitos'u iyice merak ettirdi bana.

Bu sıkıntılı durumdan beni Abdi Usta kurtardı. O, felsefeden çok edebiyatı seviyor. Edebiyat dünyasında okumadığı klasik eser yok gibi. Hangi yazarın sözünü etsek, Abdi Usta kitap isimleri sayıyor, başlıyor anlatmaya. Türkan'ın, Abdi Usta'nın bilgisine hayran olduğunu fark ettim. Abdi Usta konuşunca Türkan susuyor, ona sorular soruyor, öğrenmeye çalışıyor.

Kısacası Sait dostum, hoş bir gün geçirdim. İçtenlikle onlardan ayrıldıktan sonra koşturarak eve geldim. Türkan'ın bahsettiği Herakleitos'u daha iyi anlamak için.

* * *

Herakleitos'un hayata bakış felsefesinde derin, anlamlı görüşler var. Onun her cümlesi üzerine düşünmek gerekiyor. Sana Herakleitos'un felsefesinden kendi sözleriyle bir demet sunuyorum:

- "*Eşek, samanı, altına yeğler.*"
- "*Altın arayanlar çok kazıp az bulurlar.*"
- "*Gözler, kulaklar kötü tanıktır insanlara.*"
- "*Çok bilmek, öğretmez akıllı olmayı.*"
- "*Anlamadan dinlerken sağırlara benziyorlar. Atasözü onlar için söylenmiş: buradalar, ama yoklar.*"
- "*Yangın söndürmekten önemlidir ölçüsüzlüğü söndürmek.*"
- "*Yol. Aşağı ya da yukarı, tek ve aynı.*"
- "*Her şeyin, çatışmayla zorunluluğa göre olageldiğini bilmek gerek.*"
- "*Aynı ırmağa iki kez girilmez.*"
- "*Yakasına yapışacak adalet, yalan düzenlerin, yalancı tanıkların.*"
- "*Boşuna arıtıyorlar üstlerindeki kanı, yıkanarak kanda. Çamura batmışın yıkanması gibi çamurda.*"
- "*Çetindir yüreğin arzusuyla savaşmak.*"
- "*Aptal her sözde telaşlanır.*"
- "*Bir dünya ki her şey için aynı. Ne Tanrı yapısı, ne kul! Hep var idi, var olacak.*"
- "*Beklenmeyi beklemezsen bulamazsın.*"
- "*Çekişerek var olup yok olur her şey.*"
- "*Yay'ın ismi yaşam. İşi: ölüm.*"

- ”*Çemberde baş ve son bir.*”
- ”*Bir dünya düzeni ki, rastgele süprüntülerden bir yığın.*”
- ”*Dama oynayan bir çocuktur zaman.*”
- ”*Güneş her gün yeni.*”

* * *

Herakleitos yaklaşık olarak 2500 yıl önce yaşıyor. Aristokratik bir aileden geliyor; ama aristokratik yaşamı sevmiyor. Toplumun dışında yalnız yaşamayı hayat tarzı yapıyor. Bilinçsiz halkın sürü gibi yaşamasını eleştiriyor. ”*Ben kendimi arıyorum*,” diyor. *Evrene Dair* adlı bir kitap yazıyor. Anlaşılması zor bir kitapmış bu. Onu anlamayanlar ona ”Karanlık Herakleitos” diyorlar. Oysa Herakleitos’un hiç karanlık olmayan düşünceleri var. Herakleitos’a göre hiçbir şey olduğu yerde durmuyor, hareket ediyor, değişiyor. Bu görüşünü Herakleitos: ”*Her şey akar*,” cümlesiyle özetliyor. Hayatın sürekli değişim ve hareket üzerinde kurulduğunu söylemesi onun üstünlüğü. Herakleitos yaşamın ereği olarak mutluluğu hedef olarak görüyor ve mutluluğu insanın kendi iç durumuna bağlıyor. Mutluluk yukarıdan gelmiyor, insan kendi mutluluğunu yaratıyor. Mutsuzluğun kalıcı olduğunu savunanlara karşı Herakleitos değişimi savunarak umut aşılıyor. Sevdim Herakleitos’u. Geleceğe umutla bakabilmenin tohumu var onda. Herakleitos’un şu sözünü hep hatırlamalıyım:

”*Olduğu yerde kalan hiçbir şey yoktur.*”

IX

Kerim sabah uyandığında Herakleitos'u gördüğünü hatırlıyordu; ancak onun nasıl göründüğünü, neler konuştuklarını hatırlamıyordu. İçsel dünyasında bir ışık vardı. Acaba, her yanını saran yaşama sevinci ışığını Herakleitos mu bırakmıştı? Bunu bilmiyordu, bildiği şey yaşama arzusuyla dolu olduğuydu. Bugün ne yapsam diye beynini yokladı. Heyecanlı bir şey yapmalıydı, beyni öyle diyordu. Sevda'nın bıraktığı telefonu anımsadı. Duraksamaksızın telefonu çevirdi. Karşı taraftaki sesin heyecanını anında duydu. Deniz kenarındaki "Gönül Verenler Çay Bahçesi"nde buluşmaya karar verdiler.

Kerim telefonu kapatırken Sevda'nın ne kadar cana yakın olduğunu, kendisine karşı ne kadar sıcak davrandığını düşündü. Sevda'ya ilgi mi duyuyordu? Aklından böyle bir düşünce geçmemişti. Peki, niye hoşnutluk duygusuna kapılmıştı? Bir kadının bir erkeğe gösterdiği yakınlıktan dolayı duyduğu zevkti bu, başka bir şey değil!

Sevda ile ne konuşacaktı? Bunu hiç düşünmemişti. Sevda hangi konulardan hoşlanırdı? Bilmiyordu. Sevda felsefe öğretmeni olduğuna göre felsefeden bahsetmek en akıllıca işti.

Buluşma saatinden epeyce önce çay bahçesine vardı, çayını söyledi. Güzel bir yerdi burası. Oturduğu masadan uzağa bakınca deniz gözüküyordu. Yüzünü göstermeye başlayan bahar mevsiminin güneşi altında pırıl pırıldı deniz. Gözleri kamaştı. Deniz sevdası çocukluk günlerinden başlamıştı. Acılarını, hüzünlerini, sevinçlerini hep denize anlatmaz mıydı? Denizin derinliklerine dalmışken birden Sevda'yı gördü karşısında. Çok şık giyinmişti, üzerindeki her şey kısaydı Sevda'nın. Defileye çıkacak ve erotizmi canlandıracak mankene benziyordu.

- Şekerim, bekletmedim, değil mi? dedi kırıtarak.

- Yoo, zamanında geldiniz, dedi Kerim kibarca.

- Randevularıma tam zamanında gelirim. İnsanları bekletmeyeceksin, şekerim.

Sevda'nın konuşma biçimi sanki, "müşterileri bekletmeyeceksin," der gibiydi. Kerim'in cinsel güdüleri ayağa kalktı. Boş boş laflar ederek zaman kazandı, kendini sakinleştirdi.

Kerim'e bütün hayat hikâyesini sordu Sevda. Kerim birçok şeyi sakladı. Buna rağmen kendisini polis sorgusundaymış gibi duyumsadı; canı sıkıldı, terlemeye başladı. Kendini anlatmayı sevmezdi. Ne yapsındı? Sevda kurulmuş bir makineli tüfek gibiydi, soruları bitmiyordu. Kerim bir fırsatını yakalayıp,

- Siz felsefecisiniz, dedi. Felsefeyi benden iyi bilirsiniz, acaba felsefe insanı mutlu eder mi?

Şimdi sıkılma sırası Sevda'ya gelmişti. Felsefe öğretmeniydi; ama felsefe konuşmayı sevmezdi. Okuldaki eğitim programının buyurduğu felsefe kitabı dışında felsefe kitabı okumazdı. O kitapları zaten zorunluluktan dolayı okuyordu, öğrencilerine bir şeyler anlatabilmek için.

- Şekerim, felsefe insanı mutlu ediyorsa, bütün felsefe öğretmenleri, üniversite felsefecileri mutlu olmalı değil mi? Hayatı mutsuzca yaşayan birçok felsefe öğretmeni tanıyorum.

- Peki, siz mutsuz musunuz? dedi Kerim sanki kendisi mutluymuş gibi.

- Şekerim, mutsuz değilim; fakat felsefenin verdiği mutluluktan dolayı değil, hayat tarzımın verdiği mutluluktan dolayı.

Kerim onun hayat tarzını sormayı düşündü, sonra vazgeçti. Konuyu dağıtmış olacaktı. En iyisi başka bir soruyla konuşmayı sürdürmekti.

- Herakleitos hakkında ne düşünüyorsunuz, dedi. Nasıl bir filozof? Okunmaya değer mi?

- Şekerim, bana kalırsa hiçbir filozof okunmaya değer değildir. Kendi kendini anlamayan adama filozof denir. Kendini anlamamış adamın hangi düşüncesini okuyacaksın? Bazen güzel söz söylerler, işte onları ezberleyeceksin.

- Peki, dedi Kerim gözlerini şaşkınca büyüterek. Siz felsefecileri böyle görüyorsanız niçin felsefe öğretmenliği yapıyorsunuz?

- Şekerim, ekmek parası. Zorunlu olmasam okula gitmem. Aslına bakarsan, öğretmenliği sevmem. İsteyerek öğretmen olmadım. Hayattan zevk alarak yaşamayı, çalışmadan günümü gün etmeyi severim ben.

Kerim'in bütün konuşma iştahı kaçtı. Ne desindi böyle konuşan bir kadına? Buluştuğuna pişman oldu. İçini yanardağ gibi kızgınlık kapladı. Patlamamak için gülümsemeye çalıştı. Onun güzelliğine içinden lanet okudu. Hissettiklerini Sevda'ya hissettirmedi. Telefon numarasını yazdırırken Sevda'nın aramasını istemeyen yüz ifadesi de takınamadı.

Sevda, Kerim'de düş kırıklığı yarattığını fark etmedi. Erkeklerin, kadınların düşüncelerine değil, cinsel cazibelerine değer verdiklerine inanmıştı. Toplum yargısıydı bu. Sevda bu yargıya göre yaşıyordu. Kerim erkekti, Sevda'nın vücuduna eninde sonunda boyun eğecekti, düşüncelerine değil!

Kerim'e rol yapmamış, olduğu gibi kendini göstermişti. Güzellik maskeye gereksinmezdi; seksi bedeni Kerim'i ikna etmeye, onu arkasından koşturmaya yeterdi. Bu dünyada farklı erkeklerin de olabileceği Sevda'nın hafızasının alamayacağı bir şeydi. Belki Sevda, Kerim'in karşısına "felsefeye ilgi duyan bir kadın" veya "hüzünlü kadın" rolüyle çıksaydı Kerim kandırılmaya hazırdı. Oysa Sevda'nın düşünce yapısı bütün erkeklerin cinsel tuzaktan kaçamayacağı üzerine kuruluydu. O, J.J.Rousseau'nun şu sözünü hiç duymamıştı, duysa da inanmazdı.

"*Aşkın hiç bulunmadığı yerde, güzellik neye yarar?*"

X

Az konuşmayı meziyet sayanlardan değildi. Uzun uzun konuşmayı, ayrıntılara girmeyi, anlattığı şeyin çerçevesini genişçe çizmeyi çok kez denemişti. Başaramamıştı. İstekleriyle bugünkü karakter yapısı uyuşmuyordu, onu sabırsızca bekleyenler varmış gibi hemen sonuca varıyor, söyleyeceğini kısa ve öz ifade ediyordu. Dinleyici olmak onun ”kaderine” yazılmıştı. Kaderini ancak kendisiyle konuşurken değiştirebiliyordu. Onun başkasıyla uzun, detaylı konuşamama kaderini değiştiren tek güç vardı: Şarap! Çok seviyordu şarabı. Suskunluğunu, dilsizliğini şarap iyileştiriyor; dinleyici olma konumunu konuştuğu insana zorla yükletiyordu. Yıllar önce böyle değildi, sansür çözücüye gereksinim duymadan rahatça konuşur, hayatı bütün boyutlarıyla konuştuğu insana sunardı. Şimdi ne olmuştu? Hayat niye üç beş kelimeye inmişti? İnsanlarla paylaşabildiği şeyler kayboldukça, hayatın ayrıntıları birer birer yok olmuş, geriye sadece özü kalmıştı. ”Evet” ve ”Hayır”ların arasına sıkışıp kalmıştı Türkan. Bugünkü hayat ”Evet” üzerine kuruluydu; Türkan’sa daha hâlâ ”Hayır”ların dünyasında yaşıyordu. Belki buydu onu suskunlaştıran. Karşısındakini ikna etmek amacıyla uzunca konuşsa ne olacaktı? Hiçbir yere gitmeyen sözcüklerin, sohbetlerin anlamı neydi?

Peki, Türkan’ın suskunluğu Kerim’le konuşurken niye parçalanmıştı? Dinlemeyi tercih eden Türkan anlatma coşkusuna niçin kapılmıştı? Ne kadar çok konuşmuştu o gün. Hem de şarapsız! Kerim’in anlamaya, öğrenmeye açık gözleri vardı. Türkan insanların gözlerinin içine bakarak konuşur, dinlenip dinlenmediğini oradan anlardı. Kerim heyecanla onu dinlemişti. Türkan onun gözlerinde bunu görmüş, sözlerinin gideceği yere ulaştığını hissetmişti. Belki Türkan’ı konuşmaya hızla iten, konuştuklarının işe yaradığını anımsatan bu duyguydu. Eski yıllarda olduğu gibi…

Yılların biriktirdiği susuzlukla konuşmaya, anlatmaya ihtiyaç duyuyordu bugün. Günlerce önceden Abdi Usta ile buluşmayı, onunla konuşmayı kafasında planlamıştı. Ama biliyordu, korkunç arzuyla istediği buluşmayı gerçekleştirirse yine dinleyici olacaktı. Gerçi Abdi Usta’yı dinlemekten -sadece onu dinlemekten- büyük bir zevk alıyordu. Türkan uzunca düşündü, birbiriyle uyuşmayan iki arzusunu çarpıştırdı. Konuşma isteği galip geldi, Kerim’i aramaya karar verdi.

Kerim’in telefonunu almak için Abdi Usta’yı aradı. Abdi Usta telefon numarasını yazdırırken onun sesinde hüzün hissetti, ”onu arama,” der gibiydi. Abdi Usta’nın hüzünlendiğini düşünmek Türkan’ı hüzünlendirmeye yetti. Pişman oldu. O kadar pişmandı ki, Abdi Usta onu çağırsa şu an seve seve dinleyici olmayı yeniden kabul edebilirdi. Hüzün hikâyesini hayal dünyasında uydurduğunu kendine kabul ettirdikten sonra Kerim’i aradı. Kerim dinleyici olarak seçildiğini bilmeden görüşmeyi istekle onayladı. Buluştular.

Kerim’in canı şehrin ıssız sokaklarında gezmek istiyordu, Türkan’a bunu lafı dolandırmadan sevinçle söyledi. Kerim’in sevinçli dünyasını kırmak istemedi Türkan. Kalabalık şehrin en ıssız sokaklarını aramaya koyuldular. Yol iz bilmeden sokak sokak dolaştılar. Kerim’in gözlerindeki sevinç Türkan’ı etkiledi, Kerim’in çocuksu sevincine ihanet etmemek için onun dinleyicisi olmaya kendini uydurdu. İstekle yaptı bunu. Türkan kendi arzularını karşıdakini üzmemek, sevindirmek için dizginlemeyi bilenlerdendi. Varsın olsundu, anlatma arzusu beklesindi. Yoruluncaya kadar gezdiler. Kerim gezdikleri her sokağın tarihiyle, anılarıyla ilgili hayaller uydurdu kafasında. Uydurmakla kalmadı, onları Türkan’a anlattı. Birlikte güldüler, büyüklükten çocukluğa sıçramış iki insan gibi eğlendiler. Türkan anlatma arzusunu Kerim’i obje olarak kullanarak tatmin etmek istemiyordu artık. Hatta bu düşüncesinden utanarak daha az konuşmaya başlamıştı. Kerim’in bilmediği suç olmayan suçu affetmesini istercesine,

”Eve gidelim,” dedi Türkan.

Gitmeyi önerdiği ev kendi eviydi, yıllarca yabancı bir erkeğin ayak basmadığı, sadece Türkan'ın yalnızlık hapishanesi olan ev! Türkan'ın sesindeki masumiyet belliydi, Kerim'in aklına bir erkek olarak eve çağrıldığı düşüncesi gelmedi. Türkan'ın samimiyetinden mutluluk duydu.

Ev ince bir zevkle döşenmişti, evin büyüklüğü karşısında şaşırdı Kerim.

- Tek kişiye bu ev fazla değil mi? dedi şaşkınlığını saklamadan.

Türkan kederli yüzünü onun yüzüyle buluşturarak,

- Evin büyüklüğü insanın yalnızlığını örter mi? dedi.

Kerim anladı, Türkan yalnızlık acısı çekiyordu, kendisi gibi…

Türkan'ın anlatma arzusu geri gelmişti; nereden başlayacağını bilemiyordu. Dinleyici olmaktan konuşmacı olmaya nasıl geçiş yapabilirdi? İlacı aklına geldi, kalktı kırmızı şarabını çıkardı. Kerim kendisine gösterilen içtenlikten daha çok memnun oldu. Şarap bitmek üzereyken Türkan'ın konuşkanlığı yükseldi. Yaşamın bitmeyen sıkıntılarından parçalar sundu. Özel sorunlarından bahsetmeksizin yaşamın genel sorunlarına yöneldi. Kendini anlatırsa, Kerim'i de kendini anlatmaya zorlayacaktı, şimdilik bunu istemiyordu. Özel sorunlar birbiriyle dertleşirse, iki cins arasında ortak ateş yanardı. Bu ateşi tutuşturmak, alkolün verdiği sıcaklığa dayanmak tehlikeliydi. Tehlikeyi eve sokmamak hedefiyle felsefi sorunlardan söz açtı. Kerim onu can kulağıyla dinliyordu. Sözü döndürdü dolaştırdı, Demokritos'a getirdi.

- Biliyor musun? dedi. Demokritos, "*İnsan küçük bir dünyadır*," demiş. Haklı değil mi? Hepimiz kendi yarattığımız küçük dünyalarda, başkasının küçük dünyasına dokunmaktan korkarak yaşamıyor muyuz? Küçük dünyalarımızı birbirimize kolayca açarak büyük bir dünya yaratacağımıza, küçük dünyalarımızı gizleyerek sahtekârlığı meslek haline getirmiyor muyuz?

Kerim'in yüzünü yağmur yağdırmayı bekleyen kara bulutlar kapladı. Türkan'a "ben senden farklı değilim," diyemedi. Yalnızca onu onayladığını göstermek için başını salladı. Türkan'ın özelini genel ile anlattığını düşündü, ona içten sıcaklık duydu. Türkan bardağındaki son yudumu tükettikten sonra tükenmişçesine devam etti:

- Demokritos demiş ki:

"*Bayramsız hayat, hansız uzun yola benzer.*"

İşte, bir yer ararsın, bulamazsın. Kısacası, yaşadığımız hayatın bayramı yok, yası çok!

Derin bir iç çekişle soluklandı Türkan. Hayatı zehirleyenlerden çok kendine kızgın gibiydi. Gerçeği görüp bir şey yapamayan, yapmayan insanın ezikliğiyle konuşuyordu. Kendinden intikam almak istiyordu sanki. Kerim'den yardım istercesine,

- Sana soruyorum Kerim, dedi. Sözün ne anlamı var? Tek başına sözün ne anlamı var? Eyleme dönüşmeyen söz neye yarar?

Kerim'in yanıtını beklemeden konuşmayı sürdürdü:

- Demokritos, "*Söz işin gölgesidir*," derken bizi anlatmış. Hepimiz gölgeyle uğraşıyoruz, işle uğraşmak zor çünkü. Kendimizden, hayatımızdan vermemiz gerekiyor. Veremiyoruz. Sahip olduklarını kaybetmekten korkan insan haline getirdiler bizi. Gölgeyi gerçek yapamıyoruz, söze canımızı katarak onu canlandıramıyoruz.

Türkan'ı anlamıştı Kerim. Kendini, çaresizliğini bilen insan Türkan'ı nasıl anlamazdı? Yüreğinde aniden patlayan sevgi fırtınasını duyumsadı, duygusal iç dünyasından ılık bir rüzgâr Türkan'a doğru esmeye başladı. Kerim ansızın ayağa kalktı,

- Geç oldu, gitsem iyi olur, dedi. Durdurdu rüzgârı.

XI

Bahar bu yıl erken gelmişti. Kuş cıvıltıları gecenin aydınlanan karanlığının içini dolduruyordu. Pazar sabahıydı. Türkan kuş seslerinin yarattığı müzikle uyandı. Hemen pencereyi açtı, baharın kokusunu duydu. Gözleri, yeniden dünyaya gelen çiçeklerin, ağaçların yeşilini deldi geçti. Derin bir nefes aldı, yaşamak ne güzel şey der gibi,

”Ohh bahar ne güzel şey,” dedi.

Mevsimlerden yalnızca baharı ve yazı severdi. Onun için bahar her şeyin yeniden doğuşuydu, yaz her şeyin olgunluk mutluluğuna erişiydi. Dünyada sadece bu iki mevsimin yaşandığı bir ülkeye taşınmayı hayallerinin odağı yapmıştı. ”İklimin İnsan Psikolojisi Üzerine Etkileri” adlı kitabı arada bir okur, doğru düşündüğünü düşünmenin, kendini haklı görmenin mutluluğunu yaşardı.

Şimdiki hayatını düşündü, şu güzel bahar gününde kendini sorguya aldı:

”Mutlu muyum? Evet, baharın yarattığı mutluluğu yaşıyorum, içimde bir şeyler kımıldıyor. Yalan söyleme Türkan, gerçekten mutlu musun? Kendime yalan söyleyeceksem niye yaşıyorum? Neden yalan söyleyeyim? Şu an mutluyum ama, hep mutlu değilim. Niçin mutsuzsun Türkan? Zor soru! Kırk yaşındayım, koskoca kırk yıl geçti hayatımdan. Elimde ne var? Evet, karnım doyuyor, aç değilim. Edebiyat öğretmeni olarak toplumdaki yerim iyi. Arkadaşlarım, dostlarım, öğrencilerim var. Seviyorum, seviliyorum. Peki mutluluğumu gölgeleyen ne? Çirkin bir kadın mıyım? Peşimden koşan onlarca erkek var, onlar güzelliğimin belgesi. Güzellik her an mutluluk sağlar mı? Sağlamıyor ki, mutsuzum!”

Ansızın Türkan’nın manevi dünyasına hüzün şimşeği düştü. Gözleri buğulandı, yıllar öncesine gitti. Her şey sisli, her şey bulanıktı. Dikkatli bakınca Zeki’yi gördü: Bir zamanlar kızların ardından koştuğu, gözleriyle gülen Zeki’yi. Bütün kızların elinden çekip aldığı, daha doğrusu Zeki’ye hayran kızların arasından Türkan’ı tercih eden Zeki’yi…

Önce yüzüne tebessüm yayıldı Türkan’ın, sonra da acı. Acı gelip yüreğine yapıştı. Üniversite yıllarında tanışmışlardı. Ortak bir davaya gönül vermişlerdi. Üniversite öğrencilerinin tanınmış lideriydi Zeki. Coşturucu sesiyle mitinglerde, forumlarda konuşurdu. Onun olduğu yerde güven vardı. O yıllarda Zeki’nin yanlış yapacağına inanmazdı Türkan. Zeki fakir bir aileden geliyordu, Türkan zengin bir aileden. Bunun ne önemi vardı? Ortak inanç ikisini birleştiriyordu. Türkan hem Zeki’ye inanıyordu, hem güzel ütopyalarına. Yürüyüşler, isyanlar, okul işgalleri, direnişler, sloganlar onların aşklarının ayrılmaz parçasıydı. Zeki dokunaklı şiirler okurdu; kavga ve aşk şiirleri okurken Türkan kimseye göstermeden usulca ağlardı. Ne güzeldi o günler! Sonra ne oldu? Okullarını bitirmeden evlendiler. İnandıkları gelecekteki güzel günlerin umuduyla aşklarını yaşarken ülkede deprem oldu. İktidara el koyanlar Zeki’yi alıp götürdüler. Zeki hapiste yatarken, Zeki’nin çektiği acıları onun gibi hissederek çekti. Zeki’sini bırakmadı, ona sahip çıktı. Üç yıl bekledi. Umutla, aşkını her gün üç yıl boyunca yeniden yeniden doğurarak…

”Ahh Zeki niçin yaptın bunu? Sana sevgim, bedenim, beynim yetmedi mi? Seni ölesiye sevmem sana az mı geldi? Zindan günlerinde hayallerini dolduran kadın bedenlerini bana anlattığında kızdım mı? Kıskandım mı? Böyle şeyler olur, hayal dünyasındaki aldatma gerçeği yansıtmaz, demedim mi? Ama sen hapishaneden çıktıktan sonra hayallerini gerçekleştirdin. Yalanla, dolanla beni iki yıl idare ettin. Aldatıldığım kuşkusunu içimde taşıyarak sana inandım.”

Türkan düşüncelerinin hızlı koşusuna yüreğinin de katıldığını fark etti. Kanı kalbinin duvarlarını dövercesine çarpıyordu. Kalktı, bir bardak su içti,

”Sakin olmalıyım,” dedi.

Ama sakin olamıyordu. Beyni huzurlu olmayanın, iç dünyası huzurlu olur muydu?

Türkan onunla yaşadığı son yılları otopsi masasına yatırdı. Kendinde hata olmadığını kendine kanıtlarsa rahatlayacaktı. Yılları aylara, ayları günlere, günleri saatlere, saatleri dakikalara böldü. Zamanın bir saniyesini bile gözden kaçırmadan anılar dünyasına daldı:

”Evet, Zeki hapisten çıktıktan sonra yine mutlu olduk. Zeki’nin sıcaklığını hissettim; ondaki değişikliği de. Üç yıl zalimlerin karşısında dimdik duran Zeki’yi, hayat kavgası yendi. O kavgacı günlerin Zeki’si yoktu artık karşımda. Zeki her şeyden korkuyordu; gelecekten, şimdiki zamandan, geçmişten. Korkuyordu ne kelime? Korkusu kaygıya dönüşmüştü. Hayata direnme gücünü, umudunu, ütopyasını yitirmişti Zeki.”

Türkan anılardan teselli bekleyen bir insanın çaresizliğiyle durakladı. Uzun soluk aldı, yeniden geçmişe gitti:

”Evet, evliliğimiz kötü gitmiyordu. Ama kimin sayesinde? Evin yükünü taşıyan, onun psikolojik sorunlarına çareler bulan, tartışmalarımızda hep üstte kalmasını sağlayan benim sayemde…”

Türkan kendi sözlerinin doğruluğunu hızlıca tarttı, ona haksızlık yapmadığına karar vererek içsel konuşmasını suçsuzca sürdürdü:

”Zeki çanta gibi taşınmasını, her şeyin onun istediği şekilde yapılmasını istiyordu. Dayandım, dayandım. Bir gün isyan ettim; evlilik kurumunun beni azar azar öldürdüğünü gördüm. Zeki’yi de öldürüyordu; ancak o öldüğünü anlamıyordu. Sevgi sözlerini unuttuğumuzu, alışkanlığın gücüyle ilişkiyi götürdüğümüzü, iki sevgiliden iki arkadaşa dönüştüğümüzü, birbirinden her an kopan dünyalar yarattığımızı ona bir türlü anlatamadım. Evliliğin tehlike çanlarını duymak istemedi. İsyan ettim, onu kazanmak için isyan ettim. Ondan ayrılmayı hiçbir zaman düşünmedim. Mutsuzluğumu anlayıp etrafımda dolanan erkeklere dönüp bakmadım. Zeki’ye karşı olan sevgimi, geçmişin bitmeye hazır gücüyle yaşatmaya çalıştım. O ne yaptı? Mutsuzluğunu diğer kadınlarla onarmaya yöneldi. Hem evliliğimizin olanaklarını kullandı, hem kadın arkadaşlarımla gönlünü eğlendirdi. Dayandım, dayandım. Yine de dayanacaktım; eski günlerin onurlu hatırına, kavgacı günlerimizin Zeki’si adına…”

Şu an duyduğu kızgınlığı Zeki’nin suratına söyleme isteği geçti ruhundan. Gitti, Zeki’nin resmini buldu. Resme tükürürcesine baktı, sertçe söylendi:

”O ne yaptı? Zengin bir kadın buldu, çekti gitti. Şimdi ne yapıyor? Zengin kadının parasını yiyiyor. Eskiden savunduğu dünyanın hayalini, zalim gerçek dünyanın gerçekliğine feda ederek. Geçmişte yaşadıklarını yaşanmamış sayarak…”

Türkan yine kalbinin hızlı hızlı vurduğunu hissetti. Kalbine söz dinletebilirmiş gibi,

”Sakin ol,” dedi.

Kalbi ilk kez Türkan’ın sesini duydu, yavaş yavaş çarpmaya başladı. Yüreğinin söz dinlemesinden anladı ki, Zeki tarihin önemsiz sayfalarına gömülmüştü. Bir daha oradan çıkıp Türkan’ın kalbine giremezdi.

Kalbinin uysallığının nedenini düşündü. Aklına hemen o geldi. Olduğu haliyle sevdiği adam! Goethe, ”*İnsanların pek azı ötekini olduğu haliyle sever*,” demiş. O adamı olduğu haliyle seviyordu Türkan. İçsel dünyasına huzur getiren, henüz Türkan’ın sevgisinden haberi olmayan, Türkan’a dünyayı dolaştıracak, Türkan’ı binlerce yabancı insanla tanıştıracak o adamı kanının her damlası kadar seviyordu. Kendi aklına, kendi benzetmesine şaşarak güldü.

”Duyan da sanacak ki, parasına âşık olduğum bir adamdan bahsediyorum. Parayı ne yapayım? Onun beyninin zenginliği yeter bana. O beni sevse, Zeki’nin beni ilk tanıdığı günlerdeki gibi sevse yeter bana.”

Elini yüreğinin üzerine koydu,

”Eyy kalp soruyorum sana,” dedi. ”O, beni, benim onu sevdiğim gibi sevecek mi?” Kalbin yerine beyni cevap verdi. Türkan yanıtı duydu, kalbine bile duyurmaktan korkarak onu gizledi. Durdurulması olanaksız dürtüyle pencereye doğru koştu, gizlediğini bahara çığlık atarak söyledi:

”Onu seviyorum, onu seviyorum, beni sevecek!”

XII

Can dostum,

Türkan bu kez Demokritos'tan söz etti, onun hakkında olumlu şeyler söyledi. Türkan filozof tanımakta ve tanıtmakta usta. Galiba ondan öğreneceklerim çok. Demokritos'u anlatan bir kitap okudum, onun hakkında biraz bilgilendim.

Demokritos, gerçeğin (hakikatin, doğrunun) derinlerde olduğunu söylüyor. Yani gerçeği kavramak istersen yüzeyde kalma, öğrenmek istediğin şeyin altına bak, diyor. Bugünkü deyimle, "Görüntü her zaman gerçeği yansıtmaz," demek istiyor. Gerçekten öyle değil mi? Dıştan iyi görünen birçok şeyin üstünü kazıdığında altından "kötü" çıkıyor. İnsan unsuru farklı mı? Dıştan mutlu görünen milyonlarca insanla konuşsan mutluluğun görüntü olduğunu, bu insanların gerçekte mutsuz olduğunu anlıyorsun. Hayatın ilk verdiği izlenim görüntü oluyor; insanın derinine, düşüncesine, beynine ulaştığında gerçekle karşılaşıyorsun. Mutluluk görünüşte değil, derinlerde yatan özde. Benim de aradığım bu değil mi? Demokritos için mutluluk, ruhun iyi durumda (dengede) olması. Peki, bu içsel huzura nasıl erişeceğiz? Demokritos bunu aklımızla gerçekleştirebileceğimizi söylüyor. Sadece aklımızı, irademizi kullanarak mutlu olabilir miyiz?

* * *

Sevgili dostum,

Felsefenin dışına çıkarak özel bir duygumu seninle paylaşmak istiyorum. Çıkmazdayım. Biliyorsun ki, Nuran'ı öldürdükten sonra kadınlara karşı suçluluk duygusu altında ezildim; onları sevmek ne kelime, onlara dokunamadım.

Hemen itiraz edeceğini, Nuran'ı bilinçli biçimde öldürmediğimi, onun rastlantıyla öldüğünü söyleyeceğini biliyorum. Ben de kendimi affedebilmek için, "Nuran öldü" diyorum bazen. Olayın ismini değiştirince özü değişiyor mu? O korkunç olaydan sonra mutsuzlaştığımı, kendime küstüğümü, hayatla kavgayı bıraktığımı, duygularımın öldüğünü biliyorsun.

Sait, ilk kez yeniden sevda duygum ayağa kalktı. İnsanın cinsel duygusu ölmüyor, sevda duygusu ölebiliyor. Ölen sevda duygum diriliyor sanki. Türkan'a karşı bu duygumun kıpırdadığını hissettim. Bundan sevinç de duydum, üzüntü de. Sevinç duydum: "Acaba iyileşiyor muyum?" diye düşündüm. Üzüntü duydum: "Acaba Nuran'a ihanet ediyor muyum?" diye kaygıya kapıldım. Daha ellerimdeki kan kurumadan, Nuran'a karşı sevgim devam ederken nasıl böyle bir duyguya kapıldım, bilmiyorum.

"İyileşmek, kendini yenmek, suçluluk duygusundan kurtulmak, mutlu olmak, hayata dönmek istemiyor musun?" diyeceksin. İstiyorum tabii. Felsefi terapimin amacı bu değil mi? Gel gör ki, beynim, duygularım bana karşı savaşıyor. İçimde çelişik bir kasırga var. Bir an sevdaya esiyor, bir an sevdasızlığa…

Sonra Türkan beni sever mi? Türkan benim gibi hasta adamı ne yapsın? Ben onu Nuran'ı sevdiğim gibi sevebilir miyim? Kendi benliğini yitirmiş "Benden", etiyle, kanıyla, cinselliğiyle, duygusuyla bir sevda doğar mı?

Sevgiye dokunmak isteyen, ama dokunamayan dostun,
Kerim

XIII

Kitabevinin kapısını açmak istemeyen bir duyguyla anahtarı çevirdi. Bugün çalışmak istemiyordu. İstemiyordu da ne yapacaktı? Zorunluluklar dünyasında isteyip istememenin ne anlamı vardı? Dükkân açılmalı, kargoyla dün gelmiş yeni kitaplar raflara dizilmeli, müşteri beklenmeliydi. Kitabevi Abdi Usta'nın geçimini şöyle böyle sağlıyordu. Kitap okuma alışkanlığının öldüğü ülkede Abdi Usta ne yapabilirdi?

"Yapabileceğim başka iş olsa, kitabevini kapatırdım," dedi kızgınca. "Bu yaşta ne işe yararım," diyerek kitap raflarıyla konuşmasını sürdürdü:

"Leyla, ahhh Leyla, yaşantımızı niye paramparça ettin? Ölüme yaklaştığım şimdiki zamanlarda niçin beni erkenden öldürdün? Sana hayatımı vermedim mi? Sen ne yaptın? Etrafındaki pislik arkadaşlarına özenerek çamura battın. Batmakla kalmadın, beni de batırdın. Hani vefalıydın, minnet duygusuna sahiptin, beni bırakmazdın? Hepsi yalan! Nankörsün Leyla. Sevgimi, sana karşı tutkunluğumu kullandın. Sevgimi sevginle değil, bencil hayatla değiştin. Parayla değiştin. İhanetle değiştin. Her gün kavga olur mu? Her gün hayatın tartışılmaya değmeyecek şeylerini karşıma diktin. Sevgisizliğe her gün bir şeyler ekledin. Elindeki görünmez baltayla duygularımı kesip durdun. Ne yaptım sana? Ne kötülük ettim? Seni seviyorum diye kaprislerine, özentilerine, hırslarına katlandım. Seni delicesine sevdim, kul oldum sana. Vereceğin neydi? Bir yudum sevgi. Bir parça huzur."

Kavgalarını anımsadı. İncir çekirdeğini doldurmayacak olaylar yüzünden evde kırılmadık cam bırakmamıştı Leyla. Onun huyuydu, kızdı mı eline geçirdiği bardakları yere vurarak Abdi Usta'dan hıncını alıyordu. Abdi Usta bir kez bile olsun Leyla'nın kızgınlığına şiddetle karşılık vermemiş, ona elini kaldırmamıştı. Abdi Usta'nın silahı diliydi. Diliyle Leyla'yı yaralıyor, fakir mahallesinden getirdiği alışkanlıkla küfür ediyordu.

İnsan bu tür kavgalarda inanmadığı ne kadar şey varsa, inanırcasına söylemiyor muydu? Abdi Usta inanmadığı şeyleri; kızgınlığını bastırmak, ondan intikamını almak için söylüyordu. Sonra pişman oluyordu. Ama söylenmiş söz söylenmemiş sayılamıyordu. Leyla sözleri unutmayanlardandı, her seferinde onun önüne "kızgınlığın küfürlerini" koymasını biliyordu. Leyla kendini haklı çıkarmasını kolayca beceriyordu; onun eski sözlerinden parçalar keserek yapıştırıyor, ortaya kendini onaylayan hikâyeyi çıkarıyordu. Abdi Usta haksızlığa uğradığını düşünürken, Leyla'nın yarattığı uydurma senaryoya yanıt bulamıyor, çaresiz kalıyor, istemeyerek geri adım atıyor, haksızlığını kabul ederek kavgayı durduruyordu. Nereye kadar? Leyla durmak bilmiyordu. Bir sorunu kapatıp, diğer sorunu açıyordu. Abdi Usta nasıl kavgalardan bıktıysa, Leyla da bıktı. Haklı çıkmak kavgası Leyla'yı yordu. İnadını hep galip tutmak kimi yormazdı? Abdi Usta, Leyla'yla yaşadığı her olumsuzluğu unutabilirdi; ama son ayda yaşadıkları hariç.

"Beni aptal yerine koydular, kandırdılar," dedi.

Arkadan hançerlenmenin acısı bedenini kapladı.

"Şu Leyla'yla içimden konuşmayı bitireyim," dedi.

Raflardaki kitapları düzeltmeye, sıraya koymaya başladı. Gözü bir kitabın ismine takıldı: "Hüzünlü Aşk".

"Hüzünsüz aşk var mı?" dedi. "Bütün aşklar hüzünlü! Aşklar hüzünsüz başlar, hüznü bir yerde hastalık gibi kapar, bir gün hüzünlü hastalıktan ölür."

Abdi Usta yeniden kendini Leyla'yla konuşurken yakaladı. Hani, Leyla'dan kurtulmaya karar vermişti? Hani, onu düşünmeyecekti? Neydi bu Leyla belası? Niye Leyla'sız düşünmek olmuyordu. Kendine kızdı, karşısında Leyla duruyormuş gibi bir küfür savurdu. Onunla yaşadıklarına bir türlü inanamıyordu. Nasıl olabilirdi? Heyecan fırtınasıyla başlayan aşkları gemiyi batıran fırtınaya nasıl dönüşmüştü? Leyla o sevecen halinden koparak elinde eziyet

kılıcıyla onun celladı haline nasıl gelmişti? İşte bunu anlamıyordu, yaşadıklarına inanamıyordu. Çektiği acı, anlamama, nedenini çözememe acısıydı. Nedeni bilinmeyen acı kalbe her gün saplanan bıçak gibiydi. ”Neden?” diye sordukça, sanki Leyla onun yüreğine bıçağını batırıyordu. Geçmiyordu acı. Zamanla geçer demişlerdi Abdi Usta’nın dostları; ama geçmiyordu.

”Acaba Leyla mı haklı,” diye sordu Abdi Usta elindeki kitaplara.

Kitaplar nasıl cevap versindi?

Binlerce kez kendine sorduğu soruyu tekrarladı: Acaba hep Leyla’yı suçlayarak kendini temize mi çıkarıyordu? Suçundan kurtulmak isteyen bir günahkâr gibi mi davranıyordu?

”Yalan yok azizim, benim de suçum var,” dedi kendi gerçeğini kendine kabul ettirmek istercesine. ”Ama suçumu onun suçlarıyla ölçünce kendimi suçlu bulmuyorum. Demek ki en fazla suçlu o. Gerçi bunun ne önemi var? Mutsuz aşk yaşamışsan, o ya da sen haklı olsan ne olacak? Geldiğin yere bak azizim, her şeyinle kırık döküksün. Kendini yapıştırmayı beceremeyecek kadar dağılmışsın. Al işte sana hüzünlü aşk!”

Abdi Usta en önemli şeyini yitirmişti: Kadınlara karşı güvenini! Leyla faciasının en önemli sonucu buydu. Şimdi artık kadınlara nasıl güvenecekti? Leyla’yla ölünceye kadar ayrılmayacaklarına, Leyla’nın onu bırakmayacağına o kadar inanmıştı ki! Leyla’nın yarattığı hüsran kocamandı, bütün kadın dünyasını kapsıyordu. Güvenemeyen insanın içten sevemeyeceğini, karşısına çıkan yeni kadına potansiyel güvensizlik suçlusu olarak davranacağını biliyordu. Ölüme kadar hep sevgisiz kalacağını düşünen adam hep mutsuz yaşayacak demekti. Leyla tarafından ebediyen mutsuzluğa, güvensizliğe mahkûm edilmişti. Boynuna darağacı ipi gibi asılan korkuyu yenmek, kadınlara güvenmek, yeniden sevmek istiyordu. Nasıl yapacaktı bunu? Onu onarmaya hangi kadın talip olurdu? Hangi kadın artık ölümün kapısında nöbet bekleyen ihtiyar adamın kapısını sevgiyle çalabilirdi? Hayatının bittiğini düşündü.

Kitabevinin kapısından içeri Türkan girdiğinde Abdi Usta kendi dünyasındaydı, onu görmedi. Türkan, Abdi Usta’nın dalgınlığını gördü, ona yavaşça dokundu. Abdi Usta korkunç uykudan uyandı, gerçekler dünyasına fırladı. Düşüncelerinin açığa çıkmasından korkan bir adam gibi oradan buradan tutarsızca konuşmaya başladı. Türkan, Abdi Usta’nın zaman kazanmak, kendine gelmek amacıyla boş konuştuğunu fark etti. Onu rahatlatmak istercesine,

- İnsan çözebileceği sorunları önüne koymalı, dedi. Keder, çözemeyeceği sorunlarla uğraşanların dostudur.

Abdi Usta, Türkan’ın yüzüne baktı, onun gülümsemesiyle karşılaştı. Yüreğine nereden geldiği belli olmayan bir ferahlık doğdu. Abdi Usta, Abdi Usta olarak konuşuyordu şimdi. Sesinin canlılığına kendisi hayret etti.

Türkan’ın suskunluğu ünlüydü; ancak Türkan bugün ününe layık değildi. İnsanı bıktırırcasına edebiyat üzerine sorular soruyordu: Şu roman nasıldı? Yazar konuyu anlatabilmiş miydi? Edebi zevk veriyor muydu? Romanın amacı ne olmalıydı? Roman hayata benzemeli miydi? Şiire politikayı karıştırmak doğru muydu?

Abdi Usta edebiyatla ilgili konuşmaktan büyük iştah alırdı; gel gör ki bugün edebiyat hakkında bir kelime konuşmak istemiyordu. O henüz kafasında Leyla’yla yaptığı dövüşü bitirememişti. Aklı daha oradaydı. Türkan’ın sorularına yanıtlar vermeye çalışırken birden daldı gitti. Başını kurbanlık bir koyun gibi eğdi. Elinde bıçağıyla Leyla fırladı düşünce dünyasından.

”Haksızsın Abdi Usta,” diyordu Leyla.

Duyulmayan sese karşı içi kin doldu birden Abdi Usta’nın.

Başını kaldırınca Türkan’ın gözlerinin güldüğünü gördü. Sevgi saçan bir gülümsemeydi bu. Sevgilisine bakar gibi bakıyordu Türkan. Abdi Usta’nın içi ansızın tekrar değişti, yüreğinde bir kargaşa oldu. Türkan’ın gözlerinde gördüğü sevgi ışığı, onun şimdiye kadar yanıtlayamadığı soruyu yanıtlıyordu sanki. Acaba yanılıyor muydu?

Abdi Usta'nın yüreğine dolan umutlu görüntüyü Leyla'nın yeniden sahneye çıkan olumsuz görüntüsü bozdu. Kalbi ikiye bölündü; bir tarafa Türkan'ın sevgisi, diğer tarafa Leyla'nın nefreti oturdu. Yüreğindeki iki zıt duyguyu çarpıştırmaya karar verdi. Leyla'ya kızgınlığını kusarcasına,

- Azizim, romanlardaki, şiirlerdeki aşkla, yaşamdaki aşk niye üst üste düşmez? dedi. Bu çirkef dünyada bütün aşkların kirli olduğunu, tek bir tane bile temiz aşk bulunmadığını yazan kaç yazar var?

Türkan damdan düşer gibi oldu. Konuştukları konuyla ilgisi olmayan bir soruydu bu. Görünmeyen Leyla'yı nasıl görsündü Türkan? Sorunun kendisine değil, Leyla'ya sorulduğunu nereden bilsindi? Gerçi aşk konusuna gelecekti. Aşkın güzel yanlarından bahsedecekti. Abdi Usta'yı onarmak isteyen titrek bir sesle,

- Haklısın, dedi. Dünyadaki aşkı sakat bıraktılar, aşk kuşunun kanatları kırık. Kısa süre uçabiliyor ancak. Fakat umutsuzluktan umut doğar mı? İmkânsızı, ütopyayı istemek, aşka güç vermez mi? Aşkı vuranlara inat gerçek aşk umudunun ardından koşmak, insan olmak isteyene daha çok yakışmaz mı?

Hayret! Abdi Usta'nın yüreğinin yarım sahnesinde işkence dansı yapan Leyla yerinden uzaklaştı, oraya kadın sıcaklığının verdiği esintiyle Türkan yerleşti. Abdi Usta'nın sesi bir kadını kırmak istemeyen erkek sesi gibi çıktı,

- Belki doğru söylüyorsun, dedi. İnsan kendi yaşadığı olumsuzluklardan teori üretebiliyor, sonra ürettiği kuramın savunucusu ve esiri oluyor. Umutsuz biri olmasam da, umutsuzluğun kör kuyularına dalıyorum bazen.

Türkan haberi olmadan girdiği savaşı onu yenmeden kazandığını fark etti. Dertli adam umutsuzluğun sözcülüğünden başka ne yapabilirdi? Türkan sevecen gözlerle,

- Aslında aşk sözcüğünü fazla sevmiyorum, dedi. "Sevda" diyorum ona. Sevda sözcüğünde akan bir şey var, umut var. Bir de sevda ile sevgiyi ayırıyorum ben. Her ikisini de seviyorum; ama sevgi daha olgun, kalıcı duygu ve bilinç gibi geliyor bana. Sevda duygu yüklü, gelip geçiyor. Sevdanın içindeki sevgiyi büyütmeli insan. Bilinçli varlığımız sevdada değil, sevgide varlaşıyor. Sevdaya karşı değilim; zaten karşı olsam da o gelecekse geliyor, duygu kapımızı sessizce çalıyor. İçeri girmeyin, diyemiyoruz.

Abdi Usta yıllar sonra ilk kez yüreğinin bir kadına karşı yumuşadığını hissetti. Duyduğu sıcaklığın yarattığı atmosferle içine bir ateş düştü.

"Acaba?" dedi kendi kendine. "Korkumu, kadınlara karşı duyduğum güvensizliği yeniyor muyum?"

Türkan gitmeye hazırlanırken, Abdi Usta onun gitmesine hazır değildi. Biraz daha kalsaydı, biraz daha konuşsaydı. İlacını kaybedecek hastanın tedirginliğini, hüznünü duydu. Yeni bulduğu yaşama sevincinin filizini hemen kaybetmek istemiyordu. Ne var ki, ısrarlı davranıp Türkan'ı ürkütmek istemiyordu. En güzel şeyini yitirmeyi bekleyen adamın mahzunluğuyla boynunu büktü. Türkan kitabevinin kapısından çıkarken Abdi Usta insanoğlunun ne kadar çabuk duygu sıçraması yaptığını düşünüyordu. İki saat önce umutsuzluk içinde kıvranırken şimdi umut ışığının doğuşunu görüyordu. İki saat önce geçmişle savaşırken şu anda geleceği heyecanla bekliyordu. İhtiyarlığını unutmuştu. Yüreğinden gelen çocuksu gülümseme Abdi Usta'nın kırışık yüzünü okşayarak kendine yer açtı, sessizce oturdu.

XIV

Bütün gün koştururcasına çalışan insanlar akşamüzeri evlerine dönüyorlardı. Yüzlerinden akan yorgunluğu görmemek olanaksızdı. Ölünceye değin çalışmaya, hayattaki isteklerini gerçekleştirmeye, hep bir şeylere yetişmeye esir edilmişlerdi. İnsan onların bitmeyen hayat savaşlarına bakınca, dışarıdaki hoş bahar havasının üzerine çöken kasveti görebilirdi. Herkes göremezdi, kendileri de görmüyordu; kendi yaşamlarını üretme zorunluluğu ve bu zorunluluğa eklenen boş istekler, hırslar, diğer insanlardan daha iyi yaşama arzusu görmeyi gölgeliyordu. Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşıyorlar, yaşamı biriktirirken yaşamlarını yitiriyorlardı.

Abdi Usta dükkânın önünden geçen insanları seyrederken onların modern köleler olduğunu düşünüyor, üzülüyordu. Kendisi farklı mıydı? Farklı değildi; ama en azından onlar gibi düşünmüyordu, onlar gibi hayatın nimetlerini yağmalama kavgasına girmemişti. Kendini gerçekleştirmek amacıyla yaşamaya, olanağı ölçüsünde kendini gerçekleştirmeye uğraşıyordu. Aslında günümüz insanından farklıydı Abdi Usta; haset, hırs, mal canlılığı ona yabancıydı. Bir kez yaşayacağı hayatı insan gibi yaşamak, insan gibi mutlu olmak, insan gibi ölmek istiyordu. Bunun olanaksızlığıydı onun canını sıkan. Kendi hayatlarının refahı uğruna başkalarının hayatlarından çalanlara düşmandı; onlar Abdi Usta'nın gözünde "hayat yiyen" yamyamlardı.

Hayatın acıklı görüntüsü onun birkaç gündür hayat sevinciyle dolup taşmasına engel olamıyordu. Yılların verdiği mutsuzluk yorgunluğunu aşmış gibiydi. İyi şeyler düşünüyor, iyi şeyler kuruyor, hayallerinin arasına mutsuzluk düşüncesini sokmuyordu.

"Azizim," dedi herkesin duymasını istediği coşkulu bir sesle. "Bütün insanları şimdi kucaklamak istiyorum; bendeki mutluluk fırtınası, mutluluk sevinci onlara da bulaşsın."

Kitabevinde kimse yoktu, kimselerin olmamasına aldırmayarak dünya duysun istedi. Yüksek sesle sözlerini tekrarladı.

Abdi Usta büyüye inanmazdı, ancak o günün büyülü olduğuna inanıyordu. İnanmasa bile o günün hayat değiştiren bir sihrinin olduğuna inanmak istiyordu. O gün, onun hayatındaki renkleri koyudan açık renklere çevirmişti. Sihir buydu, sevdanın büyüsüydü. O günde tılsımlı şeyler olmasaydı, yüreği şimdiki gibi hızla çarpar mıydı? Eskiden kaya gibi sert olan yüreği kaya olmaktan çıkacak denli yumuşar mıydı? Sevdanın dalgaları bir gün önce kayayı sertçe döverken, şimdi kaya olmayan yüreğini kadın eli gibi okşar mıydı? Sevdanın sevinciydi bu, geçmişin tüm elemlerini, hüsranlarını, güvensizliklerini yenebilen sevdanın sevinci…

Sevincinin üzerinde sis gibi durarak sevincini ağırlaştıran, sevincini huzursuz kılan tek şey kuşkuydu. Tek taraflı sevda kuşkusu! Sonucun böyle olması neyi değiştirirdi? Evet, tek taraflı sevda talihsizlik olurdu onun için. Peki ya kazandıkları? Gönlünün yeniden sevebileceğini kendisine ispat etmesi az şey miydi? Kadınlara karşı duyduğu umutsuzluğun umuda dönüşmesi az şey miydi? Umutsuzluk yerine, tek taraflı sevdanın vereceği her türlü ıstıraba razıydı.

Büyülü gün Türkan'ın kitabevine geldiği gündü, büyüyü yapan Türkan'dı. Sevdanın hayatı başkalaştıran iksirini, düşsel sıvısını Türkan onun kalbine akıtmış, eskiden önemsiz bir maden gibi olan kalbini altına dönüştürmüştü. O günden bu yana onun hayal dünyası yalnızca Türkan'ın hayaliyle doluydu. Bir ara unuttuğu dünyanın güzellikleri tekrar görünür hale gelmişti. Görüyordu işte! Hayat acılarına karşın anlam kazanmıştı. Gözleri, sevdanın yaşam veren, her şeyi umutlu kılan gözleriyle görüyordu. Türkan'a sevdalandığını, o gün, o an, çözemediği bir nedenle birdenbire anlamıştı. Beynindeki bütün düşünceler sevda düşüncesine yer açmak için geriye çekilmişti. Türkan'a ulaşmak, onun elini tutmak, onunla konuşmak, hiç ayrılmamak, hep yan yana olmak düşüncesi benliğini kaplamıştı. Mümkün olsa dünyanın bütün duvarlarına, sinemaların perdelerine, yollara, insanların gelip geçtiği her yere Türkan'ın ismini yazar, onun resmini çizerdi.

Türkan'ı görme arzusu öyle kabardı ki, delirmiş gibi soluk soluğa telefona koştu, bir saniye sonra ararsa bulamayacaktı sanki. Telefonu tuşlayan eli yaprak gibi titriyordu. Eğer Türkan onun bu aceleci halini görseydi hem gülerdi, hem Abdi Usta'nın yaşadığı duygu selinin samimi olduğuna inanırdı. Belki onu o an severdi.

Türkan onun telefondaki sesinin içine gizlenmiş sevda tohumunu göremedi. Abdi Usta'nın birlikte lokantaya gitme teklifini merak içinde kabul etti; çünkü Abdi Usta lokantaya gitmeyi sevmezdi; "insan lokantaya soyulmak için gider," derdi. Onun hayat içinde sıçrama yapmasına neşelendi Türkan.

Abdi Usta yeni giysiler almayı, güzel giyinmeyi de sevmezdi. Hangi zamandan kaldığı belli olmayan eski elbiseleriyle dolaşır, eskiciden giyinirdi, onun için ölçüt ihtiyaçtı. İnsanların gereksinim duygusuyla değil, tüketim amacıyla alışveriş yaptıklarını düşünür, kızardı. Türkan şu an lokantada karşısında oturan adamın şık kıyafetine bakarken bunları aklından geçiriyordu. Bir şey sormadı, içindeki sevinci belli etmedi.

Abdi Usta tüm benliğini soyup masanın ortasına koymaya gelmiş gibiydi; çocukluğundan başlayarak hayatının anlatılmamış her dilimini ayrıntılı olarak sundu. En çok Leyla'yı konu etti, hiçbir şeyi saklamadan. Leyla'nın son olayını anlatırken kederlendi, yarasını açıkça gösterdi. Türkan bu son olayı bilmiyordu, Abdi Usta'nın hiçbir dostu bilmiyordu. Anlatılan sırrın içinde Abdi Usta'nın kendisini aşağılanmış olarak hissetme duygusunun olduğunu fark etti. Başkasının acısı başkasının acısı olarak kaldığı sürece aynı biçimde duyulamazdı; fakat Türkan onun acısını kendi acısı gibi duydu, gerçekten kendi acısıydı, kendisi de benzerini yaşamıştı.

Türkan sadece dinliyor, yorum yapmıyor, kendinden bir şey katmıyordu sohbete. Aslında konuşmak istiyordu; ama hastaydı, onu kırmamak için gelmişti, çok sevdiği şarabı bile içecek gücü yoktu, içmedi. Abdi Usta onun suskunluğunu kırmak istercesine,

- Azizim, büyülü gün olur mu? dedi. İnsanın bir anda geçmişi unuttuğu, yeni hayata başladığı, değiştiği gün.

Türkan onun sorusunu anlamadı, ters, alaycı bir cevap çıktı ağzından,

- Ooo Abdi Usta, büyüye mi inanmaya başladın? dedi.

Abdi Usta bozuldu, Türkan onu tanımıyor muydu? İronik konuşacağına bekleseydi, o her şeyi, o büyülü günü, nasıl Leyla'yı bir çırpıda unuttuğunu, Türkan'ı ne kadar sevdiğini anlatacaktı. Türkan'ın ağzından bilinçsizce dökülen birkaç kelime onun kendine karşı olan güvenini alıp götürdü. Ona şöyle demek isterdi:

"Sen beni yeniden yarattın, sana duyduğum sevda beni başkalaştırdı, yüreğim yenilendi, başka biçimde vuruyor."

Diyemedi! Türkan gibi suskunlaştı. Halbuki buraya gelirken kararlı gelmişti, duygularını çekinmeden söyleyecekti. Şimdi sözcükleri yaşatarak konuşturamıyordu, büyüyü Türkan bilmeden bozmuştu. Türkan onu sevmiyordu, sevseydi kendinden bir şey anlatırdı, Abdi Usta'nın heyecanına katılırdı. Sevmiyordu işte! Sevdasının tek yanlı olduğunu düşündü, içi alev gibi yandı.

Türkan onun suskunlaşmasına anlam veremedi, kelimeleri öldürenin kendisi olduğunu düşünemedi. Düşünebilseydi onun boynuna sarılır, gönlünü alır mıydı? Türkan hasta olmasaydı, dil çözücü ilacını içebilseydi, onun gibi hayatının her parçasını anlatır mıydı? Abdi Usta bu soruları düşünmedi. Kendisini kandırdığını kabul etti. Kandırmacalar dünyasında insanın mutluluk hayaliyle kendisini kandırmasından daha masum, daha saf bir şey var mıydı?

Türkan kendine yeteri kadar kızgındı. Abdi Usta gibi yürekten konuşmak, dertlerini, düşüncelerini, duygularını anlatmak, paylaşma duygusunun vereceği hazzı yaşamak isterdi. Bugün kötü günündeydi, insan psikolojisi her gün farklı duyarlılığa sahipti. İnsan her gün, her saat, duyarlılıkla duyarsızlık arasında salınmıyor muydu? Türkan'ın duyarsız zamanına düşmüştü Abdi Usta.

Türkan onun kendini ısrarla soydurmak istemesine izin vermedi, hesabı ödedi. Aradığını bulamamış iki insanın çaresizliğiyle vedalaştılar. Türkan evine vardığında ona ödemesi gereken

borcu ne zaman, nerede, nasıl ödemesi gerektiğini düşünüyordu. Abdi Usta'ysa küçük evin duvarlarıyla konuşarak kederini azaltmaya çalışıyordu. Keder azalmıyordu, Abdi Usta'yı öldürecek kuvvetle gırtlağına yapışmıştı, sıkıyordu.

XV

Bu güzel bahar gününde sabahtan akşama kadar felsefe okudu Kerim. Merak ve şaşkınlığının heyecanına kapıldığından zamanın nasıl geçtiğini fark edemedi. Çalışma masasının üzerinde çocuklar gibi her yana dağılmış felsefe kitaplarından başını kaldırdığında baharın gecesiyle karşılaştı. Pencereye düşen akşamın izleri sanki onu dışarıya davet ediyordu. Hiç düşünmedi, giyindi, Arayanlar Kitabevi'ne doğru yola koyuldu. Abdi Usta dükkânı kapatmak üzereydi, Kerim'i görünce misafir bekler gibi sevinçle,

- Azizim, tam zamanında geldin, dedi.

Kerim'i beklemiyordu; fakat konuşacağı, dertleşeceği insanı düşünüp durmuştu sabahtan akşama kadar. Hastanın ayağına doktoru gelmişti, fırsatı kaçıramazdı. Kerim de dertleşmek istiyordu; şüphesiz ki kendini hasta, Abdi Usta'yı doktoru gibi görerek…

Abdi Usta, Kerim'e bir şey sormadan,

- Dükkân sana emanet, şimdi geliyorum, dedi.

Hızla dükkândan çıktı. Kerim, Abdi Usta'nın yokluğunda Türkan'ı düşündü, düşündüklerini Abdi Usta'yla paylaşmaya karar verdi. İçindeki konuşmayı henüz bitirmişti ki, içinde rakı ve mezelerin bulunduğu paketlerle döndü Abdi Usta.

- Azizim, bu akşam kafaları çekeceğiz, dedi.

Kerim ona memnuniyet dolu gözlerle baktı. O da aynı şeyi kafasından geçirmiş, onu meyhaneye götürmeyi düşünmüştü. Abdi Usta dükkânı hemen kilitledi, yangından mal kaçırırcasına rakı masasını hazırlamaya koyuldu. Ufacık masa yorgun adam gibiydi, sallanıyordu. Kerim yardım etti, fakir rakı sofrasını sabırsızca kurdular. Birbirlerine dertlerini anlatmaları için aceleleri vardı. Abdi Usta dostlarını eve götürmek yerine kitabevinde ağırlamayı seviyordu. Kerim için sorun yoktu, o böylesi ortamlara alışkındı, zorunluluğu rastlantıların bölmesinden hoşlanıyordu. Tabii ki yaşamını karartan rastlantı hariç… Önce önemsiz şeyler konuştular, ta ki rakının konuşturucu etkisi damarlarına girinceye kadar. Rakının kokusu kitabevinin her yanına önemli konuları beklercesine yayıldı. Loş ışık altındaki gizemli hava sohbeti kolaylaştırıyor, insanı insana yapıştırıyordu. Abdi Usta neşeyle,

- Azizim, sana güven duyuyorum, dedi. Derdimi seninle bölüşmek istiyorum.

Uzaklardan yardım bekleyen bir insanın umuduyla, ya da doktorundan çare bekleyen hastanın ruhsallığıyla,

- Biliyorsun azizim, dedi. Leyla hikâyesini sana anlatmıştım. Ama acıklı hikâyemin benim üzerimde bıraktığı psikolojiyi anlatmamıştım. Bir de beni çıldırtan olayı!

Kerim ona şaşkın gözlerle bakarken, Abdi Usta'dan kan akıtan bir ses çıktı,

- Azizim, bir akşamüstü eve geldim, dedi. Leyla'nın yanında genç bir adamla karşılaştım. Akrabasıymış, iki ay bizde kalacakmış. Tamam dedim, misafirperverlik neyi gerektiriyorsa onu yaptım. Fakat azizim, bir zaman sonra fark ettim, adam Leyla'nın sevgilisi.

Abdi Usta manevi dünyasında duyduğu şeyleri saklamadan, Türkan'a yaptığı gibi kendini ortaya döktü. Kadınlara karşı güvensizliğini, yalnızlığını, çaresizliğini, küçük evinde yaşadıklarını, hatta hıçkırarak ağlamalarını kendinden utanmaksızın anlattı. Kerim, Abdi Usta'nın halinden o kadar etkilendi ki, kendi dertlerini unuttu. Abdi Usta konuşmasını sürdürdü,

- Azizim, böylesine kırık dünyamda yaşarken, içsel dünyama bir umut düştü. Beynime ve duygularıma yapışmış Leyla'ya karşı olan kızgınlığımı unuttum. Daha doğrusu önemsememeye başladım. Niye diyeceksin?

Kerim, Abdi Usta'yı değiştiren şeyi merak etti. "Ne olurdu, insana geçmişini unutturan ilacı ben de bulsaydım," diye bir an düşündü. Abdi Usta onu meraktan kurtaracak gizemi açıkladı sonunda.

- Azizim, âşık oldum, dedi. Türkan'a âşık oldum, onu seviyorum. Canımı verecek kadar seviyorum. İhtiyarlıkta aşk olur mu deme bana! Bedenimin her zerresi onu düşünüyor. Gecem gündüzüm o. Gözlerimi açıyorum o karşıma çıkıyor, gözlerimi kapıyorum rüyama giriyor. Her an yanımda olsun istiyorum.

Kerim şaşırdı, suçlu insanın telaşına kapıldı. Kıpkırmızı kesildi, terlemeye başladı. Alnında boncuk boncuk birikmiş ter damlalarını silmeye uğraşırken, Türkan'a şimdi daha çok bağlandığını hissetti. Yüreğine, içine değin yanıp ateş olmuş kor düştü. Aşka henüz ulaşamadan onu bir çırpıda yitirme korkusunun deriyi dağlayan koruydu bu.

Abdi Usta, Kerim'in yüzündeki değişikliği yakaladı. Kerim'in duyumsadığını aynen kendi adına duyumsadı, Türkan'la ilgili ne düşündüğünü sormayı düşündü, sonra vazgeçti. Biliyordu ki, soru, rakının duygusallığını almış Kerim'i çözerdi. Abdi Usta tehlikeli alana girmedi, kendi duygularını anlatırsa dostunun onu anlayacağını düşündü.

- Aşk nasıl bir duygu biliyor musun, azizim? dedi hüzünlü bir gülüşle.

Abdi Usta eski yıllardan anı çıkarmak isteyen adam gibi düşünceye daldı. Sanki bu anıyı anlatırsa bütün duygularını, aşkı anlatacaktı. Düşler dünyasından aradığını bulup çıkarmış insanın coşkusuyla,

- Azizim, çocukluğumuzdaki bayram günlerini hatırlar mısın? dedi. Hani kayıktan salıncaklar kurulurdu. Bayram harçlıklarımı onlara harcardım. Kayık yukarıdan aşağıya salınırken insanın yüreğinde bir hoplama olur, kalbin havayla boşalır dolar. İşte, azizim, ben şimdi buna benzer bir duygu hissediyorum. Aşk yüreğin hoplamasıdır.

Kerim kafasındaki düşünceleri hızla sıraya dizdi, bir kısmını attı. Dostluğu, aşkın rekabetiyle bölmek istemiyordu. Türkan'ın düşüncesi, arzusu, isteği yok muydu? Kararı o verecekti. Belki ne Abdi Usta'yı, ne de Kerim'i tercih edecekti. Ruhuna dolan hafif umut onu sakinleştirdi. Duygularını gizleyerek,

- Umarım, Türkan seni tercih eder, dedi.

Tercih sözcüğü çok şeyi içeriyordu, Kerim istemeden açık vermişti. Abdi Usta, "Belki seni tercih eder," diye cevap vermeyi düşündü, caydı. Kerim'in bilmemezlikten gelme oyununa katıldı, onu rakibi olarak görmeyi içine gömdü. İçinden gelen ses diyordu ki:

"Türkan onu ister, o senden genç, yine kaybettin!"

İkisi de dinlenmeye çekilmiş yanardağ gibi suskunlaştı, tercih edilmeme olasılığının dayanılmaz ağırlığını nasıl kaldıracaklarını ikisi de düşündü. Dostluk, dostunun mutluluğunu istemek değil miydi? Şimdi dostun mutluluğu farklı çıkarların çarpıştığı alana düşmüştü. Birinin mutsuzluğu, diğerinin mutluluğuydu.

XVI

Dostum Sait,

Bir aydır içime çekildim, kendimle kavga yapıyorum. Yaşamda karanlık günler olur, hayatın her noktasının simsiyah olarak görüldüğü günler. Aydınlığın sonsuza kadar doğmayacağını sandığımız günler. Öyle günlerdeyim gibi geliyor bana. Yüreğimi ateşleyen kıvılcımın üzerine sevdiğim dostumun kor gibi yanan yüreği düştü. Ya bendeki kıvılcımın tutuşmasını, yanmasını, ortalığı alev alev kaplamasını isteyeceğim, ya da dostumun ateşe düşmüş yüreğinin yanmaya devam etmesi için kıvılcımın sönmesini.

Abdi Usta, Türkan'a sevdalanmış, hem de öyle böyle değil, karasevdaya düşmüş. Aristoteles, "*Karasevdalı kişi hiç düşünüp taşınmaz*," der ya, işte öyle! Benimkisi bir kadına duyulan ilgi sadece. Onunkisi şimdiden patlamış bir yanardağ, lavlarını etrafa saçıp duruyor. Onun gözlerinden Türkan akıyor, bense gözlerimden bir sevdanın akmasını bekleyen adamım. Benim Türkan'a olan ilgim onun dünyayı yıkacak sevdası yanında parlamayan bir yıldız olarak kalıyor. Benimki yanmaya başlamamış bir ateş, onunki bütün evrene yayılmış kasırgayla desteklenen yangın.

Yalan yok, Türkan'ın beni sevmesini, Nuran gibi sevmesini arzuladım. Hatta Abdi Usta'dan Türkan'a sevdalandığını duyduğumda, Türkan belki beni seviyordur umuduna dahi kapıldım. Sonra bu duygumdan utandım, dostumun acısının üzerine mutluluk kurmayı düşlediğimden dolayı utandım.

Günlerdir düşünüp durdum, kararımı verdim, henüz sevdaya dönüşmemiş duygularımı bastırmam gerekiyor. Türkan'ın bana ilgi duyduğunu hissedersem bu şehirden taşınmalıyım. Abdi Usta'nın üzülmesine gönlüm dayanamaz. İnan bana, Türkan'ın, Abdi Usta'yı sevmesini gerçekten istiyorum artık. İkisi de mutluluğa layık. İkisini de seviyorum. Leibniz'in dediği gibi değil mi durum?

"*Sevmek başkasının mutluluğundan haz almaktır.*"

Onların birlikteliğinden, birbirlerine sevdalanmalarından gerçekten haz alacağım. Umarım Türkan başka birini sevmiyordur, Abdi Usta dünyanın yükünü kaldıramaz o zaman.

Hayat ne garip dostum, yüreğimdeki ateşi kendi ellerimle söndürmek zorunda kalışım ne garip! İşte yine başa döndüm, ayağa kalkamadan yeniden düştüm. Duygularım, hayallerim, umutlarım yine yapayalnız.

* * *

Kendimi avuturcasına felsefeye sarıldım. Felsefenin teselli özelliği var mı bilmiyorum? Yeni şeyler öğrendikçe acılarımı umursamamaya başladım. En azından bana öyle geliyor. Belki felsefenin değil, öğrenmenin verdiği bir teselli bu. Sana okuduklarımdan bahsedeyim: İnsan felsefesiyle ilgilenen antikçağın Yunan filozoflarından.

Demokritos'un yaşadığı çağda, "insan sorunu" üzerine konuşan Sofistler başrolde. Sofist, bilgili kişi anlamına geliyor. Onlar kentleri dolaşıp para karşılığında bilgi satıyorlar. Bunların bilgi teorisi şu: "Herkesin görüşü doğrudur." Sofistlerin lideri olan Protagoras diyor ki:

"*Her bir şey bana nasıl görünürse benim için böyledir, sana nasıl görünürse senin için de öyle.*"

Böylece Sofistler için yanlış-doğru, mutlu-mutsuz ayrımı ortadan kalkıyor. Eğer Sofistlere inanırsam benim felsefi terapimin bir anlamı olmaz. Doğru-yanlış belli değilse ben neyi arıyorum?

İnsan felsefesiyle ilgilenen başka bir felsefeci grup da kinikler. Antisthenes, Diogenes gibi filozoflar kiniklerden. Onlar köpeksi bir yaşamı savunuyorlar, yani köpekler gibi sefilce yaşamayı.

Kinikler insan yaşamında can alıcı önemde olan tutkuları önemsemiyorlar. Dünyaya, tutkulara yaklaşmayı değil; kaçmayı öğütlüyorlar. Bir yerde kabuğuna çekilerek, zorluklarla, çile ile yaşamayı arzuluyorlar. Onları simgeleyen özdeyişi Diogenes şu sözlerle dile getiriyor:

”*Gölge etme, başka iyilik istemem.*”

Dünyadan el etek çekmeyi, tek başına yaşayarak kendine yetmeyi, dünya nimetlerine boş vermeyi, sıkıntıya katlanmayı, toplumun dışında kalarak mutlu olmayı istemek mutluluk getirir mi? Böyle yaparsak mutluluktan daha fazla uzaklaşmış olmaz mıyız?

Kinikler, ihtiyaçsızca yaşayarak mutlu olunabileceğini düşünüyorlar. Antisthenes, ”*Hazdan, deli olmaktan daha çok korkarım*,” diyor. Halbuki haz olmadan, hoşa giden bir şeyin uyandırdığı duygu olmadan mutluluk olur mu? Kinikler gibi düşünsem belki şu an yaşadığım acıları önemsizleştiririm, acıları yok sayarım. Belki mutlu olduğumu bile söylerim; ancak böylesi mutluluk kendimi oyalamaya dayanan sahte bir mutluluk olmaz mı?

* * *

Son olarak Kyrene Okulu’ndan bahsedeyim. Bu felsefi akım kiniklerin tam zıt ucunda duruyor. Bunlar hazcılığı (hedonizmi) savunanlar. En başta Aristippos geliyor. Onlara göre hayat = mutluluk = haz. Bireysel olarak her türlü hazzın peşinden koşulmasını istiyorlar. Bir anlık haz duymak onlara yetiyor. Kişisel olarak gününü gün eden, sadece kendi zevki için yaşayanların felsefesi hedonizm. Hazzın nereden, nasıl geldiğini, ne çeşit olduğunu önemsemiyorlar. Yeter ki hazza ulaşsınlar, bir an mutlu olsunlar. Hayatın nimetlerinden topluca zevk almayı değil, bireysel olarak zevk almayı ilke ediniyorlar. Toplumun yaşamına, başkalarının yaşamına değer vermiyorlar. Aynada sadece kendilerini görmek istiyorlar. Başkasını çiğneyerek hazza erişiyorsan, o hazzın değeri olabilir mi?

Özcesi, kendimi ne hedonistlerin, ne de anti-hedonistlerin mutluluk felsefesine yakın hissediyorum. Bana uygun gelecek felsefi mizacı aramaya devam etmeliyim.

Yüreği yaralı dostun,
Kerim

XVII

Dışarıda insanın yüreğini oynatan, aşka çağıran, baharın ılık sıcaklığının şehveti körüklediği bir hava vardı. Cıvıldayan kuşlar, yeşil ormanlar, mavi deniz, cinselliğin ezgisini söylüyordu. Sevda'ya öyle geliyordu. Bedeni, cinsel arzularını dürten havadan yararlanmalıydı.

Sadece cinsel zevk mi istiyordu Sevda? Kocasından ayrıldıktan sonra yattığı erkeklerde yalnızca cinsel doyumu aramamış mıydı? Kerim'e karşı hissettiği cinsel çekicilikte sanki başka şeyler vardı. Onun yanında güvenilecek bir limana sığınmış gibi duyumsuyordu kendini. Kalbi değişik çarpıyordu. Yıllar önce unuttuğu aşkın sesi miydi bu?

Kararlı biçimde Kerim'i aradı, olumlu yanıt alacağından emindi. Sevda'nın sesini duyduğunda Kerim hiç memnun olmadı; ama memnuniyetsizliğini sakladı. Sevda bir kez kafaya koymuştu, bütün hünerlerini kullanarak onu akşam yemeğine gelmeye ikna etti. Kerim "hayır" demesini kolayca söyleyenlerden değil; karşısındakini kırmamaya, hep orta bir yol bulmaya çalışanlardandı. Hiç hoşlanmadığı bu huyu Sevda'nın işine yaramıştı. Sevda'nın sevinerek kabul ettirdiği şey, Kerim'in kendini akşama kadar yargılamasına yol açmıştı. İstemediği şeyi, istiyormuş gibi niye onaylıyordu? Niye "hayır" dediği bir istekte diretemiyordu? Düşündü durdu.

Evin kapısını çaldığında kendini yargılama eziyetinden kurtulmuş değildi. Sıkıntı, üzerinden yağmur suları akarcasına akıyordu. Sevda'yı dekolte bir giysiyle karşısında buldu. Kısa zaman sonra Sevda'nın hoş havasının etki alanına girerek sıkıntılarını unuttu. Hatta bir ara, "iyi ki gelmişim," dedi kendine. Sevda'nın evi süs ve gösteriş doluydu, insan evin neresine baksa şatafatla göz göze geliyordu. Kerim sade bir insandı, sade evleri severdi. Sevda'nın evinde insanı rahatsız eden kibarlık budalası eşyaların yığıntısı vardı.

Sevda misafirini hoşnut kılmak için özveriden çekinmemiş, yokun yok olduğu bir sofra hazırlamıştı. Şaraplarını romantik müziğin eşliğinde içmeye başladıklarında kapının zili çaldı, Sevda huzursuzluğunu saklayamadan kapıya yöneldi. Kerim'in kulağına bir erkek sesi geldi, sözleri duyamıyordu ama, tartıştıkları belliydi. Geldiğine pişman olmuştu şimdi de.

Sevda masaya geri dönerken neşeli görünmeyi becerdi, onu tekrar iki cinsin birbirinden zevk alabileceği ortama soktu. Kadınlığını kullanarak değil, dilini kullanarak! Kerim'in felsefeyi ve edebiyatı sevdiğini biliyordu. Ortak konuşabilecekleri edebiyat alanına girdi. Felsefe kitapları okumazdı Sevda, ama roman, şiir okurdu. Edebiyat dünyasında gezintiye çıkmış gibiydi. Turgenyev'le açılış yaptı,

- Şekerim, dedi. Turgenyev'in *Fırtına Öncesi* romanını çok severim.

Kerim romanı okumuştu, sevmişti; fakat Sevda'nın bu romanı nasıl sevdiği anlayamadı. Çünkü romanın kahramanı, yaşamın anlamını kendini ikinci kişi olarak ortaya koyabilen bir tipti. Sevda'ysa yaşamın anlamını kendisiyle, birinci kişiyle eşitleyen bir kadındı.

Emile Zola'ya geçti, *Germinal* romanını da sevdiğini söyledi. Kerim yine duyduğuna inanamadı; romanın yoksul işçilerin acınacak yaşamını anlattığını biliyordu. Sevda gibi kendinden başka kimseyi düşünmeyen biri bu romanı nasıl severdi? Kerim en dehşetli şaşkınlığı Sevda'nın, Tolstoy ile Dostoyevski'yi kıyaslamasında yaşadı.

- Şekerim, dedi. İkisi de yetenekli yazarlar. Ne var ki Tolstoy samimi, Dostoyevski değildir. Sonra şekerim, Dostoyevski'nin romanları tiksindirici şeyler üzerine kurulmuştur, umudun kırıntısını bulamazsın.

Kerim çay bahçesinde felsefe konuştuğu, cahil bulduğu Sevda'yla şimdi konuşan Sevda'nın aynı insanlar olamayacağını düşündü. Ne kadar çok fark vardı? Felsefe sevmiyor diye bir kadını suçlayamaz, onu küçük göremezdi. Kerim'in duygularına Sevda duygusu böyle girdi, bir çırpıda sevecenleşti. Edebiyat üzerine konuşmaya başladı, onunla neredeyse her

konuda anlaşıyorlardı. Paylaşmanın verdiği sıcaklık tüm odaya yayıldı; ortak noktaya koşuyorlarcasına nefes nefese kaldılar.

Sevda şarap bardaklarının boş kalmamasına özen gösteriyordu, daha çok da onun bardağının. Kerim damarlarında kanın yerine şarabın dolaştığını hissediyordu, kıvamına gelmişti. Vücudu artık içmemesi gerektiğini söylüyordu; ama bedeninin uyarısını dinlemek istemiyordu. Sevda'nın dekolte elbisesine baktıkça cinsel duyguları kabarıyor, beynine hücum ediyordu. Şu anda ne Nuran'ı, ne kendi acılarını düşünüyordu; şarabın verdiği unutma duygusu, fütursuzluk, cinsel isteklerine egemen olmuştu. Çekinmeden, umursamadan davranmak, onu kucaklamak, öpmek, sevişmek istiyordu. Bir an Sevda'nın ortamından koptu, iç dünyasına uzandı,

"Felsefe konuştuğum Sevda'yla yatmak ister miyim?" diye sordu kendine.

Yanıtı kesinlikle olumsuzdu. Ama şimdi edebiyat üzerine konuştuğu Sevda'yla cinsel ilişki istiyordu. Felsefeci Sevda'ya hiçbir duygusal yakınlık duymamış; edebiyatçı Sevda'ya karşı duygusallık sanrısına yakalanmıştı. Önemli ayrımdı bu. Duygusallığı paylaşamadığı bir kadınla aşkı paylaşmak istemiyordu.

Sevda açısından duygusal-cinsel ilişkinin birlikteliğinin bir önemi yoktu; bedeninin, arzularının peşinden giden kadındı o, teninin istemesi yeterliydi. Aşkta duygu olsun istemiyordu. Evet, şimdi Kerim'i istiyordu, ondan hoşlanıyordu. Kerim'in duygularını değil, cinselliğini istiyordu. Sevda, sevda duygusunu yıllar önce eski eşiyle ayrılma sürecinde yitirmişti, sevgi hissinden nefret ederek… Kadınlığının çekiciliğine, güzelliğine, erkekleri etkileme gücüne güveniyordu. Hiçbir erkek ona dokunmak isteme arzusundan kurtulamazdı. Birazdan Kerim ona dokunacak, teni tenini ölürcesine isteyecekti. Başlangıçta naz yapacaktı; çünkü naz, şehvetin kırbacıydı. Bunu deneyerek öğrenmişti. Kadın kendini ulaşılmaz kıldıkça erotizm artıyor, şehvet çıldırıyordu.

Kerim iyice sarhoş olmuştu, bedeninin sıcaklığını Sevda'nın teninde çoğaltmak istiyordu. Ne var ki, dokunabilme cesaretini bir türlü yüreklendiremiyordu. Sevda'nın istekli olduğunu görüyor, ancak korkusunu yenip ona dokunamıyordu. Kadınlara dokunma korkusunu Nuran'ı öldürdüğü zaman almıştı. Dokunacağı her ten Nuran'ın teni gibi geliyordu ona. Kendini yenecek, Sevda'ya elini sürecekti. Dokunuşla birlikte hastalığını öldürecekti. Ama ne zaman?

Sevda'ya dokunamama süresi uzadıkça, Sevda'nın kendine karşı duyduğu güven eriyordu. Güvensizlik duygusu kızgınlığa dönüşüyordu. Ansızın kendini "istenmeyen kadın" olarak duyumsadı. Bir kadına yapılabilecek en ağır hakaret, aşağılama buydu. Kerim'i kızdırarak harekete geçirmeyi düşündü. Eğer onun erkeklik duygularıyla oynarsa, hem intikamını alacak, hem onu ispata zorlayarak amacına ulaşacaktı. Sevda insan psikolojisinin seslere yansıdığını bilirdi, kızgınlığını sesine yansıtmamaya çalışarak,

- Walt Whitman'ın *Bir Kadın Bekliyor Beni* adlı şiirinde hoş bir dize vardır:

"*Cinselliğin tadını bilen ve utanmadan söyleyen erkeği severim*."

Kerim, Sevda'nın vermek istediği havayı alamadı, beyni yarım hızla çalışıyordu. Hiçbir art niyet gütmeksizin, safça,

- Ha, evet, aynı şiirde şöyle bir satır da vardı, dedi.

"*Duygusuz kadınlardan uzak tutarım kendimi*."

Artık Sevda sinirlendiğini saklamaya gerek duymadan,

- Anatole France'ın *Tais* adlı romanını okudun mu? dedi. Orada bir papazın bir fahişeye karşı duyduğu aşk anlatılır.

Sevda'nın söz konusu ettiği romanı hatırladı, romandan hoşlandığını da. Romanın ayrıntısını anımsamıyordu; ama romanın konusunun öteki dünyanın inançları uğruna sevdiği fahişeye sevgisini gösteremeyen, onunla sevişemeyen papazın duygularını betimlediğini anımsıyordu. Sevda'nın amacını fark etmeksizin,

- Hatırladım, güzel bir romandı, dedi. Verdiği mesaj olumluydu.

Sevda düşmanını kenara sıkıştırmak ve öldürmek isteyen bir şahin gibiydi.

- Peki, papazın, Tais isimli fahişeyi bir daha hiç görmeyeceğini, onu ömür boyu yitireceğini anladığında söylediği sözleri hatırlıyor musun?

Sevda onun yüzüne bakarak bekledi biraz, sonra hafıza defterinden çıkarabildiği cümlelerle darbesini indirdi:

- ”*Deliyim, aptalın tekiyim ben, fırsat elde iken sevmedim, okşamadım Tais'i. Dünyada Tais'ten daha gerçek bir şey var sandığım için çılgının biriyim ben.*”

Kerim sarhoşluğunun etkisinden kurtulamadı, Sevda'nın varmak istediği yeri yine göremedi. Onun ezber gücünü övdü, zevkle ilerleyen sohbete renk katmak hevesiyle,

- Biliyor musun Sevda, dedi. Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* isimli romanını çok severim. Orada, bir fahişenin aşkı anlatılır. Fahişe Cevriye kendisine orospu gibi davranmayan bir adamı ölümüne sever ve onu kurtarmak için ölür.

Fosforlu Cevriye'den bahseder bahsetmez, otomatik olarak aklına Nuran geldi. Nuran, ”fosforlu sevdaya” inanırdı, romanı defalarca okumuş, onunla paylaşmıştı. Duyguları dalgalandı, gözleri buğulandı. Manevi dünyasından Sevda'nın evine gelmeye zorlandı.

Sevda, Kerim'in kendisini anlamadığını anladı. Öyle bir şekilde vurmalıydı ki uyansın, onu anlasın, acı çeksin, acısını bastırmak için Sevda'ya dokunsun. Bu defa gizli hıncını sesine katarak,

- Bahsettiğin romanı sevmem, dedi. Duygulara dayanan aşk olur mu? Duygu bağımlılık yaratır, ben bağımlı olamam. Aşk, duyguları içermeyen saf bir cinselliktir. Sonra aşk için ölmek garip değil mi? Hiçbir aşk insanın canına değmez. Aşkımdan gebersem bile bir erkek için ölmem. Fosforlu Cevriye aptal bir orospu.

Kerim'in beyninde şimşek çaktı; öyle ki, onu aldılar buzla kaplı denizin soğuk sularına attılar. Şok tedavisinden çıkmışçasına uyandı, şarabın etkisi çözüldü, şiirsel hava dağıldı. Sevda'nın, Fosforlu Cevriye için söylediği aşağılayıcı sözler Nuran'a söylenmişçesine onu yaraladı. Geceyi kötü bitirmek istemediğinden dolayı kendini tuttu, sesinin titremesini önleyemeyerek,

- Tabii, aşkta hem cinsellik olmalı, hem duygudaşlık, dedi sakin olmaya çalışarak. Aşk, duygu ve düşünceyle örülmüş cinselliktir. Duygu ve düşünce ortaklığı cinselliği insanileştirir.

Kerim'in sakince söylemeye çalıştığı sözlere daha çok kızdı Sevda. Artık Kerim'i amansız erkek rakibi olarak görüyordu. Bu erkek şeytanı ezmeliydi. Alaycı ve aşağılayan sesiyle,

- Şekerim, sen papazsın, dedi. Tais'i seven papaz pişman olmasını bildi, sen pişman olmasını da bilmezsin. Genellikle erkekliğine güvenemeyenler papaz cüppesi giyerler. Senin üzerinde böyle bir cüppe olmasın?

Sevda, Kerim'i sinirden çıldırtmayı kafasına koymuştu. Onu iyice tahrik edebilmek amacıyla küçümseyici gözlerle bakarak devam etti:

- Sonra şekerim, papazlar paranın gücünü anlamamışlardır. Parasız, dünya zevklerinden yararlanmak olur mu? Kadın bedeni paralı zevk kaynağıdır. Çulsuz papazlara tırnağımı dokundurtmam.

Kerim şaşkınlık içindeydi, Sevda'nın ağzından çıkan sözlere inanamadı. Ortayı bulmaya çalışmış, ”fosforlu sevdaya” söylenen kötü sözleri yutmuştu. Ölü Nuran'ı ezdirmişti. Kendinden, tutumundan iğrendi. Nuran'a ihanet etmişti. Demek ki Sevda insan duygularını ezerken acı çekmiyordu. Kerim'in duyguları savaş çağrısı yaptı, volkan gibi patladı,

- Sen Sevda, biliyor musun sen nesin? dedi. Çağdaş-kibar bir fahişesin. Bedenini gizlice satanlardansın sen. O aptal gördüğün orospu Cevriye ekmek parası için vücudunu satıyor. Sen zevk ve para için satıyorsun. Hedonistsin sen. Orospu Cevriye'nin fosforlu sevdası sana dokunur; çünkü sen orospu olmana rağmen onun gibi sevemezsin, bir sokak orospusunun insan olarak senin gibi modern orospudan üstün olmasını içine sindiremezsin. Onun yüreği var, duyguları var, senin neyin var? Senin, pazarladığın cinsel organından başka neyin var?

Sevda, Kerim gibi içine kapanık birinden böyle ağır sözler beklemiyordu. Utandı, bir

erkeğin karşısında ilk kez utandı. Utancını nefretle kapatmaya, altta kalmamaya, sözler bulmaya hazırlanırken, Kerim masayı devirircesine ayağa kalktı. Sevda'nın gözlerine tiksintiyle baktı. Sözlerine tek söz eklemedi ve kapıyı hızla çarparak gitti.

XVIII

Abdi Usta evinde bir aşağı bir yukarı doğru geziniyor, Türkan'a sevdasını nasıl söylesin diye kara kara düşünüyordu. Türkan onu uzun zamandır dostu olarak biliyordu, şimdi gel sevgili olalım mı diyecekti? Abdi Usta'nın dostluğu kötüye kullandığını sanmayacak mıydı? Leyla'nın yarattığı çaresizliği onunla onarmak istemediğini, onu gerçekten sevdiğini anlatmaya hangi kelimeler yeterdi? Abdi Usta bunun gibi sorularla dövüşüp duruyordu. Her soruya yanıt buluyor, sonra hiçbirini beğenmiyordu.

Abdi Usta'nın kendisiyle kavgasını kapı zilinin sesi böldü. Kapısını pek çalan olmazdı, zilin çalmasına şaşkınlıkla kulak kabarttı. Kapıyı açtığında yaşamı boyunca aklına gelmeyecek bir sürprizle karşılaştı. Türkan güler yüzle ona bakıyordu. Abdi Usta'nın dili tutuldu, hayal dünyasında olduğunu sandı. Türkan hayal olmadığını sesiyle gösterdi. Abdi Usta zar zor,

- Hoş geldin, dedi.

Onu istemeyerek içeri aldı; küçük evin dağınıklığını Türkan'ın görmesini istemiyordu ama, yapacak bir şey yoktu. Türkan, Abdi Usta'nın tedirginliğini fark etti, onun içinden geçenleri duymuşçasına evinin dağınıklığını düşünmemesini söyledi.

Türkan'ın bu gece vakti niçin geldiğini merak ediyordu; ancak sormaya cesareti yoktu. Leyla'dan ayrıldıktan sonra taşındığı bu eve ilk giren kadın Türkan'dı. Ona öyle geldi ki, eğer Türkan'ın eve gelen ilk kadın olduğunu söylerse sıkıntı ortadan kalkacak, Türkan başına sihirli değnekle dokunulmuş gibi onu sevdiğini hissedecekti.

Türkan, Abdi Usta'nın dünyasından çok uzaktaydı; söze nasıl başlayacağını düşünüyordu. Bir başlama noktası saptıyor, sonra vazgeçiyor, yeni başlama noktasına karar vermişken, başka noktaya sıçrıyordu. Suyun alçalıp yükselmesini andırırcasına düşünceleri gidip geliyor, bir türlü başlangıç noktasında durmuyordu. Baktı Türkan olacak gibi değil, çantasını açtı kırmızı şarabını sallanan masanın üzerine koydu, korkak bir sesle,

- Şarap içelim mi? dedi.

Şarap bardaklarını bulmaya çalışırken Abdi Usta,

- Türkan bir derdin mi var? dedi şefkatli bir yüzle.

Türkan sırrını söylemeyi arzulayan, fakat bunu nasıl ifade edeceğini bilemeyen yüz ifadesi takındı veya Abdi Usta'ya öyle geldi. Nihayet Türkan kendi üzerine yıkılan yükü atmak isteyen bir insan gibi kekeleyerek,

- Kerim nasıl bir insan? dedi.

Soru sözcüklerden oluşmuştu. Abdi Usta'ya öyle geldi ki bu soru kurşunlardan oluşmuş. Her sözcük onun kalbini deldi geçti. Türkan'ın varmak istediği durağı bildiğini düşündü, o durak Abdi Usta'nın ulaşmak istediği duraktı. Ne deseydi? Rakibini alt edebilmek amacıyla onun zayıf yanlarını mı saysaydı? "Aşk dostluktan üstündür," mantığına bağlanarak aşksal çıkarına göre mi konuşsaydı? Aklını mı, duygularını mı dinlemek doğruydu? Aşk mı konuşsaydı, yoksa dostluk mu? Düşündü ve ikircikiz,

- Kerim'i sevdim, dedi. Onu herkes sevebilir, sevmeye değer de!

Türkan yanıtın içindeki acıyı hissedemedi. Hatta onun sözlerinden bir anlam çıkarmadı, sadece Abdi Usta'nın Kerim'i sevdiğini anladı. Hikâyeye başlayabilmişti ya, önemli olan oydu Türkan için.

- Biliyorsun Abdi Usta, dedi. Zeki'den ayrıldıktan sonra zor günler geçirdim. Zeki'nin kullandığı ihanet kılıcı aşka karşı güvenimi yaralamadı yalnızca, insanlara karşı duyduğum güveni alıp götürdü benden.

Abdi Usta onun dünyasında Zeki'nin ne denli büyük tahribat yarattığını biliyordu; çünkü kendi dünyasında Leyla'nın gördüğü işlev aynıydı. Aynı yerden vurulanlar elleriyle aynı yeri tutarlardı. Türkan'ın akan güvensizlik kanının durdurucusunun Kerim olduğunu anladı. Türkan

bunu demek istiyordu, varacağı sonuç belliydi. Kendi adına üzüldü, Kerim ve Türkan adına sevindi. Gerçekten sevindi mi? Abdi Usta'nın yüreği kanıyordu; ama gerçekten sevindi. O, "ben mutsuzsam, herkes mutsuz olsun," diyenlerden değil; aksine, "bir tek benim mutsuz olmam yeter," diyenlerdendi. Türkan bilmeden Abdi Usta'nın duygularına basarcasına,

- Kerim'le çok yakınlaştık, dedi. Ona insan olarak güven duyuyorum.

Abdi Usta boynu bükük kuş gibi onu onaylarken çekeceği aşk acısına hazırlanması gerektiğini düşündü, kendine acıdı. Üzüntü denizinin dalgalarına nasıl dayanabileceğini duygularıyla ölçüp biçerken Türkan sözüyle dalgalara güç verdi,

- Aşk acısı ancak aşk sevinciyle etkisini yitiriyor, dedi. Aşk acısının yarasını ancak aşk sevinci kapatıyor.

Abdi Usta, onu doğruladı. Leyla'nın bıraktığı aşk acısı, Türkan'ın yarattığı aşk sevinciyle yenilmemiş miydi? Keşke kendi üzerinden örnek vererek onu doğrulayabilseydi. Şimdi doğrulayamazdı, yarasını iyileştiren aşk sevinci, yeni bir aşk yarası açıyordu. Hem de suçsuz Türkan'ın bilmeden işlediği aşk cinayetiyle…

Türkan rahat görünmeye çabalıyordu, buraya gelirken çok kararlı gelmişti, kendini saklamaksızın ortaya koyacaktı. Yalansız, yapmacıksız, rolsüz, maskesiz, onun karşısına çıkacaktı. Konuşamıyordu işte, ateş almayan bir silah gibiydi. Kerim'le ilgili soruyu sohbeti başlatabilmek amacıyla sormuştu. Aslında kendini, duygularını anlatmak istiyordu.

Gecenin ilerlemiş saatinde şarabın etkisini göstermesiyle mi, yoksa duyguların sansür elbisesini taşıyamamasıyla mı, tutuklu silah ateş aldı. Türkan'ın kalbi konuşmaya başladı. Yumuşak, dokunaklı, romantik yüzüne, sesini ekledi,

- Abdi Usta, Abdi Usta, dedi. Ben seni seviyorum, tüm benliğimle, kafamla, yüreğimle…

Başını ellerinin arasına almış Abdi Usta, Türkan'ın sözlerini anlayamadı. Sandı ki kendisi kendisiyle konuşuyor. Düşlerindeki Türkan'ı düşler dünyasında hep böyle konuşturmamış mıydı? Şimdi o hayal âlemindeki Türkan konuşuyordu. Abdi Usta'nın duymasını istediği sözleri söylüyordu. Türkan umutsuzluğa kapılarak,

- Abdi Usta, anlamıyor musun, dedi. Seni seviyorum, bir bilsen…

Abdi Usta hayalin değil, Türkan'ın sesini duydu bu kez. Duyduğuna inanamayan gözlerle Türkan'ın yüzüne baktı, yüz de aynı sözleri söylüyordu. Abdi Usta'nın kalbi duracak gibi oldu, yüreğinde duramayan sevinç oradan çıktı, Abdi Usta'nın yüzüne yayıldı. Şaşkınlıkla,

- Ne, beni mi seviyorsun? dedi sözlerinin onaylanmasını isteyen zavallı âşıklar gibi.

Türkan'ın tutukluk yapmayan duyguları tek sözcükle Abdi Usta'nın üzerine yağdı.

- Evet, evet, evet, evet…

Artık Abdi Usta'yı kimse tutamazdı. Duyduğu coşku ellerine yansıdı, ellerini çocuklar gibi çırptı. Yıllardır Abdi Usta'nın hıçkırıklarını dinleyen küçük ev ona katıldı, sesi yankıya çevirdi. Abdi Usta'nın heyecanı diline geçti, dil heyecanla konuştu,

- Ahh Türkan, dedi. Ben de seni seviyorum. Hem nasıl, çölde su arayan, susuzluktan ölecek bir adam gibi. Canım gibi. Dokunmaya kıyamayacağım gül gibi…

Türkan'ın eli Abdi Usta'nın yaşlanmış ellerini gençleştirmek istercesine uçtu, onun ellerine yıllardır beklenen umut gibi kondu. Sıcaklığı hissetti Abdi Usta. Yıllarca dostça birbirine dokunan ellerin sıcaklığı değildi bu; sevgilinin, sevdanın sıcaklığıydı. Sevinçten insan ağlamaz mıydı? Abdi Usta ağlıyordu. Hıçkırarak değil, usulca, gözyaşlarını tek tek mutluluktan birleşmiş ellerin üzerine bırakarak…

XIX

Mevsimin önemli bir gününün şafağı sökerken mutluluğun verdiği dürtüyle uyandı. Günün önemi gece yaşadıklarından geliyordu. Yanında Pamuk Prenses gibi mışıl mışıl uyuyan Türkan'a sevgi dolu gözlerle baktı,

"Yaşam birisinden alınan, birisine verilen şey," dedi sessizce sevgilisini uyandırmamaya çalışarak.

Onun yaşamını elinden almıştı Leyla, Türkan alınan yaşamı geri vermişti.

Duyguların içine şehveti katabilmeyi becermişti Türkan. Sevişmek sanattı, bu sanatın en gizli yönlerini dün gece Abdi Usta yaşamıştı, Leyla'nın geriye bıraktığı cinsel körelmişliği o çözmüştü. Bedensel mutluluk beyinsel mutluluğu yanında getiriyordu. Mutluluğa elleriyle dokunmak istedi, Türkan'ı çocuğu gibi okşadı. Türkan gözlerini açmadan Abdi Usta'ya sarıldı ve kesik kesik,

- Canım, canım, birtanem, dedi.

Sözcükler bazen ne kadar önemliydi. Şimdi mutluluğu taşıyan sözcüklerdi, her kelime ağırlığı ölçülemez mutluluk içeriyordu. Mutluluğun resmini yapmak bu denli kolay mıydı? Hiçbir zaman çizemeyeceğini sandığı resmi çizdi Abdi Usta onun yüzüne bakarak. Aşkın resmini…

Türkan'ı rahatsız etmemeye dikkat ederek onun yanından kalktı, artık yalnızlığını hissetmeyen koltuğa yerleşti, düşünceleriyle içinden konuşmaya başladı. Kerim'e mutluluğunu nasıl anlatacaktı? Mutluluğunu anlatırken onu mutsuz etmeyecek miydi? Öyle anlatmalıydı ki dostu yaralanmasın, Abdi Usta'nın mutluluğundan kendine mutsuzluk payı çıkarmasın. Kerim'i hiç olmayan kardeşi gibi seviyordu, onu üzmemeliydi. Biliyordu, ne yaparsa yapsın Kerim'in içten içe duyacağı sızıyı ortadan kaldıramazdı. Kerim acıyı duyacaktı, fakat göstermeyecekti. Sorunu çözemeyen insanın sıkıntısını boğulurcasına hissetti. Kerim'i düşünmeyi durdurmaya uğraştı, olmuyordu, düşünmeyi ertelemek için gitti Türkan'ın yanına uzandı. Türkan'ı hayranca seyrederken uykuya daldı.

Abdi Usta uykunun verdiği unutkanlığa sığınırken bir kadın bütün gece uyumamış, kara kara düşünmüş, hayatının her karesini gözden geçirmekten, didiklemekten yorulmuştu. Sevda'ydı bu kadın. Kerim kapıyı çarpıp gittikten sonra nefret dolu bir kadın kalmıştı geride. Taşmaya hazır öfkesini boşaltamamıştı, biriktirdiği kinle kendini yiyiyordu. Kerim'in aşağılayıcı sözlerine karşı yanıt verebilseydi, küfredebilseydi, rahatlayacaktı. İntikam duyguları kapladı içini, ne yapıp edip ondan intikam almalıydı, o gecenin hesabını ağır sormalıydı. Nasıl yapacaktı? Avının kanını nasıl akıtacaktı? Kerim'e açık savaş açmayı düşündü önce, sonra caydı. Akıllı bir iş değildi bu. Boş söz düellosuyla ıstırabı geçmez, çektirmek istediği acıyı çektiremezdi. Düşmanıyla yapacağı uzaktan savaşın anlamı yoktu, tatmin duygusuna erişerek kendini kandıramazdı. Yakın savaş gerekiyordu; ancak Kerim savaşın farkına varmamalı, hazırlıksız yakalanmalı, bir anda Sevda'nın bıçağını sırtında bulmalıydı. O çırpınırken Sevda onu seyretmeli, zevk almalıydı.

"Amacıma ulaşabilmek için onunla dost olmalıyım," dedi kendi kendine.

Yaraların en derini olan dost yarasını açmalıydı onda. Düşman yarası kolay geçer, dost yarası hep kanardı. Dostunun ihanetine uğramış bir adam bu yarayı ömür boyu taşırdı.

Komplo kurma planlarının detaylarını düşünürken ev telefonunun sesiyle irkildi. Arayanın Kerim olmasını arzuladı, düşmanın sesini duymak istiyordu. İsteği gerçekleşmedi, Abdi Usta mutluluk akan sesiyle onu akşam kitabevine çağırıyordu.

"Tamam, görüşürüz," dedi isteksizce.

Sevda'nın isteksiz sesine içinden kızdı Abdi Usta. Ama kızgınlığını belli etmeden telefonu kapattı.

Türkan okuldaki öğrencilerine sevdayı anlatan şairlerden bahsetti bugün, sevda üzerine şiirler okudu. Duyguyu yaşayan ve konuşan aynı insan olunca sevda anlatımı başka güzelliğe bürünüyordu. Sevdayı duyan ve yaşayan kadın olarak konuştu. Gözlerinin önüne sevgilisini getirerek…

Kitabevini geç açacak, mutluluğuna ödül verecekti Abdi Usta. Aklına Kerim geldi yeniden, onu kitabevine davet etmeliydi. Ama önce onunla dostça konuşmalıydı.

Kerim, Abdi Usta'nın telefonuyla uyandı.

"Azizim, sizin mahallede Necati'ye uğrayacağım, seni de göreyim," diyordu telefondaki ses.

Kerim'in hiç kimseyle görüşecek hali yoktu.

"Hayır," diyemedi.

"Olur," dedi sadece.

Abdi Usta'nın şimdi Necati'yle görüşmesi gerekmiyordu, yüreğindeki gerginliğin yitip gitmesi için Kerim'le buluşmalıydı. Necati'ye gitmekten hemen vazgeçti. Necati'yi aradı, akşam kitabevine beklediğini söyledi,

"Özlem'i de getir," dedi.

Kerim, Abdi Usta'nın telefonundan sonra uyuyamadı. Akşamdan kalma pişmanlık duygusu yakasına yapıştı. Sevda'yı onarılmaz biçimde kırmıştı. Sevda'nın yüzüne nasıl bakacaktı? O sözleri Sevda hak etmişti. Peki, niçin pişmanlık duyuyordu? Suçlu insan suçluluk duyardı, suçlu muydu? Dün geceyi hayalinde gözden geçirdi. Sevda'nın davranışlarını, sözlerini, kendinin ona yaklaşım tarzını, kavga noktasına hangi yollardan geçerek geldiklerini, yaptığı duygu değerlendirmelerinin değişken inişlerini, çıkışlarını… İnsan tanımak ne kadar zordu, hep yanılıyordu. Sözlere takılarak yaptığı insan tanımlamaları onu yanlışa sürüklüyordu. Sözlerin içinde insan bulmaya çalışmak boştu, güzel söz parçalandığında içinden umulmadık başka bir insan çıkıyordu.

"Hayatla söz uyuşmuyor," dedi kendine kızarak. "Hayata bakacağıma hep söze bakıyorum ben!"

İnsan tanımamak onun suçuydu; duyduğu suçluluk, doğru olmayan yargılarına ödediği bedeldi. Hepsi bu muydu?

Soruya yanıt ararken Abdi Usta geldi ve onu tedirgin yakaladı. Evde gezinen suçluluk duygusu Abdi Usta'ya da geçti. Onun da Kerim gibi rahatı kaçtı, konuşamama bunalımına girdiler. Kerim onun Sevda meselesini konuşmaya geldiğini, Sevda'nın her şeyi anlattığını düşündü. Abdi Usta söze başlamaya hazırlanırken, Kerim suçunu itiraf eden bir adam gibi,

- Dünkü geceden dolayı çok pişmanım, dedi.

Kerim yaşadığı kavgalı geceyi anlattı. Son kelimelerini söylerken Abdi Usta'dan yüksek perdeden bir kahkaha sesi çıktı. Kerim hayrete düştü, gülünecek ne vardı? Abdi Usta, Kerim'in sıkıntısını gidermek isteyen güleç bir yüzle,

- Azizim, olaya cinayet süsü verdin, dedi. Sevda'nın gönlünü alırsın.

- İşin kötüsü Abdi Usta, dedi. Söylediğim sözlerin yanlış olduğunu düşünmüyorum; ama yine de pişmanlık duyuyorum.

Abdi Usta, Kerim'in suçluluk duygusunun sözlerin özünden değil, biçiminden geldiğini anladı. Sevda'yı yıllardır tanıyordu, Kerim haksız sayılmazdı. Ama her ne olursa olsun Sevda'yı dostu olarak kabul etmişti, dostu hakkında olumsuz laf etmek istemiyordu. Sevda'yı dostça eleştirmemiş miydi? Tabii ki Kerim'in kullandığı gibi acıtıcı sözlerle değil. Kerim'i pişmanlıktan kurtarmak isteyen babacan sesle,

- İstersen Sevda'yla konuşurum, dedi. İnsanı yanlıştan temizlemek için sabır gerekir, azizim.

Kerim derdini anlatmanın ve biraz haklı görülmenin verdiği sakinleştirici havaya sığındı. Abdi Usta anlayışlıydı, onu anlamıştı. Kerim tam gönül rahatlığına erişmişken Abdi Usta gülen gözleriyle,

- Azizim, dedi. Benim mutlu olmamı isteyeceğini biliyorum. Seninle mutluluğumu paylaşmaya geldim.

Kerim onun gözlerinden akan mutluluğun nedenini anladı. Dostunun sıkıntısını da. Onu yürekten sevdiğini yüz çizgilerinde göstererek,

- Türkan, Türkan'ın sevdası seni mutlu eden değil mi? dedi duygularında beliren coşkuyu açığa vurarak.

Abdi Usta'nın cevap vermesine gerek yoktu; onun dudaklarında, "Türkan beni seviyor," yazılıydı. Kerim sevinciyle birlikte yerinden fırladı, kardeşini kucakladı. Abdi Usta dün yaşadığı geceyi coşkuyla anlattı. Sözünü, "Her insanın dünkü gecesi ne kadar farklı?" diyerek bitirdi. Abdi Usta'nın sesinde galibiyet kazanmış bir insanın hırsı yoktu, dostuna sevda mutluluğu dileyen kardeşçe hüzün vardı.

Kerim akşamüstü kitabevine geldiğinde dört kişiyi gördü: Türkan, Abdi Usta, Sevda, bir de tanımadığı kısa boylu, gözlüklü, komik görünüşlü, kırk yaşlarına yakın bir adam. Kerim herkese merhaba derken Sevda'yla göz göze geldi. Sevda'nın gözlerinde kin göremedi. Abdi Usta ortalığı neşelendirmeye çalışarak, Acayip Adam Necati'yi, Kerim'le tanıştırdı. Kerim, Necati'ye niçin "Acayip Adam" dendiğini sormaya cesaret edemedi; ama Necati'ye kanı ısındı. Müthiş derecede sigara içen Necati'nin alaca bulaca kravatı, ince yangın sarısı renginde bıyıkları vardı. Kekeme konuşmasıyla ortamı neşeli kılıyordu.

Sevda, Kerim'le kavgalı geceyi yaşamamışlar gibi konuşuyor, içten, samimi, yapmacıksız görünüyordu. Görünüşü inandırıcıydı, Kerim'in ona inanmaması için hiç nedeni yoktu. Sabah duyduğu pişmanlığın, suçluluk duygusunun yeniden yeşerdiğini, hatta yüreğinde gürbüz bir ağaç gibi boy verdiğini duyumsadı. İnsan kendi yargılarında küçültücü şeyler bulursa, kendisinin küçüldüğünü hissederdi. Sevda'nın tutumu karşısında küçüldüğünü hissetti. Tüm iyi niyetiyle kendisinin bağışlanmasını isteyen bir günahkâr olarak davranmaya başladı. Kimsenin duyamayacağı sessizlikle,

- Dünkü geceyi unutalım, dedi.

Sevda suçluyu bağışladığını gösteren bir tebessümle,

- Unuttum bile, dedi.

Sevda böyle dedi; fakat yüreğindeki nefret başka türlü konuştu, Kerim onları duymadı. Sevda'nın içindeki ses intikam doluydu.

"Unutmak? Unutmak kolay mı? Sözün acısı kimi kadınlara göre geçicidir, benim için öyle mi? Tuzağa yakalandın Kerim, Sevda'nın örümcek ağına yakalandın. Seni yavaş yavaş öldüreceğim. Ölüm işkencesinde konuşacak, ayağıma kapanacaksın. Affetmeyeceğim!"

Acayip Adam Necati ortalığı sessizliğe davet etti, uzun konuşma yapacak bir insan gibi "susun" diyebildi kekeme sesiyle. Gözler ona çevrildi, ne yazık ki onun söylemek istediği hiçbir sözcük ne demek istediğini anlatamıyordu. Abdi Usta lafa girdi,

- Necati'nin tercümanı Özlem hasta, aramızda yok, dedi kahkahasını esirgemeden.

Necati hiç bozuntuya vermeden bavul gibi görünen siyah çantasını açtı, içinden ufacık bir kâğıt çıkardı, Sevda'ya yüksek sesle okuttu:

- "Türkan, Abdi Usta'yı niçin sevdi?"

Şimdi gerçekten sessizlik oldu; her biri sevgi dünyalarında kısa bir yolculuğa çıktı ve döndü. Türkan dokunaklı, duyduğu sevginin verdiği övünç dolu bir sesle,

- Dostlarım, çağımızın insanları hep birbirine benzer; o çağımızın olağan insanına benzemiyor. Benzemediği için sevdim.

Türkan gülen gözleriyle sözlerine espri katarak devam etti,

- Bir de onun edebiyat bilgisiyle başka ülkelere gidebildiğim, başka insanlarla tanışabildiğim için! Düşünün, bir kadına ülkeler sunan, ona edebiyat dünyasındaki rüyayı gerçek gibi yaşatan adamı hangi kadın sevmez?

Gözler Abdi Usta'ya dikildi. O koca adam yıllarca beklediği sevgilinin yüzyılları aşan sözlerini kalbinde duydu, mahzunlaştı; hiç kimsenin ondan beklemeyeceği ataklıkla Türkan'ı kucakladı, öptü.

- Mutluyum, mutluyum, dedi gençleşmiş, yorgunluğunu atmış sesiyle…

Kerim o an Sevda'ya baktı, Sevda'nın gözlerinde paylaşılan duygudaşlığın en ufak izini bile göremedi. Hayret etti, hayretini kimsenin fark etmesini istemediği bir korkuyla hafızasının gizli yerine yazdı. Oysa Sevda kendi hayal dünyasında nefret ile sevgiyi dövüştürüyordu. Bir yandan Kerim'i ezmek isteyen kininin esiri olup vahşileşiyor, bir yandan çözemediği bir duyguyla ona yakınlık hissederek uysallaşıyordu. Çelişkinin iki ucu tahteravalli gibi inip kalkıyordu. Aşka düşman olduğu yıllardan bu yana ilk kez kendini çözememenin kararsızlığını yaşıyordu Sevda.

XX

Kardeşım Sait,

Mektubumu geciktirdiğimin farkındayım. Kendimi iyi hissetmiyordum, yazamadım. Umarım yine dostluğumuzdan kuşkulanmamışsındır. Benim yaşamımda senin dostluğunun yeri hiçbir zaman doldurulamaz. Yitirdiğim umutlarımı bulmama senin gösterdiğin desteği nasıl unuturum? Cezaevinde yanımda sen olmasaydın çıldırabilirdim. Benim ve Nuran'ın başına gelen korkunç olayın yarattığı aşağılanmayı senin sayende yenebildim. Kendi canıma kıyıyordum, beni kurtardın. Seninle her şeyi paylaşmadık mı? Acılarımızı, sevinçlerimizi, ağlayışlarımızı, isyanlarımızı…

Hatırlıyor musun? Çok sık tekrarladığın bir cümle vardı. Ne zaman bunalıma düşsem senin bana öğrettiğin Goethe'nin cümlesini anımsıyorum:

"*Keyif almak istiyorsan hayattan, değer vermelisin dünyaya.*"

* * *

Geçen hafta pazar günü Abdi Usta telefon etti, beni bir sürprizin beklediğini söyledi. Telefonu kapatır kapatmaz kapımın zili çaldı, baktım ki yeni tanıştığım Necati isimli arkadaş karşımda. Elinde çanta diye taşıdığı siyah bavulu var. Necati telaşlı bir adam, fazla konuşmuyor. Birlikte yola çıktık, nereye gittiğimizi soramadım. Yolda Necati tek kelime etmedi, büyük bir binanın kapısından içeri girerken sadece,

"Toplantıya geç kaldık," dedi.

Abdi Usta'nın sürpriz dediği şey bir toplantı. Yaklaşık olarak 100 kişinin bulunduğu salona girdik, Abdi Usta'nın bize ayırdığı yere oturduk. Etrafa göz gezdirirken Sevda'nın ön tarafta oturduğunu fark ettim, beni bekler gibiydi. Göz göze geldik, dostça gülümsedi. Kürsüde oturan orta yaşlı adam konuşmaya başladı. Seminerin konusunun Platon olduğunu söylediler. Merak ettiğim, öğrenmek istediğim bir filozoftu Platon. Yanımda oturan Abdi Usta'ya sevinçle baktım, içimden ona teşekkür ettim.

Platon 2500 yıl önce yaşamış ve felsefesini mitolojiye dayanarak kurmuş. Sokrates'in öğrencisiymiş, sonradan Aristoteles'in öğretmenliğini yapmış. Sokrates'in geriye bıraktığı tek bir kitap olmamasına karşın, Platon'un 35 yapıtı varmış. Daha çok diyaloglar formunda yazıyormuş ve bu diyaloglarda Sokrates'i konuşturuyormuş. Konuşmacının söylediğine göre, Platon'un felsefeye yaptığı en önemli katkı "idea öğretisini" bulmasıymış. Çok dikkatli dinlememe rağmen "idea öğretisi" denen teoriyi anlayamadım. Platon aşk ve mutluluk üzerine çok şey yazmış. Platonik aşk dediğimiz şey onun isminden türemiş. Toplantının sonunda konuşmacı özetle şunları söyledi:

- Dünyanın ihtiyacı olan devlet modeli Platon'un savunduğu devlet modelidir.
- Felsefe "idea teorisi" üzerine kurulmalıdır; hakikate başka yoldan ulaşılmaz.
- Günümüzdeki aşkın kirliliğine tek çözüm platonik aşktır.
- Mutlu olmak isteyen insanlar Platon'u okumalı ve onun yolundan gitmelidir.
- Platon ile Aristoteles kıyaslandığında bize doğru yolu gösteren Platon'dur.

Dostum, kürsüdeki adam sözüne devam edecekken salonun ortasından bir haykırış yükseldi:

"Yalan, yalan, yalan!"

Ne olduğunu önce anlayamadım, beline kadar simsiyah uzun saçları olan, kısa boylu bir kadın gücü yettiğince bağırarak konuşmacının söylediklerinin tersini kanıtlamaya uğraşıyordu. Bana öyle geldi ki, kadın değil, kadının saçları konuşuyordu. Salon birdenbire ikiye bölündü. Herkes birbirine laf yetiştirmeye çalışıyor, her kafadan bir ses çıkıyordu. Üniversite

forumlarında diğer gruplarla yaptığımız tartışmalı kavgaları hatırlarsın, aynen öyle bir manzara vardı. Necati en önde bağıran kadınla birlikte kekeme konuşmasıyla onu destekliyordu. Bir an yanımda oturan Abdi Usta'ya gözüm takıldı, kıs kıs gülüyordu. Abdi Usta'ya,

"Kim bu deli kadın," diye sordum.

O gülmesini tutmaya çalışarak,

"İşte bildin azizim, deli!" dedi.

"Deliyse burada ne işi var?" dedim.

"Senin sandığın gibi delilerden değil o, akıllı deli! Onun adı 'Deli Özlem'dir," dedi.

"Peki niye sakince derdini anlatmıyor?" dedim.

Dedi ki:

"Akıllı deliler yangından mal kaçırır gibi konuşur, yetişmezlerse yangının her tarafı saracağından korkarlar. Biçime takılma, Deli Özlem yırtınıyorsa bir bildiği vardır."

Abdi Usta'nın, Deli Özlem denen kızı onayladığını anladım, tartışılan konuyu bilmese de Özlem'e güveniyordu.

* * *

Toplantı gürültü patırtı içinde bitti, dışarı çıktık. Kapının önünde Özlem bir kadınla dövüşecek gibi tartışmaya devam ediyordu. Abdi Usta onun yanına gitti, bir şeyler söyledi, Özlem sakinleşti. Belli ki deli kız Abdi Usta'ya saygı duyuyordu. Yanıma geldiler, Abdi Usta bizi tanıştırdı.

Özlem'in ay parçası gibi bir yüzü var, kırk yaşlarında gözüküyor, kavgasız haliyle sevecen bir kadın.

"Özlem Hanım, tartışmanızdan bir şey anlamadım," dediğimde yüzüme sertçe baktı. Korktum. Bakışlarındaki şiddeti biraz alaycı üslupla birleştirerek,

"Anlamanız için okumanız lazım, sonra bana ismimle seslenebilirsiniz, hanım lafından hoşlanmam," dedi.

Abdi Usta kahkahasını patlattı. Pot kırdığımı anladım, Özlem'in bana kanının ısınmadığını da. Bilirsin, ilk tanışmalardaki izlenimler uzun süre kalıcı oluyor, niye yalan söyleyeyim, benim de ondan hoşlandığım söylenemez; gururlu, kibirli, insanları küçük gören bir yanı var.

Özlem, Abdi Usta ile konuşmaya devam ederken Sevda yanımıza geldi. Özlem'in benim üzerimde yarattığı sıkıntılı havanın etkisinden kurtulmak isteyerek, belki biraz da Özlem'e nispet yaparak Sevda'ya olağanüstü sıcak davrandım. Özlem'e göz ucuyla baktım bir ara, onun gözlerinde patlamaya hazır kızgınlığı yakaladım. Sevda'dan hoşlanmıyordu.

Abdi Usta, Sevda'yı gülen yanaklarıyla süzdü,

"Sevda, sen felsefeyi sevmezsin, ne işin var burada?" dedi.

Özlem'in gözlerinde bu sefer sevinci gördüm. "Bu kadını sevmemekte haklıyım," der gibiydi. Sevda hiç bozuntuya vermeden,

"Her insanın değiştiğini savunmaz mısın Abdi Usta sen? Felsefeyi sevmeye başladım," dedi.

Sevda'nın sözlerinden sevinç duydum. Özlem intikam almak istercesine lafın arasına girdi,

"Geç gelen felsefi sevgi, geç gelen pişmanlık gibidir," dedi.

Sevda masumca boynunu büktü. Özlem'in yüzüne bir tokat atmak geldi içimden, kendimi tuttum. Sakın bana yapmayı düşündüğüm hareketin yanlış olduğunu söyleme, biliyorum. Duygularımı anlaman için ne hissediyorsam onu yazıyorum.

* * *

Özlem'den bir an önce kurtulmak, onun yanından ayrılmak istiyordum. Sevda'yla birlikte dışarı çıkmayı düşünürken, Abdi Usta, Özlem'e,

"Bizi Türkan'a bırakır mısın?" diye sordu.

İstemeyerek onları takip etmek zorunda kaldım. Özlem'in külüstür arabasına Necati'yi de yanımıza alarak bindik. Sevda bizi izliyordu, ona son anda baktım, ihanete uğramış bir kadın gibi çaresizdi gözleri.

Özlem'in işi varmış, Türkan'a gelemeyeceğini söyledi. İçimden memnun oldum. Abdi Usta ile birlikte Türkan'ın evinin önünde indik. Necati, "bana yemek ayırın, sonra geleceğim," dedi ve Özlem'le kaldı, yollarına devam ettiler.

Türkan bizi güler yüzle, hoş karşıladı. Abdi Usta'ya sıcacık sarılırken, beni böyle kucaklayacak bir kadının özlemini duydum.

Bazen çocuk gibi oluyorum, çocuk gibi sevilmek istiyorum. Yaşam süresinin kısacık bir çizgiden ibaret olduğunu düşündüğümde sevilmeyi isteme arzum daha çok artıyor. Thomas Mann'ın, "*Zamanı sımsıkı tut!" Her saati, her dakikayı koru, gözle! Dikkate alınmadığında zaman sessizce kaçıp gider*," dediğini aklıma getiriyorum. Ama "sevgi ve mutluluk olmazsa zamanın akmasının ne önemi var?" diyorum kendime. Ne dersin?

* * *

Üçümüz hoş bir sohbete başladık. Türkan'ın güzel yemeklerini şarabın eşliğinde tükettik aynı zamanda. Abdi Usta toplantıyı Türkan'a espiriler yaparak anlattı. Fırsatı kaçırmadım, Platon hakkında ne düşündüğünü Türkan'a sordum. O da Özlemci, Özlem'e hak verdi. Platon'un baskıcı (otoriter) bir devlet teorisi olduğunu, Aristoteles'in, Platon'u eleştirdiğini, Platon'un dine, Aristoteles'in daha çok bilime dayandığını belirtti. Platon'un "idealar teorisini" şöyle açıkladı Türkan:

"Platon, iki dünyanın varlığını kabul eder. Şu an içinde yaşadığımız, ellerimizle tuttuğumuz, gözlerimizle gördüğümüz, kulaklarımızla işittiğimiz 'duyulur dünyanın' gerçek bir dünya olmadığını söyler. Platon'a göre gerçek olmayan bu dünyadaki her şey bir kopyadır. Gerçek olan dünyanın 'idealar dünyası' olduğunu savunur. Gözle görülemez bu dünyada her şeyin, nesnelerin, eşyaların birer ideası, ilkörnekleri vardır. Gerçek olmayan dünyadaki nesneler ondan pay alarak var olurlar. Örneğin üzerinde yemek yediğimiz masa gerçek değildir, kopyadır Platon'a göre. Gerçek masa 'idealar dünyasındadır'. Oradaki masayı aklımızla bilebiliriz, şimdi gözlerimizle gördüğümüz, ellerimizle dokunduğumuz masa, sahte masa gibidir, idealar dünyasındaki gerçek masanın gölgesidir."

Türkan bana böyle bir teoriye inanıp inanmadığımı sordu. Tabii ki inanamayacağımı söyledim. Türkan sözlerine devam etti:

"Platon'un devleti soylular sınıfına dayanır, halk kullanılacak eşya gibidir; görevi soylular sınıfına hizmet etmektir. Yasakçı bir toplum özlemi içindedir Platon. Sözgelimi Homeros'un o güzelim destanlarının yasaklanmasını ister. Onun devleti anti-demokratik yanlar taşır.

Sonra Platon'un aşka bakışı gizemlidir; bedensel zevkleri, aşkın kalıcı yanları olarak görmez. Cinsel ilişki gerçek aşkta anlamını en sonunda yitirecek, geriye yalnızca bilgiyi öğrenmek isteyen ruh kalacaktır ona göre. Platon'un savunduğu gerçek aşkın son basamağı 'değişmez güzellik sevgisine' erişmektir. Sen istersen bunu Tanrı'ya, Tanrı sevgisine ulaşmak olarak algılayabilirsin.

İşte, Platon'daki mutluluk anlayışı buna uygundur. Erdemli, faziletli davranarak, 'idealar dünyasındaki' güzelin, iyinin peşinden koşarak, onlara aklınla erişmeye çalışarak mutlu olabilirsin. Kısacası, inzivaya çekilmiş bireysel yaşam, Platon'a bireysel mutluluk olarak gözükür. Ayrıca Platon, öldükten sonra ruhlarımızın yaşayacağına, ruh göçüne inandığından dolayı, tam bilgiye, tam mutluluğa öteki dünyada kavuşacağımızı savunur."

Türkan sözüne devam edemedi, Necati siyah çantasıyla kapıda göründü. Abdi Usta, Necati'nin yemeğini hazırlarken onu kızdırmak amacıyla ciddi bir hava takınarak,

"Azizim, şu Platon-Aristoteles kavgasında bana Platon haklıymış gibi geliyor," dedi.

Necati birden yan tarafa bıraktığı bavuluna koştu. Bavulu aceleyle açtı, içi kâğıt doluydu. O kadar kâğıt arasından nasıl bulduysa buldu, düzenlice yazılmış bir kâğıdı Abdi Usta'nın önüne koydu. Abdi Usta amacına erişmiş çocuk gibi gülümseyerek okumaya başladı:

"*Yalan söyleyebilecek olanlarsa, sitenin yöneticileridir. Bu da sitenin çıkarı için düşmanları ya da yurttaşları aldatmak amacıyla olur. Başka kimse yalan söyleyemez. Yöneticilere yalan söyleyen herhangi bir yurttaş ise, hekime doğruyu söyleyemeyen bir hastadan; idman öğretmeninden bedeninin halini gizleyen öğrenciden, ya da kaptana kendisinin veya bir arkadaşının ne yaptığını bildirmeyerek geminin ve tayfaların durumu üzerinde onu aldatan bir tayfadan da büyük suç işlemiş olur.*"

"*Yöneticilerimiz, yönetilenlerin yararına olarak büyük ölçüde yalana başvurmak, insanları aldatmak zorunda kalabilirler. Bu türlü davranışları da bir çeşit ilaç gibi yararlı saymıştık.*" (Platon, *Devlet*)

Abdi Usta, Platon'un sözlerini okurken Necati görevini yerine getirmiş bir memur gibiydi. Ben ise duyduklarıma inanmamanın şaşkınlığını yaşadım. Kâğıdı alıp bir kez de kendim okudum. Bir filozofun devlet yöneticilerine yalan söylemeyi önermesini anlamak zordu. Üstelik yalan söylemek yönetime serbest, yönetilene yasaklanıyordu. Emin olabilmek için Türkan'a baktım. Türkan, Necati'yi onaylıyordu.

* * *

Dostum, bugün toplantısına katıldığımız dernek "Felsefeciler Birliği" adını taşıyormuş. Bu dernekte Platoncular ile Aristotelesçiler hep kavga ederlermiş. Özlem denen deli kız Aristotelesçilerin lideriymiş. Abdi Usta'nın anlattığına bakılırsa aslında Özlem, Aristoteles'i de eleştiriyormuş; ama Platon'a karşı Aristoteles'i savunuyormuş. Aristoteles'i bilmeden Platon'u mahkûm edemem. Ne var ki, bugünkü tartışmalardan öğrendiğim kadarıyla Platon pek aklıma yatmadı. Acaba ben de mi Özlemci olacağım?

Merakla kal! Sevgiyle yanaklarından öpüyorum,
Kerim

XXI

Dertli bir akşamüstüydü. Baharın yeşili yazın sıcağında kavrulup gitmişti. Külrengi gökyüzü karanlığı üstüne almaya hazırlanıyordu. Karşıda uzayan sıradağlarda batan güneşin alacakaranlık bayramı bitmek üzereydi. Gün geceyi doğurmaya uğraşıyordu. Sait elindeki mektubu evirip çevirdikçe, gözlerine takılan satırları tekrar tekrar okudukça, yüreği sonsuz hızla dönen bir tekerlek gibi kederli geçmişe doğru yol alıyordu. Anılardan havalanan karmakarışık hüzün yüreğini acıtarak sıkıştırıyordu. Göğsünde çarpışan ıstıraplı seslerden çıkan uğultu beynini bir kemer gibi sarıyordu.

”Ahh Kerim, kardeşim, dostum, yoldaşım, niçin bu haldesin?” dedi odayı çınlatırcasına. ”Neyi arıyorsun? Aradığın şey sende, kendinde!"

Kerim onun sözlerini duysaydı çok üzülürdü; felsefe üzerine harcadığı emeğin boşa gitmeyeceğini düşünüyordu çünkü. Son umutla yola çıkmıştı, beyninde, yüreğinde ne varsa, hepsini ortaya koymuştu. Geriye dönmek istemiyordu, geride bıraktığı hüsranlı hayatı girdiği yolla yok etmek, yeniden doğmak istiyordu. Başka yol bulamamıştı, hiçlik yolunun yolcusu olmak daha mı iyiydi?

Peki, Sait mutlu muydu? Çirkef dünyada kim mutlu olabilirdi? Yalnızca kendi bireysel mutluluğunu düşünenler! Başkasının mutluluğundan çalanlar! Mutluluğu kendilerine, mutsuzluğu başkalarına layık görenler! Onlar bile gerçek anlamda, insana yakışan biçimde mutlu olamazlar, mutluluk sanrısı altında yaşarlardı. Sait bugünkü dünyanın mutsuzluğa battığını düşünenlerdendi.

Sait bireysel mutsuzluğunun farkındaydı, farkında olduğu şeyi değiştirmek istiyordu. Ama Kerim’in yolundan giderek mutlu olunabilir miydi? Mutluluk dünyaya getirebilir miydi? Gerçi Kerim’in yazdığı felsefi bilgilerden yararlanıyor, onun öğrenme çabasına değer veriyordu. Ne var ki, bu yol mutluluğa çıkmaz, tek başına bilgi mutluluk sağlamazdı. Felsefi bibliyoterapiye inanmıyordu. Felsefe bilmeden de dünyaya mutluluk getirilebilirdi.

”Felsefeyi bilsek ne olacak, bilmesek ne olacak,” diye söylendi.

Bir kez daha Kerim’in mektubunu okudu, empati duygularının hepsini kullanarak Kerim’e kızmaması gerektiğini düşündü. Onun yaşadıklarının kaçta kaçını kendisi yaşamıştı? Kerim’in başına gelenler onun başına gelseydi ne yapardı? Şu an gittiği yoldan gider miydi? Kavga yolunda hiçbir şey olmamış gibi yürür müydü? Bireysel acılarını değersizleştirip, umursamaz mıydı? Kendimizin yaşamadığı acılar aynı sahiplik duygusuyla kendimizin olabilir miydi? Kerim’in hapishanedeki direncini, yılmazlığını anımsadı. Anılar bir harita gibi serildi gözünün önüne:

”Cezaevinin insanlıkdışı koşullarına başkaldıranların başında hep Kerim yok muydu?” dedi Kerim’e haksızlık yapmak istemeyen dostça bir duyguyla. ”Arkadaşlarının kılına zarar gelmesin diye canını kaç kişi onun gibi ortaya koyabildi? İşkencede Kerim’in yaşadıklarını kim yaşadı? Hepimiz acılara katlanmaya, direnmeye çalıştık; ama ona yapılan eziyet hiçbirimize yapılmadı, tek kelime alamadılar ağzından. Üstelik Nuran’ı kullanmalarına rağmen…”

Sait’in beyninden geçen Nuran ismi onu tir tir titretti. Kerim, Nuran gibi bir kadın için acı çekiyorsa çekmeye değer diye düşündü. Nuran’ın ölümünün Kerim’in yüreğinde açtığı kapanmaz yarada hem Kerim’in suçluluk duygusu, hem de Nuran’ın fedakârlık duygusu gizliydi. İki duygu birbirine zulüm yaparak Kerim’in duyduğu elemi artırıyordu.

İşkencehanede Nuran’ın tutumunu Sait biliyordu; Kerim bütün ayrıntıları utanmadan defalarca anlatmıştı. Her anlatışta birlikte kederin bataklığında boğulmuşlardı. Kerim’in olayı dillendirirken kullandığı kelimeleri tek tek hatırladı:

”Gözlerimin bağını çözdüklerinde, Nuran’ı ağzı tıkaçlanmış, kolları kelepçeli, çırılçıplak buldum karşımda. Çığlıklarımın şiddeti üzerimde tepinen zalimlerin şiddetini bastırdı, emin ol,

yüreğimin dışında hiç acı duymadım. Nuran'ın gözlerinden süzülen yaşlara baktıkça duyduğum kin bedenimden akan kanları gözyaşları olarak gösteriyordu bana. Nuran'ın ağzındaki tıkacı çıkardılar, Nuran'ın ağlatılı, ama dirençli ilk sözleri şu oldu: 'Bir tek yoldaşımızın ismini verirsen düşmanımsın!' Bu sözleri duyan işkenceciler çıldırdı, onu ayaklarının altında çiğnediler. Nuran'ı zorla yere yatırdılar, gözlerimin önünde, bağırtılarımızın arasında, sırayla Nuran'a tecavüz ettiler. Onun, 'Ağlama!' diyen çığlıkları arasında ağladım. Kendimi affedemiyorum, düşmanımızın karşısında ağladığım için…"

Sait olayı anımsarken ter içinde kalmıştı. Gözleri uzaklardaki sevgili dostunu, yoldaşını aradı. Sonra Nuran'ı görüntüledi. Aynı zamanda hapisten çıkmışlardı. Üç tutsağın ilk özgürlük gecesini birlikte kutlamışlar, cezaevi anılarını paylaşmışlardı. Onurluca yeniden kavgaya dönmenin sevincini de. Ne güzeldi o gece!

Sait daha ileride Kerim ve Nuran'ın yaşadıkları acı olayı düşünmek istemedi. Nuran'ın ölümünü, Kerim'in kavgadan kopuşunu hatırlamak istemedi. Bu denli yoğun acıyı, dostunun acısını deşmek istemedi. Kerim'e duyduğu sevgiyle yetindi. Gözlerini kapatarak dostunun yanağını gözlerinin önüne getirdi. Kutsallığa inanan bir insan gibi kutsallığından şüphe etmediği yanakları öptü,

"Seni çok özledim, yoldaşım!" dedi.

YABANCI ADAMA

Sevgilim,

Sana hâlâ nasıl ”sevgilim” dediğime şaşıyorum. Aşk şaşırmak değil mi? Aşkının kötülüğünü görmüş bir kadının sana böyle seslenmesi şaşkınlık değil mi? Kendi dilimle kendi yüreğime yazdığım bu mektuplar sana ait değil. Sana yazsam da senin için yazmıyorum. Eline hiçbir zaman ulaşmayacak bu mektupları ”aşkın hatıra kutusuna” atıyorum.

* * *

Senden, sana duyduğum aşktan kurtulamıyorum, kızgınlığım aşkımı yok edemiyor. Aşk deli gömleği giymek değil mi? Bana giydirdiğin bu gömleği çıkaramıyorum. Seni düşünmeyeyim diyorum, bunu dediğim anda seni düşünüyorum. Geçmişimden, anılarımdan, hafızamdan seni silmeye çalıştıkça daha çok yapışıyorsun. Aşkının mutlak hegemonyası altına girmişim, zulüm yaşıyorum. Aşkın, hayatımı buzkıran gibi kırdı.

Aşkın tırnak izleri geçmiyor, ölüme batırıp tenime çizdiğin izlerin geçmiyor. Trajik ama, seni özlüyorum, bedenim bedenini şehvetle arıyor her gece. Hiçbir yol kendime çıkmıyor, hep sana çıkıyor. Sürgün edilmiş zamanların bekçisi gibi seni bekliyorum. Sesini, kokunu, dokunuşunu arıyorum. Aşkın her gece kürkünü soyunarak koynuma giriyor, hayalinle sevişiyorum. Kendi kendimle sevişmeye mahkûm ettin beni. Aşkının şehvetinin ağalığı var üzerimde, atamıyorum.

”Ben nerdeyim?” diyorum. Kimlik bulmacasında kendimi arıyorum, hep senin yanında kendimi buluyorum. Biliyorum, aşkın melodram oyuncusu gibiyim, yarattığın acıklı hayatı yaşıyorum. Hayatın eşiği üzerinden ölüme atlamaya hazırlanan insan yalan söylemez, hâlâ seni seviyorum. Tepine tepine aşkının üzerine basıp seni unutmak istiyorum. Olmuyor! Bilinçli kazaya uğrattığın hayatımın unutulmaz kahramanısın sen. Aşk mürekkebi gözleri kör ediyor, sana körüm ben! Verdiğin acıyı görmeme rağmen göremiyorum, seni haklı kılacak nedenlere kederimi feda ediyorum. Aşk hep kendinden vermek mi?

İsveçli sevgilim,

Gamla Stan’ın o daracık sokaklarında yürüdüğümüz geceyi hatırlıyor musun? Yüzyıllardır korunmuş eski evlerin, kaldırımların, sokak lambalarının loş gölgesi düşüyor şimdi hayalime. Gözlerimin önündesin şu an. Hayalin bana o gece okuduğun Gunnar Harding’in şiirini yeniden okuyor. Her gece iki dilde okuyorum bizim şiirimizi…

SENDEN ÖNCE

Senden önce kim vardı
etsiz, kemiksiz
kansız, damarsız
elsiz ayaksız?
Kim açıyor bütün kapıları anahtarsız?
Biliyor musun?

Kim bulunacak senden sonra
soyun, kökün yoksa
taçsız yapraksız

kabuksuz dalsız?
Kim serip serpeliyor ormanları toprağa?
Biliyor musun?

Kim gidiyor
yolsuz ya da izsiz
tarlalar, ağaçlar üstünden
ilikle kemikten?
Kim gidiyor bütün dünya üstünden
hiç görülmeden biri?

Rüzgâr mı?
Değil, rüzgâr değil.

XXII

Evet, toplantıya onun için gitmişti. Kendini hatırlatmalı, unutturmamalıydı. Ortak ilgiyi paylaşmak dostluğun ilk şartıydı. Madem Kerim felsefeden hoşlanıyor, Sevda da hoşlanmalıydı. Gerçeğin böyle olmamasının bir önemi yoktu, görüntü önemliydi. Kerim'in öyle sanması, onu dostu gibi görmesi yeterliydi. Felsefe onu kandırmayı sağlayacak araçtı. Sevda bu aracı kullanmaya, tuzağını onun üzerine kurmaya çok önce karar vermişti. "Felsefeyle ilgilenen kadın rolünü" oynamak gerekiyordu, oynayacaktı. Kerim yanılgının kucağına şimdiden düşmüştü. Toplantı sonrası Sevda'ya gösterdiği yakınlık yanılgıyı doğruluyordu. Öyle olmasa Sevda ile bugün buluşmayı içten biçimde kabul eder miydi?

Sevda, Özlem'e duyduğu nefreti tazeledi. Kendini beğenmiş Özlem, Sevda'yla dalga geçmeye çalışmıştı. Kerim konuşmamasına rağmen bakışlarıyla Sevda'yı korumuştu. Sevda o sahneyi gözlerinin önüne getirince, Kerim'i sevecen, dostça buldu birden. Kendi duygusuna kendisi şaşırdı. Nasıl bir şeydi bu? Yalvartmayı, aşağılamayı düşündüğü adamla, içtenlik bulduğu adam aynıydı.

Buluşmaya güzel gitmeliydi, dostluk görüntüsüne seksi görüntüyü eklemeliydi; ikisi birleşmeden amacına ulaşamazdı. Tarih kendini yineleyen tekrar mıydı? Kerim'le ilk buluştukları çay bahçesinde yeniden karşılaşacak olmaları tekrarı gösteriyordu, sadece zaman değişmişti, o zaman bahar mevsimiydi, şimdiyse yaz…

Kerim'i yine denize gözlerini dikmiş, hayallere batmış olarak yakaladı. Onun düşünen adam hali o kadar hoştu ki, Sevda yanında fotoğraf makinesini getirmediğine üzüldü. Acaba ona karşı duyduğu nefret sevgiye mi dönüşüyordu? Nefretten sevginin doğuşunu anlatan romanları hatırladı. Bir de Empedokles'i: hayatı, sevgi ve nefretin arasındaki savaşım ve dönüşüm olarak açıklayan filozofu… Sevgi güzellikleri birleştiriyordu, nefret ayrıştırıyordu. Sevgi ile nefret birbirini takip ederek, birbirini doğurarak hayata yol açıyordu. Nefretin, sevginin sırası vardı. Acaba şimdi nefret, sırasını sevgiye mi bırakmaya hazırlanıyordu? Kerim, Sevda'ya sıcacık gözlerle bakıyordu, belki bakmıyordu, Sevda'ya öyle geliyordu. İnsan düşüncelerini kurgulayarak kendini kandırabilen bir varlıktı, kandırmaya gelmiş Sevda belki düşünceleri tarafından kandırılıyordu.

Kerim'le felsefe toplantısı üzerine konuşmaya başladılar, Özlem'i çekiştirdiler. Sevda buluşmadan önce derse gider gibi okuduğu Platon'dan bahsetti, ondan alıntılar yaptı. Kerim'in Platon'dan hoşlanmadığını sezen Sevda damdan düşer gibi konuyu değiştirmeye karar verdi. Duygusal hava yaratmak isteyen kadınca bir yüz takınarak,

- Şekerim, tarih tekerrür değil mi? dedi. Bak, ilk buluştuğumuz yerde yeniden buluştuk. O gün birbirimize çekingen davranırken, şu an içimizden geldiği gibi samimi konuşuyoruz.

Tarihin kendini tekrar etmediğine inanan Kerim istese tartışma fırtınası koparabilirdi. Koparmadı; çünkü Sevda'nın dostluk kurmak hedefiyle çırpınan halini görmüş, gördüğü şeyden memnun olmuş, ona inanmıştı. Belki Sevda'nın görüşlerini, hayata bakışını, yaşam tarzını değiştirerek onu kazanabilirdi. Neye? Aşka mı, dostluğa mı? Bunu bilmiyordu Kerim. Sevda, Kerim'in yumuşak halinden, dostça havasından cesaret alarak, sormayı planlamadığı soruyu ağzından kaçırdı,

- Şekerim, dedi. Bir fahişeyi sevebilir misin sen?

- Onun beni sevdiğinden emin olursam, niçin olmasın? dedi Kerim içtenlikle.

- Peki, ben orospu muyum sence? dedi Sevda haksızlığa uğramış masum kadın gibi.

- Çıkar hesabının olduğu her iki cinsin ilişkisinde fahişelik vardır, dedi Kerim ciddi sesle. Cinselliğin pazarlanması fahişeliktir. İster bunu erkek yapsın, isterse kadın. Sevgi sevgiyle değiştirilmeli!

Sevda, Kerim'in üzerine bir adım daha gitse, bir soru daha sorsa, "O geceki sözlerine göre sen fahişesin, kibar fahişesin," yanıtını alacağını anladı. Kızgınlığını belli etmemeye çalışarak dostça gülümsemeye çalıştı. Kerim sahte gülüşü fark etti, ne var ki Sevda'ya değil, kendisine kızdı içinden. Kerim'in kendini eleştirdiği en kötü huyu buydu, ağzını tutamıyordu. Belirli bir sınıra kadar bekliyor, sonra içindekini ortaya döküyordu. Yine Sevda'yı kırmıştı; ama onu yine Sevda zorlamıştı. Sevda düştüğü durumu değiştirmek, atmosferi dostluk havasıyla doldurabilmek umuduyla duygularını zorlayıp durdu. Kafasındaki intikam kasırgasını, dostluk rüzgârı gibi sunmaya uğraştı. Olmadı, beceremedi. Tatmin olmamış iki insan olarak birbirinden ayrıldılar.

Sevda evinin kapısını açarken hırsından ağlayacak haldeydi. Kerim'in yanında ağlamamak için kendini zor tutmuştu. Onun karşısında niçin güçsüzleşiyordu? Kerim onu bunalıma düşürüyor, güzelliğine duyduğu güveni yok ediyordu. Parçalanmayan bir şey vardı bu adamda. Belki Sevda'nın kini bundan dolayıydı. Onu büküp eğmek, paramparça etmek istiyordu. Şimdi ne yapacaktı? Güzelliğine olan güveni toplaması gerekiyordu. Çivi çiviyi sökerdi, onun güzelliğine boyun eğecek yüzlerce erkek vardı. Varsın Kerim olmasındı. Kendini doğrulamak isteyen bir savaşçı gibi telefonu kaptı, Nabi Bey'i aradı.

Nabi Bey orta yaşlarda, göbekli, parası bol olan, Sevda'ya her buluşmada pahalı hediyeler veren, cinsel fantezileri güçlü bir adamdı. Onun Sevda için su gibi para harcaması, şehrin en lüks restoranlarını tercih etmesi, Sevda'nın çok hoşuna gidiyordu. Onun yanında değerli bir varlık olduğunu hissediyordu. Nabi Bey yeni satın aldığı gıcır gıcır arabasıyla onu evinden aldı, deniz kenarında dalgaların seslerini dinleyebilecekleri balık restoranına götürdü. Garsonların Nabi Bey'e gösterdikleri ilgi, hizmet, Sevda'nın benliğini onurlandıran bir gösteriydi. Ödenecek hesabın büyüklüğüyle gösterinin eşit olduğunu biliyordu; ama para onun cebinden çıkmadığından dolayı önemi yoktu. Ne kadar fazla harcatabilirse, o kadar değerleniyordu kendi gözünde Sevda. Nabi Bey hediyesini sunarken, Sevda, Kerim'i aklına getirdi. Çulsuz Kerim ile görkemi, ihtişamı parasının gücünde saklayan Nabi Bey karşı karşıya diye düşündü. Güzelliğin değerini bilen ve ona gerekli değeri ödeyen Nabi Bey bir yanda, güzelliğin en yüce değer olduğunu bilmeyen, güzelliğe bir şey ödemek istemeyen Kerim diğer yanda…

Yaptığı karşılaştırma hoşuna gitti önce. Fakat sonra Kerim'i aklına getirdiğine pişman oldu. Şimdi Kerim onu Nabi Bey'le yalnız bırakmıyordu. Bir ara öyle daldı ki, Nabi Bey'in sitemli sesiyle su yüzüne çıkabildi. İçkinin etkisi onu daha fazla Kerim'e konsantre olmaya zorluyordu. Sevda hatırladığı şeyi unutmaya çalışıyordu. Şu "hatırlama" denen şey ne kadar garip bir şeydi. Sevda'nın uzaklaştırmaya çalıştığı her kötü düşünce, anı, dönüp dolaşıp tekrar Nabi Bey'le arasına giriyordu. Gözlerinin önüne Kerim'le yaşadıkları o korkunç gece, onun sözleri, şimdi şatafatlı masanın etrafında garsonlar gibi dönüp duruyordu. Dalgaların sesleri Kerim'in sesine benziyor, "Sen modern orospusun," diyordu. Kerim'i, sözlerini, o geceyi kovdukça, onlar yeniden geri geliyordu. Keyfi kaçtı, neşesi ansızın hüzün ülkesine göç etti. Artık düşüncelerini kontrol edemiyor, Nabi Bey'le ilgilenemiyordu. "Sen fahişesin," diyen ses uğultulu bir fırtına gibi Sevda'nın beyin duvarlarını dövüyordu.

Bacaklarını okşayan bir elin sıcaklığıyla ürperdi Sevda. Kerim'in sesi birdenbire ortadan kayboldu. Nabi Bey'in masa örtüsünün altında çevirdiği el oyunu, şehveti sözlere döndürdü. Açık seçik söylenen tahrik edici her cinsel sözcük Sevda'yı daha fazla azdırdı. Bedeni cayır cayır yanıyordu. Nabi Bey'e kadınlığının tüm zevklerini yaşatabilirse, Kerim'den intikamını alabileceği gibi bir duyguya kapıldı. Nabi Bey elini yavaşça geriye çekti; Sevda, "çekme," der gibi inledi. Bir an önce eve ulaşmak, bedeninin cinsel arzularını tatmin etmek, Kerim'e nasıl bir kadın olduğu göstermek istiyordu. Apar topar lokantadan çıktılar, yangın söndürmeye koşan itfaiyeciler gibi arabaya bindiler, eve ulaştılar.

Sevda evinin kapısının anahtarını zar zor buldu, kapıyı arkadan kilitlerken sanki Kerim'in sesini duydu. Nabi Bey'in sesi Kerim'in sesi gibi çıktı,

- Orospu, sen orospusun, dedi Nabi Bey genelevindeki bir kadına bağırır gibi.

Nabi Bey'in orospu fantezisini hatırladı, ikisinin de zevk aldığı, çıldırdığı fanteziydi bu. Nabi Bey, "Sen orospusun," dedikçe, Sevda, "senin orospunum," diyerek onu çıldırtırdı. Ne var ki, bu kez farklı bir şey oldu, Kerim yine gözlerinin önüne geldi. Şimdi Nabi Bey değil, Kerim konuşuyordu: "Sen modern orospusun, orospusun," diyordu. Sevda'nın şehveti eriyip gitti.

Sevda kapının üzerindeki çengele erişebilmek için ayak parmaklarının üzerinde yükselirken, "orospumsun, orospumsun," diyen ses onun arkasında yerini almıştı. Kolunu yakalamış, onu kapının yüzeyine sıkıştırmıştı. Eteğinin fermuarının sertçe aşağı indirildiğini duyumsadı. Tam o anda Kerim'in aşağılayıcı sesini duydu: "Orospu!" Anlayamadığı, yorumlayamadığı bir duygunun verdiği güçle, arkasında kendisine yapışmış duran Nabi Bey'i geriye doğru hızla itti. Nabi Bey yere düştü, göbekli vücudu döşemenin üzerine sırt üstü uzandı. Sevda uzaydan gelmiş garip bir yaratığı görmüşçesine anlamsız gözlerle Nabi Bey'e bakıyordu. Şaşkınlık Nabi Bey'in gözlerine geçti, kızgın sesle,

- Haaa demek vahşice sevişmek istiyorsun, dedi.

- Hayır bugün sevişmek istemiyorum, dedi Sevda sesine kararlı bir hava katarak. Lütfen çek git.

Fantezi dünyası geniş olan Nabi Bey onun yeni bir fantezi denediğini düşündü; tecavüze uğrayan kadın olmak istediğini sandı. Sevda'nın gerçekten sevişmek istemediğini anlayamadı. Koca gövdesini güçlükle yerden kaldırdı. Sevda'nın yanına geldi, onu zorla öpmeye çalıştı. Sevda onu itmeye çalıştıkça, sarıldı, henüz soyulmamış elbiseleri parçalamaya başladı. Kuvvetliydi. Sevda'nın gücü yetmiyordu; bir an olanak buldu, onun yüzüne şiddetli tokadını indirdi. Nabi Bey tokadı da fantezinin parçası olarak kabul etti, aldığı tokadı geri verdi. Sevda, "git, git, istemiyorum," diye bağırmaya başladı. Ev onun sesinden inliyordu. O kadar ciddi feryat ediyordu ki, Nabi Bey sonunda onun ciddiyetini anladı, kafasındaki fanteziyi kendisinin yarattığını kabul etmek zorunda kaldı.

Şehvet yanmaya başladığı zaman sınır tanımazdı. Nabi Bey'in şehveti çoktan yanıp fırtınaya dönüşmüştü, kendini durdurmak istemiyordu. Sevda'nın katılmadığı fantezisini gerçek kılmaya şehvet hayvanlığının yardımıyla karar verdi. Sevda'yı zorla ters yatırdı, ellerini bağladı, koltuğun üzerine onu dayadı, arkasına geçti. Sevda'nın direnme gücü bitmişti. Dünyası yırtılıyordu. Artık bağırmıyordu, sadece inilti çıkartarak ağlıyordu. Nabi Bey "sen benim orospumsun," diye bağırıyor, Sevda'ya "orospunum," kelimesini söyletmeye çalışıyordu. Yanaklarından sızan gözyaşları arasında Kerim'in hayalini gördü. Arkasındaki Nabi Bey'i unuttu, Kerim'den af dilercesine,

- Ben orospuyum, modern orospuyum, dedi.

Sevda bu sözleri o kadar yumuşak, masum, içten söyledi ki, Nabi Bey bile altında yatan kadının orospu olduğundan kuşkuya düştü.

Nabi Bey, Sevda'nın ellerini çözüp gittiğinde, gökyüzü düğümünü gece ile gündüzün arasına atmıştı; karanlığın küresi aydınlığın kılıcıyla ikiye bölünüyor, şafak söküyordu. Sevda yüreğiyle, duygularıyla baş başa kalmıştı, çaresiz biçimde kendini boğarcasına ağlıyordu. Yılların kökünü kazıyarak geçmişini, yaşadığı hayat biçimini yargılıyordu. Yaşantısında yaptığı yanlışlar geçit törenindeki gibi rap rap yürüyerek beynini eziyordu. Ağlarken kalbi dinamit gibi patlıyor, duyguları etrafa saçılıyordu. Bir zamanlar duygularını silip süpürüp çöpe atmıştı; şimdi duygular yüreğinin ıssız sokaklarına dökülmüş, oradan oraya uçuşuyordu. Sevgiye örtük, cinselliğe açık aşk kapısından duygular içeriye giriyordu. Kimi zamanlar bir soru bin yanıttan güçlüydü.

"Kerim'i seviyor muyum ben?" diye sızlanarak sordu kendine.

Nefretinin altında sevginin yattığını anlaması uzun sürmedi, hıçkırıklarının arasında yükselen sevgi filizini gördü. Kerim'e duyduğu kızgınlığın nedeni, kendisinin doğru bildiği hayatı parçalamasındandı. Nefret ile Sevgi arasına gerilmiş yaşam ipliği üzerinde yuvarlanan Sevda'nın gözyaşları Kerim'e, sevgiye, sevdaya doğru akıyordu artık.

XXIII

Dostum,

Sevinçli bir haberim var, çalışmaya başlıyorum. Uzun zamandır ekonomik sıkıntı içindeydim. Sana yazmadım diye kızma, hemen para göndereceğini biliyordum. Hazır parayla yaşam olmuyor. Biliyorsun, Nuran'dan geriye kalan arabayı, eşyaları satmıştım. O para beni buraya kadar taşıdı, artık taşıyamaz.

Ne iş yapacağımı soracaksın? Kardeşin bundan sonra kitapçı oluyor. Abdi Usta'ya iş aradığımı söylemiştim, hemen bir teklifle çıktı karşıma ve dedi ki:

"Azizim, gel bu dükkânda çalış, dükkâna kira vermiyoruz, masrafları çıkardıktan sonra geri kalanı bölüşürüz. Sırayla çalışırız. Hem sana, hem bana boş zaman kalır. Anlarsın ya azizim, aşkın zamana ihtiyacı var. Ben de bir âşık olduğuma göre…"

Düşünebiliyor musun, onun bana gösterdiği dostluğu? Sakın alınma, ikinize yüreğim yeter. İkinizi de seviyorum. Bu kentte o olmasaydı ne yapardım, yalnızlığımı kiminle bölüşürdüm? Dostsuzluk hüzünlü yalnızlık. Onun sayesinde hüznü duymuyorum. Tabii bir de Türkan var, onu da dostum olarak kabul ediyorum.

Sevda ile dost olup olamayacağımı bilmiyorum. Onunla dünya görüşlerimiz uyuşmuyor. Ya onun, ya benim değişmem gerekiyor. Yanlış anlama, dostlukta her konuda aynı görüşte olmayı savunmuyorum; ama onunla iki zıt uçtayız.

Acayip Adam Necati hoş, iyi bir insana benziyor; fakat onunla dostluk kurmak için "birlikte tuz tüketmeye", zamana ihtiyacımız var. Eminim benim gibi merak ediyorsundur, Acayip Adam Necati'nin hikâyesini. Abdi Usta'dan öğrendiğime göre şöyle:

Necati üniversitede edebiyat okumuş; ancak son sınıfta okulu bırakmış, gitmiş bir depoda gece bekçiliği yapmaya başlamış. Kekemeliğini yalnızlığıyla paylaşmak istemiş. Gündüzleri kolay kolay dışarı çıkmaz, sürekli bir şeyler yazarmış.

Abdi Usta diyor ki:

"Yazdıklarını Özlem'den başka gören yok. Özlem'den başka onun dilinden anlayan yok. Birbirinin beynini okuyan ikiz kardeş gibiler."

Gerçekten "Acayip Adam" değil mi? Bence Özlem de "Acayip Kız". Felsefe öğretmeniymiş, okuldaki ders programını uygulamak yerine kendi bildiği felsefeyi anlattığı için okuldan atılmış. Şimdi İngilizce ders veriyormuş çocuklara, çeviri yapıyormuş, geçimini bu yolla sağlıyormuş.

"Onun hayat masalını kimse bilmez, konuşmaz, anlatmaz," diyor Abdi Usta.

* * *

Platon'un kitaplarını okuyorum, dili karışık değil. Onda fark ettiğim ilk şey dinsel havanın egemenliği. Felsefi kanıtlarını dinden veya mitolojiden getiriyor. Sözgelimi, Platon'un *Timaios* isimli kitabında gülünç şeyler var: Tanrı erkekleri üstün cins olarak yaratmış. Birinci doğuşlarında kötülük yapanlar ikinci doğuşlarında kadın olarak doğacakmış. Şu sözler Platon'un:

"*Dünyaya gelen insanlar arasında korkaklık gösterenler, hayatlarını kötülük etmekle geçirenler, dünyaya ikinci gelişlerinde kadın olarak doğdular.*"

Dün Platon'un *Yasalar* adlı kitabını bitirdim, orada da ilginç düşünceler var. Suç işleyen insanın kırbaçlanarak cezalandırılmasını istiyor Platon. Ayrıca ölüm cezasını savunuyor; kölelere biçtiği cezalar, özgür insanlara biçtiklerinden fazla. İlgini çeker diye yazıyorum, Platon erkeğin kadını aldatmasını çirkin bulmuyor, aldatmanın gizlice yapılmamasını, açığa çıkmasını yanlış buluyor. Diyor ki:

”*Biri Tanrılar’ın huzurunda kutsal evlilik bağıyla evine getirdiği kadının dışında, satın aldığı ya da başka yoldan elde ettiği kadınlarla ilişki kurar, bunu bütün öteki kadınlardan ve erkeklerden gizlemezse, onu sanki yabancıymış gibi kentteki onurlardan yoksun kılacak bir yasa getirmeye herhalde hakkımız olur.*”

Garip mantık değil mi? Türkan’ın Platon konusunda anlattığı şeyleri onun kitaplarında buldum, aklıma yatmadı. Platon’un felsefesi beni mutlu edemez, diye düşünüyorum. Özlem’in haklı olduğuna karar verebilmem için bu yeterli değil. Aristoteles’i araştırmaya başladım. Aristoteles’in kitaplarını şöyle bir karıştırdım. Platon kadar basit yazmıyor, hemen hemen her konuda yazmış. Onu anlamak Platon’u anlamaktan daha zor. O nedenle Cemil’den yardım istedim, bakalım o ne düşünüyor?

Kendini arayan dostun,
Kerim

XXIV

Nuran sevgilisini ürkütmek istemeyen sessizlikle geldi, pencereden yavaşça içeri süzüldü. Kerim onu gördü, yatağından fırladı, kucakladı. Nuran'ın kokusunu, etinin sıcaklığını, içlerindeki ortak yangını duyumsadı. Nuran güzelleşmiş, bedeni olgunlaşmıştı. Yıllarca aç kalan insanlar gibi özlem duyarak birbirlerine saldırdılar, birbirine dolanmış ağaç kökleri gibi sarıldılar. Bedensel arzu o kadar kuvvetliydi ki, hemen tek beden oldular.

Kerim sabaha karşı uyandığında gece günün kucağında ölmek üzereydi. Uyku sersemliğiyle Nuran'ı yatağın içinde aradı, bulamadı. Rüya penceresi açık kalmıştı. Rüya bu denli gerçek yaşanır mıydı? Acaba rüyayı kendisi mi uyduruyordu? İç çamaşırlarındaki ıslaklık hayalin geldiğinin belgesiydi. Uzun süre kendine gelemedi, unutulmaz rüya dolu geceyi beyninde ileri geri sararak yeniden yeniden yaşadı. Derisine, aklına Nuran bulaşmıştı, çıkmıyordu. Rüyanın ayrıntıları hep sonradan geliyordu. Nuran'ın sevişirken,

"Onu seveceksin, benimle seviştiğin istekle sevişeceksin," dediğini anımsadı.

Kimdi o? Nuran'ın yokluğunun yarattığı boşluğu, varlığıyla yok edecek sevgili kimdi? Belki Nuran o sözleri söylememişti; Kerim'in hayal dünyasının yarattığı sözlerdi onlar…

Sigarasını içerken sakinleşti, kalktı banyosunu yaptı, tıraşını oldu. Organları rıhtımda dinlenen kayıklara benziyordu, hücrelerinde huzur vardı. Kahvesini yudumlarken bugünün önemini düşündü. Günün kendini hatırlatmasını sağlayan şey rüya değildi; Nuran'ın ölümünden sonra ilk kez işe başlayacağıydı. Sevinç yüklü gemiler gibi kitabevine vardı. Abdi Usta onu güler yüzle karşıladı,

- Azizim, bugün dinç ve yakışıklı görünüyorsun, dedi ünlü kahkahasını atarak.

Kerim onun sözünü doğrulamak istercesine rüyasını anlattı. Abdi Usta onun özlemini anlıyor, geçmiş yaşantısını biliyordu. Kendisi de sevgi, sevişme özleminin ıstıraplı bekleyişini yaşamamış mıydı? Onu kırmak istemediğini belirterek,

- Azizim, insan rüya dünyasında anlık mutluluk bulabiliyor, dedi üzgünce. Fakat hayat rüyalarla yaşanmıyor.

Kerim onun sözlerini günlük dile çevirdi, dostlukların verdiği içtenliğe dayanarak,

- Yani ölülerle yaşama diyorsun? dedi içindeki sevinci, kederle yer değiştirerek.

- Evet azizim, ölüleri mezarlarında rahat bırakmak lazım. İnsanlar onları aramazsa gelmezler. Gelemezler.

Kerim gerçeği biliyordu. Ne yapabilirdi? Hayalin yerine canlıyı koymayı kim istemezdi? Yoktu işte! Abdi Usta ona yapacağı işleri, kitabevinin işleyişini kısaca anlattı. Sonra da hayatının en önemli görevini yapmak zorunda olan bir adamın tavrıyla,

- Sevgili ortak, gitmem gerekiyor, dedi. Türkan'a yemek hazırlayacağım.

Kerim onun ciddiyetine güldü, sevindi. Mutluydu dostu, gözlerinden güneş ışıkları gibi sevinç çıkıyordu. Kerim sıkılgan, duygularını göstermekten utanan adamdı. Utancını yendi, Abdi Usta'yı kucakladı, yanaklarından öptü. Abdi Usta'nın kelime defterine yeni bir kelimeyi, "ortak" sözcüğünü eklemesinden duyduğu mutluluğu gösteren gülümsemeyle,

- Git ortak, sevdaya koş, dedi kendisinin de sevdaya koşmayı arzuladığını belli eden coşkuyla.

Kerim kadere inanmaz, rastlantıya inanırdı. Ağzından sevda sözü çıktığı anda Sevda'yı kapıdan içeri girerken gördü. Sevinç duymadı, Abdi Usta gittikten sonra bir insanla konuşabileceğinin huzurunu duydu. Sevda yalnız kaldıklarına memnun oldu. Sevda'da bir değişiklik vardı, Kerim farklılığı bulmaya çalışırken,

- Elbisem güzel mi? dedi Sevda masum bir kadının sevgilisine kendini beğendirmek isteyen havasıyla.

Farklılığın Sevda'nın giyimindeki sadelik olduğunu anladı Kerim. Hoşnut olduğunu yüzüyle gösterdi,

- Güzel, yakışmış, dedi gülerek.

- Senin için giydim.

- Benim için mi?

- Evet, beğeneceğini düşündüm.

Kerim ne söyleyeceğini bilmeyen insanın şaşkınlığına düştü, dili dolandı, bir şey söyleyemeden sustu. Sevda'daki değişiklik yalnızca kıyafetinde değildi; samimiyetinde, konuşmadaki duygusallığında da farklılık vardı. Ne kadar çabuk başkalaşıyordu bu kadın? Gerçek başkalaşmayla, sahte başkalaşmak uzlaşmaz çelişkinin iki ucuydu. Sevda şimdi hangi uçtaydı? Kerim bunu merak ediyordu. Sevda felsefe kitaplarının olduğu bölüme yöneldi, gözüne çarpan bütün felsefe kitaplarını raflardan aşağı indirdi,

- Bunları satın alıyorum, dedi mağrur ses tonuyla.

Tam o sırada rastlantı ikinci kez ortaya çıktı, kitabevinin kapısında Özlem göründü. Kerim telaşa kapıldı, Özlem'de insanda korku yaratan otoriter bir şey vardı. Özlem yanlarına geldi. Sevda'nın o kadar çok kitabı almak istediğini öğrenince, ona, "sen bunları okumazsın," der gibi küçümseyici gözlerle baktı. Bakışını sözlere yansıttı,

- Şimdiye değin tek bir felsefe kitabı satın aldığını görmedim, sana ne oldu Sevda?

- Şekerim, haklısın, dedi. Felsefeyi bilmiyorum, sen benden iyi bilirsin, sen yardım edersen felsefeyi öğrenmek istiyorum.

Sevda'nın sesi o kadar yumuşak, alınganlıktan o kadar uzaktı ki, hem Özlem, hem Kerim utandılar. Kerim havanın elektriğini almak isteyerek,

- Ben de bilmiyorum, öğreniyorum, dedi. Yaşamak öğrenmektir.

Özlem daha fazla utandı. Sevda'nın gönlünde sevinç fırtınası koptu. Kerim'i sevgilisi gibi görüyordu, sevgilisi onun elinden tutmuş, onu ezdirmemişti. Özlem yaptığı hatayı tamir etmek istercesine raftan indirilmiş kitapları tek tek gözden geçirdi,

- Hepsini alma, dedi. Şunları alırsan iyi olur.

Kerim, Özlem'in insani tutumundan dolayı rahatlık hissetti. Sevda kitapların parasını ödedi, kapıya yönelirken Kerim'e akşam işten sonra buluşmalarını teklif etti. Kerim istekli değildi, Özlem'in yanında onu üzmemek için teklifi kabul etti.

Özlem'le, Kerim baş başa kaldılar. Kerim felsefe üzerine konuşmak istiyor, fakat Özlem'e soru sormaya korkuyordu. Deli kızın sağı solu belli değildi, ters cevap verebilirdi. Onu sıkıntıdan Özlem kurtardı,

- Söyleyin bakalım, dedi Kerim'in yüzüne sevecenlikle bakarak. Siz Platoncu mu, yoksa Aristocu musunuz?

- Henüz bilmiyorum, Aristoteles'in görüşleriyle tanışmaya çalışıyorum.

Kendi saflarına adam kazanmak isteyen militanın kendine güvenen edasıyla Özlem,

- Aristoteles, antikçağın en bilgili filozofudur, diyerek giriş yaptı. Aristoteles, Platon'un "idealar dünyasını" kabul etmez, onun dünyası tektir, içinde yaşadığımız duyulur dünyadır, maddidir. Bu anlamıyla Platon gibi hayalci değil, gerçekçidir. Yani Aristoteles'e göre bilinmez yerde olan bir "eşyalar dünyası" yok, gözümüzle gördüğümüz benim, senin, onun eşyaları, nesneleri vardır.

Özlem sessizce bir bakıştan sonra devam etti:

- Aristoteles dünyadaki her olayın, meydana gelen her şeyin nedeninin olduğunu düşünür ki, haklıdır. Nedensiz olay olmaz. Aristoteles için felsefe, hakikati aramaktır. Aristoteles formel, biçimsel mantığın kurucusudur. Bu mantık her olay için yeterli olmasa da günlük yaşantımızda işe yarar. Aristoteles'in, "zaman ve hareket ayrılmaz" ilkesi doğadaki birçok olayı doğru anlamamazı sağlar. Albert Einstein yüzyıllar sonra bu ilkeyi bilimsel olarak ispat etmiştir; zamansız hareket, hareketsiz zaman olmaz.

Kerim sabırsız biçimde Özlem'in lafını kesti,

- Peki Özlem, dedi saygılı bir biçimde. Aristoteles'in yanlış söylediği, yanıldığı şeyler hiç yok mu?

- Olmaz olur mu? dedi. Ben sadece Aristoteles'in, Platon'dan daha üstün olan yanlarını anlatıyorum.

- Aristoteles'in yanlışları ne sence? dedi Kerim bu kez cesaretli bir yüzle.

Özlem devam etmeden önce saatine baktı,

- Onları sonra konuşsak, dedi. Gerçekten gitmem gerekiyor, Erdinç'le buluşacağım.

Kerim, Erdinç'in kim olduğunu sormak istedi, soramadı. İç dünyasına nedenini bilmediği bir kuşku düştü. Nedensiz şey olamazdı, demin Özlem söylemişti. Ama nedeni henüz bilinmeyen şey olabilirdi. Kerim kuşkusunun nedenini Özlem gittikten sonra bütün gün aradı, bulamadı. Kitabevinin kapısını kitlemeye hazırlanıyordu ki, Sevda geldi. Kerim söz vermişti. Şimdi ne yapacaktı? Bu seferlik kendini sıkıntıya sokmak yerine onu üzmeyi yeğledi,

- Yorgunum, başka zaman görüşsek, dedi duygusuz gözlerle.

Sevda'nın boynu büküldü, ağlayacak gibi oldu; ama sevgilisine anlayış göstermek isteyen kadının duygusuyla davrandı,

- Ne yapalım, dedi gözlerini hüzünle yere doğru çevirerek. Öyle olsun!

Bu söz Sevda'nın ağzından çıktı; ancak yüreğinden çıkan ses Kerim'in duymadığı bir sesti, aç kalmış zavallı martıların çıkardığı türden kederli çığlıktı.

XXV

Utanmadan sormuştu Özlem'e, Aristoteles'in aşk üzerine yazdıklarını hangi kitabında bulurum diye. Şimdi Aristoteles'in *Nikomakhos'a Etik* isimli kitabı elindeydi, karıştırıyordu; ancak aşk başlıklı bir bölüm yoktu, her bölümü okuması gerekiyordu. Derdine çare arıyor, bilge biri ona yol göstersin istiyordu. Yüreğine düşmüş ateşi nereye koyacağını bilemiyor, nereye koysa cayır cayır yanıyordu. Yanan aşk duygularının çıkardığı duman beynini sorulara boğuyordu. Dili papatya falı açıyor, hep aynı cümleyi tekrarlıyordu: Seviyor, sevmiyor, seviyor… Nasıl olmuştu? Nasıl bu duruma gelmişti? Duygusuzluk ırmağında yüzerken duygu denizine nasıl düşmüştü, bir türlü aklı ermiyordu. Karasevda bu muydu? İnsanı duygularla yitirip bitiren karasevda sinsi bir mayındı, mayının üzerine basmış, mayın patlamıştı. Karasevdanın duygularının sevgi suyuyla söndürülmesi gerekiyordu, Kerim söndürecek miydi? Aşk arısı damarlarında vızıldıyor, onun ismini söylüyordu. Yürek çekmecesinde sadece Kerim'in resmi vardı, çekmece açıktı, her yerde, her zamanda onu görüyordu. Karasevda kafesine kapatılmış bir kuştu Sevda, artık uçamazdı. Kerim sabit fikir olarak beynine çivilenmişti, onu oradan sökemiyordu.

Umutsuzca Aristoteles'in kitabını eline aldı, durmaksızın sürekli okudu; aşk ile ilgili bölümleri işaretledi. Zaman kişiye göre değişmezdi; fakat bu gece diğer insanların yaşadığı geceden daha uzun geldi Sevda'ya. Gece cinselliğini zincirlemişti, günü doğuramıyordu.

Kitabı bitirdi, altını çizdiği yerleri yeniden okuyup düşünmeye başladı. Aristoteles sevmeyi eylem olarak görüyordu; sevilmeyi eylemsizlik. Kendisinin eylemci olmasına sevindi. Kerim eylemci olabilecek miydi? Aristoteles zorlukla ulaşılan sevginin insan tarafından daha değerli görüldüğünü söylüyordu. Sevda buna örnekti, sevdiği adama kolayca ulaşamadığı için yoğun duygular altındaydı. Sevmek bir eylemse, insan kendi eylemini sevmez miydi? Sevgi duygusunun dürtüsüyle yaptığı eylemden mutluluk duymaz mıydı? Aristoteles'in bu sorulara yanıtı olumluydu. Evet, Sevda onu sevmekten, kendi eyleminden hoşnuttu. Peki Sevda'yı korkutan neydi? Niçin yüreğinde telaş, endişe, acı vardı? Kerim'in eylemsiz kalma, onu sevmeme olasılığı bu duyguların kışkırtıcısıydı.

Aristoteles'e göre, seven insan sevgisinin çokluğundan, sevilenin sevgisinin azlığından şikâyetçi olmamalıydı. Sevilen kişi bilerek değer verilen kişiydi, insan verdiği sevginin büyüklüğü üzerine konuşmamalıydı. Sevda bu görüşü düşünürken dağları inletircesine iç çekti. O, Kerim'in az sevgisine razıydı.

"Benim sevgim ikimize de yeter," diyerek sızlandı.

Bir kişiye duyulan aşırı sevgiye "aşk" diyordu Aristoteles. Haklıydı, Sevda'nın Kerim'e karşı olan duyguları böyle değil miydi?

Aşk duygusunun ilk şartı sevgiliyi görmekten duyulan zevkti. Âşık olan insan sevdiği insana yoğun bir yakınlık duyuyor, hep onun güzelliğini görmek istiyordu. Şüphesiz ki, "güzellik" bireylere göre değişen bir kavramdı. Kendisi Kerim'i güzel buluyor muydu? Sorusunu olumlu yanıtladı. Aynı soruyu Kerim'in yokluğunda ona sordu. Kerim'in onu güzel bulduğundan emindi. Demek ki Kerim ona âşık olabilirdi. Vardığı sonuç yüreğini umutlandırdı, gözlerinde umut ışığı parladı.

Güzellik aşk için yeterli miydi? Aristoteles bu soruyu olumsuz yanıtlıyordu, Sevda'nın yüreği biraz burkuldu, umudu azıcık kırıldı. Peki, aşkın başlamasının, ya da âşık olduğunu anlamanın temel koşulu neydi? Sevilenin yanından ayrılma durumunda eksiklik hissetmek, hep onun yanında olmak istemek. Sevda kendi duygularına baktı. Evet, hep onun dizinin dibinde, ellerinin ellerinde olmasını arzuluyordu. Kerim'e âşık olduğunun en büyük kanıtını Aristoteles vermişti işte!

Ya Kerim? O da Sevda'nın yokluğunu şu an hissediyor muydu? Sevda ile aynı yokluk, eksiklik duygusunu taşıyor muydu? Soruyu yanıtlamakta ikircim gösterdi. Bilmiyordu, emin değildi. En önemli sorunun yanıtını verememekten dolayı üzüldü; yanıt kendisinde değildi. Umutları biraz daha griye, hüzne büründü.

Sevda'yı dehşetli biçimde düşündüren, ona kendi gerçeğini gösteren Aristoteles'in karasevda üzerine yazdıklarıydı. Aristoteles karasevdayı akılla her türlü bağını yitirmiş hastalıklı kişinin duyguları olarak değerlendiriyordu. Aristoteles'in şu satırlarını defalarca okudu:

"*Özellikle çabuk öfkelenenler ve karasevdalılar kendilerini koyverme açısından kendilerine egemen değiller. Çünkü birinciler acelecilik yüzünden, berikiler de hissettikleri şeyin yoğun baskısı yüzünden tasarımlarını izlediklerinden ötürü akla bağlı kalmazlar.*"

"*Karasevdalılar ise doğal olarak her zaman tedavi aracına gereksinim duyarlar.*"

Sevda gerçekten böyle miydi? Düşünmeden yanıtladı: Evet! Aklını Kerim'le bozmuştu, kendinin egemeni kendisi değildi. Evet! Tedaviye muhtaçtı, Kerim'in onu iyileştirmesini bekliyordu. Beyni yalnızca aşk için çalışıyordu. Aşk bir közdü, aklını bırakmayacak biçimde yakıyordu. Buraya kadar Aristoteles ile hemfikirdi; ancak onun vurgusu karasevdadan kaçmak üzerine kuruluydu. Bu noktada Aristoteles'ten ayrılıyordu; o, kaçmak ne kelime, karasevdaya, Kerim'e koşmak istiyordu. Akılla karasevda engellenebilir miydi? Engellenemezdi, engellenebilse bile Sevda engellemek istemezdi. Karasevdaya düştüğünden dolayı mutluydu. Sonu hüsranla mı bitecekti? Bitsindi. Karasevdayı yaşamak acılarına rağmen güzeldi. Şimdiye kadar duymadığı bu duyguyu, çok az insanın duyabileceği bir duyguyu taşımaktan övünç duydu. Ulaştığı sonuca sevindi, yaptığından pişmanlık duymayan bir eylemci gibi gülümsedi. Gülümsemesini karasevdaya, Kerim'e gönderdi…

XXVI

Yaşam deneyimi en iyi uyarıcıydı; sözlerle anlaşılmayan bir şeyi pratikte insanın kafasına vurarak gösteriyordu. İkisi de geçirdikleri kötü evlilik deneyiminden öğrenmişler; aynı evde yaşamadan aşklarını, sevgilerini sürdürmeye anlaşarak karar vermişlerdi. Her buluşma onlara heyecan veriyor ve aynı ev içinde birbirine ufak tefek şeyler yüzünden eziyet etmenin sorunlarını yaşamıyorlardı. Türkan'ın evi büyük olduğu için genellikle onun evinde buluşuyorlardı. Abdi Usta misafir gibi davranmıyor, her konuda ona yardım ediyordu. Mutlu olabilecekleri kadar mutluydular.

Kitabevinde çalışma sırası Abdi Usta'nındı, bu nedenle Türkan'ın evine geç geldi. Kapıdan girdiğinde, "İyi ki doğdun!" çığlıklarıyla karşılaştı. Dostları onu bekliyordu: Kerim, Özlem, Necati, Sevda. Önce şaşırdı, sonra sevindi, daha sonra ciddi bir hava takınarak,

- Dostlarım, sağ olasınız, dedi tereddütsüz. Ama, ben doğum günü kutlamam.

- Niçin? diye sordu Kerim meraklı gözlerle.

- İnsan bir yıl ölüme yaklaştığını, yaşamdan bir yıl daha kaybettiğini kutlar mı? Sevinir mi?

Hepsi durgunlaştılar, en çok da Türkan. İnsanların yaratmak istediği sevinci bozduğunu fark eden Abdi Usta onların gönlünü alması gerektiğini hemen anladı,

- Durun hele, ne bu mahzunluk! dedi. Biz de şu an yaşıyor olduğumuzu, bir yıl ölümden çaldığımız günleri kutlarız.

- Elbette, dedi Türkan ellerini çırparak. Spinoza ne demiş:

"*Bilgelik ölümü değil, yaşamı düşünmektir.*"

İç karartıcı hava dağıldı, tekrar neşe hakim oldu odaya. Yaşamak umuttu, umudun tohumu çatlayarak saçıldı ortaya. Türkan sevinci kafesler gibi sarıldı Abdi Usta'ya,

- Sen gökyüzümdeki sevda uçurtmamsın, dedi.

Dostları Abdi Usta'yı çocuk gibi kucakladılar, yanaklarından öptüler. Yaşamın ve ölümün anlamını bilen en yaşlı adam duygulandı.

İştahla sofraya oturdular, dostların arasında olmanın verdiği sevinçle yaşamdan zevkli bir gece götürmenin hırsızlığına başladılar. Bağırtı, gürültü, espri onlara eşlik ediyordu. Özellikle Acayip Adam Necati yaptığı şaklabanlıklarla masanın gözdesiydi. Alaca bulaca kravatıyla, gözünden düşecek gibi duran gözlüğüyle, kısa boyu ve ince sarı bıyıklarıyla, ayaklarının dibinde duran bavulumsu çantasıyla görünüş olarak da komikti. Abdi Usta her fırsat bulduğunda Necati'ye takılmaktan, onu konuşturmaya çalışmaktan hoşlanıyordu. Necati'yi böyle zorlayarak onun kendisini aşmasını, kekemeliğinden utanmamasını istiyordu. Sesinde onu küçük görmenin izi yoktu. Necati'ye doğru yönelerek,

- Türkan şu senin Aristoteles'i çok eleştiriyor, ne dersin? dedi.

Necati, Aristoteles'in militanı gibi anlatmaya başladı, ama söylediklerinden bir şey anlamak olanaksızdı. Özlem, Necati'yi kurtarmayı görev edinmişti, onu böyle durumlarda yalnız bırakmazdı, hemen konuşmaya karışarak,

- Evet, dedi. Biz Aristoteles'i savunuyoruz; ama onun her görüşünü değil.

Kerim yeni şeyler öğrenebilme umuduyla fırsatı değerlendirmek istedi. Özlemi ürkütmemeye çalışarak,

- Aristoteles'in hangi görüşlerine karşısınız, dedi.

Abdi Usta, Necati'yi konuşturabilmek hedefiyle soru sormuştu, Özlem'in devreye girmesiyle hedefin ortadan kalktığını düşünerek tartışmayı kesmek istedi. Kimsenin beklemediği bir şey oldu: Sevda, Kerim'i destekledi, Türkan ona katıldı, Abdi Usta yalnız kaldı. Çoğunluğun isteğine boyun eğmekten başka çaresi kalmadı Abdi Usta'nın. Özlem öğrencilerine ders veren öğretmen gibi,

- Aristoteles doğadaki olaylarda bir ereklilik, amaçlılık olduğunu kabul eder, dedi. Örneğin yıldırımın ortaya çıkmasının bilinçli bir amacı vardır. Halbuki yıldırım, havanın nesnel, objektif koşullarının sonucudur, kendi içinde bir amacı, ereği yoktur.

Sözlerinin etkisini dinleyicilerinin gözlerinde tartmak için birden sustu. Anlaşıldığını anlamanın keyfiyle sözünü sürdürdü:

- Aristoteles'in en büyük eksikliği hareketli bir mantığa sahip olmamasıdır. Evrendeki her şey hareket halindedir, onları hareketliliği içinde incelemek gerekir, Aristoteles mantığı bunu yapamaz. O, nesnelere, olaylara hareketsizliği içinde bakmak ister. Düşüncede bu gereklidir; ama yaşam hareketli olduğundan dolayı bu mantık yetersiz kalır. Aristoteles'e göre hayat, "ya o, ya bu"dur. Gerçek hayat ise "hem o, hem bu"dur. Sözgelişi, Aristoteles'e göre insan ya mutludur, ya mutsuzdur. Fakat mutsuz insan bir sevinçli olayla mutluluk anı yaşayabilir, mutsuzken o an mutlu olabilir, hem mutlu hem mutsuz olabilir. Aslında bütünüyle mutlu-mutsuz insan yoktur; mutluluk ve mutsuzluk anları vardır.

Türkan, Özlem'e nefes aldırmak istercesine onun sözünü kesti,

- Gerçekten öyle değil mi? dedi. Şu an birlikte olmaktan dolayı mutluyuz; ama hepimiz içimizde birçok mutsuzluk taşıyoruz.

Bir an sessizlik oldu. Her biri kendi manevi dünyalarına gidip geldiler, oradaki mutsuz yanlarını gördüler. En başta Sevda ne olacağını bilmediği karasevdasını gördü. Özlem sessizliği bozdu,

- Aristoteles ortacıdır, dedi. Her şeyin ortasını bulmaya, onun doğru olduğuna inanmaya eğilimlidir. Ahlak anlayışında, devlet teorisinde bunu görebiliriz. Aristoteles'in diğer bir yanlışı da dünyada ilk kez hareketi başlatan doğaüstü bir güce inanmasıdır. Onun "İlk Hareket Ettirici" görüşü gizemli, bilimsel olmayan yan taşır.

Özlem'in eksik bıraktığı noktayı kapatmak isteyen bir telaşla Necati bavulunu açtı, Aristoteles'in sözlerinin olduğu kâğıdı Özlem'in önüne koydu. Abdi Usta seminer toplantısına benzeyen havadan sıkılmıştı. Özlem'in elinden kâğıdı aldı,

- Bu kadar bilgi yeter, dedi kahkaha atarak. Hani doğum gününde eğlenecektik?

Kerim, Abdi Usta'nın elinden kâğıdı kaptı, cebine koydu.

- Abdi Usta haklı, dedi Kerim gülerek.

Kerim'den güç alan Abdi Usta gürleyen sesle Danimarkaca bir şeyler söylemeye başladı. Sevda hariç herkes Abdi Usta'ya bildiği dilde katıldı. Sevda, "Venseremos" marşını hiç duymamıştı. Abdi Usta'nın susmasıyla, Özlem güzel, yanık sesiyle araya girdi, bir sevda türküsü tutturdu.

Kerim çok uzaklara, dağlara gitti, döndüğünde Sevda'nın gözleriyle karşılaştı. Sevda'nın bakışlarında sevdayı gördü. Onun gözpınarlarından sevgi ışığı çıkıyor, birisini ısıtmak istiyordu. İstenilen kişinin kendisi olduğunu anladı, yüreğine sevinç doldu. Başkası tarafından değerli bulunmanın, sevilebileceğini görebilmenin sevinciydi bu. Ancak sevincinin altında ikircim, hatta olumsuzluk oturuyordu; Sevda gibi uçarı, beyni boş bir kadından gerçek sevda çıkar mıydı?

Özlem her ikisini hissettirmeden gözlüyordu. Kerim'e uzun yıllardır tanıdığı, ama varlığından habersiz olduğu bir insan gibi baktı. Onun erkek olduğunu ilk kez o an fark etti, onun varlığından karşı cins olarak şimdi haberi oldu.

XXVII

Sait kardeş,

Yaşlanıyor muyum? Kendimi genç, kalbimi yaşlı hissediyorum. Duygularım uzun yılların acılarını üst üste koyarak yaşlanıyor. Empedokles, ”*Yaşlılık hayatın akşamıdır*,” diyor, duygularım öyle bir akşam yaşıyor. Yüreğim kırık fay hattı gibi. Geçmişin dikiz aynalarından hep kendime bakıyorum, kendimi bir türlü görüp, tanıyamıyorum. Kalbinde sevgi rafları boşalmış insan mutsuzdur, kendini bir yerde göremez, göremiyorum.

Felsefi terapimin bir an başarılı olduğunu, tekrar dünyaya döndüğümü, ayaklarımın üstüne dikilmeye başladığımı, iç dünyamın sevgiyle titrediğini hissediyorum. Bu duygum uzun sürmüyor, birden umutsuzlaşıyorum, göğsümden sadece ”ahh” sesi çıkıyor. Acaba yüreğim hayatın işkencesiyle küflendi mi?

Düşün! Bir kadının, Sevda’nın beni sevdiğini gözlerinde gördüm, sevilmenin huzurunu duydum; ne var ki, duygularım ona yönelemiyor; zarif bir süs eşyası gibi görüyorum onu. Aşk duygusunu yitirdim mi ben? Ondan hoşlanıyorum, ancak onda sevgimi engelleyen bir şey var, ya da sevgim tüm kadınlara karşı tükenmiş, tükenmiş şeyi çoğaltamıyorum. Olmayan duygu çoğalır mı? Camus, ”*En büyük mutsuzluk sevilmemiş olmak değil, sevmemektir*,” demiş. Katılıyorum ve ekliyorum: En büyük mutsuzluk sevememektir. Sevemiyorum. Aslında Türkan’ı da sevmedim ben. Onu sevebileceğimi düşünerek kendimi kandırdım, ya da sadece ondan hoşlandım. Sevmek ile hoşlanmak aynı şey değil. Sevebilmek çok derin bir duygu, hoşlanmak ise yüzeysel.

Özlem’e hayranlık duyuyorum, hayranlık duygusu sevgi duygusu mu? Belki ona özeniyorum, onun gibi bilgili olmayı arzuluyorum. Onu hep dinlemek, hep ondan öğrenmek istiyorum. Özlem’i ilk tanıdığımda itici bulmuştum, insanları kendinden uzaklaştırmaya çalışan bir havası vardı. Şimdi farklı düşünüyorum, görünüş yanıltıcı olabiliyor. Fakat gözüme Sevda ne kadar kadın olarak gözüküyorsa, Özlem de o kadar kadınlıktan uzak gözüküyor. Özlem’in erkeklere karşı aşk duyguları hiçbir zaman yokmuş, olmamış gibi geliyor bana. Nereden biliyorsun diyeceksin? Sana belge gösteremem, onun gözlerini gösterebilirim; aşktan iğreniyor gibi bakıyor erkeklere.

* * *

Aristoteles’in, Platon’un hemen hemen bütün kitaplarını okudum. Aristoteles bir dâhi. Ancak yanıldığı noktalar var. Necati’nin filozofların ilginç görüşlerini kâğıtlara yazıp çantasında taşıdığını sana yazmıştım. Onun Aristoteles’ten aktararak yazdığı bir kâğıt Abdi Usta’nın doğum gününü kutladığımız gece elime geçti, bak Aristoteles ne demiş:

”*Kölelerin kullanılması da, evcil hayvanlarınkinden hiç ayrılmaz; biz her ikisinden de bedensel gereksinmelerimizin giderilmesinde yararlanırız.*”

”*Öyleyse, apaçık, doğadan bazıları özgür, bazılarıysa köledir ve bunlar için, kölelik etmek hem doğru hem de uygundur.*”

”*Yine, erkekle dişi arasında, önceki doğadan üstün, beriki aşağı ve uyruktur. Bu genel olarak tüm insanlık için de geçerlidir.*”

”*Erkekle kadın arasındaki üstünlük-aşağılık ilişkisiyse süreklidir.*” (Aristoteles, *Politika*)

İlginç değil mi?

Cemil’den beklediğim mektup geldi. Kafama takılan yeni sorular var. Gerçi bu sorular tercihimi etkilemedi, Özlem’in haklı olduğuna karar verdim. Onu kadın olarak görmüyorum; ama liderim olarak görüyorum artık. Felsefi öncümüze ilk eleştirimi bile yaptım: ”Platon’a karşı Aristoteles’i savunalım, ancak kendimizi Aristocu olarak adlandırmayalım,” dedim. Eleştirimi

gülümsemeyle karşıladı, ”düşünelim, belki haklısın,” dedi. Cemil’in yanıtının bir parçasını sana gönderiyorum.

CEMİL’İN MEKTUBU

”Platon’un bilimsel akla uymayan görüşlerinin olduğunu kabul ediyorum. Platon bilimden ne kadar uzaksa, Aristoteles o kadar yakındır. Platon ve Aristoteles’ten eşit uzaklıkta durulamaz, Aristoteles’e daha yakın olmamız gerekir.

Aristoteles’in mutluluk anlayışının ne olduğunu sormuşsun. Aristoteles için mutluluk, ruhun, aklın, fazilete uygun etkinliğidir. Erdemsel (faziletli) eyleme uygun davranırsan mutlu olursun. Aristoteles mutluluğu pasif bir bekleyiş olarak değil, bireysel aktif eylem olarak görür. Yani mutluluk beklemekle kazanılmaz, onu ele geçirmek amacıyla mücadele etmek gerekir. İnsanın kafasındaki mutluluk düşüncesi insanı mutlu etmez, düşünceyi eyleme çevirmek gerekir.

Peki, Aristoteles’e göre erdem nedir? Erdem, orta derecede olan iyi bir huydur. Aristoteles, huylarımızın ’ortasını’ över, eksikliğini veya fazlalığını eleştirir. Mutluluk için sadece erdem yeter mi? Aristoteles, mutluluk için insan iradesinin eylemine (içsel etmen), dış koşulların (para, özgür doğum, dostluk vb.) eklenmesinin gerekli olduğunu söyler. Ama ağırlığını içsel etmenlerden yana koyar.

Büyük mutluluğa insan nasıl ulaşır? Aristoteles’e göre: İnsan aklının yapacağı teorik etkinlikle. O demek ister ki, filozof olabilirseniz, filozof gibi davranıp düşünebilirseniz, ’en büyük mutluluğa’ erişirsiniz. Bu görüşü kısaca şöyle formüle edebiliriz: En büyük mutluluk = felsefe öğrenmeye dayanan bir yaşam. Sözgelimi şimdi sen felsefi terapi yaparak bir bakıma Aristoteles’in söylediklerini gerçekleştiriyorsun. Peki, doğru yolda mısın? Bu yolu sana önerdiğime göre bana göre doğru yoldasın. Senin bireysel acılarını başka yol dindiremez. Bireysel acılarını dindiremeyenden kimseye hayır gelmez. Bireysel olanı toplumsal olana nasıl bağlarsın? İşte bu senin sorunun, senin araman ve bulman gereken yol!

Usanmadan felsefi yolda yürümen arzusuyla,
Cemil”

* * *

Sait kardeşim,

Cemil’in yazdıklarında kendi özelime ve dünya görüşüme uymayan yanlar var. Fakat bunları kafamda netleştiremiyorum. Cemil’e karşı çıkabilecek felsefi bilgiye henüz sahip değilim. Bilgi insana güç veriyor, onun kadar gücüm yok. Bir şeylerin yanlış olduğunu hissediyorum. Ama ne? Yanlış, doğrunun bilincini otomatik olarak vermiyor; yanlışı bilince, tümüyle doğrunun ne olduğunu bilmiş olmuyorsun. Sözgelimi, ben önüme gelen yemeğin lezzetli olmadığını bilebilirim, ama o yemeğin nasıl lezzetli yapıldığını biliyorum sayılmaz. Kaldı ki, ben yanlışı bile tam bilmiyorum, onun yanlış olduğunu tahmin ediyorum. İçine girdiğim çıkmazı anladın mı?

Hayatın kararsızlıklarından uzak kalman dileğiyle…
Kerim

XXVIII

İnsanoğlunun değişik zevkleri vardı. Kimisi boş eğlencenin, bazısı maddi zenginliğin kuyruğunu yakalamayı zevk edinmişti. Bugünkü zevk dünyası zeytinyağı gibi yüzeyde kalmak isteyenlerin dünyasıydı. İnsanların hayatı çeviri yapılmış bir kitaptı, gerçek yazılmış kitap değildi. Sahte zevk yaşamını çoğaltarak, hakiki hayatı azaltarak yaşayan insanlar, kendilerini azalttıklarının farkında olmuyorlardı. Hipnotizma yapılmış bir hayattı bu. Yapay olarak uyutulmuş hayat içinde uyanık kalanlar vardı, sayıları azdı. İşte, Acayip Adam Necati kendini sayıları az olanlardan birisi olarak görüyordu; acayipliğinin, aykırılığının köklerini buna bağlıyordu. Necati'nin zevkleri "hayatın koşturmacası" üzerine kurulmamıştı; mal, mülk, para, eşya onun için önemli değildi. İçinden konuşmak ve yazılar yazmak bedavaydı, onun en büyük zevki buydu. Zevkini yerine getirirken kekelemiyordu üstelik. Acayip adamın hayata acayip bakması, aykırı huyları olması, olağan hayata karşı isyan niteliği taşıyordu. Çok sigara içiyor, yalnızlığı kalabalığa tercih ediyor, zorunlu kalmazsa konuşmuyor, yazılardan hayat yapıyor, uğruna canını verebileceği bir kadının hayalini bile görmek istemiyordu. Dostları ona yetiyordu. Hatta tek bir Özlem bile ona yetiyordu.

Necati tanınmış bir ihracat firmasının büyük deposunun bekçisiydi. Ayda 15 gece depoyu bekleyerek hayatını kazanıyordu. Böyle garip bir işte çalıştığına hiç hayıflanmıyor, aksine işini ciddiye alıyordu. Özel yaşamdaki yalnızlığını işinde sürdürme olanağına sahipti. Yıldızların gökyüzünde oynaştığı gecelerde dışarıda dolaşıyor, içinden daha fazla konuşuyor, yazacağı şeyleri beyninde biriktiriyordu. Şimdiki hayatın boş insanlarını yadırgadığı kadar, doğayı, ona ait her şeyi umursuyor, onlarla yaşamak istiyordu. Dostların, kitapların ve doğanın birlikteliği Necati'nin yaşamının çekirdeğiydi.

Acayip Adam Necati'nin Özlem hariç herkesten sakladığı bir sırrı vardı. Yazdıklarını değişik gazetelere, dergilere başka isimler altında gönderiyordu. Şu zamana değin gönderdiği binlerce yazıdan bir tanesi bile yayınlanmamıştı. Medyanın yöneticilerine, yazı işlerine bakan insanlara düşmandı Necati. Kendisini Jack London'un *Martin Eden* romanının kahramanı gibi görüyordu. Medya, ıvır zıvır kişileri ünlü yapmaktaydı; ama Martin Eden'i cezalandırmıştı. Necati'ye yapılanla Martin Eden'e yapılan arasında fark yoktu. Necati gönderdiği yazıların basılmamasının kararlarını verenleri hadım olarak görüyordu. Her gece uyumadan önce dua eder gibi Bernard Shaw'ın sözlerini tekrar etmeyi alışkanlık edinmişti:

"*Bu kişiler haremdeki hadım gibidir. Her gece yapıldığını gözlediği ve gene de hiç yaşamadığı şeyi kendisinin hiçbir zaman yapamayacağını bilir.*"

Gerçekte Necati'nin meşhur olmak gibi bir amacı yoktu, Martin Eden'den farkı buydu. Martin Eden bireyciydi, Necati değildi. O istiyordu ki, yazdıkları insanların işine yarasın, uyuşturulmuş hayat uyansın, şu dünyada artık kutlanacak bir şeyler olsun.

Mizah yeteneği harikuladeydi. Kendinle, hayatla, hayatı anlamamışlarla, içinden ironik, alaylı konuşmak büyük zevkti onun için. Özellikle kendi üzerine mizah yapmaktan, kendisiyle dalga geçmekten hoşlanıyordu. Seneca'nın sözleri onun bu yanını yansıtıyordu:

"*Bir deliye gülmek istediğim zaman uzağa gitmek gerekmez, kendime gülüyorum.*"

Necati çalışmadığı gecelerde seyrek olarak kendisine bir kişilik "içkili özel tören" hazırlardı. Bu gece törensiz bir geceydi. "Bernard Shaw duasını" edip yatmaya hazırlanırken ansızın aklına bir fikir geldi. Acayip Adam Necati'nin çalışmadığı bir gecenin "törenli hikâyesini" dışarıdan onu gözleyen adam olarak kaleme almayı ve dergilere göndermeyi düşündü, düşündüğünü karara bağladı, başladı yazmaya.

ACAYİP ADAM

”Garip bir adam tanıdım. Yalnızca mutfağında yaşıyor. Orada yemeğini yiyor, uyuyor, kitap okuyor, yazıyor. Ne yazıyor, bilmiyorum? Acayip Adam’ın garip şeyler yazdığı kesin. İşin daha garibi, adam yaşadığı hayattan şikâyetçi değil. ‘Beni rahatsız etmedikleri sürece burası benim cennetim,’ diyor. Adam işine geceleri gidiyor, sabaha kadar çalışıyor. Sonra yine gelip mutfağa kendisini hapsediyor. Dedim ya, garip bir adam!

Adam mazoşist mi? Bildiğim, kendisini böyle hayata mahkûm ederek kendine eziyet ettiğidir. İnsan nasıl ufacık yerde günlük bir dünya kurabilir? Üstelik kurduğu dünyadan memnun olabilir?

Kafayı yemiş desem, öyle değil. Onunla konuşurken delilik belirtileri arıyorum, bulamıyorum. ”Atinalı Timon” gibi insansevmez bir adam mı diye çok düşündüm. Öyle de değil. Nereden biliyorsun? diyeceksiniz. O, ufacık mutfağında dostlarını, arkadaşlarını sevinçle ağırlıyor. Mutfağı meyhaneye çeviriyor. Zaten ara sıra gerçekleştirdiği içkili gecelerde mutfak onun özel meyhanesi. Hem içiyor, hem düşünüyor. İçerken önündeki bir kâğıda garip notlar alıyor. Acayip bir adam vesselam, işte o kadar!

Acayip Adam ufacık mutfağında sigarasını da içiyor. ”İçsin ne olacak!” diyebilirsiniz. Siz onu sigara içerken görseniz görüşünüzü değiştirirsiniz. Adam sürekli sigara içiyor. Birini söndürüyor, diğerini yakıyor. Sizin anlayacağınız bu adamla, yani affedersiniz bu dumanla yaşanmaz.

Mutfakta yaşayan Acayip Adam’ın garip huyları var. Müzik dinlerken kulaklık kullanıyor, başlıyor şarkıcılar gibi şarkı söylemeye. Laf aramızda, sesi çekilir gibi değil. Çirkin mi çirkin. Bir gün pencereden onu gözledim. Kulaklığı yine taktı, başladı şarkı söylemeye. Bir baktım ayağa kalktı, başladı oynamaya. Ellerini oyun bilir gibi kaldırmış (yine laf aramızda, adam oyun bilmiyor), hem şarkısını söylüyor (bağırıyor demek daha doğru), hem oynuyor. İşim vardı çekip gittim, sonra ne yaptığını izleyemedim. Evime dönüşte bir kez daha penceresine bakayım, ne yapıyor? dedim. Şaşırdım. Biraz önce oynayan adam bu sefer acıklı bir türkü söylüyor, söylerken gözyaşlarıyla yıkanıyor. Sonra gözyaşlarıyla gözünü kuruluyor. Ona acıdım kendime acır gibi. Bu Acayip Adam’ın ne derdi var, diye düşündüm.

Kendi kendime konuşmaya başladım: Acayip Adamı niçin yadırgıyoruz? Olağan davranmadığı, normal insan olmadığı için. Başkalarının gözüyle kendini görmediği, başkalarının kendisi hakkında ne düşündüğünü düşünmediği için. Kendisini başkalarına beğendirmek amacıyla çırpınmadığı için. Başkasının kendisinden hoşlanması üzerine hayatını kurmadığı için. Alaya alınmaktan korkmadığı için. Kendini olduğu gibi sansürsüz gösterdiği, olmadığı gibi göstermediği için. Ufacık mutfağında kendine ait garip bir dünya kurduğu, o dünyada mutluluğu yakaladığı için. Kendini gizleyenler, başkalarının gözüne göre yaşayanlar mı mutlu? Zihinsel mutluluktan haberi olmayanlar mı mutlu? Şu ufacık mutfağında zihinsel mutluluğu yakalamış Acayip Adam’ı niçin yadırgıyoruz?

Acayip Adam’ın kim olduğunu merak mı ediyorsunuz? Bunun ne önemi var? Tutun ki, o benim. Garip adamın kim olduğunun önemi yok. Ama onun acayip hayatının isyanını anlamaya gerek var.

Başkalarının yargıları başkalarının hayatları demektir. O bile bugünkü ”maskeli balo dünyasında” sahtekârlığa bürünmüştür. Acayip Adam’ın garip hayatı, onların hayatları yanında daha içten bir hayat sayılır. Acayip Adam hep şöyle der:

’Eyy ağırbaşlı gözüküp içtensiz yaşayanlar! Beyninize yüklediğiniz insanlıkdışı kirli yüklerle kafanızı ağırlaştırıyorsunuz. Hayatı ağırlaştıran başınızla günlük hayatınızı çökertiyorsunuz.’”

XXIX

Okuma isteksizliği vardı üzerinde. Amacının, merakının üzerine gölge düşmüştü. Kuşku insanın içini kemiren bir kurttu, hevesini alıp götürmüştü. Canı sıkılıyordu, neşesi yoktu. Kitabevini açma sırası Abdi Usta'da olmasına rağmen evden çıktı, kendini kitabevinin kapalı kapısının önünde buldu. Abdi Usta gelmemişti, acaba ona bir şey mi oldu diye kaygılandı. Telefon edeceği bir yer buldu, Abdi Usta'yı aradı. Uyanamamıştı Abdi Usta. Dostunun sesini duymak onu rahatlattı, dükkânın kapısında beklemeye başladı. Abdi Usta geldi, Kerim onda bir değişikliğin, sorunun varlığını fark etti. Dükkânı açtılar. Kerim konuşacak halde görünmeyen dostuna,

- Neyin var? dedi sıkıntılı havayla. Ne oldu?

Abdi Usta yanıt yerine şaka yapmayı tercih etti, şakada hüzün vardı, bir şeylerin iyi gitmediği kesindi. Türkan'la kavga mı etmişlerdi? Kerim, "bana söylemek zorundasın," diyen bir sesle,

- Aşk hayatında sorun mu var? dedi. Bak, ben sana beni buraya sürükleyen sırrımı vermiştim. Dostlar arasında sır olmaz, gerçeği söyle!

- Yoo, azizim sorun bende, dedi yine gülümseyerek. Uzun zamandır idrar yapma zorluğu hissediyordum, idrar damla damla geliyordu ve çok sık işiyordum. Bir ay önce doktora gittim, araştırdılar, dün sonucu aldım, prostat kanseri çıktı.

Abdi Usta sanki "başım ağrıyor," der gibi söylemişti bu önemli sözleri. Kerim'in yüzü bembeyaz oldu, sanki kanser olan kendisiydi. Üzüntüsünü belli etmemeye çalışarak,

- Bildiğim kadarıyla bu hastalığın çaresi var, dedi. Öyle değil mi?

- Var tabii, var. Kanser başka organlara yayılmamış. Endişelenecek durum yok, tedavi olmam gerekiyor, tedavi uzun sürecek, ona sıkılıyorum.

Kerim'in yüreğine su serpildi, onu teselli edecek laflar etmeye başladı. Abdi Usta onun sözünü keserek,

- Türkan'a henüz söylemedim, kızcağızın dünyasını karartacağız, dedi sanki kendi dünyası kararmamış gibi.

- O, sorun kaldırmayacak bir kadın değil. Seni çok seviyor, sevgi her sorunu kaldırır.

- İşte sorun bu ya, dedi bu kez üzüldüğünü göstererek. Onun yük taşımasını istemiyorum.

Kerim derin bir acı hissetti, onu anladı, onun üzgünlüğü kendi geleceğinin ne olacağından duyulan korku değildi, sevgilisine yükleyeceği ağırlık korkusuydu. Kerim buyurucu sesle,

- Kendini huzurlu bulacağın zamana kadar kitabevini ben açacağım, dedi. Hadi evine git.

Kerim'in sesi otoriter çıkmıştı. Abdi Usta itiraz etmenin boş olacağını anladı, emirlere kayıtsız şartsız uyan uysal bir çocuk gibi,

- Peki, dedi. Tamam, sağ olasın azizim.

Abdi Usta gittikten sonra Kerim hüzün denizine düştü; keder dalgalarıyla boğuşmaya başladı. Onu canı gibi seviyordu, dostun acısı başkasının acısı değildi, kendi acısıydı.

"Zavallı Türkan," dedi iç çekerek.

Kerim kederi yenilmemeye çalışırken kızlı erkekli bir grup genç kapıdan girdi, üniversite öğrencilerine benziyorlardı. Kerim'in müşteriyle ilgilenecek hali yoktu. Kitap alıcısı keder meder anlamazdı, zorunlu olarak onlarla ilgilenmeye başladı. Edebiyat ve felsefe öğrencilerinden oluşan arkadaş topluluğuna kitaplar tavsiye etti, çok kitap aldılar ve gittiler. Geride kalan genç bir kız geri döndü, kendisini Hasret olarak tanıttı, Kerim'le sohbete başladı. Hoş giyimliydi, düzgünce konuşuyordu, yirmi beş yaşları civarında görünüyordu, güzeldi. Uzun boyluydu, al al yanakları vardı. Hasret felsefe okuyordu, son sınıftaydı, bilgili sözcüklerle konuşuyordu. Başka zaman olsa Kerim onunla içten sohbet yapabilirdi, ama kötü günündeydi.

Hasret'in gitmeye hiç niyeti yoktu, soru üstüne soru soruyordu. Kerim'in muzip damarı kabardı, Hasret'in bilgi düzeyini ölçmeye karar vererek,

- Sizce, dedi. Aristoteles mi, Platon mu hakikate daha yakındır?

- Bence onların görüşlerine doğru, yanlış diye bakmamak lazım, dedi güvenli biçimde. Filozofların söylediklerini bilmek yeterli.

Kerim'in damarına basmıştı Hasret. Kederini unuttu, onu kızdırmak isteyen bir üslupla,

- Felsefede doğruya yakın ve uzak görüş önemli değilse felsefe ne işe yarar? Her bir filozof kendinden önceki filozofları niçin eleştiriyor o zaman? Felsefenin hedefi hakikati aramak değil mi?

Hasret gariban kılıklı bir kitapçıdan böyle yanıt beklemiyordu, şaşırdı, ne söyleyeceğini bilemedi. Kerim felsefe bilgisinin işe yaradığını düşünürken Hasret,

- Bunu hiç düşünmemiştim, dedi alıngan olmadığını belli ederek. Bu soruyu hocama soracağım.

Artık Hasret dikkatli konuşuyor, pot kırmak istemiyordu. Onun bilmediği şeyi açıkça kabul etmesi, bilmezken biliyor gözükmeye çalışmaması Kerim'in hoşuna gitti, onu incitmeden konuşmaya başladı. Zamanı zamansızlığa çevirdiler, saatlerce sohbet ettiler. Hasret, "hoşça kalın, tekrar görüşeceğiz," dediğinde, Kerim her şeyi bildiğini düşündüğü üniversite günlerinin anılarıyla boğuşuyordu.

Kerim kendiyle uğraşa dursun, Sevda da evinde Kerim'le uğraşıyordu. Sevda'nın yaz tatili başlamıştı, boş zamandan yararlanarak sürekli felsefe okuyordu; ne var ki, her felsefe kitabından Kerim dışarı fırlıyordu. Balta girmemiş ormanlar gibi olan duygusal dünyasının her yanında Kerim vardı, dünyanın ucuna onunla gidip onunla geliyordu. Duygu çanlarından hep Kerim'in sesi çıkıyordu. Özlemişti onu, gözünün önünden gitmeyen hayali öpüp duruyordu.

"Kerim'i buraya çağırsam gelmez, restorana davet etsem gitmez," diye düşündü.

Aklına birden cin gibi bir fikir geldi. Onu mutfakta bekleyen sevgilisi varmış gibi mutfağa koştu, fazla zaman almayan mezeler hazırladı, onları ufak yemek kutularına koydu, sabırsızca yola çıktı, yolda bakkaldan içki almayı ihmal etmedi. Acele etmesi gerekiyordu, akşamüzeriydi, onu dükkândan çıkmadan önce yakalamalıydı. Yakaladı da!

Sevda'yı karşısında görünce sevinsin mi, üzülsün mü bilemedi Kerim. Ne yapsındı?

- Hoş geldin, dedi güler yüzle.

Sevda o denli sevecen, memnuniyet doluydu ki, onun havasını bozmak cinayet işlemekle aynı suçu işlemekti. Sevda kendini saklamamaya, beynini, yüreğini soymaya, çırılçıplak benliğiyle onun karşısına çıkmaya karar vermişti. Kararını sesiyle aynı tona getirerek,

- Şimdi seninle kafaları çekeceğiz, dedi. Beni dinleyeceksin.

Kerim'in yanıtını beklemeden çantasından çıkardığı ufak yemek kutularını masanın üzerine dizmeye başladı.

Kerim karşısındaki insanı çocukluk haline dönmüş gibi gördü; aşk insanı çocuklaştırıyordu, bu duyguyu yıllar önce yaşamıştı.

- Tamam olur, dedi. Kitabevinin kapısını kilitledi.

Ufak sallanan masayı birlikte hazırladılar. Sevda rakısından bir yudum aldı, zamanında kalkmak ve zamanında yerine varmak isteyen uçak gibi aceleyle konuşmaya başladı,

- Şekerim, dedi. Genç yaşta Erdal'a tutuldum. Ona deliler gibi âşık oldum. Okulu bitirip öğretmenliğe başladığımda Erdal'ın işi olmamasına karşın onu evlenmeye zorladım, evlendik. İlk tatlı günler uzun sürmedi, kıskançlığıyla beni ezmeye girişti. Beğenmediği, kısa bulduğu elbiselerimi makasla kesmeye, nereye gidersem arkamdan takip etmeye, kız arkadaşlarımla buluşmalarımı yasaklamaya kalktı. Aç kalmayacağımızı bilse işime gitmemi engellemeye hazırdı. Hapishanedeki gibi bir yaşam sürüyordum. Ona bu yetmiyordu, kafasında kurduğu uydurma senaryolarla onu aldattığımı söylemeye, beni her gün dövmeye başladı, kolumu kırdı. İşkence yöntemleri bitmiyordu, bacağımda sigara bile söndürdü.

Sevda ansızın ayağa kalktı, eteğini yukarı çekti. Kerim ne olduğunu anlamaya fırsat bulamadan sütün gibi uzayan bacaktaki yanık izi gözlerinin içine girdi, bedeni yakan acıyı duydu. Onun hissettiği hüznü hissettiğini gösteren el hareketiyle,

- Lütfen otur, dedi.

- İşte şekerim, kalbi ezilmiş bir kadındım, dedi Sevda kederi yüklendiğini bütün benliğiyle göstererek. Erdal beni erkeklerin, duyguların, aşkın, sevginin düşmanı yaptı. Ondan korktuğum için ayrılamıyordum, bir gün korkumu yendim, avukat arkadaşım yardım etti, boşanma davası açtım, Erdal'dan kurtuldum. Kurtuldum; ancak içimde nefret taşıyarak, duyguların en ufak damlasını bile yüreğimde bırakmayarak…

Kerim ona, anlattıklarına insani yakınlık duydu, acıma duygusu bütün kalbini kahırla örülmüş bir gökyüzü gibi kapladı. İnsanı şu ya da bu yana iten nesnel nedenler vardı, onları anlamadan sadece sonuca bakarak insanı anlamıyordunuz. Kerim onu anladığını düşünürken, Sevda içsel dünyasında gizli yer kalmasın istiyordu, atak biçimde devam etti,

- Ben cinsel dürtüleri güçlü olan bir kadınım, dedi. Erkeksiz duramadım, erkekleri işime geldiği biçimde kullandım, paralarını yedim, zevkimi aldım, zevk almamaları için dua ettim.

Kerim onun gözlerinde kin gördü. Sevda yaşadıklarını anlatırken o an hissettiği duygularla anlatıyor, o duyguyu yaşıyordu. Geçmişinden sevgisizlik, nefret akıyordu. Sözünü sakınmayan açıklıkla Nabi Bey ile yaşadıkları geceyi de anlattı. Kerim ne diyeceğini bilemedi, yüreği, beyni tutuştu. Sevda söylediklerini sonuca bağlamak isteyen, artık varmak istediği yere varmış duygu saçan bir sesle,

- Beni sen değiştirdin Kerim, dedi. Duygularımı gittiği Kafdağı'ndan sen geriye döndürdün. Kalbimin ölmediğini gösterdin bana. Anlıyor musun? Seviyorum seni, sevdalıyım sana. Öyle böyle değil, karasevdalıyım. İnsanların çoğunun dilinde sözdür sevgi, benim yüreğimde ateş. Anam, babam, çocuğum yok benim, seni yoksun olduğum şeyler kadar seviyorum. Aşk için ölünmez diyordum, senin için ölebilirim inan, Fosforlu Cevriye gibi ölebilirim.

Kerim duygulandı, yüreğindeki yorgun aşk ağacı dirilsin istedi, dirilmedi, diriltemedi. Onun gözlerine baktı: Sağanak ritminde sevgi yağıyor, sevgi kendi ışığıyla titriyor, gözkapaklarında çiy damlaları gibi gözyaşı parlıyordu. "Seni sevmek isterdim, sevemiyorum," diyemedi Kerim. Gözlerini sevda suçu işlemiş bir adam gibi Sevda'nın gözlerinden kaçırdı, yeraltına sakladı.

XXX

Yeni doğan gün gökyüzündeki yıldızların hepsini teker teker henüz linç etmişti. Linçten geriye kalan kırmızı, mor renkler ölen gecenin kederini yansıtıyordu, şafak kanlanmıştı. Havanın hüznü Kerim'in hüznüne benziyordu. Düşüncesine ilk gelen Abdi Usta ve Türkan, sonra Sevda, sonra da kendisi oldu. Benliği kendi acılarının üstüne onların acılarını ekleyerek iyice küçüldü, sıkıntısını üzerinden atmazsa nefessizlikten ölecek gibiydi. Benliğinde kendisinden kurtulmak için didinen başka bir kişi vardı sanki. Hızla giyinip deniz kıyısına uzanan yola çıktı.

İnsanlar yavaş yavaş hayata başlıyor, ömürlerinden bir günü bitirmeye hazırlanıyorlardı. Şehrin nemli havasına kirli koku karışmıştı. İncecik sesiyle simit satan ufacık çocuk gelip Kerim'in önünde durdu, gülümsedi. Kerim bir simit aldı, eli parayı öderken beyni çocukluk günlerine gitti: simit, su sattığı, berber, tamirhane çıraklığı yaptığı günlere… Ortaokul, lise, üniversite yılları zaman eleğinden bir saniyede aktı: Hukuk fakültesini bitirip avukat olmuştu Nuran'la birlikte. Ne Nuran, ne Kerim mesleğini doğru dürüst yapabildi. Siyasetin alabora ettiği hayat içinde meslekleri erimişti. Adaletin merkezinde, adaletin koruyucuları, adaleti savunmaya çalışan Nuran'ı, Kerim'in gözleri önünde hayvanca düzmüşlerdi. Avukatlıklarından ikisi de nefret ettiler, bir daha yasaların bulunduğu kitaplara el sürmediler, açıp bakmadılar, hayatları boyunca adalet ve yasa sözcüklerinden iğrendiler.

Ne kadar yürüdüğünü bilmeden anılarıyla dertleşerek yürüdü. Düşünürken hep yere bakardı, gözlerini yerden kaldırdığında denizin yüzüyle karşılaştı, onun köpükten yapılmış dişlerini gördü, bembeyazdı. Deniz onun çocukluk arkadaşıydı, sırlarını paylaştığı konuşamayan dostuydu. Bugün deniz keman gibiydi, rüzgâr tellerini acı acı titretiyordu. Kerim'in içi sızlıyordu, kör bıçak gibi batıyordu acılar: Ruhunda duyduğu ıssızlık, Nuransızlık, aşksızlık, dostunun kanseri… Aklından geçen her şeyi, mutsuzluğunu, umutsuzluğunu, çaresizliğini anlattı denize. Deniz kendi tuzunun acılığında ağladı Kerim'e.

Kitabevinin kapısını açarken Kerim kulaklarında denizin dalgalarının çarpıntısını taşıyordu, kendisi dükkânda kulakları deniz kenarındaydı. Düşüncelerini kafasından temizlemek amacıyla rafların temizliğine başladı. Kendinden geçmişti, esrarengiz bir elin omuzuna dokunuşuyla irkildi, korkarak yana sıçradı. Korkuyu gidermek isteyen ses,

- Özür dilerim, dedi. Galiba seni korkuttum.

Özlem ile tanımadığı bir kadın karşısında duruyordu. Kerim korkmadığını gösterircesine olağan görünmeye, toparlanmaya çalıştı. Özlem'in yanındaki kadın fizik öğretmeni Nilgün'dü. Özlem'in yaşlarında, sade giyimli, narin, güzel bedenliydi. Özlem'in sevgilisi gibi onun ellerinden tutmuş, bırakmıyordu.

Nilgün lezbiyen miydi? Kerim aklına gelen bu soruyu hiç düşünmeden pozitif biçimde yanıtladı. Niçin Özlem'e, Nilgün'ün kadınsı aşkını yakıştırdığını bilmiyordu, insan kendi uydurduğu şeye inanabilir miydi? Kerim kanıta gereksinim duymadan uydurduğu şeye inandı. Nilgün'le fazla konuşmadı, Özlem'in erkeklere duyması gereken aşk duygularını çalmış bir hırsız gibi gördü onu.

Nilgün iki kitap satın alıp gittikten sonra Özlem'in kendisine daha sıcak davrandığını hissetti. Belki bunu kafasındaki senaryoya uydurarak hissetmişti. Felsefi terapisi hakkında konuşmayı düşündü, vazgeçti, kendisini psikolojik olarak hasta gibi sunmaktan utandı. Yine kendini yenemeyerek pat diye sordu,

- Felsefe acıları dindirir mi? dedi. İnsanı mutlu eder mi felsefe?

- Felsefeyi nerede, nasıl, hangi amaçla kullandığına bağlı, dedi Özlem gülücük saçarak. Onu "beynin oyuncağı" olarak da görebilirsin, hastalığı iyileştiren bir silah olarak da.

- Nasıl? Anlayamadım? dedi Kerim gerçekten anlamadığını el hareketiyle göstererek.

- Felsefe sonuçta bir teoridir, dedi. Raflardaki kitap nasıl hiçbir şeyi çözmezse, eylemsiz felsefe de çözmez. Mutluluk bir yaratma etkinliğidir, doğru felsefe sadece sana yolu gösterir. Değiştirici güç felsefede değil, sendedir.

Kerim, Özlem'in felsefeye bakışıyla, Cemil'in bakışı arasında fark olduğunu hemen anladı; ama farkın özünün ne olduğunu yine anlamadı. Sözlerin anlamı üzerine yoğunlaşmışken yumuşak elin dokunmasıyla dağıldı gitti.

- Neyi arıyorsun, Kerim? dedi Özlem sevgilisiyle dertleşen bir kadın gibi.

- Kendimi! dedi çaresizliğinin belli olduğu boğuk bir mırıldanışla.

- İnsan kaybettiği şeyi kaybettiği yerde aramalı. Sokakta kaybettiğini evde bulamazsın. Feuerbach'ın güzel bir sözü vardır:

"*Karanlık ancak ışıktan elde edildiği zaman açıklanabilir.*"

Kerim düşünce batağına iki kat saplandı, önceki sözleri anlamlandıramadan duyduğu Feuerbach'ın sözleri beynini çözülmez yumağa çevirdi. Şu Özlem korkunç bir kızdı, kelimelerle büyü yapıyordu. Özlem konuşmanın yönünü değiştirerek,

- Pazar günü geliyorsun değil mi? dedi. Felsefeciler Birliği'nde Epikuros ve Lucretius üzerine söyleşi yapacağım.

- Ne yazık ki gelemeyeceğim, dedi Kerim. Kitabevinde durmam gerekiyor.

- Üzüldüm, dedi Özlem gerçekten üzüldüğünü yüzüyle göstererek. Fakat her şeyin bir çaresi var.

"Şimdi geliyorum," diyerek Özlem dükkândan hızla çıktı, on dakika sonra elinde fotokopi yapılmış kâğıtlarla döndü. Ay parçası yüzünden yayılan gülümsemeyle,

- Yapacağım söyleşinin özü burada, dedi. Okursan sana bir fikir verebilir.

Kerim fotokopilere göz gezdirirken, Hasret'in kitabevine ayak bastığını, yanlarına doğru geldiğini gördü, içini sevinç kapladı. Kerim onları tanıştırdı, birbirlerinden hoşlanmadıklarını anında fark etti. Hasret genç ve Özlem'den çok güzeldi. Kerim'le o denli samimi konuşuyordu ki Hasret, Özlem kendisini orada fazlalık olarak hissetti. Hasret'in sözünü keserek intikamını aldı,

- Erdinç'le buluşacağım, dedi. Gitmem gerekiyor.

Hasret'in yüzüne bakmadan vedalaştı. Kerim onun yüzüne, gözlerine baktı: İnanamayacağı duyguyu gördü, kıskançlık duygusuydu bu. Özlem kapıya doğru yürürken, Kerim kendisine ait lezbiyen aşk fantezisini unutarak onun erkekleri sevebilecek bir kadın olduğuna karar verdi. Hasret, Özlem'in arkasından küçümseyici bir yüzle güldü. Kerim'e bir şey sormadan elindeki fotokopi kâğıtlarını aldı ve yüksek, alaycı sesle okumaya başladı:

EPİKUROS İLE LUCRETİUS ÜZERİNE

"Epikuros yaklaşık olarak 2350 yıl önce Sisam adasında doğdu. 36 yaşına geldiğinde Atina'da bir bahçeyi okul haline getirdi. Okulun özelliği halka açık olmasıydı, oraya gelenler birbirlerine "kardeş" diye hitap ederler ve sahip oldukları her şeyi bölüşürlerdi.

Epikuros, elimizde çok şeyimiz yoksa, az şeyle de mutlu olabiliriz, diye düşünüyordu. Düşündüğü gibi yaşadı, yaşadığını diğer insanlara önerdi. Onun için mutluluk, hayattan zevk almaya, sevinç duymaya eşitti. Ancak o, zevki, lüks ve eğlencenin peşinde koşmak olarak algılamıyordu; acı çekmemek, acıdan kurtulmuş olmak en büyük zevkti. Beden ve zihin acı çekmiyorsa, insan mutlu olabilirdi. Epikuros, "çile çekelim, mutlu olalım," demiyordu; "çile çekmeden, elimizde olan şeylere dayanarak mutlu olalım," diyordu. Bugünkü dünyanın insanlarının çoğunun sandığı gibi, mal-mülk, para, ünün arkasından koşarak mutlu olunacağına inanmıyordu. Dolayısıyla Epikuros bu noktada yüzyılımızın ortalama insanından daha ileri görüşlüydü.

Epikuros, Tanrıları insanın mutluluk eylemine karıştırmıyordu. Tanrılar dünya işleriyle ilgilenmezlerdi. Mutluluk ise yaşadığımız hayatla ilgiliydi, insanlara bağlıydı. İnsanlar kendi

mutluluk eylemlerinin yaratıcılarıydı. Hiçten hiçbir şey yaratılamazdı: Ne dünya, ne mutluluk!

Epikuros'a göre: Ölümden korkmak gerekmiyordu; biz yaşarken nasıl olsa ölüm yoktu, ölüm geldiğinde ise zaten biz yoktuk. Ölümsüzlük arzusu boş bir arzuydu. Ölümü değil, hayatı, mutluluğu düşünmeliydi insan. Ölümü özlemek aptalların göreviydi."

Hasret okumayı bıraktı, dalga geçerek okumaya başladığı yazının anlamı olduğunu anladı. Biraz önce ardından sırıtarak baktığı kadına karşı haksızlık yaptığı duygusuna kapıldı. Kendini kendine bağışlatmak isteyen ağırbaşlı bir yüzle,

- Ne kadar güzel yazmış, dedi.

Kerim lideri olarak bildiği Özlem'in değerinin yerini bulmasından kıvanç duydu. Onu onaylayan yumuşak bir bakışla,

- Devam et, dedi. Dinliyorum.

Hasret ciddi yüzüyle sesini denkleştirerek okumayı sürdürdü:

"Epikuros, Platon'un 'idealar dünyasına' inanmazdı. Onun için duyumlarımıza dayalı olan dünya gerçekti, başka dünya yoktu. Olmayan dünyanın mutluluğu olamazdı. Mutluluk, içinde yaşadığımız dünyaya aitti; bu dünyanın içinde mutlu olmalıydık.

Epikuros hayat içinde rastlantıya, tesadüfe öncelik verirdi; oysa rastlantı kendi içinde bir çeşit zorunluluk değil miydi? Mutsuz rastlantıların zorunluluğa bağlı nedenleri yok muydu? Epikuros zorunluluk ile rastlantıyı iki zıt uca koyduğu için bu sorunu çözemedi. Ancak Epikuros şu noktada haklıydı: İnsan hayatın elinde bir oyuncak değildi; hayata iradesi ile katılabilirdi, katılmalıydı. Bu nedenle Epikuros yazgıya inanmazdı. O şöyle dedi:

"*Bazılarına göre her şeyin efendisi olan yazgıya gelince, bilge kişi buna güler.*"

Epikuros ölümlü dünyada en önemli insan ilişkisi olarak dostluğu görüyor, dostluk fikrini yüceltiyordu. Yaşamak için ekmek, su ne kadar gerekliyse, dostluk da o kadar gerekliydi. Dostsuz yaşam mutsuz yaşamdı. Dünyanın acılarına dostlar olmadan dayanılamazdı. Onun şu sözleri insanlığa bırakılmış büyük hediyedir:

'*İnsanın bütün hayatını mutluluk içinde geçirmesine yardım etmek üzere bilgeliğin bize sundukları arasında en önemlisi dost edinme yetisidir.*'"

Hasret sesli okumaya kesti, Epikuros'un sözlerini mırıldanarak bir kez daha okudu ve sonra yeniden sesini yükselterek devam etti,

"Epikuros'un ölümünden yaklaşık olarak 170 yıl sonra Roma'da Lucretius doğdu. Şair ve felsefeci olarak Roma tarihine imzasını, "Epikuros öğretisinin savunucusu" olarak attı. O da Herakleitos gibi evrendeki her şeyin hareket halinde olduğunu, değiştiğini söyledi. Hayat varoluş ve yokoluş süreciyle akan bir ırmak gibiydi. Varoluş, yaşamı; yokoluş, ölümü temsil ediyordu. Yaşam ve ölüm hayat içinde birbirine karışırdı; birisi ölür, birisi doğardı, hayat hep akardı.

İnsan mutlu olmak istiyorsa, gözlerini yokoluşa değil, varoluşa çevirmeliydi. Yani ölüme değil, hayata! Ölüm doğanın yasasıydı, yasayı korkmadan, doğal biçimde kabul etmek gerekiyordu. Ölümden korkarak mutlu yaşanamazdı, ölüm korkusu insanın kendine yabancılaşmasıydı. Ölümden korkmamak en büyük özgürlüktü. Mutlu bir yaşam, mutluca ölebilmenin ilk şartıydı. O halde insan bu dünyada mutlu yaşamalıydı ki, mutlu ölebilsin. Ölüm korkusuyla sızlanan yaşlı bir insana Lucretius'un sözleri şuydu:

'*Ağlamayı kes soytarı ve yakınmayı bırak. Yaşamın tüm sevinçlerini tattıktan sonra şimdi çöküştesin. Ama durmadan, sahip olmadığın şeyleri arzuladığın için ve elinin altında olanları hor gördüğün için yaşamın hiçbir bütünlüğe ulaşamadan ve tadına varılamadan yitip gitti ve ölüm, sen yaşama henüz doymamışken, beklemedik bir anda yanı başında belirdi.*'"

Hasret, Lucretius'un alıntısını okurken Kerim kendini azarlanan ihtiyar olarak gördü. Ölmekten korkmuyordu; fakat elinin altında olanları hor gördüğünü, henüz yaşama, sevgiye doyamadığını düşünüyordu. Şu anda hissettiği mutsuzluk, sevme yeteneksizliği, onun yaşama yetmediğini, hayatın değerini bilmediğini gösteren güzel kanıtlar değil miydi?

XXXI

Özlem'in, Epikuros ile Lucretius üzerine verdiği notlar onun üzerinde kışkırtıcı etki yaptı, merak duygusu yeniden ayaklandı, bu iki filozofla ilgili yazılmış birçok kitabı okudu. Mucize oldu: Kerim'in hayat hakkındaki umutsuzluğu, kaygıları, kuşkuları dağıldı, içini huzur kapladı. Ölümün karşısında yaşamın savunuculuğunu umutla yüklenmek gerekiyordu; madem ki hayatı anlamsız görerek intihar etmiyordu, yaşamı zorluk ve acılarıyla birlikte yaşamın içinde gizlenmiş yaşama sevincini yanına alarak yaşamak gerekiyordu. Ölüm karşısında hayat mızmızlığının anlamı yoktu; hiç kimse sonsuza dek yaşama ayrıcalığına sahip değildi, ölümden sonra sahip olamayacağı yaşamın değerini bilmesi gerekiyordu. Yaşam damlaya damlaya akan, içilmesi gereken, fakat birikmeyen şeydi. Biriktirmeye kalktığınızda hayatı kaybediyordunuz. İçsel dünyasında yakaladığı kişisel rahatlık felsefi terapisinin işe yaradığına onu yeniden ikna etti. Şimdi hayata daha iyimser bakabilmeye dair nedenleri vardı. Epikuros ile Lucretius'un tavsiyelerini dinlemesi, unutmaması lazımdı. Hayata duyulan umutsuzluğun ölüme verilen taviz olduğunu anlamıştı.

Manevi benliğinde duyduğu sevinçli, dingin karmaşayı hep hissederek Abdi Usta'nın küçük evinin kapısına ulaştı. Sevgili dostuna "hayat aşısı" yapmayı düşledi. Son günlerde Abdi Usta'nın ağzından çıkan tek sözcük vardı: "Saçma". Hastalığıyla birlikte ona bir şeyler olmuştu: "Hayat saçmadır, anlamsızdır, akla aykırıdır," deyip duruyordu.

Kerim'i elinde bir kitapla karşıladı Abdi Usta. Bedenindeki korkunç zayıflama hemen göze çarpıyordu. Yorgun, bitkince,

- Hoş geldin azizim, dedi. Ben de Camus'u okuyordum, ilginç şeyler yazmış adam.

- Ne gibi ilginç şeyler? dedi Kerim merakını gözleriyle göstererek.

- Bak, sana okuyayım, dedi:

"*Aşktan başka, yani kendinden vazgeçmekten ve dünyadaki ölümden başka eylem yoktur.*"

"*Arzu ettiğim şey, sevdiğim insanların huzurunu bozmayacak sessiz bir ölümdür.*"

"*Gerçekten önemli olan bir tek felsefe sorunu vardır: İntihar.*"

- Dostum, bunlar çok karamsar düşünceler değil mi? dedi Kerim üzüntü tınısı veren bir tonla. Hayatta aşktan başka eylem vardır; aşk, bütünsel hayat eyleminin ufak önemli parçası sadece. Ölüm, hayat eyleminin yanında sıfırdır. Ölüm negatif, hayat pozitiftir. Sonra felsefenin tek sorunu niçin intihar olsun? Benim bildiğim felsefenin sorunu ölümden çok yaşamla ilgilidir.

Abdi Usta sessizleşti, zamanı geriye alabilse Kerim gibi konuşurdu; ne yazık ki, şu anda hayata değil, ölüme yakındı. Türkan'a duyduğu aşk dahi ölümü unutturamıyordu. Sevgilisine acı vererek gelecek bir ölüm korkusundan kendini sıyıramıyordu. Kendisinden başka hiç kimseye acı vermeyecek bir ölüme razıydı; ama böyle ölüm var mıydı? Ölümün mirası başkasına bırakılmış acıydı. Kerim'e bunları anlatsa dostunu üzmüş olacaktı. Yalancıktan neşeli görünmeye çalışarak,

- Haklısın azizim, dedi onu inandırmak isteyen bir yüz ifadesiyle. Ölüm tellallığından vazgeçmem gerek. Herhalde şu hastalık belası beni olumsuzluğa itiyor. Kendimi yeneceğim, merak etme!

Kerim onun inanmadan konuştuğunu anladı. Böyle durumlarda sözler çaresiz kalıyordu. Hayat aşısı istemeyen adama yaşama sevinci verilemezdi. O, hayatına dağılmış gözlerle bakıyordu, umutsuzluğun pençesine yakalanmıştı, kendisi istemeden oradan kurtulamazdı. Kerim, Camus'un sözlerinin derlenmiş olduğu kitabı aldı, karıştırdı, bir cümle gördü, yüksek sesle okudu:

"*İnandırma olmayan yerde hayat da yoktur.*"

Abdi Usta şu an ikisinin arasında hayat olmadığını biliyordu, onun bunu anlamış olmasına üzüldü. Karşılıklı içtenliğin olmadığı konuşmada samimi dostluk olamazdı. Gerçek kimliğini

kuşanarak içini dökmesi, maskeli sohbeti parçalaması gerekiyordu. İnandırıcı biçimde hayatı doğurabilmek amacıyla,

- Şu sıralar kendimi Türkan'dan uzak tutuyorum, dedi ağlamaya hazır duygularını gizlemeden.

- Yanlış yoldasın dostum, dedi Kerim dostunun ellerinden tutarak. Ona acı vermemek için böyle yapıyorsan, bil ki daha çok acı veriyorsun.

- Azizim, dedi sesine kendine acıma duygusunu katarak. Senden saklayacak değilim, cinsel gücümü yitirdim. Duygularımdan başka ona verecek şeyim yok. Onun gençliği, istekleri karşısında ne kadar acı çektiğimi, ona dert verdiğimi düşünebiliyor musun? Gerçi o her şeye razı, ben razı değilim. Başkasına acı vererek yaşamak dünyanın en iğrenç hayatı değil mi?

Şimdi sarsılma sırası Kerim'e gelmişti. Yüzeysel yorumlar hayatın içeriğini anlatabilir miydi? Karşıdaki insanın yaşam içeriğini kavramadan akıl vermek kolaydı. Empatiye sığınarak kendisini onun yerine koydu, böyle bir durumda kendisi ne yapardı? Yanıt bulamadı, bulamadığı yanıt onu alıp Nuran'a yaşattığı acıya, ölüme kadar götürdü. Hayatın bazı anları çaresizdi. Dostuna yardım edememenin olanaksızlığıyla hüzün gözlerine saldırdı. Saldırıya cevap vermedi; hüzne yenilgisini, saklamaya çalıştığı gözlerinden damlayan acılı su tanecikleriyle gösterdi.

XXXII

Nereye gittiğini bilmediği karanlık yollarda yürüyordu. Kafasındaki umutlu, umutsuz düşünceler çarpışarak ona yol açıyordu. Sancılı yüreğinde iniltili şarkılar söyleyen rüzgâr hafifçe esiyordu. Benliği ikiye bölünmüştü: yarı açık yarı kapalı hava gibi. Bir yanında kendi adına sevinç, sevme umudu vardı; diğer yanında dostu için duyduğu umutsuzluk, çaresizlik, üzüntü. Dostu mutsuzsa, kendisi nasıl mutlu olabilirdi? Onun hayatını tazelemek gerekiyordu, tazelenmeyen hayat şimdiden ölmüş bir hayattı. Peki, nasıl? Bunu bilmiyordu. Abdi Usta'nın içsel dünyasını iyileştirecek, yaşama sevinçsizliğinden sevinci doğuracak merhemi nereden bulacaktı?

Konuşmak, dertleşmek olağan, insani bir ihtiyaçtı. Şu an dertleşmeye olağanüstü bir şekilde ihtiyaç duyuyordu. Kiminle konuşacaktı? Türkan'la konuşmak en iyisiydi; çünkü paylaşılması istenen acı ortaktı. Ortak olmayan kederlerin paylaşımında hep yüzeysellik vardı, ortaklık paylaşımı derinleştiriyor, eşit olarak acıları dağıtıyor, dağıtılan kederin yükü hafifliyordu.

Abdi Usta'nın hastalığı başladığından bu yana Türkan'ı niçin aramadığını, ondan neden kaçtığını düşündü. Evet, ondan kaçıyordu; söyleyecek söz bulamamanın çıkmazıydı bu. Yaptığı doğru muydu? Kendini hain olarak gördü, sorunlardan kaçan korkak gibi davranmıştı. Hatasını düzeltmeye karar verdi, onu arayacaktı. Ellerinin umutsuzluğa, mutsuzluğa değmesinden korkmamalıydı. Sevdiği insanların acısını okşamak istemeyen el dostluk eli olamazdı.

Gecenin bu ilerlemiş saatinde caddelerde neyi arıyordu? Düşüncelerinden bir anda koptu, Sevda'nın evine yakın bir yoldan geçtiğini fark etti. Sevda'yı arasa mıydı? Sevda'nın aklına yanlış bir düşünce gelir miydi? Konuşmak gereksinimine çare bulmaya çalışırken, onun hayal dünyasını istemeden kuvvetlendirir miydi? Onda boş umutlar yaratır mıydı? Sevda aşkla meşguldü, Kerim'in konusu değişikti; Abdi Usta'nın umutsuzluğunu onunla paylaşamazdı. Ayrıca Abdi Usta hastalığını diğer insanlara yanlış görüntü vererek, önemsizleştirerek anlatmış, umutlu bir tablo sunmuştu. Gerçeği bilen sadece Türkan'dı. Kendisini ikna etmek amacıyla saydığı tüm gerekçelere karşın yine Sevda'yı aradı.

Sevda, Kerim'in sesini duyduğunda kalbi dans etmeye başladı, aşkın hayali gerçek haline geldi. Kerim bu tehlikeyi düşünmüştü; ancak sevinçten ellerini çırpan Sevda'nın o halini görseydi kesinlikle onu aramaz, onun evine adımını atmazdı.

Sevda evin dağınıklığını umursamadan kendi dağınıklığını giderme telaşına düştü, kısacık zaman aralığında duşunu aldı, makyajını yaptı, zarif elbisesini giyindi. Bu işleri yaparken kullandığı hız rekorlar kitabına girerdi. Sevda hızına kendiyle konuşmasını da katmıştı: "Seviyor, seviyor" naraları, haykırışları, hızıyla rekabet ediyordu.

Kerim karşısında dağınık bir evde sevgilisini bekleyen hoş bir kadın buldu. Sevda'nın umutlarını yüreklendirdiğini, kendi konuşma arzusuna onu feda ettiğini çok geçmeden anladı. Kendisine insan olarak olumsuz oy verdi; olan olmuştu, bencilliğine yenilmişti. Sevda'nın içten, sevecen, samimi, mutlu havasının dışında dikkatini çeken şey, neredeyse odanın her tarafına dağılmış felsefe kitapları oldu. Onun felsefeyi uğraş edinmesinden gizli bir heyecan duydu. Sevda öğrencileşmişti, felsefe çalışıyordu, umut vardı bu kızda. Sevda sevgilisine sorar gibi gülümsemesini yüzüne yayarak,

- Aç mısın? dedi.

Onun soruş tarzı bir sevgiliyi doyurmaya yeterdi. Oysa Kerim sohbete, dertleşmeye açtı.

- Yok tokum, dedi. Sağ ol.

Kerim öyle konuşmalıydı ki, hiçbir yeri kırıp dökmesin, sahte umutlar uyandırmasın, onu incitmesin. İpin hangi ucundan tutmalı diye düşünürken, Sevda ipin bir ucunu tuttu,

- Şekerim, dedi. Şu felsefe okumak işi beni sardı. Hayatla, aşkla ilgili sorularıma yanıtlar buluyorum artık. Kendi isteklerimi gerçekleştirmenin yolunu gösteriyorlar. İnsanın her şeyin yanıtını alabileceği arkadaşları olması ne güzel!

Sevda'nın sesi rahattı, farkında olmadan felsefi terapinin egemenliğine girmişti ve tedavi başarılıydı. Kerim, Sevda gibi kolayca ikna olamadığına hayıflandı içinden. Belki tedavisini olumsuzlaştıran, zaman zaman çelişkiye götüren şey ondaki inanma güçlüğüydü. İnanmak hedefe yönelen yolun yarısını atlamak demekti. Kerim ise her sıçrayışta yolun bir ilerisine bir gerisine düşüyordu; Sevda koşarken, o tökezliyordu. Sevda'dan umut beklercesine,

- Camus, felsefede önemsenmesi gereken tek sorun olarak intiharı görüyormuş, dedi. Felsefi olarak intihar sorununa nasıl bakıyorsun?

- Karamsar filozoflardan kaçıyorum, dedi Sevda eliyle kaçış hareketi yaparken gülümseyerek. Yaşamı intiharla yok etmek insanın kendi hayatına yaptığı kötülüktür, hayatın yanında durmak gerekirken ölümü yüceltmektir. Biliyorsun, hayatı severim.

- Peki, insanın yürüyeceği bütün hayat yolları bombardıman edilmişse intihar çıkar yol olamaz mı? Başkasına acı vermemek için insan intihar edemez mi?

- Şekerim, dedi. Yaşamın patika yolları da vardır. O yollar hiçbir zaman tükenmez, gerekirse oradan yürürsün.

- İntiharın nedeni nedir sence? dedi öğrenme isteğini gizlemeyerek.

- Korku! Yaşamla kavganın bittiğini, ölümün geri dönmemecesine kazandığını kabul etme korkusu. Yaşama karşı direncini yitirmiş insanın korkusu. İnsanın kanını donduran bu dehşet korkusunu ortadan kaldırmak, korkuyu yenmek için yapılan eylemdir intihar. Evet, korku böylece yok edilir; ama bir daha yaşanamayacak hayat pahasına.

- Bildiğim kadarıyla ünlü yazar Ernest Hemingway intihar etmişti, dedi Kerim. Bu nedenle mi?

- Evet, dedi Sevda ciddi bir yüz takınarak. Yaşama korkusunun kaynağı değişik olabilir; ancak özleri aynıdır. Hemingway paranoid, kuşkucu korkunun esiri olmuştu; kendisini gizli servislerin, FBI örgütünün öldüreceğini sanıyor, onlarla savaşmaya gücünün yetmeyeceğini düşünüyordu. Bu da hayattan duyulan bir korku değil mi? Onun şu sözünü bir yerde okumuştum:

"*Yaşamak, ölmekten hem daha zor, hem de daha karmaşık.*"

- Genel olarak doğru söylüyorsun, dedi Kerim. Ama istisnalar olamaz mı? Sözgelimi, senin yaşamanın birçok insanın ölümüne neden olacağı bir durum olamaz mı? İnsan teslim olmak yerine ölümü kabul edemez mi? Bitkisel hayata girmiş bir hasta daha fazla acı çekmemek için intiharı isteyemez mi? Almanya'da, Hitler döneminde birçok Yahudi diri diri fırında yanmak yerine intihar ettiler; daha acısız bir ölümü istediler. Onlar doğru yolu seçmediler mi?

Sevda'ya bir an Kerim intihar etmek istiyor gibi geldi; gözleri duygulandı, gözbebekleri sonbaharın hüznünü kapmış gibi sarardı. Kerim onun duygusunu anında anladı. Sakinleştirici sözler söylemek zorunluluğunu hissederek,

- Yoo, düşündüğün gibi değil, dedi. Ne intihar etmeyi düşünüyorum, ne savunuyorum. Sadece intihar etme hakkına saygı gösterelim, onları yargılamayalım, diyorum. Bir hakkı savunmakla, hakkın kullanıldığı özel durumu aynılaştırmak, eşitlemek doğru değil. Birisinin özelinde yanlış olan ötekinin özelinde doğru olabilir.

Sevda'nın içi biraz rahatladı, ona daha çok sokulmak istedi. Kerim yarın pişman olacağı şeyi yapmak istemiyordu, önce onu umutlandırıp sonra yıkamazdı. Cinsellikle namusu eşitleyenlerden değildi; ama gelecekteki sevda umuduyla Sevda'yı kandıramazdı. Sevda onun çekingen, uzaklaşmak isteyen halinden gerekli sonucu çıkardı, onu zorlamadı. Yüreğine sessizce dedi ki:

"Sevişmenin zamanı var, sevenler beklemesini bilenlerdir. Bekle!"

Ayağa kalktı, masanın üzerinde olan Platon'un kitabını aldı, Kerim'in gözlerinin içine gülümsemeyle bakarak okudu:

- ”*Aşk sevenin içindedir, sevilenin değil.*”
Kerim’in ellerinden tuttu,
- Korkma, dedi. Cervantes’in yazdığı şu sözlere inananlardanım:
”*Korkunun kocaman gözleri vardır. Korku ve aşk aynı kaptan yiyemezler.*”

XXXIII

Can dostum,

Sana Hasret'ten bahsetmiş miydim? Üniversitede felsefe öğrencisi. Dün öğlen beni zorla okuduğu fakülteye götürdü, yemek ısmarladı. Yıllar var hiçbir fakülteye ayağımı basmamıştım. Bu yerlerin kendine has bir kokusu var, bizim zamanımızda duyduğum kokuyu duydum. Kantindeki öğrenci gurupları, etkinlik afişleri, forum yapılan alanlar, yemekhane… Sen ve Nuran aklıma geldiniz, ikinizi sevgiyle andım.

Bizim hukuk fakültesinin arkasında iki tarafında ağaçlar dizili ıssız bir yol vardı, Nuran'la el ele yürürdük. O ıssız yol ikimizin kaçamak yaptığı yerdi, hatırlıyor musun bizi orada yakalardın. Ne tesadüf, buna benzer bir yolda Hasret'le yürüdük.

Nostaljiyi bir kenara koyalım. Şu aralar kendimi iyi hissediyorum, ancak huzurumu bulanık hale getiren nokta, Abdi Usta'nın depresif, melankolik, mutsuz durumu. Kendimi biraz kurtarmışken onun hayatın anlamsızlığına kapılması canımı sıkıyor, ona yardım etmenin yolunu bulamıyorum. Türkan da mutsuz, onunla henüz konuşamadım.

Sevda başka güzel bir dert. Tek taraflı aşkın bütün sıkıntılarını yaşıyor kızcağız. İçimde en ufak kuşku duymaksızın onu seviyorum; âşık olarak değil, dost, insan olarak. Ona bunu anlatmak zor. Kendi geçmiş deneyimimden biliyorum, tek taraflı aşkın yüceltilmesi havasına girmişsen sevdiğinin her eyleminden kendine doğru sonuç çıkarıyorsun, kendini ikna ediyorsun. Sevda tam bu durumda. Sana ne yapabilirim? diye sormuyorum. Senin siyasette kullandığımız doğru cümleyi hatırlatacağını biliyorum:

"*Açıklık kendi açtığı yarayı iyileştiren keskin kılıçtır.*"

Açıklık kılıcını batırıp yarayı açmaktan kaçıyorum. Bazen düşünüyorum, neşteri vurayım, yara önce kanasın, sonra nasıl olsa iyileşecek. Neşteri vurma süresini uzatmak ona yaptığım kötülük aslında. Ona gelecekte daha büyük acı vereceğime şimdi acı versem iyilik yapmış olacağım. Karar beni bekliyor.

* * *

Kafamda acılar ile sevinçler saklambaç oynarken felsefe uğraşımı devam ettiriyorum. Roma felsefesini karıştırmaya başladım. Karşıma çıkan ilk tanınmış isim Cicero oldu. Mutluluğa ulaşmayı felsefeye bağlıyor Cicero. Felsefe mutluluğa erişmek için araç oluyor. Ayrıca felsefeyi mutsuzluğa karşı teselli aracı olarak görüyor. Mutluluğun dayanağını ise erdemde buluyor, Yunan antikçağ filozofları gibi! Erdemli, faziletli, dürüst, namuslu, ahlaklı davranırsan mutlu olursun, diyor.

Mutsuzluğun egemen olduğu dünyaya bakıyorum. Cicero'nun mutluluk yolu önerisi hiçbir işe yaramıyor. Bu dünyanın en namuslu, dürüst insanları en çok mutsuz olanlar. Cicero'nun yolu bir yere gitmez diyorum kendime.

Cicero, ölüm korkusunun mutluluğu engellediğini haklı olarak düşünüyor. Yaşlılıkta yaşanan ölüm korkusunu yenmek amacıyla *Yaşlılık* adlı bir kitap yazıyor. Verdiği mesaj kendi sözleriyle şu:

"*Onca yıl yaşayıp da ölümün küçümsenmesi gerektiğini anlamayan yaşlılara yazık olsun.*"

Dostluk isimli bir kitap daha yazıyor, bu kitap dostluğu övüyor. Şu görüş bugüne uyuyor:

"*Alınabilecek olan şeyler kim güçlüyse onun malıdır. Dostluk ise sadece dostun malıdır.*"

Cicero'nun beğenmediğim en önemli tarafı, yoksul bir aileden gelmiş olmasına rağmen yoksul olmayanların tarafını tutması. Tarihinin ne büyük ironisidir ki, Cicero mutluluğa layık gördüğü yönetici kesim tarafından kafası kılıçla kesilerek öldürülüyor.

* * *

Roma felsefesinde gözüme çarpan üç filozof daha var: Seneca, Epiktetos ve Marcus Aurelius. Üçü de Stoa felsefesini savunuyor, dine dayanıyor. Stoa felsefesinde mutluluk, bu dünyadaki her şeye katlanmaktan ibaret. Hastalandığında, aşağılandığında, hor görüldüğünde, tehlikede olduğunda, haksızlığa uğradığında, şikâyet etmezsen mutlu olursun. Stoa felsefesinin mutluluk teorisinin özeti: ”Katlan! Mahrum ol! Mutlu ol!” Onlar da erdemli, ahlaklı davranmakla insanın mutlu olacağına inanıyor. İnsan doğaya uygun olarak yaşar ve aklını kullanarak ahlaklı olursa mutlu olur, diyorlar. Ahlaklı olmak, hazlardan, zevklerden uzak durmak anlamına geliyor bu filozofların görüşlerinde. Romalı Stoacı filozoflar yaşamı ve ölümü aynı değersizliğe layık görüyorlar; ne ölüme, ne yaşama aldırış ediyorlar. Evet, ölümü hiçleştiriyorlar; ama hayatın değerini Epikuros gibi yücelterek değil. Yanlış olan da bu değil mi?

* * *

Seneca yaşadığı düş kırıklıkları karşısında mutsuz olmamasını Stoa felsefesine borçlu olduğunu söylüyor. Onun önerisi şu: Her türlü düş kırıklığına daha önceden kendini hazırlarsan mutsuz olmazsın. Sözgelimi, her an ihanete uğrayabileceğini baştan kabul edersen ihanete uğradığında mutsuz olmazsın. Ya da aşkın biteceğini baştan kabul edersen, aşk bittiğinde acı çekmezsin. Seneca’nın felsefi tesellisinin anahtarı şu sözlerinde:

”*Bütün kaygılardan kurtulmak istiyorsan, korktuğun şeyin başına geldiğini düşün.*”

Stoa felsefesi mutluluk için dış koşulların uygun olmasına önem vermiyor. İnsan sadece aklıyla mutlu olabilir mi? Seneca, Lucilius’a yazdığı bir mektupta şöyle diyor:

”*Gerçek iyiler aklın verdikleridir. Çünkü onlar, sağlam ve süreklidir. Mutluluk budur Lucilius.*”

Seneca, Roma imparatoru Neron’a 5 yıl öğretmenlik yapıyor; ona Stoa felsefesini öğretiyor. Neron yirmi sekiz yaşına geldiğinde, Seneca’ya öğrencilik borcunu onun intihar etmesini isteyerek ödüyor. Seneca’nın karısı Polina onunla birlikte ölmek amacıyla bileklerini kesmek için kocasından izin istiyor. İşte Seneca’nın yanıtı:

”*Bu isteğini çok görmeyeceğim; çünkü bu güzel bir örnek.*”

Neyse ki Neron, Polina’nın intiharını engelliyor; ama Seneca’yı intihara zorluyor. O da Stoacı felsefesine sığınarak ölümü gerçekleştiriyor. Şüphesiz burada Seneca’ya güç veren şey kendi felsefesinin dayandığı dini duygular oluyor. Seneca, ”ruhun ölümsüzlüğüne” inanıyor çünkü.

* * *

Epiktetos köleliğini felsefesi sayesinde içine sindirmiş bir filozof. Köle olmasına karşın köleci Roma düzenine radikal olarak karşı çıkmıyor, halinden memnun. O da kaderci. Epiktetos bu haliyle mutlu olabiliyor ve insanlara yaşadıkları hayatın dışında başka bir hayat istememelerini, böylece mutlu olacaklarını öğütlüyor. *Düşünceler ve Sohbetler* isimli yapıtında diyor ki:

”*Hayatında olup biten şeylerin dilediğin şekilde olmasını isteme. Nasıl oluyorlarsa, öyle olmalarını iste. Böylece her zaman mesut olursun.*”

”*Benim için mutluluk müjdecisi olmayan hiçbir şey yoktur. Zira ne olursa olsun ondan mutluluk çıkarabilmek benim elimdedir.*”

”*Mutluluk, elde etmekte ve zevk duymakta değil, fakat arzu etmemektedir.*”

* * *

Marcus Aurelius hem filozof, hem imparator. Epiktetos ile konumları arasında uçurum var; ama her ikisi de aynı felsefeyi savunuyor. Ne kadar ilginç! Marcus Aurelius olayları dine dayanarak açıklıyor, dolayısıyla mutluluk da kaderin ellerinde. Ölüme ve hayata eşit uzaklıktan bakıyor; ikisinin yerinin aynı olduğunu düşünüyor. Onun şöyle bir benzetmesi var: Tıpkı bir bağ kütüğü gibi yemiş vermek için yaşarız, dünyadaki yerimizi doldurmak için yaşarız. Onun bu bakış açısında insan eşyalaşıyor, görev gibi yaşıyor. Ne yaşam, ne ölüm çok önemli değilse, mutluluk niçin çok önemli olsun? Marcus Aurelius için mutluluk, insanın içe kapanmasıyla özdeş. Eğer insan inzivaya çekilirse, aklına güvenirse mutlu olur, diyor. *Kendime Düşünceler* isimli kitabında şöyle yazıyor:

”*Kendi içine çekil. Aklın kendine yeterlidir. Doğru biçimde davranırsan aklın da mutlu olur.*”

Görüldüğü gibi dostum, Stoacı filozofların mutluluk felsefesi, mutsuzluğu mutluluk olarak kabul etmek üzerine kuruluyor. Eğer insanlık bu felsefeyi onaylarsa mutsuzluk kelimesi dünyadan silinir; ancak mutsuzluk bir gerçek olarak yaşamaya devam eder gibi geliyor bana. O nedenle bu felsefeden uzak kalmaya karar verdiğimi söyleyebilirim, felsefi terapimin içine onları sokmayacağım.

Hayatın sallantılı kayığında ayakta durmaya çalışan dostun,
Kerim

XXXIV

Havada zehirleyici bir sessizlik vardı. Yaz elveda demiş, zaman sonbahar mevsimine demir atmıştı. Sararmış yapraklar mevsimin hüznüne katılarak oraya buraya uçuşup duruyorlar, yokoluş felaketinin kıyısında dans ettiklerini bilmiyorlardı. Ayaklar altında ezilip toprağa karışacaklardı. Yazın sıcağıyla kavrulmuş toprak serinlemiş, sonbahar yapraklarını bünyesine almaya hazırlanmıştı.

Gündüz geceye dönüşerek paramparça dağılırken, yüreklerinde paylaşılmak isteyen acıyı taşıyan iki kederli insan yaşlanmış ağaçların altında yürüyerek yaprakları öldürüyorlardı. Yürekleri acıyla harlanmıştı, tandır sıcağı nasılsa öyleydi, söndürülmeyi bekliyordu. Hadım edilmiş yürekten umut doğar mıydı? Umudu doğurmaya çalışıyorlardı. Bedbaht olmuş bir kadının sesiyle Türkan,

- Artık Abdi Usta beni sevmiyor, dedi. Beni yanında istemiyor.

Kerim bu sözlerin gerçeği yansıtmadığını, Türkan'ın teselli aramak amacıyla konuştuğunu biliyordu. İnsanlar inanmadıkları şeyleri inanıyor gibi söylediklerinde inandırılmaya ihtiyaç duyarlardı. Onun duymak istediği cümleyi söyledi Kerim:

- Hayır, o seni kendi canından çok seviyor, onun yürek yamaçlarından sana doğru akan sevgiden kuşku etme.

- Peki, benden niye kaçıyor? Niye eskiden sevgiyle konuşan dudakları şimdi susuyor? Hani biz ikimizin her şeyi, acının, sevincin ortağıydık?

- Kendi dertleriyle seni hırpalamak istemiyor. Bazı insanlar vardır, sevdiklerine çile yüklemek istemezler. O, onlardan.

- Acılar, kederler, hüzünler paylaşılarak azalmaz mı? dedi Türkan acısını duyurmak isteyen duyguyla.

- Evet ama, acıyı taşımayana yük vermektir bu. Sen sevginden dolayı yükü istiyorsun, onun gönlü bunu kaldırmıyor. Seven, sevilene acı vermek istemez. Biz olağan insanlar acılarımızı bölüp dağıtarak hafiflemek isteriz; o ise ağırlaşmak istiyor.

Türkan inanmayarak söylediği şeylere tamamen ikna oldu, sevildiğinin kendine kanıtlanması kalbindeki acıyı sakinleştirdi, kamburlaşmış sevinci azıcık dikildi. Abdi'nin kahrını gizlemek için saklandığını daha çok bilincine çıkardı. İçinde sevgilisine kadar uzayan ulu bir çınar olma isteği yeşerdi, onu şu an denizin köpükleri kucakladığı gibi kucaklamak, öpmek istiyordu.

Kerim kendi yalnızlığını, çaresizliğini çoktan unutmuştu. Dostlarının yüreklerine ortak olmak, gizlenmiş acıları bulup çıkarmak bir işe yaramanın sevincini veriyordu. Acılarını dostlarıyla paylaşma yanlısıydı. Abdi Usta'yı anlıyordu. O, gelecekteki onarılmaz acıları düşünerek böyle davranıyordu, belki de Türkan'ı kendinden soğutarak onun acılara hiç bulaşmamasını, tamamen kurtulmasını istiyordu. Abdi Usta'nın göremediği nokta bunun imkânsızlığıydı; ne yaparsa yapsın Türkan'ın kederler içinde yuvarlanmasını, gözyaşı damlalarından ırmaklar oluşturmasını engelleyemezdi. Seven, sevilenin acısına kayıtsız kalamazdı.

Türkan gecenin siyahlaştırdığı yolda adımlarını atarken sevgilisiyle yaşadığı güzel günleri hafızasında teker teker gözden geçiriyordu. Yelpaze gibi açılmış günlerden en sevinçlilerini seçip acısının üzerine örtüyordu. Harman yerlerinde savrulan otlar gibiydi günler, anılar. Kendi coğrafyasında bir oraya bir buraya uçan göçmen kuşlar gibiydi hayat. Türkan'ın hayat kuşunun uçurucusu Abdi Usta'ydı.

Kerim de Abdi Usta'yı düşünüyordu: Tanışmalarını, dostluklarının başlangıcını, onun çocuksu hallerini, gülüşlerini, Necati'ye takılmalarını, hayatı önemseyişini. Şimdi ise onun hiçbir şeyi önemsemeyişini. İnsan hayatı nokta gibiydi. Noktanın bir yanında eksiler, kederler,

üzüntüler duruyordu; diğer yanında artılar, hoş anlar, sevinçler, aşklar. Abdi Usta noktanın eksi tarafına geçmişti, oradan dönebilecek miydi? Kerim'in düşüncelerini, duygularını Türkan'ın sesi bozdu,

- Onun hayatından endişeliyim, dedi endişesini gerçekten belli eden bir haykırışla.

- Korkacak durum yok, hastalığın çaresi var, tedavi oluyor, iyileşecek.

- Hayır, biliyorum, dedi. Hastalığı tehlikeli değil, fakat onun beyni tehlikede.

- Anlamadım, ne demek istiyorsun? dedi Kerim şimdi gerçekten endişelenerek.

- Bak, Abdi Usta'nın masasının üzerinde Tolstoy'dan yapılmış alıntıların yazıldığı şu kâğıdı buldum.

Kerim heyecanlanarak kâğıdı aldı, Abdi Usta'nın el yazısını hemen tanıdı ve içinden okumaya başladı:

"*Yaşamım birdenbire durdu… içimde gerçek bir yaşam yoktu… Bir peri gelse ve her istediğimi yapacağını söylese, ne isteyeceğimi bilmiyordum. Gerçekten hiçbir isteğim yoktu… Yaşamın benim için bir anlamı yoktu… Gerçeği öğrenmeyi bile arzulamıyordum, çünkü onun neden ibaret olduğunu bildiğimi sanıyordum. Gerçek şuydu: 'yaşam anlamsız bir şeydir'…*"

"*Yatağa uzanır uzanmaz, bir korku düştü içime, bir dehşet duygusuna kapıldım… bir çeşit bulantıyla karışık bir sıkıntıydı bu… insanın içini yakan ve kanını donduran bir korku…*"

"*İntihar etme fikri aklıma, daha önce yaşamımı daha iyileştirmeyi düşünmem kadar doğal olarak geldi… Evdeki ipleri saklamıştım, çalışma odamda kendimi asma fikrine kapılmaktan korkuyordum… Karanlığın dehşeti dayanılamayacak kadar büyüktü ve ben kendimi bu dehşetten bir ip veya tüfekle kurtarmak istiyordum.*"

Kerim yazılanları tekrar tekrar okudu, her okuyuşunda içinde dostu için duyduğu korku dehşetleşti. Tedavisi mümkün olan hastalıktan dolayı insan intihar eder miydi? Abdi Usta hayattan bu kadar kopmuş olamazdı. Hem kendini, hem Türkan'ı inandırmak istercesine,

- Bunlar tesadüfen yazılmış şeyler olmalı, dedi. Biliyorsun, o, yazarların hayatlarını öğrenmeye ilgi duyar, belli ki öyle bir şey.

- Sanmıyorum, o kadar yazarın hayatı varken niçin intiharı düşünen bir yazarın hayatı?

- Rastlantı bence. Sonra, Tolstoy intiharı düşündü, ancak intihar etmedi.

- Düşünmesi hayatı zehir etmeye yetmez mi? dedi Türkan direterek.

Kerim'in içine giderilmez bir kuşku düştü. Sanki şu an Abdi Usta intihar etmeye hazırlanıyordu, bıçağı boğazına dayamıştı, yetişmesi gerekiyordu. Türkan'a kendisinin hissettiği korkuyu hissettirmemeye dikkat ederek,

- Böylesi saçma düşüncelerle kendimizi korkutmayalım, dedi. İnsan bir kez korkunun eline düştü mü kuşkuculuktan kurtulmaz.

Türkan şimdi gerçekten inandırılmak istiyordu. Kendisi inanmayan bir insan karşıdakini inandıramazdı. Kerim'in bu durumda olduğunu anladı. Şimdi ikisi de benliklerinde aynı korkuyu taşıyorlardı. Karanlık gecenin içine ölüm düşmüştü. Gecenin tenine şu an ölebilecek bir sevgilinin, dostun vereceği acının gözyaşları damlayabilirdi; ikisi de direndi, gözyaşlarına izin vermediler.

Sakin bir deniz gibi görünmeye çalışarak Türkan'ın yanından ayrılan Kerim, Abdi Usta'nın evine hemen gitmeye çoktan karar vermişti. Önce biraz yürüdü, sonra yürümekten vazgeçti, taksiye atladı, zamanın hızıyla yarışarak sevgili dostunun kapısını çaldı. Kapı açılmadı. İçindeki korku bir anda gerçekliğe dönüştü, barbarca kapıyı yumruklamaya başladı. Kapı ansızın açıldığında Kerim'in dostu için yaşadığı ölüm korkusu yüzünden okunuyordu. Abdi Usta, Kerim'in korkunç bir şey yaşadığını anladı; fakat dostunun ölebileceğini düşünen adamın ölüm korkusunu yaşadığını anlayamadı. Kerim ona ölümü kovmak isteyen bir güçle sarıldı. Abdi Usta şaşkın bir suratla,

- Azizim, ne oldu? dedi.

Kerim korkusunu derinlere gömerek,

- Seni merak ettim, dedi hırıltılı, kaygılı bir sesle.

- Azizim, merak edecek ne var? Uyuyordum.

Kerim kendi telaşından utandı, durduğu yerde onu rahatsız etmiş, dostunu uykusundan uyandırmıştı. Madem buraya kadar gelmiş, korkusunu yenememişti, korkuyla yaşamamak için açıkça konuşmalıydı. Sesine normal bir hava vererek,

- Dostum, dedi sorgulayıcı olmayan gözlerle bakarak. Birkaç gün önce Stoa felsefesini savunan Romalı filozofları okumuştum. Onlar, ”alınyazısı” insana katlanamayacağı bir durum yaratırsa, insanın intihar etmesini doğal görüyorlar. Senin bu konudaki görüşün ne?

Abdi Usta şimdi Kerim’in yaşadığı korkunç duyguyu hissetti. Birisinin kendisi için endişelenmesi ona hüzünlü bir sevinç verdi. Bir hayatın diğer hayatı önemsemesi sevginin en büyük kanıtı değil miydi? Şimdi dostunu sakinleştirmeliydi. Onun korkusunu odayı çınlatan kahkahasıyla giderdi. Katıla katıla gülüyordu. İçten mi gülüyordu?

- Azizim, yüzüme bak! dedi tedirginliği yok eden kararlılıkla. Deli miyim? Çaresi olan bir hastalık nedeniyle mi intihar edeceğim? Hayat ne kadar kötü olursa olsun onu seviyorum, o beni bırakmadan onu bırakmam. Sonra benim ”alınyazısı, kader” gibi şeylere inanmadığımı bilmiyor musun?

Kerim onun gözlerine baktı, yalanın zerresi yoktu, inandırıcıydı gözleri. İçsel dünyası bir çırpıda aydınlandı, karamsar düşünceler yok olup gitti, neşe akarsulaştı. Hayat hazcı bir adam gibi zevkle dilini şapırdattı, ikisi de sesi duydular.

XXXV

Çatının tenekelerine vuran yağmurun çın çın öten sesiyle uyandı Kerim. Sonbaharın uğultulu rüzgârı şakıyarak dönüyordu dışarıda. Ağaç dallarının direnen sesi uzaktan ağıt gibi geliyordu. Karamsarlık havanın içine sinmişti. İnsanın içini burkan mezar havasına rağmen onun kalbi bu sabah pırıl pırıldı, göğsünde çarpan sevinç seslerini duyuyordu, yankı yüklü acılar bilinmez yerlere gizlenmişti, umutsuzluktan, hüzünden eser yoktu. Mutlu, keyifli gün yüreğinde cıvıldıyordu. Beynindeki apaydınlık gökyüzünün, içindeki ferahlığın nedenlerini düşündü. Buldu: Son günlerde Abdi Usta hayattan pozitif elektrik alıyor, hayat sevincini ortaklaşa paylaşıyorlardı.

Yaşama sevincinin varlığını kontrol etmek için hemen Abdi Usta'ya telefon etti, neşeli bir sesle karşılaştı: Dostu espriler yapıyor, meşhur kahkahasını konuşmanın içine sıkıştırıyordu. Onun hayata yeniden döndüğünün işaretleriydi bunlar. Kerim'in psikolojik dünyası dostunun hayata anlam veren havasıyla bir başka güzel oldu, coşkulu gülümsemesi bütün yüzüne yayıldı. Ona kahvaltıya geleceğini söyledi. Telefonu kapattıktan sonra acele etmeden en çok sevdiği elbiselerini buldu, giyindi, yola düştü. İnsanı yaşama çağıran bir türküyü bildiği kadarıyla söyleyerek yürüdü, yürüdü. Berbat sesi kulağına o kadar hoş geliyordu ki, yarım saatlik yolun hemen bitmesine şaşırdı. Dostu onu içten, samimi gülümsemesiyle karşıladı. Birlikte kahvaltı yaparken Abdi Usta hayatın zevkli yanlarından, Türkan'a duyduğu aşktan, tedavinin başarılı gittiğinden bahsetti; ama iyice zayıflamış bedeni onun gür, neşeli sesiyle çelişki halindeydi. Kerim onun bedenine değil, sesine bakıyor, o ses onu mutlu ediyordu. Yaşam Abdi Usta'yı yeniden kazanmış, kollarına almıştı.

Kerim ufak çantasını açtı, masanın üzerine bir miktar para koydu. Abdi Usta şakacı bir tutumla parayı almak istemedi. Kerim'in sert davranışı karşısında geri adım atmak zorunda kaldı, parayı aldı. Abdi Usta kazandıkları paranın üçte ikisinin kendi cebine girdiğini hiçbir zaman bilmedi. Kerim tarifsiz bir sevinç içinde dostundan ayrıldı.

Kitabevinin kapısının önüne geldiğinde bekleyen Hasret'i gördü. Hemen hemen her gün Kerim onunla karşılaşıyor, hayatı içeren her konuda sohbet ediyordu. Onun gelmediği günlerde merakla telefona sarılıyor, hiç olmazsa sesini duyuyor, yalnızlığını gideriyordu. Birbirlerine alışmışlardı. Hasret'in öğrenci gibi davranması, öğrenme tutkusu Kerim'i memnun kılıyordu.

Sevda ikisi arasındaki samimi tartışmanın tam ortasına düştü, kendisiyle böyle ateşli konuşulmadığının üzüntüsünü anında hissetti. Rekabetçi duyguları ayaklandı, Hasret'i düşmanı gibi gördü. Kerim olayı fark etti, havanın ısısını almak amacıyla cebinden bir kâğıt parçası çıkardı, Sevda'ya uzattı.

- Oku bakalım, ne diyorsun bu görüşe? dedi yumuşak, sevecen bir sesle.

Sevda yüksek sesle okumaya başladı:

"*Körlere, topallara acıyorsun da kötülere neden acımıyorsun? Onlar kendi istekleri dışında kötüdürler, tıpkı körler ve topallar gibi.*"

- Bu sözler kimin, dedi Sevda kendisine önem verildiği duygusundan memnun olduğunu göstererek.

- Epiktetos adlı Romalı bir filozofun, dedi Kerim.

Araya heyecanla konuşan Hasret girdi, kararlı, kendinden emin bir el hareketiyle,

- Bence bu düşünce doğru değil! dedi.

- Filozof doğru söylemiş, insan kötülüğü isteyerek yapmaz, dedi Sevda.

Taraf tutmamaya çalışan Kerim ortalığı alevlendirmek hedefiyle birkaç soru daha sordu:

- İnsanlar kötü, ya da iyi olarak mı doğarlar? Onların kötü veya iyi olacakları önceden kararlaştırılmış mıdır? Eğer bu sorulara olumlu yanıt verirsek insanların istekleri dışında kötü olduklarını kabul etmemiz gerekmez mi?

Sevda sorunun yanıtını bilen bir öğrenci gibi atıldı,

- Evet, dedi. İnsanların alınyazısında kötü olacakları yazılıysa, kötülüğü insan isteyerek yapmaz; alınyazısı kötülüğü yaptırır.

Hasret onun yüzüne acınacak bir insan gibi baktı. Küçük görme duygusuyla harmanlanmış acıma duygusunu söze çevirdi,

- Peki, insanın iradesi yok mu? dedi kızgınlığını belli ederek. Biz eylemlerimizde iyi veya kötüyü ayırarak tercih etmiyor muyuz? Tercihin olduğu her yerde düşünüp taşınma, seçme vardır. Kötüyü tercih eden, seçen, isteyerek kötülük yapar.

Kerim ağzını açmaya fırsat bulamadan Necati elindeki siyah çantasıyla birlikte kitabevinin kapısında göründü. Hastanın ayağına doktor gelmişti. Kerim zaman kaybetmeden tartışmayı özetledi ve ona görüşünü sordu. Necati tek söz etmeden çantasını açtı, kâğıtlarını karıştırdı, bir tanesini aldı, Hasret'e uzattı. Hasret tane tane okumaya başladı:

"*İstenen, amaç olduğuna göre; enine boyuna düşünülen ve tercih edilenler ise amaca götürenler olduğuna göre, bunlarla ilgili eylemler tercihe bağlı ve isteyerek yapılan eylemler olsa gerek.*" (Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*)

Hasret, Aristoteles'in sözlerini okumayı bitirir bitirmez kendi sözleriyle devam etti,

- İşte tam benim düşündüğüm gibi, dedi haklı çıktığını düşünmenin mağrur tavrıyla. Tercih ederek yapılan kötülük isteyerek yapılmış kötülüktür, kötülük yapan kendi isteğiyle kötüdür.

Kerim, Hasret'in sözü bittikten sonra sakince, Sevda'yı üzmemeye dikkat eden hoşgörülü bir havayla,

- Hasret'in görüşüne katılıyorum, dedi.

Yalnızca Sevda'nın hissettiği bir patlama oldu kitabevinde. Parçalanan onun yüreğiydi. Sevda mahzunlaştı, sevgilisi olarak gördüğü adamdan bir düşünceyle bile olsa ayrı düşmeye üzüldü. Hasret'in, Kerim'le ortak düşünmesine içinden sinirlendi; ancak Kerim'e kızamadı. Aşk her zaman kızgınlığı yeniciydi. Sevgilisinin düşünsel zaferini kendi yenilmişliğine karşın onun üstünlüğünün ve ondan öğrenmesi gerektiğinin kanıtı olarak gördü. Kerim'e sevgi dolu gözlerle baktı. Birden içine huzur güneşi doğdu. Sevindi, sevgilisi haklı olmalıydı, onunla duyduğu gurur, üzüntüsünü şal gibi kapladı, örttü.

XXXVI

Mor giysileriyle terbiyeli bir kadına benziyordu deniz. Mavisini saklamıştı, utangaç yüzüyle ufka kadar uzanıyor, rengiyle ıstıraplı hayatı anlatmak istiyordu sanki. Denizin üzerine mevsimin hüznü çullanmıştı. Uzaklardan yosun kokusu geliyordu. Gözleriyle denizi izleyen Kerim, düşünceleriyle beyninin izbe sokaklarında kendine yol arıyordu. Sıkıntı yüreğinde volta atıyordu. Şu an hayata duyduğu iyimserliği ile sıkıntısı uyuşmuyordu. Görünürdeki her şey iyi gidiyordu: Felsefi terapisinden hoşnuttu, Abdi Usta sağlığına kavuşuyordu, ekonomik sorunu yoktu. İçsel dünyasında duyduğu sıkıntıyı atabilirse rahatlayacaktı. Neydi sıkıntısı?

Hayatı hilesiz yaşamak zordu. Şimdi hilesiz yaşamdan bir parçayı Sevda'ya göstermek zorundaydı. Onu üzmek istemiyordu, insan dostunu üzmek ister miydi? Onun hayata aşkla bakan gözünü oymayı acıtmadan nasıl becerecekti? Çare yoktu, ameliyatı yapmak zorundaydı. Hayat operatörü gibi önce kesme, sonra dikme işini kafasında planlarken Sevda geldi, hayat doluydu, cıvıl cıvıldı. Kerim onun renkli neşesini gördüğünde, sağaltım yapacağım diye cinayet işleyeceğine karar vererek konuşmaktan vazgeçti. Çaylarını yudumlarken yeniden karar değiştirdi. Bütün kabalığı ayıklanmış, incitmekten temizlenmiş, gönül kırmak istemeyen bir sesle,

- Seni dostum olarak çok seviyorum, dedi. Ama erkek olarak sana karşı sevgi duyamıyorum.

Sevda'dan gelecek sert tepkiden o kadar emindi ki, onun güler yüzünü, gözlerini gördüğünde şaşırdı. Sevda sevdalı kadın olarak gülümsüyordu. Âşıkların dünyasına tercüman olmak isteyen bir duyguyla konuştu Sevda:

- Goethe der ki:

"*İnsan sevilmek istiyorsa önce sevilmeye değer olmalı.*"

Ben henüz o değerde değilim, senin gözünde o değere bir gün mutlaka erişeceğim. Acelem yok, beni değerli bulduğun anda seveceğine inanıyorum.

Kerim beklemediği sözler karşısında suskunlaştı, onu sevemeyeceğini nasıl anlatması gerektiğini uzunca düşündü. Saygılı bir içtenlikle,

- Sana acı çektirmek istemiyorum, dedi.
- Şekerim, Goethe diyor ki:

"*Sevmek acı çekmektir.*"

Acıya razıyım, ta başından kabul ettim.

- Sevdacığım acılı sevgi iyi bir şey değil, dedi. Anlamıyor musun? Seni sevmem olanaksız.
- Kerimciğim, Goethe diyor ki:

"*Sevgi olanaksız birçok şeyi olanaklı kılar.*"

Sevgim sende olanaksız görüneni olanaklıya çevirecektir. Yine Goethe'nin dediği gibi,

"*Sevgiyi sevgi yaratır.*"

"*Bir şey ancak sevgi sayesinde bizim malımız olur.*"

- Bak Sevda, bunlar güzel sözler; ancak her zaman geçerli değil. Tek taraflı sevgi güçsüzdür, karşılıksız sevginin sevgi yaratması çok zordur, zor olduğu için de umutsuzluk aşılar. Sana umutsuzluk vermek istemiyorum.
- Şekerim, beni umutsuzluk yıldıramaz. Sevgime karşılık vermediğinden dolayı kendini suçlu mu hissediyorsun? Kolayı var, Goethe'nin şu sözünü sana hep söylediğimi düşün:

"*Seni seviyorsam bundan sana ne?*"

Goethe'den sevgi dersi almış öğrenci gibiydi Sevda. Yazarın görüşleriyle kendini terapiye sokarak ikna olmuş, teoriden hayat yaratmıştı. Goethe, "*İnsan severse neye inanmaz ki?*" demiyor muydu? Sevda, Kerim'in onu bir zaman sonra mutlaka seveceğine inanmıştı. Tek

taraflı sevgisinin büyüklüğüne güveniyordu, bu sevgi çift taraflı sevgiyi kaçınılmaz olarak doğuracaktı.

Kerim inançlarla kavga etmenin, inancı değiştirmenin kolay olmadığını biliyordu. Sevda Tanrı'ya inanır gibi sevgisinin yaratıcılığına inanmıştı. Kerim çaresizlikle kitlendi. Bütün iradesini kullanarak son bir hamle yapmaya, hayatın hilesine sığınmaya karar verdi. Sevda'nın güzel gözlerinin güzelliğini önemsemeyen bir bakış takınmaya çalışarak,

- Sevda dostum, dedi. Ben başka bir kadına âşığım.

Sevda kadınca bir kahkaha attı. Kerim'i "yalan söylüyorsun," der gibi süzdü. Ona inanmadığını gösteren inandırıcı bir el hareketiyle onun elini tuttu, avuçlarının arasına aldı. Kerim derisine yapışan tenin ateşiyle titredi. Sevda, teninin sıcaklığını sözleriyle güçlendirmek istercesine,

- Goethe diyor ki, dedi:

"*Hakiki sevgi hep aynı kalabilendir*."

Sen başkasına sevdalansan bile benim sana sevgim hep aynı kalacak.

Kerim'in söyleyeceği söz kalmamıştı, ellerini usulca çekti. Sevda tüm yollara sevgisinin barikatını kurmuştu, onları ancak o aşabilirdi. Konuşmanın, konuşmamanın aynı olduğu zamanlar vardı, şimdi öyle bir zamandı. Kerim ondan ayrılmadan önce sevgiyle çerçevelenmiş gözlerine baktı onun. Sevda evcilik oyunu oynayan, sevgilisiyle dans eden küçük bir kız çocuğu gibiydi.

XXXVII

Pencereden dışarıyı seyre daldı, gökyüzü çivit rengindeydi. Sonbahar son ayını yaşıyordu. Kitabevini Hasret'e bırakarak eve erken gelmişti.

"İyi ki Hasret ara sıra dükkânda bekliyor, onun sayesinde nefes alıyorum," dedi kendini mutlu bir adam olarak duyumsayarak.

Abdi Usta'nın evine telefon etti, sonra da Türkan'a. İkisinin de sesinde neşe vardı, içi rahatladı, keyiflendi.

İçkiyle fazla arası yoktu Kerim'in. Nuran'ın ölümüne neden olan o lanet geceden sonra uzun süre ağzına içki koymamıştı. Ne var ki bugün canı rakı içmek istiyordu. Kendi isteğini kırmadı, gitti bakkaldan rakısını aldı, evde olanla güzel bir sofra hazırladı. İlk kadehini bitirmişti ki, kapının zili çaldı, gelen Necati'ydi. Sevindi. Rakısını, yalnızlığını paylaşacağı bir dostu olacaktı bu akşam. Necati'nin böyle ansızın gelmesinin sebebi olmalıydı, Kerim "neden ne olabilir" diye düşünürken kekeme neşeli bir ses,

- Bugün çok mutluyum, dedi. Seninle paylaşmak istedim.

Siyah bavulumsu çantasını açtı, bir dergi çıkardı, "Acayip Adam" başlıklı yazıyı Kerim'in önüne koydu. Necati'nin sevincinin nedeni belli olmuştu, gururlu yazar edasıyla konuşuyordu. Kerim merakla yazıyı okudu, okurken gülmesini tutamadı. Kendisiyle dalga geçen yazara saygı duydu,

- Çok hoş, çok güzel, iyi yazmışsın, dedi.

Okuyucusundan memnun olan Necati fazlasıyla neşelendi, fıkralar anlatmaya başladı. Kerim bir şeyi fark etti. Dinleyenin sabrından emin olduktan sonra Necati kekelemeden konuşabiliyordu. Karşıdaki insanın aceleciliği, stresi onu kekeme yapıyordu. Kerim bunu anladıktan sonra daha sakin konuşmaya, onu huzurluca dinlemeye başladı, sonuç sevindiriciydi. Böylece Özlem'in, Necati'yi çözen tek kişi olmasının sırrı çözülmüş oluyordu.

Necati rakıyı su gibi içti, dolayısıyla çabuk sarhoş oldu. Ayrıldığı karısı Aynur'u anlatmaya başladı. Anlattıkça kahır denizinde çırpındı. Eğer Kerim'e, Aynur'u tanıtabilirse kederine duygudaş bulacağını düşündü. Hüzünlü bir hırıltıyla,

- Aynur'la tanışmak ister misin? dedi.

Kerim şaşkınlık geçirdi. Nerede, nasıl tanışacaklardı? Necati çantasına uzandı, hiç zorlanmadan bir zarf çıkardı, Kerim'e uzattı. Ayrılış döneminde Aynur'un yazdığı mektuptu bu.

AYNUR'UN MEKTUBU

"Necati!

Sen kendini bir şey sanıyorsun değil mi? Hiçbir şey değilsin sen. Benim gözümde eksi bir aritmetik işaretisin. Tutturmuşsun bir felsefe! Felsefeyle insanları kurtarmaya çalışıyorsun(!) Sen önce kendini kurtar. İnsanların eğlenmeye, gezmeye, lüks yaşamaya ihtiyacı var. Sense onlara felsefeyi sunuyorsun. Felsefe karın doyurur mu?

Dünyanın zevklerinden yararlanmalı insan. Bak kendine! Sen yararlanıyor musun? Yararlanmadığın gibi, beni de yararlandırmıyorsun. Dünya zevkleri gözünün önünden geçiyor, aldırmıyorsun. Benim de hayata kendin gibi kör bakmamı istiyorsun. Zevksiz yaşayamam ben!

Zevkli yaşam için para gerekir. Sen ise parayı insanlığın düşmanı olarak görüyorsun. Bak bana! Parasızlığın değerini bilirim ben. Yalnız yaşarken evimin kirasını, elektrik, su parasını ödeyemiyordum. Kim bana sahip çıktı? Hiç kimse! Şimdi kendi hayatımın efendisiyim, fakir yaşadığım hayatın acısını çıkaracağım. Sen ise şu an benim hayatımın üzerine binmiş bir yüksün.

Sen hayallerinle yaşayan bir hayaletsin. Hayatın zevk üzerine kurulduğunu anlayamayacak kadar cahilsin. Evdeki binlerce kitabın bu gerçeği ortadan kaldırmaya yetmez. Senin kitapların hayat değil; hayat zevktir, güzel biçimde yaşamaktır. İnsanlığın ortak mutluluğunu yaratmakla uğraşacağına, beni nasıl mutlu edeceğini düşün.

Rahat, hoş yaşamak istiyorum. Fakat sen ne yapıyorsun? Peygamber gibi akıl dağıtıp duruyorsun. Benim nasihata değil, yaşamaya ihtiyacım var. Hayatımda ilk kez hayattan ne istediğimi biliyorum: Zevkli yaşam!

Biliyor musun Necati, şu dünyadaki hiçbir erkek bana senin yaptığın kötülüğü yapmadı. Nasıl mı? Hayatımı zevkli olarak yaşatmadın bana. Gençliğim senin bu nefret ettiğim evinde, pis sigara kokuları arasında tükendi gitti. Gerçekte benim için bir şey yapmadın.

Bak bana! Artık güçlüyüm. İşim var, para kazanıyorum. Kimseye muhtaç değilim. İstediğim hayatı yaşayacağım. Gencim ben, hayata yatırım yapmak istiyorum. Kendi kışlık evim, yazlığım olsun istiyorum. Sense mülkiyet fikrinden nefret ediyorsun. Kendini değiştireceksin beni seviyorsan!

* * *

Sıkıcı adamsın, sende canlı hayat yok. Seninle birlikte yaşamak cehennemde yalnız yaşamak demek. Kitaplardan kendine sahte, cansız bir dünya kurmuşsun. Beni bu dünyanın içine sokmaya çalışıyorsun. Girmeyeceğim.

Bir de sigarandan bıktım. Evet, seninle evlendiğimde sigarayı çok içtiğini biliyordum. Ama ben nereden bileyim senin sigaradan hiç vazgeçmeyeceğini? Nereden bileyim, benim isteğim yönünde değişmeyeceğini? Senin bükülmez adam olduğunu nereden bileyim? Bana üzerinde egemenlik kurabileceğim, isteklerime karşı çıkmayacak bir koca lazım.

Şimdi beklemediğin şu an seni sırtından hançerliyorum. Nasıl mı? Benim istediğim gibi adam olmazsan seni hayatımdan çıkarıyorum, hatta çıkardım. Aşk fedakârlık gerektirir. İsteklerimi yerine getireceksin. Beni seviyorsan kendini hemen değiştireceksin. Zaman içinde değil, hemen!

Bunu derhal yapmazsan beni unut! Bak söyleyeyim, daha şimdiden benim için dört talip kapıda bekliyor. Sen olmazsan başka biri. Ülkede demokrasi var, tercih senin.

Sana böyle bir mektup yazdığımdan dolayı beni duygusuz bir kadın sanma. İçimde duygusal bir boşluk var. Epey zamandır seni özlemiyorum. Yorgunluğumu bahane ederek senin cinsel isteklerinden kaçtığımı fark etmedin mi?

Şimdi her şey sana bağlı. Dediklerimi yaparsan seni yeniden özlerim, severim, sevişirim. Seni fazla bekleyemem, unutma. Çabuk kararını ver.

Karın,
Aynur”

Kerim mektuba bir kez daha göz attı, Aynur’la tanıştığına pişman oldu. Necati’nin ıstırabını iyice kavradı, onun anlattığı ayrıntıları dikkatlice dinledi, onun yerine kendisini koydu, üzüldü. Voltaire’in sözlerini aklına getirdi:

”*Kendi kendini değiştirmenin ne kadar güç olduğunu düşünürsen, başkalarını değiştirmeye çalışmakta şansının ne kadar az olduğunu anlarsın.*”

Acaba Aynur, Voltaire’in bu sözlerini bilseydi yine de Necati’yi değiştirmeye çalışır mıydı? İnsanın kendi arzusuyla değişmesiyle, zorla değiştirilmesi arasında uçurum vardı. Zorla değiştirilen kişilik, benlik bozulmasına uğramış bir kişilikti ve onun yeri uçurumun dibiydi.

Kerim, Necati’ye göz ucuyla baktı, dermanı kesilmiş adamı gördü. O, kendi arkasından kendini gözlüyordu. Farklı iki hayatın anlamları çarpışmış, Necati yenik çıkmıştı bu kavgadan. Acıklı bir sesle Necati,

- Aynur beni zayıflıklarımla birlikte kabul etmişti, dedi. Hiçbir eksiğimi saklamadım. Ne olursa olsun, ömür boyu beni bırakmayacağını söylemişti. Aşkta verilen garantinin anlamının olmadığını bilerek ona her şeyimi vermiştim. Evliliğimizin üzerinden daha bir yıl geçmemişti ki, bana eziyete başladı. Her gün eksiklerimi sayarak söylenip duruyordu. Evlendiğimizde Aynur'un işi yoktu, az parayla idare ediyorduk. Bir zaman sonra işe girdi, eli para gördü, kendine güveni geldi, çığrından çıktı, psikolojik baskısını fazlalaştırdı.

Aniden Necati telaşlandı, kekelemeye başladı, kelimeler birbirine karıştı, anlaşılmaz boğuk bir ses odayı kapladı. Sustu Necati. Sakinleşmek için ayağa kalktı, evin içinde volta atmaya başladı. İçsel dengesini sağlamak için bulduğu bu yöntem her zaman onun ilacıydı. Kendi kendiyle konuşur gibi,

- Onunla ilk tanıştığım ve sevdiğim dönemde dünyaya aynı yerden bakıyorduk, dedi. Hayatın rezilliklerini mikroskopla inceleyip bulabiliyorduk. Zaman içinde Aynur olumsuz yöne doğru değişti, kafası düzen tarafından uyuşturulmuş insanların "hayat gözlüğünü" kullanmaya başladı. Sonunda bana şartlar dayattı; kabul etmezsem terk edilecektim. Umursamadım, beni sevdiğini düşünüyordum, ıvır zıvır şeyler yüzünden insan sevdiğini bırakır mıydı? Kavga olmasın diye sessizleştikçe üzerime daha çok geldi, köpeğiymişim gibi davranıyordu. Moralimin çok bozuk olduğu bir dönemde, öylesine hayatın kucağına atlayıp çekip gitti. Giderken dedi ki:

"Şu dünyada hiç kimsenin sana söylemeye, yapmaya cesaret edemeyeceği şeyleri söyledim ve yaptım. Oh olsun!"

Necati hissettiği acıyı hissettirebilmek için bilinçli biçimde sustu bu kez. Kerim'in gözlerine bakarak,

- Acıların temizi ve kirlisi vardır, dedi. Eğer Aynur birisine âşık olarak çekip gitseydi bana temiz bir acı bırakacaktı. İçimde duyacağım ağrıya rağmen ona saygı duyacak, aşkın kanunu önünde boynumu bükecektim. Ama o kirli bir acı bıraktı bana. Kadın cinsinin insanlığına ihanet ederek, kendini satın alınacak bir mal gibi gördü. Bugünkü dünyanın özlem ve hırslarına sattı beni. Aslında kendini sattı. Yıkıldım. Hüsrana uğradım!

Necati hüsran sözcüğünü söyler söylemez eski günlere daldı. Dalgınlaştı. Gerçekten hüsrana uğramıştı, sevildiğini sanırken sevilmediğini anlamıştı. Aynur'un ardından günlerce ağladığını anımsadı. Yüzü, acıları yeniden yaşıyormuş gibi oldu. Uğradığı hüsranı anlatacak sözcükler ararken aklına o günlerde yazdığı ve bir dergiye gönderdiği basılmayan yazı geldi. Hemen çantasına koştu, bir dakika içinde yazıyı buldu, ikinci bölümünü sakladı, birinci bölümünü Kerim'e uzattı.

HÜSRAN

"*Bir insan tanıdım. İnsan tanımadığımı anladım. Yaşarken, yaşamadan ve ölmeden önce öldürüldüm.*"

"Hüsran, beklenmeyen sonucun balta gibi kafanıza inmesidir. Güneşli bir gün beklerken dolu yağmasıdır. Mutluluğu yakaladım derken mutsuzluğun pençeleri altında parçalanmaktır. Paramparça olmaktır hüsran.

Yüreğinizin birdenbire hüznün korkunç ellerine tutsak düşmesidir. İyimser rüyalarınızın kâbusa dönüşmesidir. Hayallerinizin dünyanın kıyıcı kılıcı tarafından ikiye bölünmesidir. Hayat sevincinizin bir çırpıda intihar etmesidir. Kahrınızdan kar gibi erimektir hüsran.

Hüsran, minnet duygusunun ayaklar altında çiğnenişidir. Nankörlüğe, vefasızlığa uğramaktır hüsran. Fedakârlığın, "Unutma Canavarına" teslim edilişidir. Aşkın, sevginin, dostluğun, insanlığın unutuluşudur. Onursuzluğun onur gibi karşınıza dikilişidir. Yüreğinizin, sabrınızın bitirilişidir. Vicdanın satılmasıdır hüsran.

Hiç düşündünüz mü yıllar neye yarar? Günlerle yaşlanan yıllar ne işe yarar? Günleri öldürmeye! Günlerinizi mutluluğa yakın yaşıyorsanız, yavaşça, huzurluca ihtiyarlarsınız. Tersi durumda bir anda yaşlanırsınız. Bir anda yaşlanmaktır hüsran.

Yaşlandım. Vuruldum. Hüsran vurdu beni. Yüreğimde dallar kırılmadı, yüreğimin ağacı kökünden sökülüp hüsran fırtınasının önünde sürüklendi. İçim acımadı, kan ağladı. Duygularımın bilinmez en gizli yanları kanlarını kimsenin bilmediği yerlere akıttı. Sandım ki öldüm. Yaşarken öldüm! Ellerime baktım tutmuyor. Hiçbir eli sevgiyle tutacak gücü kalmamış. Yüreğim gibi ellerim de canını tüketmiş. Dilim susmuş, kulaklarım sağır olmuş, gözlerim kör.

Yaşam bir okyanus gibi. Dalgaları sıçramalardan, kopuşlardan oluşuyor. Sevinç, dalganın sıçraması; hüsran, dalganın kopuşu demek. Hüsran geçici umutsuzluk demek. Biliyorum, zaman yine yaşamın dalgalarını sıçratacak. Yine sıçrayan dalganın sesini duyacağım. Yine kalbimden gemiler 'yaşama sevincinin limanına' doğru yola çıkacak. Zamana yenilmeyecek hüsran yok. Hüsran zamana yine yenilecek. Sevgi, hüsrana yine egemen olacak. Ama henüz zamanın zamana ihtiyacı var. Zamana ihtiyacım var.

Yine yolculuk zamanı. Acılarımı zamanın ateşleri içinde eritmeliyim. Hüznümü rüzgârlara savurmalıyım. Günbatımının renklerine dalıp gitmeliyim. İçimdeki burukluğu ölü gibi gömmeliyim. Yine umuda yolculuğa çıkmalıyım. Hüsranımı kendi ellerimle öldürmeliyim. Öldürebilir miyim?"

Kerim yazıyı bitirdiğinde Necati'nin hüsranına acıdı, kendisi de hüsrana uğramıştı; fakat Nuran'ın yarattığı hüsrana değil, kendisinin Nuran'a yaşattığı hüsrana, ölümün yarattığı hüsrana. O korkunç geceden daha hüsranlı bir gece olur muydu? Hayatın ölüm karşısında uğradığı hüsrandan büyüğü var mıydı? Yüreğine batan acıyı çıkarmaya çalışırken Necati'nin işyerinden verilmiş kaba saba cep telefonu ötmeye başladı. Arayan Özlem'di. Necati, Kerim'e sormadan evin yerini tarif etti. Kerim sevinsin mi, sevinmesin mi bilemedi. Necati özür dileyerek,

- Kusura bakma sana sormadım, dedi. Özlem içkili, dışarıda başına bir şey gelmesin diye çağırdım.

- Sorun değil, dedi Kerim, iyi yaptın çağırmakla.

Yarım saat sonra Özlem geldi, çakırkeyfti. İçki Özlem'in büyüklük havasını boşaltmıştı, lider gibi değil, sıradan bir kadın olarak konuşuyor, davranıyordu, cana yakındı. "Sevgilimle birlikteydim," dercesine bir tınıyla,

- Erdinç'le birlikteydik, dedi. Kafaları çekip dertleştik.

Kerim bu ismi Özlem'in ağzından üçüncü kez duyuyor, onun kim olduğunu sormaya fırsat bulamıyordu. Şimdi zamanıydı, merakını gizlemeye çalışarak,

- Galiba Erdinç arkadaşla hiç karşılaşmadım, dedi.

Kerim, Özlem'in açıklama yapmasını beklerken Necati,

- Genç bir işçi, dedi. Kafası çalışan cinslerden.

- İyi bir felsefeci olacak ilerde, dedi Özlem.

Öğrencisinden bahseder gibiydi; ama sesinde bir erkeğe duyulan güven, gurur da vardı. Öğrencisine değer veren bir öğretmen gibi devam etti:

- Kimi entelektüel felsefeciler sanırlar ki, işçiler felsefeden anlamaz. Erdinç'i dinleseler dilleri tutulur.

Kerim, Erdinç'i sorduğuna pişman oldu; yarım saat onun üzerine övgü dinledi. Necati'nin gözkapaklarından uyku akmaya başlamıştı, sarhoşluğun verdiği mahmurlukla dalıp gidiyordu. Süzgün, dalgın bakışlarını Özlem'e çevirerek,

- Kalkalım, dedi. Uykum geldi. Bu gece bende kalırsın.

- Benim hiç uykum yok, dedi Özlem. Sen git, sonra gelirim.

Kerim içinden sevindi, şu deli kızla yalnız sohbet etmeyi epey önce düşlemişti. Necati gittikten sonra Özlem'in dili iyice açıldı. Kendini saklayan kız gitti, her şeyini dökmek isteyen bir kadın çıktı ortaya. Sesi içten, samimiydi. Kerim onun her söylediğine inandı. Sansürü

kaldırdılar, birbirini yıllardır tanıyan iki insan olarak konuşmaya başladılar. Özlem karşıdaki insanın gözlerinin içine bakarak, el kol hareketi yaparak konuşuyordu. Özlem'in şimdiki sevecen haline büyük yakınlık duydu Kerim. Yakınlıktan güç alan bir istekle sordu:

- Aşka inanır mısın?

- Tabii ki inanırım, dedi Özlem inandırıcı bir duygusallıkla. Ama lekesiz aşka!

Kerim lekesiz aşk ne demek diye düşünürken Özlem sözlerini açıklama gereğiyle,

- Bugünkü aşklar çıkarcı ilişkilerle lekelenmiştir, dedi. Dünyanın çirkinliği aşklara yapışmıştır. Aşksız yaşayamaz insan; ancak lekeli aşkla yaşamak yerine lekesiz aşkın hayaliyle yaşamak gerekir. Lekesiz aşk umuttur.

Kerim, Nuran'la yaşadığı aşkı korumak istedi. Söyleyeceklerinin doğruluğundan yüzde yüz emin olan direngenlikle,

- Lekesiz bir aşkı yaşadım ben, dedi. Bak Abdi Usta ve Türkan da böyle bir aşkı yaşıyor.

- Lekesiz aşk imkânsız demedim, dedi Özlem. Dünyayı bütünsel gerçekliği içinde bilenler istisnaya en yakın olanlardır. Fakat onlar bir avuçtur, okyanusu düşünürsen bir damladır. Kaldı ki onların aşkları bile çıkarcı ilişkilerin ölümcül kılıcı altında tehlikededir.

Kerim şimdiye değin çevresinde yaşanan aşk hikâyelerini bir çırpıda gözden geçirdi. Özlem'in anlamlı konuştuğuna hak verdi. Aşk, ortaklık, paylaşma, dayanışma demekti; dünya ise bu ilkelere karşı bireysel çıkarları savaştırarak yürüyordu.

Özlem bilinçli olarak çubuğu fazla bükmüştü. Gerçeği insanın gözlerinin içine sokmak gerekiyordu, bataklıkta yüzen dünya normal gözle görülemiyordu. Kerim'i tamamen ikna etmek amacıyla,

- Varoluşçu felsefeyi tutmam, dedi. Camus'un saçması bana saçma gelir. Fakat onun şu sözlerindeki abartıyı kenara bırakırsan bugünkü dünyaya uygundur:

"*Siz de bilirsiniz ya, gerçek aşk bir istisnadır, aşağı yukarı, yüzyılda iki, üç tane ya çıkar ya çıkmaz öylesi.*"

- Bu sözler çok umutsuz değil mi? dedi Kerim umutsuzluğa kapılarak.

- Belki. Ama sen istersen bütün dünyada yılda yüzlerce lekesiz aşkın ortaya çıktığını düşün. Azlık azlığından bir şey yitirir mi? Bir şeyi anlamak için özeli değil, geneli anlamak lazım. Özel, genelden bir ufak parça taşır; genelse birçok özel parçadan parçalar taşır. O nedenle genele bakmak gerek.

Kerim doğru söze ne desindi? Özlem'in özel yaşamını kurcalamayı düşündü, sonra vazgeçti. Aynı sorular kendisine yönelecekti, Nuran'ı anlatmak istemiyordu. İstemediği tuzağa düşmemek amacıyla sustu. Suskunluğu, Özlem'in oyuncak isteyen bir çocuk gibi olan yumuşak sesi bozdu,

- Haydi deniz kenarına gidelim, dedi. Şu an çok güzeldir deniz!

Özlem'in isteğinde masum bir hava vardı, olağan yaşamda duygusuz görünen liderin duygusallığı sergilemesi Kerim'in hoşuna gitti. Gecenin gündüze yaklaşmış olmasına aldırmadan,

- Tamam gidelim, dedi.

Sokağa çıktıklarında insanı ayıltan hava egemendi sonbahara. Sevinç, mevsimin penceresinden içeri girip onun sarı hüznünü almıştı. Gece ürpertici değildi. Gecenin sisinden duru bir sabah doğmak üzereydi, akşam alacası ışığını tüketmişti; fakat henüz gökyüzündeki yıldızlar yorulmamıştı, yerlerini korumaya çalışıyorlardı.

Deniz kıyısına benliklerinde taşıdıkları, yürürken hatırladıkları anılarla vardılar. Yolda birbirine dokunmayan iki ayrı dünya olarak yürümüşlerdi. Denizin sesi, yosun kokusu, onları yeniden tek dünyanın içine aldı. Özlem bir itirafta bulunur gibi,

- Yaşam göz kamaştırıcı, dedi. Keşke hiç ölmesem.

- Ölmeyi kim ister? Ölüm şeker değil, yaşamın zorla kabul ettirdiği buz gibi bir hediye.

Kerim istemeyerek yıldızlara baktı. Eskiden yıldızları seyretmeyi ne kadar çok severdi. Şimdi nefret ediyordu; yıldız sevgisi başına iş açmış, onu ölümle tanıştırmış, yıldızların

güzelliğine bir kurban vermişti. Artık yıldızları sevmiyordu. Özlem, gözleri gökyüzüne asılmış Kerim'e duygusallığını hissettirerek,

- Yıldızlar ışık oyunu oynuyorlar, dedi. Ne güzel, değil mi?

Kerim'in yüreğinde bir yıldız öldü, ölüm denizine düştü. Gözlerinden yaşlar da toprağa. Özlem onun niçin üzüldüğünü anlamadı, onun kederini anlamak isteyen gözlerle gözlerine baktı, bir şey göremedi. Bazı gözler acıları anlatmamayı öğrenmişti, onun gözleri öyleydi. Kerim'in acıları o kadar derindeydi ki, bakışla görülemezdi. İşte gecenin elveda dediği şu an Özlem bunu fark etti. Kerim'in kederini rahatsız etmek istemeyen sakin bir sesle,

- Seneca haklı, dedi:

"*Hafif acılar konuşabilir ama, derin acılar dilsizdir.*"

Kerim yıkılmış bir suratla önce Özlem'e döndü, acı akıtarak baktı, sonra gözleriyle yıldızları vurmak istercesine gökyüzüne başını dikti ve kelimelerden füzeatar yaptı:

- Ölüm çuvaldızdır, hayat ince bir iplik, dedi. Ölümün deliği geniş olan iğnesi, hayatın zayıf ipliğini her yerde arıyor, buluyor.

XXXVIII

Dostum,

Ara sıra kendi geçmişimdeki kara kahır noktalarıyla uğraşsam da neşeli olduğumu söyleyebilirim. Felsefeyi öğrendikçe hayatın renklerini tanıyor, o renklerden avuntu üretiyor, unutmam gereken olayları unutmaya çalışıyorum. En başta senin bildiğin, yaşamımı karanlık geceye çeviren olayı…

Hayata her an biraz daha kuvvetli tutunuyor, onu anlamlandırıyor, mutluluk kırıntıları toplayabiliyor, umut güneşinin arkasına takılıyorum. Yaşadığım ölüm acısının gri renginden, hayatın çok renkli gökkuşağını doğurmaya uğraşıyorum.

Anlayacağın iyimser havanın tüm olumluluklarını azar azar içime çekiyorum. Şunu anladım: En güzel şeye bakarken onda yalnızca kusuru fark edebilen insan hayattan zevk alamaz. Bilirsin, eskiden yalnızca kusura bakar, körün karanlığı gördüğü gibi sadece onu görürdüm. Olaylara çok yönlü, bütünsel bakmayı öğreniyorum galiba.

Yürekleri kafalarında olan insanlarız biz: Sen, Abdi Usta, Türkan, Hasret, Necati ve bir de Özlem. Sonuncu isim hakkında yazdığım olumsuz şeyleri hatırlatmana gerek yok, hepsini hatırlıyorum. İnsanları doğru dürüst tanımadan, onların beyinlerinin, kalplerinin gizli düşünce hücrelerini incelemeden verdiğim yargılar hep ayağıma dolaşmıştır, dolaşıyor. Özlem konusu da öyle!

Önyargılarımın tutsağı olduğumu kabul ediyorum. Bana gülmekte haklısın, ne yapayım? İnsan her insanda görünmeyen bir insan tanıyor, görünmez insanı tanıdığında insanı tanıyamadığını anlıyorsun. Tanıyamamak hem olumsuzu, hem olumluyu içeriyor. Özlem'le ilgili olanı şimdilik olumluyu anlatıyor. Büyük konuşmak istemem, sanıyorum ki deli kızda çok şey bulmaya başladım, kimi özellikleri Nuran'a o denli benziyor ki!

Günlerime sevinç katan en büyük olay Abdi Usta'nın iyileşme yolunda yürümesi. Gerçi bedeni çok zayıfladı; ama nihayet yaşamın elinden yine tuttu, hayatın umutsuzluğunu yendi. Onun yaşam sevinci benim yaşam sevincim.

Abdi Usta'nın ölüm ufuklarından yaşam toprağına ayak basması Türkan'ı diriltti. Aşk her zaman iki parçalı bir tam. Tamın bir yanındaki kırıklık aşkın iki parçasına mikrop gibi anında yayılıyor. Sevinç de olumlu yönden etki yaparak yayılıyor. Aşk başka ne ki? Marcel Proust'un dediği gibi değil mi?

"*Sevdiğimiz zaman aşk o kadar büyüktür ki bir bütün olarak içimize sığmaz, sevdiğimiz insana doğru yayılır.*"

* * *

İnsanın beyni sorunlarla meşgul değilse, azıcık da mutluysa, rahat okuyor, araştırıyor. Dingin, huzurlu halimle ortaçağ felsefesini karıştırdım; ama hiç içim açılmadı. Biraz anlatayım bakalım sen ne düşüneceksin?

Ortaçağ felsefesi, antikçağ felsefesini Hıristiyanlaştırıyor, dinselleştiriyor. Felsefeye din bulaştı mı, felsefe öz anlamını yitiriyor; hakikat, dine feda ediliyor. Yaklaşık olarak 1000 yıl sürmüş ortaçağ felsefesinde genel olarak Hıristiyanlaştırılmış Platon ile Hıristiyanlaştırılmış Aristoteles değişik filozoflar eliyle kavga ettiriliyor. Antikçağın filozofları ölüm korkusunu insanın aklından kovmaya uğraşıyorken (Platon bile böyle yapmışken), ortaçağ filozofları onu yeniden insan beynine sokmaya çalışıyor. Ölüm korkusu mutluluğu engelleyen bir güç değil mi?

Bu karanlık felsefe döneminin önemli filozoflarından biri Augustinus. Onun savunduğu görüşler Hıristiyan Kilisesi'nin savunduklarıyla aynı; daha doğrusu Augustinus kilisenin

görüşlerini felsefeye dayanarak sistemleştiriyor. Augustinus'un özel yaşamı ilginç. Zevk ve sefaya düşkün bir hayattan, Mani dinine, sonra şüpheciliğe, en sonra da Hıristiyanlığa ulaşıyor. Augustinus katı bir Platoncu. Ona göre insan günah yüklüdür, mutluluğa erişmesi günahtan kurtulmasına bağlıdır. Bu nedenle asıl mutluluk Tanrı'nın yardımıyla öteki dünyada kazanılır.

* * *

Ortaçağ felsefesinin ünlü düşünürlerinden biri de Aquinolu Thomas. Onun özelliği inanç ile aklı birbirinden ayırması; ama inanca aklın üstünde yer vermesi oluyor. İnanmak için aklı kullanmayı savunuyor. O bir Aristocu, Aristoteles'e Hıristiyanlık elbisesi giydirerek savunuyor. Onun mutluluk anlayışının özü şu: Hayatımız doğaüstü gücün yarattığı düzene uygunsa mutlu olabiliriz. Sonsuz mutluluğa ancak doğaüstü gücün bize el uzatmasıyla, inayeti ile ulaşabiliriz. Kilise ve devletin başındakilerin emirlerine uy, mutlu ol! Sevgili dostum, ortaçağ felsefesinin beni mutlu edeceğine inanamıyorum.

* * *

Ortaçağın dine dayanan mutluluk felsefesini, "yeniden doğuş" anlamına gelen Rönesans'ın insana, bireye dayanan mutluluk felsefesi parçalıyor. Dinin belirleyiciği yerine, insanın bireyselleşmesini koyuyor Rönesans.

İtalyan Francesso Petrarca yaşama sanatının kurallarını geliştirmeye çalışıyor. Mutluluğu, iç ve dış etkilerden bağımsız olmakta, yalnızlıkta arıyor; tutkulardan temizlenmiş bedenin iç huzura erişerek mutlu olacağını savunuyor. O bir Stoacı. Hıristiyan görüşlerden tümüyle kurtulmuş değil.

* * *

Niccolo Machiavelli mutluluğu bu dünyada arıyor. Devlet modeli üzerine düşünüyor, devletin nasıl yönetilmesi gerektiğini anlatan *Prens* adlı bir kitap yazıyor. İnsanların mutluluğunu devlet yöneticilerinin eline veriyor. Kendi mutluluğunu, devleti yönetenlerin mutluluğuyla eşitliyor; çünkü kendisi onların arasına katılmak için çırpınıyor. Devleti yönetenlere *Prens* isimli kitabında şunları tavsiye ediyor:

"*Kötülük bir seferde bütünüyle yapılmalıdır: tatmak için ne kadar az zaman olursa o kadar az yaralayıcı olacaktır. İyilik ise daha iyi tadına varılsın diye azar azar yapılmalıdır.*"

"*Prensler pis işleri başkasının sırtına yüklemeli ve iyi işleri kendileri üstlenmelidir.*"

"*Devletini ayakta tutmak isteyen bir prens zulme başvurmalıdır…*"

Özel mutsuzluğa çözüm olarak genel mutsuzluk öneriyor Machiavelli!

* * *

Montaigne mutluluğu doğaya göre yaşamakta buluyor, yani o da Stoacı. Seneca'nın görüşlerini savunuyor. Tutkularımızı dengeleyerek mutluluğa erişebileceğimizi düşünüyor. Felsefenin kimi acıları iyileştirebileceğini söylüyor. Diyor ki:

"*Eğer çekilen acı, altından kalkılamayacak kadar ağır değilse, okumak acının açtığı yaraları da iyileştiriyor.*"

Bu sözleri okuduğumda kendi acılarımı düşündüm, acaba benimkiler hangi ağırlıkta? Felsefe okuyarak kederlerimi yitirecek miyim?

* * *

Hollandalı filozof Erasmus mutluluğu delilikte arıyor, akıldışı yaşayın, mutlu olun diyor. Bireyciliği deliliğe övgüyle birleştiriyor ve *Deliliğe Övgü* isimli bir kitap yazıyor. İnsan kitabı okurken gerçekten gülüyor. Böyle mutlu olunabilse hemen deli gibi yaşamaya hazır olduğunu düşünüyorsun. Bu kitaptan birkaç görüş aktarayım:

"*Ey ulu Tanrılar! Kendilerine deli, akılsız, budala, avanak gibi güzel adlar verilmesi âdet olan kimselerden yeryüzünde daha mutlu insanlar var mı?*"

"*Bence, ne kadar delilik cinsine sahipsek o nispette daha mutluyuz.*"

Şüphesiz ki Erasmus'un mutluluk felsefesi hayatın değerini bilmeden yaşamaya isyan niteliği taşıdığından dolayı, tutkusuz yaşamı mutluluk sayanlardan daha ileri, daha saygıya değer. Mutluluğun gerçek çözümü delilik olmasa da!

* * *

1516 yılında İngiliz Thomas More'un *Utopia* kitabı yayınlanıyor. Ona göre insanların mutsuzluğunun nedeni özel mülkiyettir, toplumdaki eşitsizliktir. Eğer özel mülkiyet kaldırılıp eşitlik sağlanırsa insanlar mutlu olacaktır. Gerçi Thomas More kölelerin mutluluğunu düşünmüyor; ama temel düşünceleri kulağıma yanlış gelmiyor. Onun kitabının hayalci yanlarını bir yana koyarsam şu görüşleri beni etkiledi:

"*Bir halkın acıları, iniltileri ortasında keyif sürmek krallık değil, zindan bekçiliği etmektir.*"

"*Her şeyin parayla ölçüldüğü bir yerde toplumsal adalet ve rahatlık hiçbir zaman gerçekleşemez.*"

"*Mülk sahipliğini ortadan kaldırmak, memleketin zenginliğini eşitçe, doğrulukla dağıtabilmenin ve insanlığı mutluluğa kavuşturmanın biricik yoludur.*"

* * *

Campanella mutluluğu düzenli bir devlette arıyor. Bu devlette özel mülkiyetin yasaklanmasını istiyor. Ne var ki, Campanella toplumsal düşüncesini Hıristiyanca amaçlarla birleştiriyor, bütün prenslerin Papa'nın yönetimi altına girmesini istiyor. Felsefi düzlemde Aristoteles'e karşı Platon'u tutuyor ve görüşlerinden dolayı 30 yıl hapis yatıyor. *Güneş Ülkesi* isimli kitabında istediği dünya hakkında şöyle yazıyor:

"*Her şeyin ortak olduğu Güneş Ülkesi'nde, herkes aynı zamanda hem zengin, hem yoksuldur. Zengindir, çünkü kent bütün ihtiyaçlarını karşılar; yoksuldur, çünkü, hiç kimsenin özel malı mülkü yoktur, her şey ortaktır.*"

* * *

1624 yılında Francis Bacon *Yeni Atlantis*'i yazıyor ve mutluluğu deneysel bilimde arıyor. Düşlediği toplumda mutluluğu sağlamak için bilimi kullanarak insanın doğa üstündeki egemenliğini genişletmek istiyor. Bilim sayesinde yaratılan ülke bir erdemler ülkesi oluyor ve bu ülkenin devleti, toplumu bilimin verilerine göre düzenleyerek insanları mutlu kılıyor. Ancak bu devlet Thomas More'un devleti gibi sosyal adalet düşüncesine dayanmıyor.

Bacon'un toplumsal görüşleri, yöneten ile yönetilen arasındaki dengeye dayanıyor. O, toplumsal çatışmalara karşı devleti savunuyor, devletin niteliğini mutluluk açısından sorgulamıyor. Hatta devletin çıkarı için halkın umutla oyalanabileceğini söylüyor. *Denemeler* isimli kitabında diyor ki:

"*Umutların akıllıca ve ustalıkla beslenmesi ve kullanılması, insanları bir umuttan diğerine oyalamak şeklinde olur ve huzursuzluk zehrine karşı en etkili panzehirlerden biridir. Bu nedenle, hoşnut edemediği halkın gönlünü umutlarla oyalamak ve her zaman bir çıkış yolu*

vardır söylemiyle çabalamasını sağlamak, bir iktidarın ve önlemlerinin bilgeliğini gösterir."

Aşk konusunda olumlu düşünmüyor Bacon. Âşık olanın, "*En büyük dalkavuk insanın kendisidir*" sözünü umursamadığını söylüyor. Âşık olmakla bilge olmayı birlikte kabul edemiyor; ya âşıksınız, ya bilge! Ona göre aşk akılsızlığın çocuğudur, ondan uzak durmak gerekir; çünkü aşk zayıflıktır. Bacon'un aşk hakkındaki şu sözlerini okuduktan sonra insan âşık olmak istemiyor:

"*Aşk gerçek yaşamda pek çok felakete neden olur; bazen bir siren, bazen de hırçın bir kadın gibi. İster eskiçağda, ister yeniçağda olsun, anıları bizlere dek ulaşan bütün büyük ve saygın insanlardan birinin bile kendinden geçercesine aşka kapılmamış olduğu gözlenecektir.*"

Bacon'un aşka karşı duyduğu olumsuzluğa rağmen ben yine âşık olmak isterim!

Ölü topraktan yaşama sıçramaya çalışan dostun,
Kerim

YABANCI ADAMA

Eyyy yabancı adam!

Bana bağışladığın hüsrana, bahtsızlığa rağmen seni seviyordum, ancak şimdi benim için gerçekten yabancı bir adamsın. Kalbim kalbini umursamıyor şu an. Seni sevmiyorum artık. Eski aşkı öldürebilen en iyi silah yeni aşktır. Aşkın öldü, yeni aşkım doğdu.

Sana George Sand'ın sözleriyle ve son bir mektupla veda ediyorum:

"*Aşk, bir defa ayaklar altında çiğnendikten sonra, bir daha doğrulmayacak kadar nazik bir çiçektir.*"

SON MEKTUP

Sen artık İsveç'te unutulmuş, hatırlamak istemediğim bir hatırasın……...
……..ıstıraplardan kurtuldum……..
Müthiş, harika bir şey oldu; duygusal hayatıma başka bir erkek girdi……
……çok seviyorum……..
Başka bir erkeğin tenini tatmamı yasakladın; ama sevmemi yasaklayamazsın……..
…….seveceğim onu……
Dokunuşlarımı, duygularımı, şehvetten ayırmayı öğrenerek seveceğim. Seviyorum!……
Duygularım dağ doruklarında dolaşıyor……..
Yüreğimin sevgi volümü yükseldi……...
Hayat pilimi aşk tekrar doldurdu…….
……..defineyi buldum…….
Aşkının mührünü kırdım, ona duyduğum sevgiyle yeni şifre yazacağım hayatıma……
Hayatımın aşk defterini yeniledim……..
Bana bıraktığın acılardan artakalan deprem yemiş hayatı sana geri yolluyorum……
……dalgalar gibiyim……...
Mıknatısa tutunmuş demircesine ona koşuyorum. Biliyorum, bekliyor beni!

XXXIX

Karakış sonbaharın hüzünlü yüzünün üzerine imzasını atmıştı, artık bu şehirde onun sözü geçerliydi. Sonbahara veda eden ağaçların üzerinde kalmış son yapraklar ölmüş arkadaşlarına yetişebilmek umuduyla tek tek intihar ediyor, ağaçların yüksek dallarından aşağı atlıyorlardı. Hemencecik ölüme ulaşsınlar diye rüzgâra yalvarıyorlardı sanki. Rüzgâr onların isteğini kırmıyor, bütün gücüyle esiyordu.

Dışarıdaki soğuk, matemli havaya bir adamın ve bir kadının yüreği eşlik ediyordu. İkisinin de yüreklerine giden damarlar suyu çekilmiş bir kuyu gibiydi, kan akmıyordu. Eğer şu an yaşıyorlarsa, hayatlarını bedenlerinin tüm kılcal damarlarında akan hüzne borçluydular. Istırapla, acıyla, ağlayarak yaşadıklarını gösteriyorlardı. İnsanın yaşadığının kanıtı mutluluk olabildiği gibi, mutsuzluk da olabiliyordu. Şimdilik onların ”yaşama belgesinin” sararmış yaprağında ”mutsuzluk” yazılıydı. Elem, keder olmasa onların yaşadığına kimse inanmazdı.

Bir haftadır Kerim adımını sokağa atmamış, kapısını hiç kimseye açmamış, telefonlara cevap vermemişti. Telefonu işkence aleti gibi görüyordu. Tıraşsız yüzüyle, uzun süredir ağzına tek lokma koymamış bitkin haliyle, paslanmış demir gibi kirli bedeniyle, depremden geriye kalmış bir enkazı andırıyordu. Tamiratı mümkün olmayan bir ev gibi yapayalnızdı. Bir ay önce mutluluk oyunu oynayan Kerim’le şimdiki Kerim arasında uçurum vardı. Mutluluk sıçrama yapmış mutsuzluğa dönüşmüştü. Kerim sıçrama öncesi olan niceliksel değişimleri fark etmemişti. Mutsuzluk onun karşısına birden nitelik olarak çıkmıştı. Hayatın evrimsel sürecinin gidişi ölümün karşıdevrimiyle ona mutsuzluğu yeni bir nitelik olarak armağan bırakmıştı.

Kerim inanamıyordu: İnanmak için elindeki mektubu binlerce kez okumuş, gözyaşlarıyla mektubu yıkamıştı. Gerçek, kaya gibi ayakta duruyor, gözyaşları kayanın üzerinden aşağı doğru süzülüyordu. Okudukça ağlıyor, ağladıkça gerçeğe inanmak için yeniden yeniden okuyordu. İnsan gerçeği kabullenmeden yaşayamazdı, gerçeğe inanmadığından yaşayamıyordu. Ölü hayattı onunkisi. Kerim’in bütün dertlerini yüklenmiş, bir insan gibi beli bükülmüş, buruş buruş olmuş mektup şu an konuşuyordu:

”Can kardeşim, dostum,

Önce seni kandırdığım, yalan söylediğim, mutluluk oyunu oynadığım için beni affet. Ne acı ki, zorunluluk insana bunu yaptırabiliyor. Yalancı, sahtekâr bir insan değilim biliyorsun. Siz dostlarımı üzmek istemesem de isteyerek bu kötülüğü yapıyorum. Daha büyük bir rezillik yerine küçük rezilliği tercih ettim. Yanlış olarak bildiğim şeyi, zorunluluk doğruluk haline getirdi. Sizleri, özellikle iki kişiyi bencil yaşama arzuma feda edemezdim. Çok kişinin acıyı benzer biçimde yaşamasındansa, tek kişinin acıya son vermesi daha iyidir.

Spinoza, ”*Özgür bir insanın en az düşüneceği şey ölümdür*,” demiş. Haksız sayılmaz; ama insan ”ölüm efendinin” esiri olarak hem kendisi, hem dostları adına dayanılmaz acılar çekiyorsa ne olacak? Zaten özgür olmadığımız bu dünyada ”sınırlı özgürlüğümüzün” anlamı kalır mı? Anlamın kalmadığını anladım. İnsanın aklı keskin bir kılıç. Sana, dostlarına eziyet edene zamanında, ondan önce kılıcı saplayabileceksin.

Seni tanıyorum, beni anlayacaksın, eninde sonunda affedeceksin. Sancılarımın, ağrılarımın sadık bir hayvan gibi beni izlediğini düşün. Üzerine hüzünlerimi, tasalarımı, sevgiliyi, dostlarımı yitirme korkularımı da ekle. İç dünyamda kaçabileceğim bir yerin kalmadığını hatırlatan sürekli uğultulu sesi duymaya çalış. Geceler süngü uçları gibiydi. Her gece süngülenmekten bıktım. Günler ilmikli uzun ipini boynuma atmış sürükleyip duruyordu. Kement boynumu sıktıkça darağacında sallanan bir insan gibi acı çekiyordum. Hayattaki herkes ölümün gizli esiridir; çünkü bir gün öleceğini bilir. Ama benimkisi açık esirlikti, yaklaşık olarak ne zaman öleceğimi biliyordum. Ölümün gerçek prangası altında yaşamak bu olsa gerek. Hayat zindancı, ben ölümün mahkûmu!

Camus, ”*Ölmeye yanaşmadığı sürece, insan yaşamayı seçiyor demektir*,” der. Yaşamak her saniye canıma okuduğuna göre, ölüme yanaşmaktan başka çarem var mıydı? Yaşam uzak, ölüm yakınken başka yol var mıydı? Ölüm mermiyi namluya sürmüştü, görmüştüm. Sana bir gün okuduğum Baudelaire’in şu sözlerini hatırlıyor musun?

”*Bu hayat öyle bir hastanedir ki, orada her hasta yerini değiştirmek arzusuyla yanar. Birisi acısını sobanın karşısında çekmek ister, öbürü pencerenin yanında iyileşeceğini sanır.*”

Ben ise hiçbir zaman, hiçbir yerde iyileşemeyeceğimi biliyordum. Acımı ölümün içine saklayarak, onun içinde söndürmek istedim. Anlıyor musun?

Evet, size yalan söyledim. Kant’ın ”Yalan söyleme!” buyruğunu çiğnedim. Kanser bedenimin her yanına yayılmıştı. Ölümle randevuyu uzatarak kederleri hem benim, hem sizin için uzatmanın ne gereği vardı? İntihar hepimiz için kurtuluştu. Gecelerin koynunda sonsuza kadar mışıl mışıl uyumaya karar verdim.

Kerimciğim,

Seni çok sevdim ben! Anam gibi, babam gibi, olmayan kardeşim gibi. Sağ olasın, senin sayende dostlukların en büyüğünü yaşadım. En büyük dostluk ortak bilince dayanan dostluktur, sana kısa zamanda ısınmamın nedeni bu. Kafa ortaklığımıza, içtenliğimize, yüreklerimize güvendim. Ölüme teslim olduğum son saniyede seni ve Türkan’ı düşüneceğime inan.

Hakikat kişiye göre değişmez; fakat iyilik-kötülük değişir. Birisi için iyilik olan şey, diğeri için kötülük olabilir. Şu anda ölüm benim için iyilik, sizin için kötülüktür; yaşamak -doyasıya yaşamak- sizin için iyilik, benim için kötülüktür.

Azizim, ölümü seçmiş bir adamın başkasının yaşamı üzerine konuşması gariptir. Yaşam üzerinde konuşması gariptir. Abdi Usta çelişkinin verdiği bu suçu da işleyecek: Unutma! Hayat coşkuyla yanan titrek bir meşaledir. Alevin her yanıyla bedeni yakmasını istemek gerekir. Hayatın ateşiyle yanmalısın. Yaşamın alevini körükleyen, onun sönmemesini sağlayan şeyin aşk, sevda olduğunu benden iyi bilirsin. Ölürken insan umut taşıyamaz mı? Senin ve Türkan’ın birbirinizi sevebileceğinizin umudunu taşıyorum. Ölüler sevinmez ama, umudum gerçekleşirse ilk sevinen ölü ben olacağım. Ölen insan deneyle yıpranmış bir atasözü gibidir. Onu duymak yaşayanları duymaktan daha önemlidir bazen. Ölü dostunun sesini duy! Yaşamın köpüklerine ata biner gibi bin ve sev. Türkan’ı sev!

Son sözüm sana, Türkan’a, Özlem’e, Necati’ye, Sevda’ya olsun. Hepinize yaşattığım felaketten dolayı kızmayın bana. Simone de Beauvoir’ın şu sözlerinin gerçek olduğunu biliyorum:

”*Bir insanın başına gelebilecek en büyük felaket, dostlarından daha çok yaşamaktır.*”

Acınıza katılıyorum, hepinize teker teker sarılıyorum, öpüyorum. Hayatın ölüm çalan zilini durduruyorum.

Seni canından çok seven dostun,
Abdi Usta”

Mektup sustu. Karanlık çöktü. Hayat Kerim’in karşısında bir soru işareti gibi durdu. Yanıt bulamayan Kerim’in son damla gözyaşı gecenin ıslak yüzüne yıldırımcasına düştü.

XXXX

Korkunç bir gürültüyle uyandı. Kapı kırılacak gibi yumruklanıyordu. Önce boş verdi, fakat kapıyı tekmeleyenin boş vermediğini hemen anladı. Komşulara karşı hoş olmayan bir durumun ortaya çıkmaması için zorunlu olarak yatağından kalktı, kapıyı açtı. Kapıyı açar açmaz Özlem'in kollarını kendine sarılmış buldu. Özlem o kadar şiddetle sarılıyordu ki, Kerim isteyip istemediğini bilmeden onu kucakladı. Nuran'ın ölümünden sonra hiçbir kadın böyle sarılmamıştı Kerim'e. Ölmüş hayatın yaşayan hayatla ilk kontağıydı bu. Kerim şaşkınlığını üzerinden atamadan, Özlem dehşetli korkuyu üzerinden atan birisi olarak konuştu,

- Çok, çok korktum, dedi. Senin öleceğinden korktum.

Günlerce kendine yaptığı işkencenin yorgunluğunu, umutsuzluğunu duyan Kerim birdenbire yaşama döndüğünün farkına vardı. Yaşamının yaşamda bir karşılığı vardı demek! Kendine çekidüzen vermeye çalışarak Özlem'i içeri davet etti; aynı anda evin kendisine benzeyen kirli, dağınık halinden utanç duydu. İnsanlar hüzünlü, darmadağın psikolojik durumlarında bile karşı cinsten utanmayı unutmuyorlardı. Özlem yerine Necati gelseydi bu utancı duymazdı. Özlem, Kerim'in utanma duygusunun üzerine bastı,

- Bu serseri halin ne? dedi. Keçi gibi kokuyorsun üstelik.

Kerim'in savunmasını dinlemeye hazır olmayan buyurucu bir sesle,

- Hadi git yıkan, tıraş ol, dedi. Seninle dışarıya çıkacağız.

Kerim, Özlem'in karşısında asker gibi oluyordu, yüreğindeki kederle boğuşarak emri yerine getirmeye zorladı kendini. Banyoya yöneldi. Henüz dinçleşmemiş yüzüyle banyodan çıktığında evini değişik buldu; etraf toplanmış, bulaşıklar yıkanmıştı.

Özlem'in her tarafı dökülen arabasına bindiklerinde, Kerim kış mevsimini yaşadıklarını fark etti. Arabanın içi buz gibiydi; ancak Özlem'in havadan sudan konuşmasının sıcaklığı arabayı ısıtıyordu. Gökyüzü soluk, pastel renkle kaplıydı. Kerim'in beyni, yüreği gibi…

- Sana kaç kez telefon ettim, kapının zilini çaldım, yanıt vermedin, dedi Özlem sitemle.

Yaptığı metazori eylemden memnunluk duyan havayla sözlerine ekleme yaptı,

- Kapını kırmaya karar vermekten başka çarem kalmamıştı, dedi.

Kerim'in söz söyleyecek, itiraz edecek dermanı yoktu. Tartışmak istemediğini gösteren yüzüyle ona baktı,

- İyi yaptın, dedi sadece.

Aslında Özlem'in iyi mi kötü mü yaptığını düşünecek durumu yoktu. Çay bahçesinin kapısından girerken ansızın Sevda'yı hatırladı; burada oturmuşlardı. İçinden bir ses geçti,

"Sevda şimdi ne yapıyordur?" dedi.

Dünya ile ikinci kez ilişki kurdu. Demek ki anılar insana yaşadığını, hayatta olduğunu hatırlatıyordu. O an Özlem'in iyi yaptığına karar verdi, konuşma isteği geldi. Kapalı yerin en kuytu köşesine oturdular, çaylarını söylediler. Sözü Özlem açtı,

- Biliyor musun, dedi. Kendi ölüm acımıza nasıl bakmamız gerektiğini Epikuros ve Lucretius bize gösterdi. Fakat dostun ölüm acısını nasıl dindirebileceğimizi hiçbir filozof gösteremedi. İnan, senin kadar acılıyım. Babam öldüğünde aynı ıstırabı duymuş, üzüntümü nasıl yenebileceğimi düşünmüştüm. Felsefenin sözleri beni teselli edemedi. Yıllar sonra anladım ki, dostun ölüm acısının üzerini ancak zaman kapatabilir. Abdi Usta'yı seven dostlarının acısını günler, aylar, yıllar kapatacak.

Kerim "erkekler ağlamaz" duygusunu yenip bu kez ağlayamadı; masanın altındaki parmaklarını düşman olan ölümü öldürürcesine sıktı. İkna olmak isteyen beynini yüzüne yansıtarak,

- İnanamıyorum! dedi. Onun öldüğüne, onu kitabevinde bir daha göremeyeceğime inanamıyorum. Kendime soruyorum: Acaba onun yerinde ben olsaydım aynı şeyi yapar mıydım? Yanıt bulamıyorum.

- Teorik düşünmekle, o düşünceyi pratikte yaşamak aynı şey değil, dedi Özlem yumuşakça. Onun koşullarını yaşamadan vereceğin her yanıt yalnızca tahmindir. Ölümün deneyi olmaz.

- Peki, ona sen hak veriyor musun?

- Seni "evet" veya "hayır" diye cevaplayamam, dedi Özlem. Onu anlamaya çalışıyorum. Hiç kimse ölümü severek seçmez, zorunluluklar belirleyicidir. İnsanoğlunun hayali ölümsüzlüktür. Yanlış hatırlamıyorsam Avary Gates'in şöyle bir cümlesi vardı:

"*Eğer sonsuza dek yaşama ayrıcalığı pazarlanabilir bir şey olsaydı, insanlığa sunulan şeyler arasında en çok satan o olurdu.*"

Özlem kendisiyle dalga geçercesine, gülerek,

- Hayatı ilk satın alan ben olurdum herhalde, dedi.

Kerim, Özlem'in gözlerine baktı, gözbebeklerinde yaşama hırsını gördü. Onun hiçbir koşulda intihar etmeyeceğine, ölümle kavga edeceğine inandı. Açık yanıt almak amacıyla,

- Sen intihar etmeyi hiç düşündün mü? dedi.

Özlem'in beyni uzaklara gitti. Bir zamanlar intiharı denediğini, sonra pişman olduğunu söylese ne olacaktı? Söylemedi. Mahzun bir hareketle,

- Bak Kerim, bunun önemi yok, dedi. Bugün intihar etmeyi düşünmüyorum; ama yarın için kimse kimseye garanti veremez. Bir yerde okumuştum:

"*Hatalı bir şekilde uzatılan yaşam, hatalı bir şekilde sonlandırılmış yaşam kadar trajik olabilir.*"

Kimi zaman intihar bir çözümdür, kimi zaman değil. O karar noktasına bakarak, bilerek konuşmak lazım.

Kerim'i kararsızlaştırmak istiyordu Özlem; çünkü Abdi Usta'nın intiharına ne kadar kararsız yaklaşırsa, o kadar kolay ikna olacaktı. Durumu kabul edecek, sevgili dostunu yargılamaktan vazgeçecekti. Özlem sözü Türkan'a getirdi,

- Bak Türkan senden iyi durumda, dedi. Çok üzülüyor ama, onu yargılamıyor, onun kendini öldürme hakkına saygı duyuyor.

Türkan'ın ismi geçince Kerim'in yüzü kızardı. Onu aramamış, kendi acısını büyüterek içine kapanmıştı. Sanki en büyük acı onundu. İnsanın kendi acısını merkeze koyması egoizmin bir biçimi değil miydi? Kendi acını yüceltmek, başkasının acısını küçültmek. İşte, bencillik! Utancı daha fazla yükseldi, içinden kendine oturaklı bir küfür savurdu. Türkan'ın yokluğunda kendini affettirmek isteğiyle,

- Türkan'ı aramalıyım, dedi.

Kerim üçüncü kez yaşamla ilişki kurdu; yaşayan birinin acısını düşünmeye başlamıştı. Başkasının acısını düşünmek kendini merkez olmaktan çıkarmaktı. İçine hafif bir sevinç doğdu; yaşamak ve yaşayan diğerini düşünebilme sevinciydi bu.

Özlem, Kerim'de hayatın ateşini tutuşturmanın ilk kıvılcımını gördü. Başlangıcın birinci harfini yazabildiğine sevindi. İkinci harfi yazmak hedefiyle,

- Seni eve bıraktıktan sonra Erdinç'le görüşeceğim, dedi. Hafta sonu Descartes üzerine toplantı var, Erdinç konuşacak. Senin için değişiklik olur, gel istersen.

Özlem onun felsefe ile ilişki kurarsa tekrar hayata dönebileceğini düşünerek öneriyi yapmıştı; fakat Kerim'de, Erdinç ismi garip bir duygu yarattı. Yine dünyayla kontak kurdu; ama bu sefer olumsuz tarafından. Erdinç'i henüz tanımadan kıskanıyor muydu? Kimden kıskanacaktı, neyi kıskanacaktı? Onun bilgisini mi? Özlem'le ilişkisini mi? Kendini "kıskanmıyorum duygusuna" ikna etmeye çalışsa da beceremedi. Hayatla kıskançlık üzerinden kurduğu negatif ilişki onu yaşadığına iyice inandırdı. İçinden yaptığı konuşmaların davranışlarına yansımamasını isteyen bir yüz ifadesiyle,

- Gelemem, dedi. Kitabevinin işlerini Hasret'in üzerine yıkmıştım, ne yaptı bilmiyorum, orada olmalıyım.

Özlem emin oldu: Kerim hayata kesin adımını atmış, dünya işlerini düşünmeye başlamıştı. Sevincini belli ederek,

- Zararı yok, dedi. Ben sana Erdinç'in notlarını iletirim.

Çay bahçesinden çıktıklarında Kerim denize bakmayı unuttuğunu hatırladı. Arabaya binmeden önce göz ucuyla denizi süzdü. Denizden otlanan martılar içten çığlıklarıyla, "dünyaya hoş geldin," der gibiydiler.

XXXXI

Abdi Usta yavaşça dürttü,

”Haydi kalk ortak, işe geç kalacağız,” dedi.

Kerim ona yanıt vermeye hazırlanırken ansızın uyandı. Uyku sersemliğiyle sesin sahibini aramaya koyuldu. Aydınlıktan yardım istercesine sertçe lambayı yaktı. Aradığı bedeni bulamayacağını çok geçmeden anladı. İçine derin bir sıkıntı düştü. Şu koca şehirde yapayalnız kalmanın, dostunu yitirmenin kederiydi bu. Gözlerine nemler yavaşça indi. Şimdi teselliye ihtiyacı vardı. Gecenin sabaha kapıyı açtığı bu saatte teselli edeni nereden bulacaktı?

Eskiden yalnızlığı severdi, sevmiyordu artık. Kendi kendine yetemeyenler yalnızlıktan nefret ederdi. Başka bir insanın varlığında kendini çoğaltmak zayıflık işareti değil miydi? Çaresizliğini, sevgi açlığını, sıcak bir ele muhtaç olduğunu kendine itiraf etti. Sevgili dostunu kaybetme acısı onu kendi gerçeği ile yüz yüze getirmişti. Dokunsan ağlayacaktı. Ağlamadı, kalktı sigarasını yaktı, acıyı içine çeker gibi dumanı ciğerlerine doldurdu. Direnme gücünü yitirmesine kızgındı. Kendini yargıladığı zamanlarda içindeki direnmeyen insandan intikam almak isterdi. Bağıra bağıra küfretti. Geleceği parmaklarının arasından kaymış, sokakta vurulmuş külhanbey gibi ”ahhh” çekti. Yüreğindeki kimsesiz, kaybolmuş çocuk ona acıyan gözlerle bakıyordu.

Kerim kitabevine vardığında Hasret dükkânı açmak üzereydi. Ona babasına sarılırcasına sarıldı Hasret. Kerim’in yalnızlığı uçan bir halıya bindi, gitti. Ne garipti şu insanoğlu, duyguları hayat gibi sürekli değişiyordu. Azıcık zaman önceki adamla şimdiki adamın içsel dünyası arasında bitmez yollar vardı. Manevi dünya yükselen alçalan bir deniz gibiydi. Hafif bir rüzgâr onu olumlu veya olumsuz yöne doğru çarçabuk değiştiriyordu.

Hasret’in gözleri, sıcaklığı, içten konuşması, Kerim’in içsel denizinin dalgalarını yaşamın olumlu kıyısına doğru sürükleyip götürdü. Hasret onu baba, hadi diyelim ağabey gibi görüyordu. Kerim’in duyguları farklı değildi; Hasret’i kızı gibi seviyordu.

İnsan kızıyla da dertleşemez miydi? Kız, babasının acıyan yaralarına merhem süremez miydi? Hasret’te teselli aramaya başladı. İçindeki sansür perdesini yırtarak yalnızlığından, Abdi Usta’dan söz açtı. Kerim’in onarılmak isteyen sözleri bir türlü karşılığını bulamadı. Hasret mahzun mahzun bakıyordu sadece. Arada bir söylediği cümleler Kerim’in açtığı içtenlik çukurunu dolduramıyordu, onu onaylamakla yetiniyordu Hasret. Oysa Kerim desteklenmek istemiyor, yüreğinin acısını dindirecek yeni sözler, sihirli cümleler istiyordu.

Hasret’in öğrenci gibi dinleyici olduğunu hatırladı. Bir haftada Hasret’in kişiliğini nasıl unutmuştu? O hep dinlerdi, iyi dinleyiciye dert anlatabilirdi; ama teselli bulunamazdı. Öğrenmek ile öğretmek arasındaki farktı bu. Teselli, karşıdakine öğretmenlik yapmaktan başka neydi ki? Kerim aradığını aramaktan caydı, içine düştüğü çıkmazın üzüntüsünü koruyarak konuyu değiştirdi. Konu değişir değişmez, Hasret sorumlusuna bilgi veren memurcasına konuşmaya başladı: Kitap satışlarından, Kerim’i her gün arayan Sevda’dan, Özlem’in kitabevinin açılmasına yardım ettiğinden, Türkan’ın bıraktığı haberden…

Hasret sözlerini sürdürken kapıda Özlem gözüktü. Kerim, Özlem’e alıcı gözüyle baktı. Aslında Kerim insanları böyle süzmezdi; dikkatini çeken Özlem’in şık giyimiydi. Özlem’in ısıtan havası, Kerim’in teselli arayan havasına yeniden can verdi. Özlem havadan sudan konuşurken, treni kaçırmak istemeyen bir yolcu gibi davranan Kerim,

- Biraz dışarda dolaşalım mı? dedi.

Olumlu yanıt alacağından emindi. Umduğu gibi olmadı. Özlem içten gelen, sahtekârca olmayan bir yakınlıkla,

- Gerçekten isterdim, dedi. Yazık ki Erdinç’in çocuğunu doktora götüreceğiz.

Kerim kendisine ihanet edilmiş gibi hüsrana kapıldı. Kıskançlık duyguları tayfuna uğramış denizcesine köpürdü. Erdinç'i rakibi olarak gördü, onu ezmek istedi. Erdinç denen adam şu an burada olsa bir vesile yaratır, onunla kavga ederdi. Tercih edilmeme duygusuna dayanamıyordu insan. Kıskançlığın nedeni yalnızca bu muydu? Kerim duygularını işkence masasına yatırmıştı hemen. Sahip olma duygusunu sorguluyordu. Kıskançlık, sahip olduğu şeyi yitirme duygusuydu, sahip olduğu şeye bir daha sahip olamama korkusuydu. Özlem'in sahibi Kerim miydi? Özlem onun sevgilisi miydi? Sonra "sahip olmak" anlayışı Kerim'in düşünce dünyasına yabancı değil miydi? Neydi öyleyse Kerim'in beynindeki feveran, taşkınlık? Kerim'in kendine yaptığı işkence seansını Özlem'in dinginlik aşılayan sesi kesti,

- Bak, dedi. Sana Descartes'la ilgili Erdinç'in yapacağı konuşmanın notlarını getirdim.

Kerim memnuniyetsiz, "bana ne Descartes'tan," der gibi baktı. Özlem alınmadı, onu anlayışla karşılayan bir gülümsemeyle,

- Bir gün okursun, dedi.

Kopya yapılmış kâğıtların bir nüshasını ona, diğerini Hasret'e uzattı. Kerim kâğıtları cebine koydu. Hasret merakla içinden okumaya başladı. İki kadın Descartes üzerine konuşurken Kerim yine dalgıçlık yaptı, içdenizine daldı. Benliğinden, davranışlarından nefret ediyordu. Bu denli aksi olacak ne vardı? Teselli edilme duygusu içini allak bullak etmişti. İçine düştüğü tesellisiz toprağı hangi kaynaktan sulayacaktı? Sevda aklına geldi. Onun kahrını ancak Sevda çekerdi. Derhal Sevda'yı aramalıydı. Böyle düşünürken kendini bir "çıkarcı" olarak yakaladı. Hani Sevda'yla buluşmak istemiyordu? Gidecek kapısı olmayan bir adamın bencil duygularla kendine kapı yaratması değil miydi bu? Egoist dünyanın çıkarcı insanı olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Yine de Sevda'yı aramaya karar verdi. Belki Özlem'in gönlünü almak istemekten, belki düşüncelerini sesli düşünmek istemekten doğan bir istekle iki kadının konuşmasının arasına girdi,

- Hepimiz benciliz, değil mi Özlem? dedi.

Özlem beklemediği soruya şaşırdı. Kerim bir şeyi dolaylı yoldan ima etmek mi istiyordu? Biraz düşündü, "düşünen kadın heykeli" gibi elini çenesine dayadı,

- Çıkarcılık hepimize bulaşmış, yenilmesi gereken toplumsal bir hastalıktır, dedi.

Durakladı. Zihninde eşya arayan bir insan gibi belleğini yokladı. Sakin biçimde kitabevinin felsefe kitaplarının bulunduğu yere doğru gitti, kısa zaman sonra elinde bir kitapla döndü. Kitabı karıştırıp bir sayfayı açtı, eliyle işaret ederek,

- Hobbes'un, dedi. *Leviathan* adlı bu kitabında söylediği şu sözleri yaşadığımız şimdiki toplumda hep hatırlamalı insan:

"*Hiç şüphem yoktur ki, 'bir üçgenin üç açısı bir karenin iki açısına eşit olmalıdır' fikri eğer herhangi bir kimsenin egemenlik hakkına veya egemenlik sahibi insanların çıkarına aykırı bir şey olsaydı, doğruluğu tartışılmasa bile, ilgili kişinin elinden geldiği ölçüde, bütün geometri kitaplarının yakılması suretiyle yeryüzünden silinirdi.*"

Soruyu sormamalıydı Kerim. Sormuştu bir kez. Azarlanmış çocuk gibi oldu. İçinden kendine bela okudu. Sanki Özlem onun çıkarcı düşüncelerini yakalamıştı. Günahkâr bir insanın günah çıkarmak isteyen yalvarıcı sesiyle,

- Aramıyorum, vazgeçtim, dedi Kerim pişman olmuş bir hırsız gibi.

Özlem bir şey anlamadı; ama Kerim'in kendi kendisiyle konuştuğunu anladı. Çocuksu gülümseme yüzünde güneş gibi parladı. Gülümsemenin içinde sır gizliydi.

XXXXII

Dostum,

Emil Cioran şu sözlerinde haklı değil mi?

”*Ölümün kendine ait yurdu yoktur; her yerde hazır ve nazırdır.*”

Başımıza düşen giyotini telefonda bildirmiştim. Ne kadar yıkılmış ve üzülmüş olabileceğimi tahmin edersin. Bu ıssız şehirde en büyük sevgi dayanağım Abdi Usta’ydı. Onsuz şehir daha ıssızlaştı benim için. Kendi özel acılarımı unuttum inan. Dertlerin kocamanı olan ölüm, ufacık olan hayat sevincini her zaman yeniyor. Yaşamın kaçacağı sığınak yok.

Onu tanımanı çok isterdim. İnsansızlığın yaşandığı çağın istisnai insanıydı. Yumuşacık kalbi olan, yardımsever, dostluğun, aşkın, vefanın, minnetin değerini bilen birisi. Bilgiliydi, onun her sözünde anlam vardı. Hiç unutmuyorum, bir gün bana dedi ki:

”Aslında hayat çıplaktır; insanlar maskeleriyle onu giydirirler. Sonra da gerçek yüzlerini unuturlar. Ben çırılçıplak olmak isteyenlerdenim. Tek başıma bunu beceremeyeceğimi bilmeme rağmen öyle olmak istiyorum.”

Biliyor musun, onun hayatı hançer sırtlı bir hayattı; aşkın hançerini sırtından, arkadan almıştı. Yarasını Türkan iyileştirdi. En çok onun aşkının ölümle sonlanmasına üzülüyorum. Aşk biter; ancak ölümle sonlanmış aşk ”sonsuzluk” ismini hak eder. Öyle bir sonsuzluktur ki bu, anıldıkça kederi yanında taşır. Sonsuzluğa uzanan, bittiğini görmediği bir aşkı oldu Abdi Usta’nın. Ölümünün yarattığı, ona armağan ettiği tek olumlu şey bu. Bir daha aşk acısını yaşamadan öldü o.

Biliyor musun, özel gerçeği kabul etmek, genel gerçeği kabul etmekten zor. Sözgelimi ölüm herkes için geçerli: Genel! Ama sevdiğimiz insanın ölümü: Özel! Genel gerçek olan ölümü kolaylıkla onaylarken, özel gerçek olan sevdiğimiz insanın ölümünü onaylamak istemiyoruz. Çok kısa zaman önce Sevda’ya karşı ”insanın intihar hakkını” savunmaya çalışmıştım. Ne var ki, Abdi Usta bu hakkını kullanınca ikircime düştüm.

İntihar etmesine başlangıçta çok kızdım. Şimdi onu anlamaya başlıyorum. Onun intiharı ötenaziydi, yani acısız ölümdü. Sadece kendisinin değil, sevdiklerinin de acı çekmesini istemediği bir ötenazi! Troçki’nin 1940 yılında şöyle yazdığını biliyor musun?

”*Eğer skleroz sürer giderse ve devamlı bir sakatlık tehdidine maruz kalırsam, o durumda ölüm anımı saptama hakkımı saklı tutuyorum. ’İntihar’ böyle bir sözcük bu koşullarda yerindeyse eğer, hiçbir açıdan bir ümitsizlik veya vazgeçiş nöbetinin ifadesi olamayacaktır.*”

Abdi Usta’nın da böyle düşündüğünü ve düşüncesini eyleme geçirdiğini geç de olsa anladım. Anlamak acıları tedavi etmeye başlıyor, yavaş yavaş iyileşiyorum. Henüz bütünüyle iyi değilim, zamana güveniyorum duyduğum üzüntünün üzerini küllendirsin diye…

* * *

Sen yalnız yaşayan adamsın Sait. Senin bir gün bile yalnızlıktan şikâyet ettiğini duymadım. Yalnızlığın iyiliği üzerine kitap yazan Petrarca gibisin. Kendi kendine yetebiliyorsun; yalnızlık seni istemiyor, sen onu istiyorsun. Bense yalnızlığa şikâyetname yazıyorum bugünlerde. Aşksızlığımla yalnızlığım birleşip her gece bana eziyet ediyorlar. Korkunç düşlerin korkutmasıyla uyanıyorum. Ne dersin, korkak adam mıyım ben? Yaşamla savaşmaya gücüm yetmediği için mi korkağım? Bilmiyorum; ancak korkularımı yenmeden, tekrar yeniden hayatla kavgaya tutuşmadan ölü gibi yaşayacağımı biliyorum. Bilmediğim şey bunu nasıl becereceğim.

Kimi zaman egoist olduğumu düşünüyorum. Kendimle, bireysel acılarımla çok uğraşıyorum. Kendime çok konsantre oluyorum, yakınımdaki insanın acısını görmüyorum.

Kendimi düşünme huyum bencillik haline geliyor. Kendimi yargılamaktan yoruluncaya kadar yargılıyorum; öyle ki, kendi gözümde tutulacak yanı olmayan tutarsız kimseyi yaratıncaya kadar. Kusurlarıma boş vererek yaşayamıyorum. Mükemmellik hastalığım var benim. Yalnızca kendimle, kederlerimle ilgilenerek içinde tek bir mahkûmun olduğu hapishaneyi yaratıyorum. Eskiden okuduğum Bertrand Russel'in *Mutluluk Yolu* kitabını bugün yine okudum. Daha önce fark etmediğim güzel bir şey buldum kitapta. Şu sözler sanki benim için yazılmış:

"*İnsanın kendi kendisiyle ilgilenmesi hiçbir vakit verimli uğraşıya yol açmaz. Kendi içine gömülmüş olan kimseler için mutluluğa kavuşmanın tek yolu, dış dünya ile ilgilenmektir.*"

Bertrand Russel burada haklı gözüküyor. Bak, düşün dostum! Şu anda benden fazla üzüntülü olan Türkan'ı şimdiye kadar aramadım. O ise arayıp duruyor, ben kaçıyorum. Bencilliğimi görüyor musun? Neyse ki, kendimi yenip onunla yarın buluşmaya karar verdim. İnsanın hatalarını anlayıp hatalarını tekrar etmesi hüzün kaynağı. Kaynak bende.

* * *

Şu aralar yanında teselli bulduğum tek insan Özlem. "Deli kız"da beni çeken bir hava var. Onun olaylara yaklaşma biçimine hayranım. Zaman zaman bu kadına âşık mı oldum diye düşünüyorum. Bir yerde okumuştum, "hayranlık aşkın başlangıcıymış". O hep benim yanımda olsun, hep konuşsun istiyorum. İçimde Özlem'in özlem ateşi yanıyor, sürekli özlüyorum, düşünme eylemimi durduramıyorum. Bir de Erdinç denen işçi çocuktan kıskanıyorum onu. Erdinç'i hiç görmedim. Buna karşın yine kıskançlık duyuyorum. Üstelik kıskançlığın kötü bir duygu olduğunu bilerek… Herhalde aşk bu! Aşk saklanamıyor, gerçeği kabul etmeliyim.

Felsefeciler Birliği'nde Descartes üzerine toplantı yapılacakmış. Konuşmacı Erdinç. Kıskançlığım artmasın diye toplantıya gitmeyeceğim. Onu görürsem soyut korkumun somut giysi giyeceğinden korkuyorum. Özlem onun yapacağı konuşmanın kısa özetini bana iletti, şöyle bir baktım. İncelemedim, göz gezdirdim. Şu psikolojik yıkılmışlığımla felsefe okuyacak, anlayacak halim yok. Sanıyorum konuşmanın fikirlerini Özlem yazdı. Bir işçinin bunları yazacağına inanamıyorum. Biliyorum, sen inanırsın. Bana hemen örnek olarak işçilikten gelmiş felsefeci Joseph Dietzgen'i gösterirsin. Belki benimkisi haset. Hatta önyargı. Sana Erdinç'in Descartes notlarının bir parçasının kopyalarını gönderiyorum sevinesin diye.

Çaresizliğin eline tekrar düşmüş dostun,
Kerim

ERDİNÇ'İN DESCARTES ÜZERİNE NOTLARI

"Descartes matematikçidir, felsefede matematik kadar açık seçik bir sistem kurmak ister. Bu amacını nasıl, ne ile gerçekleştirecektir? Nereden yola çıkacaktır? Sorun budur. Descartes, Yöntemli Kuşku'dan yola çıkar. Şimdiye kadar doğru bildiği her şeyden kuşku duyarak, kuşku duyduğu şeyleri başlangıçta yanlış kabul ederek felsefesine giriş yapar.

Descartes kuşkuyu felsefenin başına koyarken, felsefe tarihindeki kuşkucular gibi "hiç bir şeyi bilemeyiz," diye kuşkudan yola çıkmaz. Kuşkucular, kuşkulanmak için kuşkulanırlar; Descartes ise doğru bilgiye varmak için kuşkulanır. Onun amacı, kuşkuyla işe başlayıp gerçeğin bilgisine varmaktır. Descartes'ın kuşkuculuğu olumlu kuşkuculuktur, pozitiftir.

Her şeyden kuşku duymakla işe başlayan Descartes hiç kuşku duymayacağı, yüzde yüz doğruluğundan emin olabileceği bir bilgi, çıkış noktası arar. Uzun süre düşündükten sonra bu bilgiyi bulduğunu sanır: Düşünürken kendine bakar, "düşündüğüne göre" kendi varlığından kuşku duyamaz. Düşünebilmesi onun varolduğunu gösterir. Kuşkulanılmayacak ilk bilgi, "düşünüyorum, o halde varım," olur.

Descartes dış dünyanın varlığını kabul eder; ama onu açıklamak için kendinden yola çıkar. İşte Descartes'ın ilk büyük yanılgısı bu olur: Özneden yola çıkarak, ya da özneye başrolü vererek dış dünyayı çözümlemeye çalışmak. Ya da zihinden (akıldan) yola çıkarak, maddi dünyayı anlamak.

* * *

Descartes, zihnimizden kaynağını alan açık-seçik düşüncelerin bir kısmının doğuşumuzla birlikte bizde varolduğunu, bu düşüncelerin kesin olarak doğru olduğunu düşünür. Doğuştan getirdiğimiz kavramların, düşüncelerin varlığına inanmakla yanlış yapar. Doğarken getirdiğimiz hiçbir düşünce yoktur çünkü.

* * *

Descartes'ın hareket olayına bakışta dâhice keşfettiği en önemli olay, "hareket miktarının" dünyada hep aynı kaldığıdır. Yani bir cisimde azalan hareket başka cisimde artarak eşitlenir. Hareket miktarı kaybolmaz. Bu görüş "Hareketin Korunumu" yasası demektir. Bugün bildiğimiz ve doğruluğunu bilimsel olarak onayladığımız "Enerjinin Korunumu" yasasının basit, mekanikçe anlatımıdır. Bu yasa doğal olarak "varolan maddenin yok edilemezliğini, kaybolamayacağını," içerir.

* * *

Descartes'a göre doğrunun (bilginin) ölçütü sadece 'açık' ve 'seçik' olmasındadır. Oysa böyle bir ölçüt koymakla yine hataya düşer. Aslında Descartes'ın koyduğu "doğruluk ölçütü" ölçüt bile sayılamaz. Çünkü bir usa (bir insana) açık ve seçik görülen şey, diğer usa (diğer insana) hiç de açık ve seçik görünmeyebilir. Bir geometrik bilgi, geometri ile uğraşana açık ve seçik gözükür; ama hayatında geometri ile ilgilenmemiş insana kapalı gözükür, onu anlayamaz.

Doğrunun ölçütü açık ve seçiklik değil, sadece pratiktir, deneydir. Bir şeyin doğruluğunu, yanlışlığını hayat ölçer. İstencimizin verdiği kararın doğru veya yanlış olduğunu deneyerek anlayabiliriz. Usun bir şeyi açık ve seçik görmesi bilginin kıstası olamaz. Pratiğin (yaşamın) sınavından geçmeyen bir görüşün doğruluğundan emin olamayız. İşte Descartes bunu göremez. Hayatın pratiği yerine aklına, aklı ona vermiş olan Tanrı'ya, Tanrı'nın onu aldatmayacağına güvenir.

* * *

Descartes kendine geçici bir ahlak yaratır; fakat bu ahlak onun yaşamı boyunca kalıcıdır. Toplumsal gerçekliğe karşı bir ahlaktır bu. Descartes ahlak alanında tutucudur, bireycidir, kadercidir. Düşünceyi siyasete bulaştırmak istemez. Yaşadığı toplumu, dünyayı değiştirmek istemez. Varolan düzeni (statükoyu) korumak ister. Dine sarılarak, kaderine boyun eğer. Kendi istemlerinden vazgeçer, kendi arzularını kontrol altına almaya çalışarak bir çeşit çileciliği savunur. Zorunluluğu anlayıp, çözüp, onu aşmak yerine, zorunluluğun kölesi olmayı kabul eder.

Descartes'a göre yaşadığımız zorunlu koşullar bize aç, yoksul olmayı, ezilmeyi, sömürülmeyi dayatıyorsa bunu kabul edeceğiz. Bu zorunluluğa başkaldırmayacağız. Descartes'ın bize sunduğu ahlak dinsel içerik taşır. Bu ahlak içinde daha güzel bir dünya, insani dünya özlemi yoktur. Kısacası Descartes'ın ahlak öğütlerinin özeti şudur: Toplumu yönetenlerin sana sunduğu insanlıkdışı hayatı kabul et, değiştirmeye çalışma! *Yöntem Üzerine Konuşma* adlı kitabında Descartes'ın hem kendisine, hem okuyucusuna verdiği akıl şudur:

”*Üçüncü kuralım, yazgıyı yenmekten çok kendimi yenmeye, dünyanın düzenini değiştirmekten çok kendi arzularımı değiştirmeye çalışmak…*”

”*Böylece, hep söylenildiği gibi, zorunlulukları erdem yapacağız, o zaman hastaysak sağlıklı olmayı, hapisteysek özgür olmayı arzulamayacağız.*”

* * *

Görüldüğü üzere karşımızda iki parçalı bir filozof var: Doğrular ile yanlışları karıştırmış bir Descartes. Matematikçi olarak doğayı savunabilen, bu alanda birçok doğruya parmak basan Descartes ile, doğaüstüyü (idealizmi-metafiziği) savunan ve tutucu ahlaka sahip Descartes'ı birbirinden ayırmamız gerekiyor. Onun büyüklüğünü birinci yan (maddeci-fizikçi yan) oluşturuyor. İkinci yan ise Descartes'ın artık ölmüş bulunan parçasıdır.”

XXXXIII

Türkan evin içinde dolanarak Kerim'i bekliyordu. Abdi Usta'nın cenazesinin kaldırılmasından sonra ilk kez yüz yüze geleceklerdi. Onu defalarca telefonla aramış, bulamamıştı. Kerim'in hem kendisinden, hem kendi kendinden kaçtığını anlamıştı. Bugün görüşeceklerine göre, Kerim acılarını aşmış, biraz dindirmiş olmalıydı. Kerim ile Abdi Usta'yı ikiz kardeş gibi görüyordu. İkisini de insan olarak sevmişti. Abdi Usta'yı ayrıca kadınca…

Elinde evirip çevirdiği mektubu kaç kez okumuştu? Elli, yüz, bin… Hatırlamıyordu. Her okuyuşta ağlanır mıydı? Ağlamıştı. İntihar etmeyi bile düşünmüştü. Özlem ve Necati olmasaydı, sevgilisinin yokluğunun acısını az da olsa dindiremeyecekti. Özlem onun intihar duygularını sezmiş, onu hiç yalnız bırakmamıştı. O süreçte Türkan'ın evinde istenmeyen misafir olmasına rağmen zorla kalmıştı. Gerçek dostluk bu dünyanın yalnızlığında tek güvenceydi. En üzüntülü, kasvetli günlerinde yaşayarak görmüştü bunu. Ne demişti Cicero?

"*Dost, dostunun yitirilen umutlarını dirilten kişidir.*"

Ölüm üzerine Abdi Usta'nın söylediklerini anımsadı ansızın. Ne demişti sevgilisi?

"Güneş ve gölge nasıl ki ayrılamazsa, hayat ve ölüm birbirinden ayrılamaz. Ölüm, hayatı ısırmak için bekleyen zehirli yılandır. Ondan kaçamazsın, ancak kaçabildiğin sürece kaçmalısın ve hayatı yaşamalısın. "

Peki, sevgilisiz hayatı nasıl yaşayacaktı? Yüreğinin kimsesiz yollarında hep bu sorunun yanıtını aramış, ama elleri hep bomboş dönmüştü. Kendisini bilerek zehirli yılanın önüne atan sevgilisinin geriye bıraktığı mektubu evirip çevirdi, yeniden bir kez daha okumaya başladı:

"Sevgilim,

Aşk zevkin temeli olduğu kadar, yokluğu da keder verir. Aşk acısı yokluğun acısıdır, sana yokluğun acısını bıraktığım için affet beni. Sevmek kendi benliğini sevdiğinde bulmaktır. Ben sende kendimi buldum. Bayrak gibi dalgalandım. Günbatımının renklerinin farkına senin sevdanla vardım. Her gün gündoğumuyla seninle birlikte doğdum. İçimdeki aşkın burukluğunu sen yok ettin. Hatırlamak yaşamaktır, seninle hayatı hatırladım. Kendime geç kalmıştım, sen beni hayata zamanında yetiştirdin. Mutluluğumun yelpazesi oldun. Yüreğimin kendimden sakladığım en dipteki yerisin sen. Binde bir karşımıza çıkan aşk şansını gerçek kıldın. Dünyada beni sevginin sıcaklığıyla yeniden var ettin. Moliere'in dediği gibi:

"*Sevgisiz yaşamak gerçekten yaşamak değildir.*"

Sen beni gerçekten yaşattın. Sevmek birbirini yalnızca bedence, duyguyla sevmek değil, aynı yöne bakarak sevmektir. Seninle özlediğimiz dünyaya aynı pencereden baktık. Senden çok şey öğrendim. Büyük sevgi birbirine hayatı öğreterek büyüyen sevgidir. Bizim sevgimiz öyleydi. Tekrar yeniden dünyaya gelinebileceğine inanmam; ama gelebilseydim seninle yaşardım, yaşamış olduğum gibi yaşamak isterdim.

İhtiyarlık beklenilmeyen bir çocuk. İhtiyarlığı şen çocuk gibi yaşamaksa mutluluk. İhtiyarlık günlerimi neşeli çocuk gibi yaşayabilmem senin sevginle olanaklı oldu. Yüreğine minnettarım: Mutluluğu damla damla biriktirip üzerime yağmur olarak yağdırdığın, sevgiyi yudum yudum emzirdiğin için!

Canım, sevda uçurtmam benim,

Hayatı aceleye getirdiğimi biliyorum. Seninle daha güzel günler yaşayamadan gittiğimi biliyorum. Senin aşk pervanen olarak kalmak isterdim; ne yazık ki gitmeliyim. Sana kelepçeli geceler yaşatamam. Zamanı uğurlamak zorundayım kendi adıma. Yüreğimi hiçliğe bırakıyorum; ancak senin yüreğinin hiçliğe bırakılmasını istemem. Senin kalbin yeni sevgilerle yaşamalı. Abdi Usta'nı seviyorsan, yüreğine layık başka bir yüreği sevmeye hazırlan. Türkan'ıma severek yaşamak yakışır.

Ardımdan üzülmemeye çalış, hep beni gülerek hatırla. Kesinlikle matem tutma. Mateme verilmiş zaman hayattan çalınmış zamandır. Ağlama! Senin yerine bulutlar gözyaşı döksün, lütfen ağlama."

Türkan okumaya devam edemedi, gözyaşlarının çağlayan gibi akmasından. Mektubun ek parçası vardı, Kerim'e ayrılmıştı. Türkan bu bölümü ne zaman okusa gözyaşı damlalarına acılı gülümseme karışıyordu. Son gayretle mektubun ayrı parçasını içinden okudu. Yine yüzüne kederli bir gülümseme yayıldı,

"Aferin Abdi Usta, seni boşuna sevmemişim," dedi yüksek sesle.

Feuerbach haklıydı:

"*Bir varlığın insanlığı ancak insani eylemlerle kanıtlanabilir.*"

Abdi Usta'nın ölürken bile insanlığını kanıtladığını düşündü Türkan.

Kapının zili Türkan'ı mektuptan kurtardı. Kerim eve adımını atar atmaz iki beden sessizce kucaklaştı, kederleri birbirine karıştı. Zaman durdu. İki yüreğin birbirinden ne zaman ayrıldığını zaman bilmedi. Ağlayarak anlaştılar, ağlayarak ayrıldılar.

Kerim bütün itirazlarına karşın, Abdi Usta'nın son vasiyetini kabul etmek zorunda kaldı, Türkan'ın ısrarlarına direnemedi. Evinin kapısını açarken cebinde Abdi Usta'nın, Türkan'a bıraktığı ek mektubu taşıyordu. Önce bir sigara yaktı, kısacık mektupta şunlar yazılıydı:

"Türkancığım,

Bu lanet dünyada parasız yaşanmıyor. Uygun görürsen (ki göreceğinden hiç kuşkum yok) kitabevini Kerim'e bırakalım, onun olsun. Senin işin var, paraya ihtiyacın yok. Kerim'in hiçbir şeyi yok. Sevgili dostumun sefalet çekmesini istemem. Ne dersin? Mal devri için bütün belgeleri avukatın yardımıyla hazırladım, benim evdeki sallanan masanın üzerinde duruyor. Gereğini yaparsın, değil mi?

Seni ve Kerim'i seven,
Abdi Usta"

Kerim yeniden kalbinde koskocaman bir yokluğun boşluğunu duydu, terk edilmiş bir sokağın parke taşları gibi yalnızlıktı bu. Gökyüzünde tek başına kalmış bulutun yalnızlığı. Denizini kaybetmiş dalganın yalnızlığı. Ateşten sonra geriye kalan sıcak bir namlu gibi yandı yüreği. Her yeri acıyla kaplı dünya onun acısına yer açtı, dostun ölüm acısı dünyanın acıları üzerine gözü yaşlı oturdu.

Şimdi Abdi Usta'nın hıçkıra hıçkıra ağladığı gibi ağlıyordu. Kerim'in küçük evi Abdi Usta'nın küçük evi gibi misafirine insanca bir duyguyla bakıyordu: Vefasızlığın hükümdar olduğu dünyada dostluğun değerini bilen, insansızlık kıtlığı içinden çıkmış iki adama şaşakalıyordu. Bugünkü hayat onların dostluğunun önünde saygıyla çömelmişti, utanç duymamak için kalkamıyordu ayağa!

XXXXIV

Hayatın körlükten yeni kurtulduğu, gözlerini güne açtığı saatti. Sabahın ışıkları denizin dalgalarını okşuyordu. Rüzgârın kışı içermiş soluğu güçlüce çıkıyordu. Limandaki vapurlar, kayıklar, balıkçı motorları telaşlıydı. Kerim sahil boyunca yavaş adımlarla yürüyor, düşünüyordu. Düşüne düşüne kafasından düşünceler fırlayacak durumdaydı.

”Mezarımdan çıkmalıyım, dış dünyaya açılmalıyım,” dedi kendi kendine.

Dış dünya şu an Özlem’di. Hatırlamamak için ne kadar çabalarsa çabalasın, yüreğinin her tarafından Özlem fışkırıyordu. Aşkın pençelerine yakalanmıştı, sevdanın tırnakları yüreğine batıyordu,

”Kaçak özlemlerle yaşamaktan bıktım,” dedi kalbini ikna edercesine. ”Bana bedeniyle, duygularıyla gerçek Özlem lazım.”

Karşısına çıkan balıkçı kahvehanesine hiç düşünmeden girdi, çay söyledi. Yandaki masalara göz ucuyla baktı. Balıkçılar bağıra bağıra söverek konuşuyorlardı. Onlara kulak kabarttı, sözcüklerden hayatın sesi geliyordu. Yaşayan, kendini yaşamda var eden onlardı. Kerim kendi hayatını onların hayatıyla kıyasladı. Balıkçıların koşturmaca üzerine kurulmuş sıkıntılı hayatı dağ gibi mağrur duruyordu; Kerim’in hayatı ise kambur bir insan gibi…

Benliğine ağırlık yapan kederleri yüklenerek kahveden çıktı, kitabevine kadar taşıdı. Kitabevinin kapısının önünde Hasret’le karşılaştı. Dükkânı açtılar, sabah temizliğini birlikte yaptılar. Çalışkan bir ”işçiydi” Hasret. Kendiliğinden kitabevinin çalışanı olmuştu, az parayla yetiniyordu. Okulu bitirmiş olmasına rağmen felsefeci olarak iş aramıyordu. Daha doğrusu bir ara aramış, bulamamış, vazgeçmişti. Kerim onun hırs taşımayan hayatını düşündü, içini sevecenlik kapladı.

Hasret kitabevinin durumu hakkında rapor vermeye başladı. Hesapları çıkardı, parayı Kerim’in önüne koydu. Kerim patron rolünü oynamayı sevmiyordu. Ona patron olarak davranmayan sevgili dostu Abdi Usta gözlerinin önünde belirdi: Yumuk yumuk gözleriyle gülerek,

”Haydi ortak,” dedi.

Kerim onun adına yumuşak bir sesle konuştu,

- Artık ortak olabiliriz, dedi sözlerinin üzerine bastırarak Hasret’e.

Hasret şaşırdı. Ortaklığı hak etmediğini düşünüyordu. Kerim, Abdi Usta’nın tutumunu, onu nasıl ortak ettiğini anlattı. Hasret’i ortaklığa ikna etmek epeyce zor oldu. Duygularını gizlemeyen Hasret sonunda çocuk gibi sevindi, teşekkür etti, Kerim’in ellerinden tuttu,

- Seni hiçbir zaman bırakmayacağım, dedi.

Kerim onun yürekten gelen sesinde Abdi Usta’nın içten dostluğunu gördü. Yüreği sıcacık oldu. Utancından boynuna sarılamadı; ama duygularını harekete çevirdi, kızını okşarcasına onun saçlarına dokundu,

- Sağ olasın ortak, dedi.

Kerim başını öne eğerek düşüncelere daldı. Düşüncelerinin içine yine Özlem girdi. Gözlerini yumdu, Özlem’in hayalinin elinden tuttu, o an yaşadığını hissetti.

Bir elin dokunmasıyla, hayal dünyasından dışarıya çıktı ansızın. Karşısında Sevda duruyordu. Kerim suçüstü yakalanmıştı. Abdi Usta’nın ölümünden sonra ilk kez karşılaşıyorlardı. Sevda ağlamasını tutamayarak Kerim’i kucakladı, yanaklarından şefkatle öptü,

- Senin kadar üzgünüm, dedi. Onun yokluğuyla yarattığı insan boşluğu dolmaz.

Kışın soğuğuna aldırış etmeyen elbisesiyle manken gibi güzeldi Sevda. Aşk utanma duygularını yenen bir duyguydu, utanmadan Kerim’e bu sefer sevgilice sarıldı. Kerim ise

dostça. Ortamı matem havasından kurtarmak isteyen Sevda benliğini sarmaşık gibi sarmış aşkın sesine yüreğinin üzüntüsünü karıştırmayarak güldü,

- Seni bulmak için dedektif tutmaya karar verdim, dedi.

Kerim boynunu sokaktaki dilenciler gibi büktü. Kendiyle uğraşan bencil adamın özür dileme biçimiydi bu. İnsanlar arasına karışacağına içinden söz verdi. Yılan gibi sürünen hayatını ayağa kaldırmalıydı. Kendisiyle Sevda'yı beyin terazisinin iki tarafına yerleştirdi hemen. Yaşam doluydu Sevda. Ne Abdi Usta'nın ölümü, ne tek taraflı duyduğu karşılıksız aşk onu yaşamın küçük zevklerinden mahrum ediyordu. Schiller'in sözlerini hatırladı:

"*Hayatın küçük lezzetlerinden yoksun olmak, büyük yıkımlardan ötürü acı çekmekten daha zordur.*"

Bazı insanlar ufacık mutluluk kırıntılarını hep ceplerinde taşırlar, sonra onu büyük mutluluk olarak ortaya koyarlardı. Sevda onlardandı. Ya kendisi? Hayatın küçük lezzetlerinden uzaktaydı. Kerim'in bakkal hesabını Sevda'nın heyecanlı sesi karmakarışık etti,

- Erdinç müthiş bir hatip, dedi.

Descartes toplantısını en ince ayrıntısına kadar sevinçle anlattı. Erdinç'i bilgili adam olarak yere göğe koyamıyordu. Kerim'in manevi dünyasında beklemediği fırtına birdenbire koptu, kıskançlık rüzgârları esmeye başladı. Kimdi bu Erdinç? Kerim'in düşmanı gibi çalışıyordu. Özlem'e şimdi sevgi yerine kızgınlık duydu; Erdinç belasını o ortaya çıkarmıştı. Sevda, Erdinç'ten bahsettikçe Kerim'in içsel öfkesi arttı; ona da kendisini aldatan bir kadın gibi kin duydu. Sevda sevgilisinin yüzünde mutsuzluğun fotoğrafını gördü. Aşk, sevgili anlatmadan sevgiliyi anlamaktı. Kerim'in mutsuzluğunun nedenini düşündü; düşünmekten hemen vazgeçti, felsefeyi sorgu yargıcı olarak kullanmaya karar verdi. Beklenilmeyen çeviklikle çantasını açtı, Descartes'ın *Ahlak Üzerine Mektuplar*'ını çıkardı.

- Bakın, dedi. Descartes mutluluğu nasıl ele alıyor. Okumaya başladı:

"*Gerçek akla göre hareket eden bir adam, hayattan kolayca memnun olabilir.*"

"*İnsanın en büyük saadeti aklını doğru kullanmasına bağlıdır.*"

Kerim mutsuzluğunu gizlemeye çalışarak sırıttı. Demek ki aklını doğru kullanmadığı için mutsuzdu. Hasret itiraz eden bir el hareketiyle,

- İnsan sadece aklıyla mutlu olamaz, dedi. Dış dünyayı, çevremizi ne yapacağız?

Kerim mutsuzluğun başdüşmanını ezmek hırsıyla,

- İnsan toplum içinde yaşıyor, dedi. Toplumsal mutsuzluk insana mutlaka bulaşır. Aşktaki mutsuzluğumuzda toplumun ayak izleri var. Rekabet duygularımız? Kıskançlıklarımız? Sahip olma emellerimiz? Sevginin pazarlanması? Sevgi özlemlerimizin bastırılması?

Sevda itiraz etmedi, konuyu değiştirdi. Kitaptan intiharla ilgili uzun bir bölüm okudu. Descartes öz olarak, "İntihar aklın yanılmasıdır," diyordu. Kerim dostunu savunmak isteyen cesaretle,

- Her intihar aklın yanılması değildir, dedi. İnsan aklını doğru kullanarak da hayatına son verebilir. Acılardan kıvranan akıllı insanların intihar hakkı yok mu?

Sevda, Kerim'in, Abdi Usta'yı koruduğunu anladı. Üzerine gitmedi. Kitabın başka bir bölümünü açtı. Gelmek istediği yere nihayet varmıştı.

- Peki, şu görüşe ne diyorsunuz? dedi.

"*İki türlü aşk görüyoruz: birincisine iyiyi isteyen aşk diyoruz, onda arzu o kadar çok görülmez, ikincisi şehvet aşkıdır, çok zaman zayıf bir aşk üzerine kurulmuş pek şiddetli bir arzudan başka bir şey değildir.*"

Kerim çok düşünmeden yanıt verdi:

- Aşk ve arzu; cinsellikle, duygusallık birbirinden ayrılamaz. Descartes burada platonik aşkı savunuyor; şehvetle, duyguları birbirinden koparıyor. Bence doğru değil.

Sevda'nın gözlerinin içi güldü. Eski zamanlarda sadece şehvete dayanan aşkı savunduğunu hatırladı. Şimdiyse Kerim'e duyduğu sevda, cinsellik arzusuyla duygusallığın ortaklığını simgeliyordu. Hiç ikircim göstermeden,

- Kerim'e katılıyorum, dedi. Yalnızca duygulara dayanan aşk mistik, gizemli bir şey. Doğaüstü güce duyulan aşk gibi. Sadece şehvete dayanan aşk da hayvanca! Aşkı insanileştirmek için ikisini birleştirmeli.

Sevinme sırası Kerim'e gelmişti. Sevda'nın düşünceleri ne kadar da değişmişti? Bir öğretmen gibi öğrencisinden övünç duydu. Kerim'in gözlerindeki memnuniyeti gördü Sevda. İçinden sevgilisiyle konuştu:

"Sevgilim, beni senin sevdan değiştirdi," dedi.

Sonra yüksek sesle kitaptan bir cümle daha okudu:

"*Hiçbir ümit beklemediğimiz zaman, çok sevsek bile az arzu ederiz.*"

Hasret yırtıcı kaplan gibi ortaya atıldı,

- Tam tersi! dedi. Bir aşk ne kadar olanaksızsa o kadar istek doğurur.

Kerim başını salladı, Sevda'ya usulca baktı. Ondaki mahzunluğu, çaresizliği, arzuyu gördü. Kerim kendini insafsız buldu. İçeri giren müşteriyle ilgilenmek için Hasret ayağa kalktı, gitti. Sevda, Kerim'in elini tuttu,

- Descartes'ın sözlerinin yanlışlığının ispatı benim, dedi. Senden ümit beklemiyorum; ama seni çok arzu ediyorum.

Kerim'in kalbi cız etti. "Özlem'e duyduğum aşkı, Sevda'ya duyabilseydim," diye düşündü. Aşk kararla olmuyordu, duymak gerekiyordu. Özlem'e karşı duyduğu sevdanın, Sevda'nın sevdası gibi tek taraflı olduğunu bilincine çıkardı. Ortak acıyı paylaşıyorlardı. Hem kendisine, hem Sevda'ya acıdı. Sevda'nın gözlerine merhamet duyarak baktı, orada merhamet bekleyen aşkı gördü. Kahroldu.

XXXXV

Güneş yuvarlanarak batıyordu. Sararıp soluyordu gün. Güneş ateşini söndürünceye kadar onu gözleriyle izledi. Gökyüzünün karanlığıyla yüreğinde duyduğu karanlık yoldaştı şimdi. Kederli yalnızlığının tek umudu aşktı: Özlem'e karşı duyduğu tek taraflı aşk! Aşk sözcükleri gümbür gümbür geçiyordu kalbinden. Onları Özlem'e söylemeye büyük istek duydu. Söyleyebilir miydi? İçinde kıpırdayan sevda çocuğu onu olumsuz yanıtladı. Nuran'dan beri hiçbir kadının yüzüne bakarak aşk sözcükleri söylememişti. Tutuklu bir silahtı yüreği, cinselliği…

Özlem'i özlüyordu. Denizin dibindeki taşlara benzer yalnızlığını tek onun giderebileceğini umuyordu. Aşk hayal dünyasında bekleyiş umudu yaratan bir sihirbaz gibiydi. İnsan sevdiğinden hep bir şeyler bekliyordu, umut ediyordu. Şu an Özlem onu arasa, yönünü şaşırmış hayat doğru yolu bulurdu. Düşünceler, hayaller, umutlar kendi başlarına güçsüzdü. İnsanın eylemiyle tamamlanmayan düşüncenin, umudun, özlemin canlı hale gelmesi olanaksızdı. Aşkını göstermeyenin aşkı kazanması imkânsızdı. İradesini zorlayarak Necati'yi aramaya karar verdi, belki Özlem'le orada karşılaşabilirdi. Bu da umut değil miydi? Ama eyleme dönüşmüş bir umut.

Necati, Kerim'in telefondaki sesini neşeyle karşıladı,

"Hemen gel," dedi.

Acayip Adam Necati mutfaktaki yalnızlığında kitaplar arasında kaybolmuştu, Kerim onu o haliyle buldu. Masanın, sandalyelerin üzeri kâğıtlarla, kitaplarla örtülüydü. Bulaşıklar beklemedeydi. Etraf dağınıktı, Kerim kendine zor yer açabildi.

Necati bir yandan kahve yaparken, bir yandan Abdi Usta'yla yaşadıkları hoş anıları anlatmaya girişti. Abdi Usta'dan ölmemiş gibi bahsediyordu. Kerim onun ölümün karamsarlığına, yaşamın sevincini gladyatör olarak çıkardığını anında fark etti. Necati bilerek onun yaşama bağlılığını körüklemek istiyordu. Özlem'i aramaya geldiğini unuttu, sohbetin havasına kendini kaptırdı. Necati ara sıra kekeleyen sesiyle Descartes toplantısını anlattı, sonra Blaise Pascal'dan söz etmeye başladı. Kerim, Pascal'ı hiç bilmediğini belirtti. Necati öğretme tutkusuyla yanan bir adamdı, hasta ayağına gelmişti. İçinde bilgisayarda yazılmış kâğıtların olduğu bir dosya çıkardı, dosyanın üzerinde *Düşünceler* yazılıydı.

- Bak bu dosyaya, dedi. Pascal'ın düşünceleri burada. Özlem onları İngilizce'den çevirdi. Uygun yayınevi arıyoruz, bastıracağız.

Bu kez de Özlem'in adı Pascal'ı unutturdu. Yüreğinde kargaşa oldu, aradığı şeyi bulamadığını gösteren bir umutsuzlukla,

- Epey zamandır onu göremedim, dedi. Hasta mı?

- Yok, şu ara çok yoğun, dedi Necati kelimelerin üzerinde gezinerek. Çevirilerle uğraşıyor, işi bitince yeryüzüne çıkar.

Kerim'in gözünde sevgisinden habersiz sevgilisi daha büyüdü. Onun hayatla kavgasına, çabasına, yılmazlığına saygı duydu. Özlem'in erişilmezliği karşısında kendini zavallı buldu.

"Layık olmadığım bir sevdayı mı istiyorum?" dedi içinden.

Necati dosyayı karıştırarak bir kâğıt çıkardı, onun önüne özenle koydu. Kerim yine Özlem'i unuttu. Bir haberi ilk kez okuyacak olan meraklı insan gibi okumaya başladı:

"*Aklımız bizi, herhangi bir kılavuzdan daha görkemli yönlendirir, kılavuza boyun eğemeyen mutsuzdur, akla boyun eğmeyen delidir.*" (Pascal, *Düşünceler*)

Kerim birden Sevda'nın, Descartes'ın mektuplarında okuduğu satırları hatırladı. Hemen hemen aynı görüştü bunlar. Descartes da "aklınıza göre davranın, mutlu olun," demiyor muydu? Kerim kendinden emin olarak görüşünü söyledi,

- Descartes gibi düşünüyor Pascal, dedi.

- Evet, tam öyle, dedi Necati aynı noktada buluştuklarına sevinerek.

Sevincini ayağa fırlayarak gösterdi. Telaşlandı, hafifçe kekeledi, sakinleşmeye çalıştı. Necati kızgınlık duyduğu zaman görüşlerini isteklice dile getirenlerdendi. Kızgınlık duymadan yapılan eleştiri sıkıcıydı. Şu an Pascal'a kızgınlık duydu, onunla söz düellosu yapacakmış gibi bir havaya girdi,

- Aklını her yolla kullanan milyonlarca insan niçin mutsuz o zaman? dedi Kerim'in yüzüne bakarak. Bozulmuş toplum bozulmuş akıl yaratır.

- Bugünkü akıllara karşı olan akıllarla işbirliği yapmadan mutluluk hayal gibi geliyor bana, dedi Kerim onu daha fazla yüreklendirerek.

Necati öğrencisini bir an önce hakikate ulaştırmak isteyen bir surat takındı. Pascal'ı öyle özetlemeliydi ki, başarılı öğretmen olduğunu gösterebilsin. Kekelememek için yavaş yavaş konuşmaya, tek tek anlatmaya başladı:

- Pascal dahî bir matematikçidir, dedi. Ne yazık ki, Descartes gibi mistik, akılcı, usçu bir filozof. Descartes'tan farklı olarak akla bir sınır koyar. Aklın çözemeyeceği bilgilere "gönülle, içimizle" ulaşabileceğimizi söyler. Bu bilgiler dini, ahlaki bilgilerdir. Descartes dini, Tanrı'yı akıldan çıkarır; Pascal ise gönlünden, inançlarından. Descartes'tan daha çok dincidir, Hıristiyandır Pascal. O, mutluluğu, akıl ve Tanrı'nın inayetinde bulur. Tanrı'ya akılla erişilmez, gönülle, içten inanışla erişilir ona göre.

Necati elindeki dosyayı açtı,

- Pascal şöyle yazmış, dedi:

"*Mutluluk insanın ne içinde, ne de dışındadır, Tanrı'dadır, bu nedenla dışımızda olan, içimizdedir.*"

Soluklandı, dünyadaki mutsuzların sözcülüğünü yaparcasına,

- İnsan Hıristiyan dünyasındaki mutsuzluğu görünce üzülüyor, dedi. Pascal'dan bu yana dört yüz yıldır dinsel inançlarına karşın Hıristiyan insanların çoğunluğu mutsuz. Psikiyatristlerin, psikologların kapılarını çalıyorlar Avrupa'da, Amerika'da.

Kahveleri tazelerken konuşmasını sürdürdü,

- Biliyor musun? dedi. Pascal, insanın doğasını, özünü kötülükle örülmüş görür. O, der ki:

"*İnsan yalnızca sinsidir, yalancıdır, ikiyüzlüdür.*"

Kerim'in yüzündeki anlamı yakalamaya çalıştı. Pascal'ı olumsuzlayan havayı yakaladı. Son kılıç darbesini indirir gibi elini salladı,

- Eğer böyleyse mutluluk için yapacak fazla şey kalmaz, dedi. Bir cins kadercilik bu. İnsanın doğasını yaşadığı çevrenin, toplumun şekillendirdiğini, çağlara göre değiştiğini, ortam değiştirilirse insanın özünün de değişeceğini anlamamış Pascal.

Kerim öğretmenini dinleyen uslu öğrenci gibiydi. Necati haklıydı, mutluluk tekil değil, çoğuldu, insanın yaşadığı koşullara bağlıydı. Yalnızca insanın iradesine, aklına, bireysel isteklerine bağlı olamazdı. Kendisi de iradesiyle mutlu olmak istemiyor muydu? Olamıyordu işte! Akılsız mıydı? Aklını kullanamıyor muydu? İnsan bu mutsuzluk dünyasında aşkla, dostlukla mutluluk anları yaşıyordu sadece.

Aşk sözcüğü Özlem'i hatırlattı, yüreğinin penceresini tıklattı. Necati'nin anlam veremediği bir gülümseme Kerim'in düşünceli yüzünde parçalandı gitti. Özlem'e duyduğu sevgiyle ilgili bir şey duymak umuduyla,

- Pascal sevgi üzerine bir şey yazmamış mı? dedi.

Necati dosyayı açtı, Pascal'ın sözlerini okudu:

- "*Kişi değil de nitelikler seviliyor ancak. İnsanlar yalnızca gizlenmiş nitelikler içinde seviliyor.*"

Kerim, Özlem'e duyduğu sevdayı beynine getirdi, düşündü. İnsanın kişiliğiyle, nitelikleri birbirinden ayrılabilir miydi? Belki aşk insanın görmek istediği nitelikleri kişilikte hayal gücüyle var ediyordu. Özlem'in hem kişiliğini, hem niteliklerini seviyordu. Birden Özlem'e

duyduğu özlem taşkın su gibi yatağından taştı, beynini ve yüreğini doldurdu. Necati'nin garip bakışları altında gözlerini uykuya dalan masum bir bebek gibi yumdu: Sevgilisi olarak gördüğü kadına sarıldı. Özlem aşkın yarattığı bu coşkun manzarayı görebilseydi, Kerim'in sarıldığı gibi sarılır mıydı?

XXXXVI

Telefondaki emredici ses,

”Çabuk hazırlan, seni almaya geliyorum,” dedi.

Ve ekledi:

”Unutma! Yanımda pasaklı bir erkek olsun istemem.”

Kerim telefonu kapatırken yüreği pır pır ediyordu. Günlerdir duymayı beklediği sesi duymuştu. Dışarıdaki karakışa inat kalbinin topraklarına baharın doğduğunu duyumsadı. Aşk mevsimleri değiştiriyordu.

Yarışçı hızıyla hazırlanmaya başladı. Tıraşını oldu, banyosunu yaptı, Nuran’ın en sevdiği giysilerini dolaptan çıkardı, giyindi. Nuran’ın ölümünden sonra ilk defa bu elbiseleri giyiyordu. Kendisine güzel gelen sesiyle Fosforlu Cevriye’yi söylemeye başladı. Gözlerinin önüne Nuran’ın hayali geldi, onun kötü sesine Nuran imgelem dünyasından çıkarak katıldı. Kerim bayram yerine gitmeye koşturan şen mahalle çocukları gibiydi.

Eski püskü araba gelip kapının önünde durduğunda Kerim’in yüreği durdu sanki. Kapıda Özlem’i karşılayan Kerim’in duyduğu aşk sevinci yüzünden okunuyordu. Özlem onu kadın gözüyle aşağıdan yukarıya doğru süzdü. Beğendiğini belli eden kadınsı bir bakışla,

- Aferin, kendine yakıştırmışsın, dedi. Bugün çok sevinçliyim, çevirileri bitirdim, yayınevine teslim ettim, paramı aldım, senin şoförün olarak seni eğlendirmeye karar verdim.

Kerim memnuniyetini gözleriyle gülerek belli etti, sesine gülümsemesini karıştırarak,

- İçkili bir yere gideceksek arabayı almayalım istersen, dedi.

- Söyledim ya, dedi Özlem kahkaha atarak. Senin özel şoförünüm bu gece, fazla içmem.

Üzerinden fakirlik akan arabaya bindiler, yüreği zengin iki insan olarak yola koyuldular. Şehrin merkezindeki ufacık meyhanenin önünde durdular. Dünyaya başka gözle bakanların meyhanesiydi bu, Kerim içeriye adımını attığında bunu anladı. Orada bulunan hemen herkes Özlem’i tanıyordu. Kerim tanınmışlık duygusundan hafifçe utandı. Özlem meyhane sahibi gibi davranan adamla senli benli konuştu. Ona gösterilen saygıya, sevgiye hayret etti Kerim. Masayı çok önceden hazırlatmıştı Özlem. Sevgilisi olmayan sevgilisine teşekkür edici gözlerle duygularını hissettirdi Kerim.

Konuşma arzusuyla dopdoluydu: Bir kadeh rakıdan sonra Özlem’e fırsat vermeden anlatmaya başladı. Neyi? Çocukluğunu, çocukluk çağında yaptığı işleri; simit, su, gazoz satmasını, berberlik çıraklığını, okuduğu liseyi, üniversiteyi, hapislik dönemini, Nuran’ı, onunla yaşadığı ölmez aşkı. Nuran’ın gerçekte ve rüyada söylediği her sözü. Nuran’ın ölüm biçimi hariç her şeyi…

Kerim içten, gönülden konuşuyordu. Sevgilisinin yanında utanma duygularını yenmiş, maskelerini çöp sepetine atmış bir adam gibiydi; benliğini ne kadar açık ortaya koyarsa, o kadar çok sevilebileceğini sanıyordu. Aşk açıklıktan hoşlanırdı. Özlem’i açıkça konuşturabilmek hevesiyle,

- Hiç âşık oldun mu? dedi sevgiyle bakarak. Benim Nuran’a âşık olduğum gibi hiç âşık oldun mu?

Özlem uzak ülkelerde dolaşmış, yorulmuş yolcu gibi baktı. Kederli gözlerdeki sevdayı gördü Kerim. Yenilmiş sevda bakışıydı bunlar. ”Sevdim, sevdiğim denli sevilmedim,” der gibiydi. İhanete uğramış bir kadının hırçınlığını gösterircesine,

- Empedokles, her şeyin sevgiyle toplandığını, nefretle dağıtıldığını söyler, dedi. Belki ben nefretle sevgimi yok ettim.

- Sevgiden, aşktan nefret mi ediyorsun? dedi Kerim üzüntülü bir suratla.

- Hüsranlarıma rağmen bunu söyleyemem, dedi. Aşkın inkârcısı olmak istemem. Onun sonuç acısı, yaşanırken duyulan zevki unutturmamalı. İnsan bıkmadan tekrar tekrar sevebilmeli; yoksa hayat çekilmez.

Özlem'in sözlerinde kendisi için umut ışığı gördü Kerim. Umudu zorlamak istedi,

- Aşk sana ne ifade ediyor? dedi güzel aşk sözleri duymak isteyen bir âşık gibi.

- Montaigne'in sözleriyle söyleyeyim mi? dedi sır verircesine.

"*Aşkın ateşi hastalık ateşi gibi nöbet nöbet gelir ve gider.*"

Ama insan bir gün yolcu edeceğini bildiği aşkı hiç gitmesini istemediği misafir gibi karşılamalı.

Sözünü bitirmişken, eksik bıraktığı şeyi tamamlamak isteyen çabuklukla davrandı,

- Aşk zaten iradeyle kararlaştırılmış bir duygu değildir, dedi. O nedenle sevilen şeyin niteliğini araştırmaz; görmek istediği nitelikleri sevdiğine kendiliğinden yapıştırır. Descartes'ın gizemli aşk bakışını bir tarafa koyarsak şu sözlerine katılmak gerek:

"*Aşk, kendisini doğuran nesnenin iyi mi kötü mü olduğunu biz hiçbir biçimde fark etmeksizin bizde uyandırabilen bir tutkudur.*"

Kerim bir an Özlem'den koptu, düşünce dünyasına girdi. Orada Nuran'la karşılaştı. Ona uçsuz tutkusuyla âşık olmamış mıydı? Şimdi de Özlem'e! Gerçekten aşk önlenemez bir tutkuydu. Peki tutku neydi? Sevilen kişiye her şeyini verebilecek kadar duygusal bağlanış. Onu sabit, değişmez duygu haline getirmek. Düşünceyi duygunun kölesi yapmak. Yaşama sevincinin merkezine onu yerleştirmek. O olmasa yaşayamamak…

Duyulmayan dünyayı dolaşan Kerim'i, Özlem'in eliyle yavaşça dürtmesi tekrar onu duyulur dünyaya bağladı. Birden irkildi, sevdiği kadının gülen gözleriyle karşı karşıya geldi.

- Ben buradayım, dedi Özlem eliyle kendini işaret ederek.

Sevecenlik Kerim'in yüzünde gezindi.

"Hep benim yanımda olsan," dedi içinden.

Şüphesiz, ağzından başka kelimeler çıktı,

- Seni dinliyorum, dedi Kerim hayal dünyasından artık gerçek dünyaya sıçramış adam olarak.

Özlem sözlerine heyecan katarak,

- Kimi filozoflar aşkın verdiği acıları abartarak ondan korkmamızı sağlarlar, dedi. Sözgelimi Pascal der ki:

"*Aşkın sebebi, bir 'ne bileyim be'dir; sonuçlarıysa dehşet vericidir.*"

Dünyada her şeyin nedeni olduğu gibi aşkın da nedenleri var: Belki bir gülüş, belki ses, belki bir düşünce, hatta tek bir cümle. Belki de güzellik. İnsan niçin A insanına değil, B insanına âşık oluyor? Aşk şüphesiz ki yoğun bir duygudur; duyguyu duyabilmenin nedenleri var. Aşk, nedenleri kendi gözleriyle abartıyor sadece. Onda gerçek ve hayali nedenler birbirine karışıyor. Ama buna rağmen aşktan kaçmamalı, aşk acısının sonucuna razı olmalı.

Kerim lideri olarak gördüğü kadından beklediği yanıtları almıştı. Onun aşk acısını tattığı belliydi, yeniden tatmaya hazırdı. Aşkın umut kırıntıları insanı mutlu kılmaya yetiyordu. Tutkusunun her saniye artarak Özlem'e zincirlendiğini hissetti. Mutluluk bağışlayan bir esirlikti bu.

Kerim, Özlem konuşurken rakı bardağını defalarca doldurup boşaltmış, sarhoş olmaya adımını atmıştı. Özlem çok az içmişti, sevgilisini daha fazla sarhoş etmek isteyen sevgili gibi bakıyordu. Kerim'in sarhoş gözleri sevgi kıvılcımlarını göremeyecek kadar körleşmemişti henüz. Aşk tutkusu denizcesine kabardı, sevinç dalgaları bütün duygularını kapladı. Özlem'i hayranca seyre dalmışken,

- Haydi, seni başka yere götüreceğim, dedi Özlem titrek, sevecen bir sesle Kerim'e dokunarak.

Meyhaneden sallanarak çıktı Kerim. Arabaya doğru yürürken Özlem birdenbire onun koluna girdi. Özlem'in kokusunu, bedeninin sıcaklığını, yumuşaklığını fark etmesine

sarhoşluğu engel olamadı. Nuran da böyle yapardı. Onun elini Nuran'ın eli gibi tuttu. Yıllar önce kaybettiği, kadınlara erkekçe dokunma duygusu ansızın yerine geldi; dokunmaktan tedirginlik duymuyordu. Özlem onun elini güçlüce kavradı, şimdi iki dokunuşun sıcaklığını birbirinden ayırmak mümkün değildi. Araba çok yakındaydı, Kerim çok uzaklarda olsun istedi; sevgilisinin derisinin sıcaklığını sürekli teninde taşımak isteyen bir erkeğin arzusuyla.

Özlem onun arabaya binmesine yardım etti. Kerim'in bir ara gözleri kapandı. Kadın elinin sıcaklığıyla bir süre sonra açıldı. Ne kadar zaman geçmişti? Kerim hatırlamıyordu. Arabadan indiklerinde Kerim şaşkın gözlerle şehre kuşbakışı bakıyordu. Şehri bütün genişliğiyle gören yüksek bir tepeydi burası. Uykudaki ıssız şehir pırıl pırıl ışıkların altında uyuyordu. Kerim düşünmeden gökyüzüne baktı, gözleri yıldızlarla çarpıştı. O an kafasına, yüreğine koskocaman acılı bir kaya düştü. Nuran'ı, o geceyi hatırladı. Ağlama duyguları habersizce acılı yüreğinin altından sızdı. Özlem, Kerim'deki duygusal değişimi gördü, ona yumağına sarılan iplikçesine kollarıyla sarıldı. Şehrin üzerinde nar rengi şafak atıyordu.

- Ne kadar güzel, değil mi? dedi Özlem kollarının sarılma kuvvetini yükselterek. Şu doğanın harikaları arasında en çok sevdiğim şey yıldızlar!

- Çok güzel, çok güzel, dedi Kerim.

Orada Özlem'i unutarak geçmişe gitti. Nuran'ın ölmek istemeyen gözleriyle karşılaştı. Gözleri açık giden ölünün gözlerini sevgili sıcaklığıyla kapattı. Kendinden intikam alan bir sinirlilikle,

- Yıllar önceydi, dedi. Hapisten kurtulduğumuz ilk günlerdi. Hayata yeniden dönmenin, serbestçe yaşamanın zevkine varmak istediğimiz günlerdi. İkimizin ortak tutkusu yıldızları gecenin karanlığında uyurlarken seyretmekti. Bulunduğumuz şehrin en yüksek yerinde eski çağlardan kalma bir kale vardı, bir yanı uçurumdu. Her zaman kaleye giderdik yıldızları seyretmeye. İnsana öyle gelirdi ki, yıldızları oradan ellerinle toplayabilirsin. Beni getirdiğin bu yer oraya çok benziyor.

Hatırlamamak için bütün ömrünü vermeye hazır, bezgin bir insanın sesiyle,

- Bir yaz gecesiydi, dedi üzüntülü bir suratla. Gökteki yıldızların "bizi görün," diye bağırdıkları bir geceydi. Nuran'la dışarı çıkmıştık. Sevdiğimiz meyhanede içtik, çok sarhoş oldum şimdiki gibi. Nuran'ı kaleye çıkalım diye zorladım. Nuran itiraz etti, fakat ısrarlarıma dayanamayıp peşime takıldı, geldi.

Kerim'in gözleri korku filmi görmüşçesine büyüdü. Yutkunarak,

- Kaleye çıktık, ama ayakta duracak halim yoktu, dedi kendine kızdığını belli ederek. Nuran'ın desteğiyle dikilmeye çalışıyordum. Zifiri karanlıkta tek ışığımız yıldızlardı. Onlara baktıkça yaşama isteği üzerimize yağmur gibi yağıyordu. Mutluydum, mutluyduk. Nuran neşelendi, dans etmeye başladık. Yaşam çığlıkları atıyorduk. Hayat, düşlerimiz kadar harikuladeydi. Yaşamın vadisinde koşturan atlar gibiydik. Yıldızlara gösteri yapan iki oyuncuyduk.

Kerim sustu. Konuşmaya yeniden başladığında sesi boğuktu, ağlayacak gibi çıkıyordu,

- Nasıl oldu bilmiyorum, dedi. Dans ederken onun ayağı mı kaydı, benim yüküme mi dayanamadı, uçuruma doğru yuvarlandı, elini son anda yakaladım. Aşağı düşmemek için elime tutkal gibi yapışmıştı, onu yukarı çekmeye çalıştım. Ama alkol kuvvetimi bitirmişti, onunla birlikte aşağı doğru kaymaya başladım. Ölüm ikimiz için de kaçınılmazdı artık. Karanlıkta göz göze geldik. Nuran ölmemi istemedi, ellerimi birden bıraktı.

"Bıraktı" sözcüğü Kerim'in ağzından bomba gibi çıktı. Hıçkırıklar da öyle. Hüngür hüngür ağlıyordu. Deliler nasıl ağlarsa, öyle ağlıyordu. Bitmeyen bir uzun hava gibi ağlıyordu. Özlem anlatılan hikâyenin şokunu atlatmaya çalışarak onu sevgili sıcaklığıyla kucakladı. Gözyaşlarını öpmeye, kendi gözyaşlarıyla kurulamaya başladı. Dudakları onun dudaklarını buldu. Kerim'in gözlerinden akacak bir damla yaş kalmayıncaya kadar da bırakmadı...

XXXXVII

Dışarıda buz tutmuş havanın aksi yönüne doğru çalışıyordu yüreği. İç dünyasında soba yanıyordu. Aşk insanı ısıtıyordu. Isınan sevgi çimlenmişti, mutlaka büyüyecekti. Geleceğin umutlu günleri bağdaş kurmuş bekliyordu. Kerim'in içsel dünyasıyla, dış dünya, çelişkinin uzlaşmaz zıt uçları gibiydi. Dış dünyada başkalarının acıları, kaos; iç dünyasında aşkın coşkusu vardı. Dominant, egemen olan uç, iç dünyasındaki huzurdu, sevdanın verdiği huzur. Sevgi dünyanın kahırlı dertlerini önemsizleştiriyordu. Değişimi sağlayan yıldızlı gecenin öpücüğüydü. Özlem'in dudakları Kerim'in içsel dünyasını sevgiyle doldurarak tersyüz etmişti. Özlem'in öpücüğü onun içinde içten içe yanan gizli kıskançlık ateşini söndürmüştü. Erdinç'i kıskanmıyordu artık. Hatta onun "Descartes notlarını" beğenerek okumuştu, böyle bir insanın felsefe öğretmeni olduğu için Özlem'i kalpten kutlamıştı. Kıskançlık kuduz bir köpekti, köpek ölünce korku ortadan kalkıyor, kendinden emin sevgi iyileşiyordu.

Aşk dünyayı kırmızıya boyuyor, siyah renkleri siliyordu. Dünya sakin sakin çalışan bir saat gibi tıkır tıkır işliyor, bozukluğunu göstermiyordu. Evrenin sevgi dönemleri yaşadığı zamanlarda karıncaların yuvalarına taşıdıkları buğdaylar gibi sevinç taşınıyordu seven yüreklere. Şimdi Kerim öyleydi.

Kerim aşk sevincinin verdiği etkiyle felsefeye tekrar sarılmıştı. Ama bu sefer terapi olsun diye değil, Özlem'e layık olmak için. Sevgilisi onu cahil görmemeliydi. Zaman sorunu yoktu; Hasret'ten bir süre daha izin istemiş, ortağı onu anlayışla karşılamıştı.

Dünyanın en cömert duygusu paylaşmaydı. Paylaşılan sevgi azalmıyor, artıyordu. Sevginin kardeşi sevinç aynı yoldan gidiyordu. Kerim sevincini paylaşmak, büyütmek arzusuyla dolup taşıyordu. Kimle paylaşacaktı? Abdi Usta yaşasaydı onunla, şimdiyse Sait'le. Felsefede öğrendiği yeni şeyleri de dostuna anlatmalıydı. Kalemi silah gibi kaptı, yazmaya başladı:

"Can dostum,

Biliyorsun, beynimde küflü rüzgârlar esiyordu. Kuyudan yıldızları çıkartmaya çalışan zavallı insan olarak debeleniyordum. Oltadaki balık misali çırpınıyordum. Manevi dünyamın yüzündeki yara izleri hiç kapanmıyordu. Ölülerin sessizliği, karamsarlığı vardı dünyamda. Yaşamımı poşet torbaya koyup yanımda taşıyordum. Nihayet geçti, eski kasvetli dünyamın başına yumruğumu indirdim, kapısını kilitledim, bir daha dışarı çıkamaz. Mutluluk gemisi yüreğime demirini attı. Niçin mi? Gök kubbenin altında bir sevgilim var. Kim olduğunu merak etme, hemen yazıyorum: Özlem!

Ona Nuran'ın öyküsünü, kendimi hiç saklamadan anlattım. Üzerimden kalkan yükle hafifledim, aşkın uçağına bindim, uçuyorum. Sevgi tohumum sürekli çatlıyor. Her gün, her saniye çiçek açıyorum. Hayat "haydi gel," diye çığlık atıyor yüreğimin damarlarında. Nuran'la birlikte sevdaya iptal edilmiş duygularım özgürlüğüne kavuştu. Aşkı pencereden kaçan hırsızcasına yakaladım sonunda.

İlk kez içimde korku duymadan bir kadına dokundum, öptüm. Haydi sana yalan söylemeyeyim, o öptü beni. Nuran'dan bana miras kalan dokunamama duygumu, bir kadına erkek olarak dokununca Nuran'ı hatırlama duygumu yendim. Mucizeyi Özlem gerçekleştirdi. Meraklısındır hemen belirteyim: henüz cinselliği tatmadık. Eminim ikinci Nuran'ımı buldum Sait. Artık havada, karada, suda ölüm yok bana. Son günlerimi güneşli geçirip, yüreğimin içindeki Özlem'in güneşiyle beraber öleceğim.

* * *

”Deli kızın” saçtığı öğrenme ışınlarının şevkiyle felsefe okuyorum. Belki buna sevda ışınlarını eklemek lazım. Onun bilgisine yetişemesem dahi ona hep yakın, beynine dokunacak uzaklıkta olmalıyım. Hayatımın tecrübesinden biliyorum; beyinsel yakınlığı olmayan bir sevgi, yüreksel uzaklığı taşıyor.

Şu ara Thomas Hobbes'un *Leviathan* isimli kitabını okuyorum. Müthiş zeki bir filozof. Hayata hayal dünyasından değil, gerçek dünyadan yaklaşıyor. Fakat insanların genel mutluluğunu güçlü, tek bir otoritenin (devletin, kralın) egemenliğine boyun eğmesine bağlıyor. Hobbes'a göre, eskiden insanlar doğa durumunda (herkesin herkese savaşı döneminde) yaşıyormuş, devlet bu savaşa son vermek için kurulmuş. Herkes bu otoritenin emri altına girerse barış, mutluluk olurmuş. Hobbes diyor ki:

”*Devlet olmadıkça, herkes herkese karşı daima savaş halindedir.*”

Yaşadığımız dünya Hobbes'u yalanlıyor. İnsanlar devletin yasal güvencesi altında birbirlerinden mutluluk çalmak için yarışıyorlar, sürekli savaş halindeler. Tam bugün ”herkesin herkese savaşımı” var. Birinin mutsuzluğu, diğerinin mutluluğu anlamına geliyor. Eşitsizlik, mutluluğu ele geçirme çarpışması yaratıyor. Hobbes tersini düşünüyor; eşitliğin kavgaya, güvensizliğe yol açtığını söylüyor. Şöyle yazıyor:

”*Eşitlikten güvensizlik doğar.*”

Bu noktada Hobbes'a katılmak olanaklı değil. İnsanların mutluluğa erişme olanakları eşit olsaydı, daha az mutsuz olurlardı. Öyle değil mi?

* * *

Hobbes'un mutluluk üzerine yazdığı şu sözler kesinlikle doğru:

”*Mutluluk, arzunun devamlı ilerleyişidir; bir şeyin elde edilmesi bir başka şeye giden yoldur sadece.*”

Ne yazık ki, günümüzde insanlar birbirlerinin üzerine basarak bunu gerçekleştiriyorlar. Biri ötekini kendi mutluluğu önünde engel olarak görüyor.

Hobbes insanların doğuştan bencil, çıkarcı olduğunu düşünüyor. İnsanların doğasının (özünün) ”herkesin herkese karşı savaşı” zorunlu olarak yarattığına inanıyor. Ona göre insan doğasında kavgayı yaratan nedenler varmış. *Leviathan*'da bu nedenleri şöyle sayıyor:

”*İnsan doğasında üç temel kavga nedeni buluyoruz. Birincisi, rekabet; ikincisi, güvensizlik; üçüncüsü de, şan ve şeref*.”

Oysa insan doğduğu an ne iyi, ne kötü. Bencillik, rekabet, güvensizlik duygusu, şan şeref için diğer insanları ezmek istemek sonradan kazanılıyor. Evet, bugün insanların geneli bencil, ama doğdukları an bencil değillerdi.

* * *

Sevgi ile arzu aynı şey mi? Hobbes bu iki duygunun özünü eşitliyor. Arzuyu bir şeye yönelik istek olarak tanımlıyor, arzulanan şeyin aynı zamanda sevilen şey olduğunu söylüyor. Arasındaki fark Hobbes'a göre şu: Arzuda sevilen şey henüz ele geçirilmemiş (yok); sevgi de ise artık ele geçirilmiş. Aşağıdaki sözlerle ifade ediyor Hobbes bu görüşünü:

”*Arzu ve sevgi aynı şeydir; şu farkla ki, arzu ile, daima nesnenin yokluğunu ifade ederiz; sevgi ile ise, genellikle sevilen nesnenin varolduğu anlatılmak istenir.*”

Arzu ile sevgi aynı şey değil. Arzu amacına eriştiğinde yok oluyor; ama seven insan daha çok arzuluyor. Sevgi, arzunun devamını sağlıyor. Arzu duyduğu şeye ulaşamasa bile sevebiliyor insan. Bak, ben Özlem'i yokluğunda sevdim. Ona ulaşamamayı göze alarak sevdim, ulaşamadan önce sevdim. Şimdi onun varlığına hem arzu duyuyorum, hem seviyorum. Sevgide arzu yok olmaz; içinde arzu taşımayan sevgi bitmeye yol alan sevgidir.

* * *

Hobbes aşk tutkusunu şöyle anlatıyor:

”*Tek bir insana beslenen sevgi ve onun tarafından, sadece kendisinin sevilme arzusu.*”

Aşk gerçekten böyle bir şey değil mi? Bu konuda haklı gözüküyor Hobbes. İnsan aynı anda çok insanı sevebiliyor; ama aşkta tek insanı. Aynı zamanda iki insana âşık olmak olanaklı gözükmüyor. Aşk bugünkü sahip olmacı dünyada sahip olmak duygusuyla birlikte gidiyor. Bu nedenle sevgi, aşktan daha önemli gibi geliyor bana. Aşkın içindeki sevgiyi büyütebilirsek sahip olma duygumuzu sınırlayabiliriz. Hobbes aşktaki kıskançlık duygumuzu şu sözlerle betimliyor:

”*Aşkın karşılıklı olmadığı korkusu.*”

İnsan sahip olamadığı şeyi kıskanıyor gerçekten. Bu ise rekabet üzerine oturmuş pis bir duygu. Bak, şimdi Özlem’i kıskanmıyorum; çünkü aşkımın karşılığı olduğunu biliyorum. Karşımda benimle rekabet ederek onu elimden alacak güç yok. Aşkımın tek taraflı olduğuna inansam, üçüncü kişi araya girse, korku ve kıskançlık duyacağım. Bu duygudan nefret etsem de duyacağım. Ne yapayım? Kıskançlık duygusu tek başına yenilemiyor.

Sait kardeşim, Hobbes’un en sevdiğim sözü şu:

”*Hayat hareketten ibarettir.*”

Dünyadaki her şey, aşkımız, sevgimiz, dostluğumuz hareket halinde. Sürekli dinginlik diye bir şey yok. Hareketi yakalayamıyorsak, hayatı yakalayamıyoruz.

Sevgiyle kal, ihtiyarlamış yanaklarından öptüm,
mutluluk denizinde kulaç atan dostun,
Kerim”

Mektubun son noktasını koyduktan sonra çift taraflı olarak yaşadığı sevdanın verdiği mutluluğun zevkini çıkarmaya başladı. Nuran’dan sonra yaşadığı aşksız zamanını köşeye sıkıştırmak arzusuyla dopdoluydu. Geçmiş zamandan intikamını alacaktı. Aşksız geçen zamanı enjektöre aşkı katarak dolduracak, hayatın içine tekrar akıtacaktı. Aşkın yelkenini Özlem’in sevgi rüzgârıyla şişirecek, uçsuz bucaksız okyanusta zamana karşı yol alacaktı. Zamanı geriye döndürecekti.

Kerim’i gözleyen ”zaman” hüzünlü bir yüzle güldü. Kerim için üzüldüğünü belli eden; ama evrende hiçbir insanın duyamayacağı bir sesle,

”Eyyy aşkın mıknatıslı esirleri!” dedi. ”Gerçekleri hep unutursunuz. Ben geriçevrilmezim.”

XXXXVIII

Nuran yüzünde ışık saçan bir gülümsemeyle konuşuyordu:

”Sana ne dediğimi hatırlıyor musun?” dedi Kerim’e. ”Hayal dünyanda beni seviyorsan gerçek dünyada seni sevecek bir Nuran’ı sev. Benim gibi olsun, benim gibi sana fosforlu sevda duysun.”

”Seni sevdiğim kadar onu seviyorum,” dedi Kerim, Nuran’ın ellerine sarılarak. ”İki Nuran’ı birlikte seviyorum. İkiniz benim fosforlu sevdamsınız. Kıskanıyor musun?”

”Ölüler kıskanmaz,” dedi Nuran güleç yüzle. İnsanlar ölülerle değil, yaşayanlarla yarışır. Ben Özlem’le yarışabilir miyim? Ya da Özlem benimle yarışabilir mi? ”

Nuran sevgilisine yavaş adımlarla yaklaştı, Özlem gibi öpmeye başladı. Yıldızlı gecedeki güzel an tekrar ediyordu. Kerim tüm şehvetiyle Nuran’ın dudaklarını parçalayarak öperken Özlem’i öpüyordu. Öperken gözlerini yumdu. Rüyada gözlerini yumarken, gerçek yaşamda gözlerini açtı. Uyanan beyin kalbi uyandırdı, içsel dünyasından bir ses koptu, parçalandı, kelimeler olarak dış dünyaya düştü,

”Ahh Özlem, Özlem,” dedi içi cız ederek.

Dün Özlem aramıştı, yeni çeviri işi aldığını, bir süre görüşemeyeceklerini söylemişti. Özlem’e duyduğu hasretin, onu ancak rüya dünyasında yeniden öpebilmesinin nedeni belki buydu. Sevdiğine kavuşamamak özlemi artırıyordu. Kerim’in şimdiki aşk dünyası tepedeki yıldızlı gecenin sıcak dudakları üzerine kuruluydu. Öpücükten sonsuz bir aşk yaratmak onun aşka duyduğu özlemin becerisiydi. Oysa henüz o geceden sonra tekrar karşılaşmamış, hiçbir zaman sevişmemişlerdi.

Özlem’le telefonda konuşurken Kerim’in aklından binlerce sevgi kelimesi, cümlesi geçmiş, ama birini bile söylememişti. Bunun ne önemi vardı? Aşk sözcüklerle değil, eylemle konuşurdu. Kerim onu çılgınlar gibi seviyordu, onun için ölebilirdi. Ya Özlem? O, Kerim’i seviyor muydu? Onun için ölebilir miydi? Kerim’e o gece verdiği uzun öpücükler sevdanın belgesi değil miydi?

Kerim hayallerini süsleyen Özlem’i düşünerek giyindi, kitabevinin yolunu tuttu. Hasret, ortağını sevinçle karşıladı, yanında duran Cem isimli genci tanıttı. Hasret’le aynı okuldan olan Cem’in kendine has, gururlu, çokbilmiş havası Kerim’in gözünden kaçmadı. Sevmedi Cem’i. Cem de ne Kerim’in kitabevine gelmiş olmasından, ne Kerim’den hoşlandı. Kibar, maskeli gencin Hasret’e göz koyduğunu Kerim erkeksi duygularıyla hemen anladı.

Cem izin isteyip ayrıldıktan bir zaman sonra Türkan ile Sevda geldiler. Kerim onları kafasındaki Özlem aşkının neşesiyle karşıladı. Neşe ortama uygun düşmedi. Türkan’ın üzgünlüğü yüzünden akıyordu. Sevda ne durumdaydı? Onun gözlerine baktı, hüznü göremedi. Sevindi. Belki Kerim’e duyduğu sevdayı unutmuştu Sevda. ”Ben karamsar değilim,” diyen mimiksel bakışla,

- Türkan çok karamsar, dedi Sevda.

Kerim şu an sevgili dostu Abdi Usta’dan bahsederek dertlenmek istemiyordu. Türkan’ın isteğinin bu olduğu belliydi. Kerim’in gözlerinin içine bakarak,

- Hayatım bitti, dedi Türkan sızlanarak. Onsuz yaşayamıyorum. Her yerde onu görüyorum, sesini duyuyorum. Kendime fazla geliyorum artık.

Sevda söze karıştı,

- Yapma Türkan, dedi. Acıların uzunluğu var, zamanla kısalacak. Hayata gözlerini açman gerek.

Türkan kendi çaresizliğini bir filozofun diliyle anlatırsa anlaşılabileceğini düşündü. Cebinden Necati’nin el yazısıyla yazılmış bir kâğıdı çıkardı,

- Bakın, Feuerbach ne diyor, dedi:

”*İnsan sevdiği nesneyi yitirdiğinde neden üzülür, neden artık hayattan zevk almadığını hisseder? Neden? Çünkü sevdiği şeyle beraber kalbini, sevme yetisini, hayatın anlamını da yitirir.*”

Kerim, Türkan’ın acısını kendi acısı gibi duydu. Birkaç gün öncesine kadar aynı durumda değil miydi? Abdi Usta’nın kimsesiz kaldığını düşünen sevgilisini hayata bağlamak gerekiyordu. Kendi üzerinden örnek verirse etkileyici olabileceğini düşündü. Utanma duygusunu yenerek,

- Haklısın Türkan, dedi. Sevgilinin ölüm acısı kolay geçmiyor, geçmediği sürece hayat anlama bürünemiyor. Ama hangi acı sonsuza kadar sürer?

Çok önemli açıklama yapacak bir insanın bakışını takındı. Sırrını söylemek isteyen, ama söyleyemeyen biçimde kekeledi. Sevda’nın yüzüne ”lütfen beni anla, bana kırılma,” der gibi bakarak,

- İnsan umutsuzluğunun hiç bitmeyeceğine, yaralarının hep kanayacağına inanarak yaşıyor, dedi. Ben de öyleydim. Şimdi öyle değilim. Bir kez daha sevdalanamam diyordum; oysa şu an sevdalıyım.

Sevda kendi isminin haykırılmasını işitmek isteyen heyecanla sordu:

- Kime?

Kerim uçurumun kenarından zor geçeceğini anladı; fakat bir kez uçurumun kenarına gelmişti, geri dönüş yoktu. Gözlerini yere indirerek,

- Özlem’e, dedi. Özlem’e sevdalıyım.

Üç kadın şaşırdı. İkisi sevindi, birisi üzüldü. Türkan üzüntüsünü unuttu, kendisi âşık olmuş gibi Kerim’in boynuna sarıldı, onu yanaklarından öptü. Ardından Hasret. Sevda kalbine saplanan merminin şaşkınlığını üzerinden atmaya çalıştı, acı acı gülümsedi. Kerim ona bakamadı. Sanki Sevda’nın aşkını satmış, Özlem’e duyduğu aşkla ona ihanet etmişti.

Sevda yüreğinden vurulmuş ceylandı şimdi. Ağlasa bütün şehir duyabilirdi. Biraz önce iyimserliğiyle Türkan’ı teselli etmek isteyen Sevda’nın şu an tıpkı onun gibi duygularının okşanmasına ihtiyacı vardı. Kimsesizdi. Yaşam ironikti, her an ağlatılı sahneler yaratıyordu. Ağlamadı Sevda. Gözyaşlarını sevgilisinin gözleri önünde onun göremediği yerlere damlattı. Damlalar ancak tek taraflı sevdalıların görebileceği ağlatıcı aşk denizine doğru akıp gittiler...

XXXXIX

Hüzünden sırılsıklam olmuş Sevda buzdolabını açtı, ne zamandan kaldığı belli olmayan rakıyı çıkardı. Mezeyle, yemekle uğraşacak gücü yoktu, beyaz peynir ve yoğurtla yetinecekti. İçkiyi seven bir kadın değildi, ama bu gece sabahlara kadar içmek, düşünmek, kendini yargılamak istiyordu. Kerim'e duyduğu sevdayı belki bu gece idam edecekti.

Susuz bir bardak rakıyı soluksuz içti. Önce Kerim'e kızgınlığını kustu,

"Özlem'e sevdalıymış, niye bana değil de Özlem'e?" dedi rakı kadehini masaya vurarak.

İkinci bardağı ağzına kadar doldurdu,

"Özlem'den güzelim," dedi kendini kendine kabul ettircesine.

Beyaz peynire uzandı, patlayıcı maddeye dokunacakmış gibi hemen elini geri çekti, çabuk sarhoş olmalıydı.

"Hançerledin beni Kerim," dedi ikinci kadehi bitirirken.

Boş bardağı kenara koydu, rakı şişesini ağzına dikti. Boğazında tutuşan yangını önemsemeden şişeyi masanın üzerine sertçe yapıştırdı,

"Tamam, aşkta güzelliğin yetmeyeceğini öğrendim," dedi Kerim'in yüzünü gözlerinin önüne getirerek. "Ama artık beynim de güzel değil mi benim?"

Sevda eski halinin derinliklerine indi. Gerçekten değiştiğini şimdiki durumu kanıtlamıyor muydu? Eski Sevda aşk acısı çekmezdi, erkeklere çektirirdi. Yeni Sevda sevda acısı çekiyordu.

"Eskiden Peçorin'in kadın cinsiydim, Kleopatra'ydım, Kressida'ydım. Şu an kimim?" dedi hayıflanarak.

Beynini kurcaladı, sanki kim olduğunu bulursa rahatlayacaktı. Aklına Cervantes'in, Don Kişot'u geldi. Don Kişot'un hayal dünyasında yarattığı sevgilisi Dulsinea'yı hatırladı. Yaşamda varlığı olmayan Dulsinea'nın güzel olmadığını Don Kişot'a ölüm pahasına söyletememişlerdi. Kerim güzel miydi? Kerim'i çirkinleştirebilirse, onun aşkından kurtulabileceğini düşündü bir an. Zorlamasına rağmen sevgilisinin çirkinliğini yüreğine kabul ettiremedi.

"Dulsinea, Don Kişot için neyse, Kerim de benim için o!" dedi kafasındaki yargılamayı bitirerek. "Yeni Sevda, Don Kişot'un kadın cinsi haline geldi. Ben Don Kişot gibi hayalperestim. Hayatta benim için yaşamayan sevgiliyi seviyorum. Sevda'nın sevdasını hayal dünyamda ben yarattım."

Rakı şişede durduğu gibi durmuyordu, Sevda'nın damarlarında kan yerine alkol dolaşmaya başlamıştı. Dertlenmişti de. Susuz içtiği rakı gözlerinden su olarak çıktı, gözyaşları masanın üzerine tıp tıp düştü. Göğsünden boğazına kadar yaralıydı. İçinde hazin rüzgârlar esiyordu. Kendini mezarda yalnız yatan ölülerin arasında arıyor, buluyordu. Yaşamak neydi? Yaşamı bir karton gibi kıvırıp kenara koymak istiyordu. Beyninde kurduğu darağacında sevdasını asmaya hazırdı artık. İnfazı Goethe durdurdu. Kerim'e, Goethe'nin sözleri üzerinden nutuk attığı günü gözlerinin önüne getirdi. Asık suratı aydınlandı, sinsi bir gülüş dudaklarına yapıştı. Goethe ne demişti?

"*Sevmek acı çekmektir.*"

"*Seni seviyorsam bundan sana ne?*"

Sevgilisine kızmaya hakkı yoktu. Kerim ona sevda sözü mü vermişti? Aksine onu tek taraflı aşk konusunda uyarmıştı. Yürüdüğü sevda yolunun mimarı Sevda'ydı. Niçin şikâyet ediyordu o zaman? Kızgınlık duygularını yavaşça kenara itti, sevgi duygularına yer verdi. Sevgilisini hayal etti. Odanın içi sigara dumanı doluydu, dumanların arasından Kerim'in yüzü çıktı. Gülümsüyordu Sevda'ya. Sevgilisine gülümseme ödülü olarak görünmez bir sevda elbisesi yaptı, giydirdi Sevda. Gecenin kaçıydı? İki, üç, dört… Önemli değildi. Sevgilisinin sesini duymak istedi, Kerim'in ev telefonunu çevirdi. Kerim uykudaydı, zil sesiyle sersemce uyandı, dehşete kapılmış bir sesle,

”Özlem? Ne oldu?” dedi.

Sevda durakladı, kendini yendi,

”Hayır, Özlem değil, ben Sevda’yım,” dedi. ”Sana sevdalanmış Sevda. Sevda çağının Don Kişot’u. Senin Don Kişot’un.”

Kerim sessizce dinliyordu. Sevda’nın sarhoş sesindeki kederi duyuyordu. Ne yapsındı? Sevda’yı değil, Özlem’i seviyordu. Sevgisinin büyüklüğünden zerre kadar kuşku etmeyen kararlılıkla devam etti Sevda,

”Kerim, sevgilim,” dedi. ”Zamanın tekerlek kafası üzerinde kimse duramaz, sen de duramayacaksın, yaşlanacaksın, yüzündeki ihtiyarlıkla bana yuvarlanıncaya kadar bekleyeceğim.”

Kerim söyleyecek söz bulamadı. Sevda sevdalı sesiyle,

”Biliyor musun?” dedi. ”Niçin kendime bu kadar çok güveniyorum? Çünkü hiçbir kadın benim sevdamla sana sevdalanamaz, ölesiye sevemez.”

Kapandı telefon. Kerim üzgün olarak Sevda’nın dünyasına gitti, o dünya ”sevip de sevilmeyenlerin” dünyasıydı. Birden Özlem’i özlediğini, onu taparcasına sevdiğini aklına getirdi, sevinç ansızın üzüntünün üzerine oturdu. Aynı anda uzaklardan Kerim’in duymadığı bir kalp acılı bir ses verdi: Sarhoş ve sevdalı kadın, kafasındaki Kerim’le yatmaya hazırlanıyordu. Aşk olmasa da Sevda için beklenen aşkın umudu vardı. Umutsuzluğu umut gibi görmek sevdalıların işiydi, Sevda hâlâ umutlu bir sevdalıydı.

Gece öldü, günün ışıkları ölen gecenin üzerine çullandı, ölüden bir hayat yarattı. Sevgi umudu taşıyan aydınlıktı bu! Aydınlık yol ikiye ayrıldı: Kerim’in sevda yolu Özlem’e uzanıyordu. Sevda’nın sevdası yine Kerim’e…

XXXXX

Hasret bir süre izinliydi, kitabevini Kerim açıyordu. Bugün pazardı, haftadaki bir günlük tatilinin tadını çıkaracaktı. Sabah kahvesini yaptı, sigarasını yaktı. Keyfi yerindeydi. Aşk insanı keyifli kılıyordu. Özlem söz vermişti, akşamüzeri gelecekti, onu ilk kez gidecekleri bir yere götürecekti. Nereye gideceklerini söylememişti. Kerim ”yıldızlı bir gece” yaşayacağından emindi.

Annesini sevindirmek isteyen çocuk gibi erkenden hazırlanmaya başladı. Pırıl pırıl çıkmalıydı Özlem'in karşısına. Gömleğini, pantolonunu ütüledi, giyindi, akşamı beklemeye başladı. Zaman nasıl geçecekti? Türkan'ı aramaya karar verdi. Telefonu çevirdi, Türkan'ın sesinde hastanın iyileştiğini gösteren çok işaret vardı. Terapi uzmanı gibi yarım saat konuştu. Telefonu kapattıktan sonra içindeki sevinci yakaladı; hem kendi adına, hem sevdiği dostu adına. Türkan'ın kendine gelmesine mevsim de yardım etmişti: Kış eşyalarını toplayıp gitmiş, bahar taşınıyordu. Yüzünü kapatan ince tülbenti hızla çekip atacak gibiydi bahar. Tülün arkasından göz kamaştırıcı yeşil renk daha şimdiden doğayı güzelleştirmişti. Doğanın güzelliği insanın içini güzelleştirebilen bir etkiye sahipti.

Kerim, Özlem'i o önemli geceden sonra ilk defa göreceği için telaşlıydı. Nasıl davranması gerekiyordu? Ağırbaşlı sevgili mi olsundu, ateşli sevgili mi? Onu kapının eşiğinde öpmeye başlayıp yatağa mı götürsündü, yoksa sadece öpmekle yetinip ondan sinyal mi beklesindi? Onun vücudunu tanımak istiyor, dehşetli arzu duyuyordu. Fakat biliyordu ki, cinsel ilişkinin başlatıcısı olamazdı. Sevişmenin öncüsü olmak ona hep zor gelmişti. Sanki öncü olursa fırsatçı olacaktı. Nuran'la sevişmelerini hatırladı, her zaman Nuran öncüydü.

Kerim'in iple çektiği saatler bitti, Özlem geldi. Kapıyı açar açmaz Özlem'in dudaklarına uzandı, Özlem onu kırmayacak biçimde geriye çekildi, onun yanaklarından öptü. Kerim bozuldu, ama belli etmemeye çalıştı. Özlem'in utanma duygularına suçu yükledi. Özlem'in dudaklarına birden tebessüm yayıldı, onun baloya gidecek gibi giyinmiş olmasına güldü. Şakacı bir sesle,

- Kerimciğim bugün eğlence yok, iş var, dedi.

Kerim anlamadı, şaşkın gözlerle ona baktı.

- Toplantıya gideceğiz, dedi Özlem. Seni yeni insanlarla tanıştırmak istiyorum.

Kerim toplantı, yeni insanlar istemiyordu; aşk istiyordu. İstediğini söyleyemedi. Liderini üzmek istemeyen militan gibi davrandı,

- Peki, öyle olsun, dedi.

Özlem onun giyimini bir daha alıcı gözlerle süzdü,

- Hoş giyinmişsin, dedi. Ama bunları çıkarsan iyi olacak.

Saatine baktı,

- Yetişemeyeceğiz, dedi. Haydi böyle gel.

Özlem'in gücü kalmamış, yorulmuş arabasına bindiler, şehrin iç tarafına doğru yöneldiler. Çocukların sokaklarda bağırtı çağırtı içinde oyun oynadıkları yoksul bir mahalleye geldiler, arabayı uygun bir yere park ettiler. İzbe sokağın duvarları dökülmüş, boyası silinmiş, ihtiyarlığı her halinden belli olan evinin kapısını çaldılar. Kapıyı otuz yaşları civarında görünen yakışıklı bir genç açtı.

- Hoş geldiniz, dedi Kerim'e sıcak bir sesle. Ben Erdinç.

Kerim'in dili bir an tutukluk geçirdi, sonra özgürleşti,

- Ben de Kerim, dedi.

Güler yüzle Erdinç'in elini sıktı. Bugün Erdinç'le karşılaşabileceğini aklının ucuna getirmemişti. Önce memnun oldu, merakını giderecekti. Sonra memnun olmadı, karşısındaki dal gibi gence baktıkça. Erkek güzeliydi Erdinç. Kerim kendini toparladı, içeri girdi.

Ayakkabısını çıkarırken evde başka insanların olduğunu fark etti. Onu selamladılar, kendilerini tanıttılar: Hüseyin, Ali, Murat, Ayşe. Hepsi gençtiler. Kerim onların arasında güzel giyimli, baba rolünü oynayacak adam gibi duruyordu. Tanıştığı insanların giyimine şöyle bir baktı, kendi elbiselerinden utandı. Her biri Kerim'e saygıyla "hoş geldin," dedi. Erdinç'in karısı olan Ayşe ona oturacak yer gösterdi.

Özlem orada bulunan insanları kaynaştırmaya çalışırken, Kerim'in gözleri yoksul evi kontrol ediyor, beyni geçmişte yaptığı işçi evi ziyaretlerini hatırlatıyordu. Sait'le, Nuran'la birlikte katıldığı toplantılar…

Özlem çay getirdi, herkese ikram etti, Kerim'in yanına oturdu. Söze Erdinç başladı, toplantıyı belli ki o yönetecekti.

- Arkadaşlar, dedi. Bugün Spinoza'yı inceleyeceğiz. Anlaşılmayan yerde sözümü kesip soru sorabilirsiniz.

Çayından bir yudum aldı, sakin bir sesle konuşmaya girdi:

- Felsefe tarihinde kimi filozoflar rahat yaşam sürmüşken, kimisi parasal zorluk çekerek yaşamıştır. Birinci kesime Descartes'ı, ikinci kesime Spinoza'yı örnek verebiliriz. Spinoza geçimini sağlayabilmek için mercek yontuculuğu yaptı. Kendisine önerilen felsefe profesörlüğünü kabul etmedi, evinde bilge olarak yaşadı. Gereksinmelerini kısmasını, kendini felsefeye verebilmesini becerdi. Daha henüz 45 yaşında iken veremden öldü. Geriye bıraktığı mal varlığı yüz altmış kitap ve mercek yontumunda kullanılan birkaç parça aletti.

Kerim odadaki insanları gözleriyle kontrol etti, hepsi can kulağıyla Erdinç'i dinliyordu. Erdinç etkileyici sesiyle konuşmasını sürdürdü:

- Spinoza görüşleri bakımından doğaüstü güce, Tanrı'ya yer veren gizemli bir filozoftur. Ama pantheizmi savunan bir filozof.

Ali, Erdinç'in sözünü kesti,

- Bir dakika, dedi. Pantheizm ne?

- Evren, doğa ile Tanrı'yı eşitleyen görüştür pantheizm. Bu görüş doğadaki her şeyde Tanrı'yı bulur. Kısacası, Doğa = Tanrı demek pantheizmdir. Gericiliğe karşı ilerici bir görüş olmasına rağmen dünyayı anlamamıza yardım etmez.

Kerim onu merakla dinliyordu. Daha şimdiden onun güven veren havasından etkilenmişti. Erdinç konuşmaya devam etti:

- Spinoza'ya göre dünyadaki her şey sonsuz bağlantı içinde, zorunlulukla birbirine bağlanmıştır. Burada rastlantı olamaz. Doğanın kendi amacı, ereği olamaz. İrade özgürlüğü olamaz.

Ali yine ortaya atıldı,

- Hiçbir şey anlamadım, dedi. Zorunluluk, rastlantı, erek ne?

Erdinç sabırlı yüzüyle açıklamaya başladı:

- Zorunluluk = bir olayın olduğundan başka türlü olamama durumudur. Sözgelimi, üç saat nefes alamayan insan kesin olarak ölür. Burada kaçınılmaz, değiştirilmez bir zorunluluk vardır. Elma ağacından elma çıkar, portakal çıkmaz. Burada başka türlü olması olanaksız bir zorunluluk vardır. Rastlantı = beklenilmeyen, önceden kestirilmeyen bir olayın ortaya çıkışıdır. Örneğin, şimdi toplantıdan sonra eve giderken bir kaza geçirirseniz bu rastlantıdır. Ayşe bize çayları getirirken dökerse bu bir rastlantıdır. Rastlantı aslında bir çeşit zorunluluk taşır; ama beklenilmeyen bir zorunluluk! Erek ise gerçekleştirilmek üzere tasarlanan, erişilmek istenilen şeydir. Sözgelimi bir öğrencinin ereği okulu bitirmektir. Kimi filozoflar doğadaki olayların bir ereksel plan dahilinde oluştuğuna inanır. Böyle düşünenlere erekçi filozof denir. Aristo erekçi bir filozoftur, Spinoza değil.

Kerim lafa karıştı,

- Peki, doğru olan nedir? dedi.

- Dünyada hem kaçınılmaz zorunluluklar vardır, hem de beklenilmeyen rastlantılar, dedi Erdinç, Kerim'in soru sormasından hoşnut olduğunu göstererek. Spinoza'nın rastlantıyı

reddetmesi doğru değil. Ama erekçi olmaması doğrudur; çünkü dünya tarihinin gizli bir planı yoktur, olaylara insanların bilinci karışır, etki eder.

Erdinç soluklanırken Özlem çayları tazelemek için daracık mutfağa yöneldi. Çaylar geldi, Erdinç konuşmasını sürdürdü:

- Descartes bedenimizle, zihnimizi birbirinden kopartarak ele alır, bu onun büyük yanlışıdır. Spinoza ise onları tek parçada birleştirir. Beden ve zihin gerçekten birbirinden ayrılmaz. Zihni, düşüncesi olan, ama bedeni olmayan insan olabilir mi? Spinoza bu noktada doğru düşünür.

Erdinç kendisini dinleyenlerin ilgisini toplayabilmek amacıyla bir soru sordu:

- İnsan bencil bir yaratık mıdır?

Sonra dinleyicilerini beklemeden kendi sorusunu yanıtladı:

- Spinoza, insan doğasının, insanın özünün bencil olduğunu savunur. Dolayısıyla insanları birbirinin düşmanı sayar. Der ki:

"*İnsanlar doğaları gereği birbirlerine düşmandırlar.*"

Bu görüşe katılmak olanaksızdır. İnsanın doğasını belirleyen toplumsal ilişkiler olduğunu göremez Spinoza.

Erdinç sustu, sonra kararlı biçimde ekledi,

- Spinoza insanların bencilliklerini dengeleyecek güç olarak devleti yapay bir kurum olarak öne çıkarır. Oysa devlet yapay bir kurum değildir, sınıf ilişkilerinin bir sonucudur.

Hüseyin heyecanlı biçimde Erdinç'in sözünü kesti,

- Bildiğim kadarıyla Hobbes da Spinoza gibi düşünüyor, dedi.

- Bir sınıra kadar evet, dedi Erdinç yapılan saptamadan memnun olduğunu belli ederek. Ama devletin biçimi konusunda ondan ayrılır. Hobbes otoriter, baskıcı, tek kişinin egemenliğinde bir devlet ister. Spinoza ise genel olarak demokrasiden yanadır. Devlete karşı bireysel özgürlüklerin olmasını ister. Bu anlamıyla yeniçağın ilk liberal filozofu sayılabilir. Düşünce özgürlüğünden yanadır Spinoza.

Murat söz isteyerek,

- Peki, Spinoza insanların mutluluğunu neye bağlıyor? dedi. İnsanlar nasıl mutlu olabilir?

Erdinç durakladı, ne söyleyeceğini kestiremedi. Özlem devreye girdi.

- Spinoza, akıllı bir devletin kontrolünde yaşayanların, aklını kullanabilen insanların mutlu olacağını savunur. Usun, aklın yolundan gitmek = mutluluktur. Spinoza'da doğa ve Tanrı eşit olduğuna göre, doğanın, Tanrı'nın yolundan gitmek mutluluktur. Bu yolu gösteren güç bilgidir, akıldır Spinoza'ya göre. Şüphesiz onun mutluluğa bakış açısı, mutsuzluğun kökenine inemez, iyi niyetli bir çağrı olarak kalır. Fakat onun mutluluğu bireysel olarak düşünmemesi, mutluluğu toplumla birlikte ele alması önemlidir.

Özlem çantasını açtı, Spinoza'dan seçme düşüncelerin olduğu bir kitabı çıkardı ve okumaya başladı:

- "*Mutluluk arayışım, us ve arzuları benimkiyle tam bir işbirliği içinde olacak şekilde, başkalarının da benimle aynı uslamlama gücüne ulaşma çabaları olmaksızın tam olamaz. Bu amaç için, şeylerin doğasına ilişkin yeterli bilgi elde etmeli ve olabilecek en büyük sayıda insanın barış içinde ve yersiz güçlükler olmaksızın amaca ulaşmasını sağlayacak toplum türünü kurmalıyız.*"

Ayşe, Spinoza'nın sevgi-aşk konusunda ne düşündüğünü merak ediyor, sormaya utanıyordu. Erdinç başka soru var mı diye sorduğunda Ayşe durumu fırsat bildi,

- Spinoza aşk-sevgi konusunda bir şey yazmış mı? dedi.

Erdinç karısının yüzüne sevgiyle baktı, notları arasında bulunan Spinoza'nın cümlelerini okumaya girişti. Sanki Ayşe için saklamıştı onları.

- "*Aşk, dış bir nedenin eşliğinde ortaya çıkan bir iç ürpertisidir.*"

Ayşe usturuplu gözlerle Erdinç'i süzdü, yüreğini kontrol etti, iç ürpertisini yakaladı. Demek hâlâ Erdinç'e âşıktı. Ayşe duygularıyla sarmaş dolaş olurken toplantı sonlandı. Birbirini

daha yakından tanıma toplantısı başladı. Murat, Hüseyin, Ali, Ayşe, Erdinç işyerlerinde yaşadıkları komik olayları anlattılar. Kerim hayata bağlı insanların içtenliğinden, samimiyetinden memnunluk duydu. Dış dünyayla ilgilenmeden kendi kabuğunda yaşamanın mutsuzluk olduğunu iyice kafasına yazdı. En çok Erdinç'i tanımak isteğiyle ona yüzünü dönerek, dostça,

- Felsefeyi nerede öğrendin? dedi.

- Babamdan, dedi başını öne eğerek. Beni on altı yaşımdayken felsefeyle tanıştırdı. Meslek okuluna giderken ders kitaplarından daha çok felsefe kitaplarına merak saldım. Öğrenecek çok şey var, öğrenme bitmiyor, felsefeyi hâlâ öğreniyorum. Sağ olsun, Özlem yardımcı oluyor.

Özlem saygılı çırak gibi konuşan Erdinç'e baktı. Onunla duyduğu gururu belli ederek,

- Ben de senden öğreniyorum, dedi. Hayatla bağlantısı olmayan bir felsefe gevezeliktir. Senin, sizlerin sayenizde hayata bağlanıyorum.

Kerim duygulandı. Erdinç hakkındaki tüm önyargılarını beyninden sildi, ona müthiş yakınlık duydu, onunla dost olmaya karar verdi içinden. Ortak bir şeyi paylaşmanın verdiği sevinçle ayağa kalktılar, evlerine dağılmaya hazırlandılar. Yarın işgünüydü, hayatı elleriyle örecekti genç işçiler. Erdinç, Özlem ve Kerim'i yolcularken,

- Kerim abi mutlaka görüşelim, dedi.

Abi olarak kabul edilmek Kerim'in hoşuna gitti. Sevincini gizlemedi,

- Mutlaka görüşeceğiz, dedi.

Özlem arabada hiç konuşmadı. Kerim'in evinin önüne geldiler, arabadan indiler. Kerim'in bir şeyler beklediği o kadar açıktı ki! Özlem beklentiyi başka yöne kaydırmak isteğiyle davrandı, "bilmezlikten gelme" sanatına başvurdu,

- Senin yönetiminde Sevda'dan, Hasret'ten, Türkan'dan oluşan bir felsefe grubu kuralım, dedi rica eden bakışlarla.

Kerim'in aklı başka yerdeydi, felsefe grubunu düşünecek durumu yoktu. Özlem yanıt bekleyen bir havadaydı, sorusunu tekrarladı. Kerim isteksiz, kışkırtıcı bir sesle yanıtladı,

- Bunun ne yararı olacak, dedi.

- Felsefe kılıç gibidir, dedi Özlem onu yumuşatmak isteyen gülümsemeyle. Kılıç kullanmasını öğrenenler, kılıcın nerede, ne zaman, ne amaçla kullanılacağını bilirler.

Özlem'in ne demek istediğini anladı Kerim. Ama şimdi felsefenin ne işe yarayacağını konuşmak zamanı mıydı? Aşktan, aşklarından niçin hiç söz etmiyordu? Felsefe konusunu kapatırlarsa belki aşka sıra gelebilirdi. Bu umudu taşıyarak,

- Peki olur, dedi konuyu geçiştirmek istercesine. Onlarla konuşurum.

Özlem görevini yapmış memur gibi rahatladı. Kerim'in gözlerine dikti gözünü, onun niyetini gördü. Gecenin bu vaktinde bir erkek bir kadından ne isteyebilirdi? Kerim'in cinselliğinin kapıyı çaldığı yüzünden besbelliydi. Kerim istemediği öncülüğü ele almak zorunda kaldı,

- Eve girelim mi? dedi fırsatçı davranmadığını göstermek için başını mahzunca eğerek.

Özlem kararlı bir komutan gibi,

- Gitmem gerekiyor, dedi sertçe.

Kerim'in yüreğine kış yağmaya başladı. Keder gözlerine yavaşça doldu, ağlayacak çocuk gibi oldu. Özlem geride darmadağın olmuş bir adam bırakmanın hüznünü hissetti. Kerim'in elinden tuttu. Fırtınaya yakalanmış gemi gibi titriyordu Özlem'in elleri. Kendine hakim olmak, duygularını gizlemek isteyen bir tutumla, ama bu kez yumuşakça,

- Lütfen bana zaman ver, dedi. Düşünmem, sorunlarımı halletmem lazım.

Üzüntüsünü saklamayan gözlerle Kerim'in ellerini bıraktı. Kerim onun gözbebeklerinde çaresiz, yardım bekleyen bebeği gördü. Kendinden kaçarcasına arabaya yürüdü Özlem. Yüzüne çarpan gece rüzgârının havasıyla, kırık kalple onun ardından bakakaldı Kerim.

Arabaya girdi, oturdu, bekledi Özlem. Kapıda umutsuzca bırakılmış adama uzun uzun baktı. Gözlerinden sessizce aşağı yuvarlanan damlaları Kerim görmüyordu. Gözlerini sildi, arabayı çalıştırdı, durdurdu. Birden kapıyı açtı, ona doğru koştu. Hiçbir şey söylemeden Kerim'in dudaklarını yıldızlı gecedeki gibi öpmeye başladı. Sakladığı gözyaşları gizlendikleri yerde duramadılar, birleşmiş dudaklarının üzerinden akıp gittiler.

XXXXXI

Kerim kapıyı kapatırken dudaklarında Özlem'in dudaklarının tadı vardı. Üzülmek mi gerekiyordu, sevinmek mi? Bilemedi. Yüreğine düşen kuşkuyu bildi. Özlem onu seviyor muydu, sevmiyor muydu? Ortada sevda yoksa, ateşli öpücüklerin anlamı neydi? Seviyorsa Kerim'le niye yatmıyordu, kaçıyordu? Acaba Özlem onunla kadınca bir oyun mu oynuyordu? Ama Özlem öyle bir kadın olamaz, dudaklarının şehvetini yalan biçimde konuşturamazdı. Kerim kuşkuculuğun eline esir düştüğünü hissetti. Descartes'ın dediği gibi:

"*Kuşkucular kuşkulanmak için kuşkulanırlardı.*"

Gereksiz yere mi kuşku yaratıyordu? Kuşkucu olup olamadığına bir türlü karar veremedi. Kuşku, "karar verememe" değil miydi? Yüreğindeki korku ve kaygılar neydi peki? Korku, olabilecek bir olumsuz durumun tehlikesini yaşamak değil miydi? Kaygı, gelecekten güvensizlik duyma değil miydi? Kuşku, korku, kaygı ayrılmaz üçlüydü: Hep birbirlerini kovalıyorlardı. İnsan gelecekte başına gelecek, korkulacak durum karşısında kaygı duyuyor, kaygı kuşkuyu doğuruyor, ardından kuşku korkuyu diriltiyordu. Özlem'in onu sevmeme ihtimali kaygının kaynağıydı.

Sabaha kadar kuşku, kaygı, korkuyla uğraştı durdu, doğru dürüst uyuyamadı. Canı sıkılıyordu. Bilememek mutsuzluk yaratıyordu. Türkan'ı işine gitmeden önce yakalamalıydı. Kadınlar hemcinslerini erkeklerden daha iyi anlarlardı. Hiç düşünmeden telefona sarıldı, ona bütün yaşadıklarını hemencecik anlattı. Utanmadı, utanmadığına kendi de şaştı. Demek ki aşk utanma duygusunu yeniyordu. Türkan onun telaşını yatıştıracak laflar etti. Olayı yaşamayan olayı yaşayandan her zaman daha sakindi. Akıl verenler, teselli edenler, verdikleri aklı ve teselliyi sakinliklerine borçluydular. Onlar tehlikeyi, acıyı, yaşayan gibi yaşayamazlardı. Kerim bu gerçeği bilmesine rağmen kandırılmasına razı oldu. Buridan'ın eşeği gibi yulaf ile su arasında seçim yapamayarak ölmektense, kandırılmayı tercih ederek kuşkuyu ileri atmak daha iyiydi.

Kitabevini açması gerekiyordu, canı istemeyerek giyindi, kapıdan dışarı çıkar çıkmaz burnuna baharın kokusu çarptı. Gözlerine de baharın yeşili. Kaygı derinlere gömüldü, güzellik korkunun üzerini geçici olarak örttü. Uçan bir duyguyla neşelendi. İçini oynatan bahar sevincini işyerinin yakınına kadar taşıdı. Kitabevinin bulunduğu sokakta bahar telaşı vardı. Mevsimin dürtüsü sokak esnafını canlandırmış, kelebekler gibi uçar hale getirmişti. Yaşama bahar aşısı yapılmıştı. Berber Salim, Kerim'in sokağa girdiğini gördü, elindeki işi bıraktı. Sokağı çınlatan gürlemesiyle,

- Günaydın Kerim Usta, diye bağırdı.

Kerim biraz şaşırdı. Salim eskiden hep "Kerim Bey," diye hitap ederdi. Kerim'in neşesi yükseldi. Tebessüm, yüzünü orman gibi kapladı,

- Günaydın Salim, dedi yıllarca uzak kaldığı dostuyla yeniden karşılaşmış gibi.

Ciğerci Apo dükkânından çıktı, Kerim'in yanına geldi, dostça sırtını okşadı,

- Günaydın Kerim Usta, dedi. Nasılsın?

Kerim daha çok şaşırdı. Ne olmuştu bunlara?

- Günaydın, iyiyim Apo, dedi Kerim sevincini gizleyemeyerek.

Dükkânın kapısını açarken aklına Abdi Usta geldi: Zaman buldukça sokak esnafıyla sohbet ederdi Abdi Usta. Kendisi bir kez olsun selamlaşmalarının dışında onlarla ilişki kurmamıştı. Sadece kendini gördüğüne, başkalarını göremediğine üzüldü. Oysa eski yıllarda diğer olağan insanların varlığını bilerek, onlarla konuşarak yaşardı. Ya şimdi? Kendini değiştirmeli, dış dünyaya gözlerini açmalıydı. Sokak sakinleri ona, "Kerim Usta," diye seslenerek samimiyetlerini gösterip kapılarını açmıştı. Verdiği olumlu karardan memnun olarak

kitabevini toparlamaya, düzeltmeye girişti. İşini çabucak bitirdi, çayını demledi, sigarasını yaktı, Abdi Usta'nın yerine geçen Kerim Usta olmanın zevkini çıkarmaya başladı.

Öğleüstü Hasret ve Cem geldiler. Hasret'in gelmesine sevindi, Cem'e kızgınlık duydu içinden. Şu zıpır oğlanda ne buluyordu Hasret? Oğlan yakışıklıydı; ama burnu havadaydı. Kerim esnaflık rolünü oynayarak Cem'e,

- Hoş geldin, dedi sahte bir gülümsemeyle.

Hasret durumu fark etti, sahtekârlığı silmek isteyen sesi şakıyan bir kuş gibi çıktı,

- Hoş bulduk Kerim Usta, dedi Hasret, Cem'in "hoş bulduk," diyen cılız sesini bastırırcasına.

Kerim'in beyninde heyecanlı, hayat dolu bir şimşek çaktı. Sokak esnafını örgütleyen Hasret'ti. Kerim'e verilen yeni soyadın yaratıcısı Hasret'ti. Ortağına şefkatli gözlerle baktı. Abdi Usta gibi bir kahkaha attı, Hasret'i yanaklarından öptü. Cem hiçbir şey anlamadı, donuk gözlerle ikisine bakıyordu. Bu çocuğun duygularının yokluğundan şüphelendi Kerim.

Cem'e karşı olumsuz duygularını yansıtmamaya çalışarak onlara çay ikram etti. Cem cesaretlendi, Leibniz ile ilgili bir şeyler anlatmaya başladı. Kerim bu filozofun adını duymuştu; fakat onun hakkında fazla şey bilmiyordu. Cem sorusunun yanıtını bilen bilgin olarak sordu:

- Voltaire mi haklı, Leibniz mi? Bence Leibniz, dedi Cem kendi sorusuna cevap vererek, malını satmak isteyen tezgâhtar gibi.

Kerim bilmediği şeye nasıl cevap versindi? Cem karşısındaki insanları bilgisiyle ezme hırsıyla sırıtıyor gibiydi. Kerim onun ne yapmak istediğini anladı. Düşmanla onun istediği alanda dövüşmek akıllıca değildi. Kurnazlığa başvurdu. Öğrenmek isteyen öğrenci maskesi takındı, bilgi arayan bir adam gibi,

- Çocuklar felsefe konuşacaksak, dedi duraksayarak. Bilmediğim, merak ettiğim Spinoza üzerine konuşalım.

Cem tuzağa düştü. Hasret'e ne kadar bilgili olduğunu gösterircesine anlatmaya koyuldu. Şatafatlı, anlaşılmaz kelimelerle konuşuyordu. Ders kitabını ezberlemiş, ama anlamamış bir öğrenci gibiydi Cem. Kerim sakin sakin dinledi önce. Sonra Erdinç'ten o gece öğrendiklerini tek tek anlaşılır sorulara çevirdi, onu imtihan etmeye başladı. Cem'in yüzüne her soru tokat gibi indi. Ezberindeki şeyleri çorba yaptı, karıştırdı, çelişkili şeyler söylemeye başladı. Bilgin Cem bulgur bulgur ter damlaları döküyordu. Kerim insanları bilgisiyle ezmeyi sevmezdi. Ama hak etmişti bu çocuk! Daha çok üstüne gitti, Hobbes'la ilgili sorular sordu. Cem'in bilmişliğinin laf salatası olduğu iyice açığa çıktı. Hasret'in, Cem'i kurtarmak amacıyla araya girmesine Kerim bilinçli olarak izin vermedi. Sonunda Cem mazeret göstererek kaçarcasına kitabevinden çıktı, gitti.

Hasret, Kerim'e tanımayan gözlerle bakıyordu. Kırılganlığını sözleriyle ortaya koydu,

- Çok yüklendin Cem'e, Kerim Usta, dedi.

- Ne yapayım? Damarıma bastı. Cahilliğini bilgelik gibi sunanlardan nefret ediyorum.

Hasret, Cem'i savunmaya çalıştı,

- Kötü insan değil Cem, dedi söylediğine inanılmasını isteyen yalvaran gözlerle.

- Kötülük, iyilik göreceli kavramlardır, dedi Kerim, Hasret'in gönlünü almak isteyen babacan bir tavırla. Bak, Cem'in çokbilmiş, entelektüel geçinmek isteyen havasını görmedin mi? Böylelerini durdurmazsan seni ezip geçerler. Boş bilgi sadistidir bunlar, güçlerini zavallı cahillerden alırlar.

Hasret düşündü, Kerim Usta haklıydı. Cem bilip bilmediği her şey üzerine fikir yürütüyordu. Gösterişçiydi. Konuşurken karşısındakine, "Ben değerli bir malım, beni alın," diye bağırıyordu sanki. Kerim, Hasret'in kafasındaki Cem hayalini tamamen parçalayıp yok etmek istercesine ekledi,

- Sonra bu çocuk robota benziyor, dedi. Duygusuz!

Hasret emin bir sesle atıldı,

- Hiç de değil, dedi. Cem çok duygusaldır.

- Nereden biliyorsun? dedi Kerim dikelerek.

Hasret ayağa kalktı, kitabevinin bir köşesine gizlemiş olduğu bir tomar kâğıt çıkardı, onun önüne koydu. Sırrını açıklayan kadın gülümsemesiyle,

- Duygusuz adam bunları yazabilir mi? dedi Hasret roman kahramanlarının âşık olduğu kadınlar gibi. Bir süredir kitabevinin adresine bu mektuplar geliyordu, sana söylemeye fırsatım olmadı. Daha doğrusu utandım.

Kerim meraklandı, tomar içinden rastgele bir mektup seçti. Bilgisayarda yazılmıştı, içinden okumaya başladı.

"Hasret'im!

Anka kuşunun hikâyesini bilir misin? Kuşlar kendilerine kral olarak Kafdağı'nın ardında oturan anka kuşunu seçerler. Sonra sürü halinde onu görmek için Kafdağı'na doğru yola çıkarlar. Oraya ulaşmak zahmetlidir, çok uzaktadır Kafdağı. Binlerce kuş yolda ölür, yalnızca otuz kuş can çekişir halde Kafdağı'na varır. Bir de görürler ki anka kuşu kendileri gibi olağan bir kuştur, özelliği yoktur. Aşk bu hikâyeyi tersine çevirir. Ölümü göze alarak sevdiğini görmek için yola çıkan aşk kuşu, anka kuşunu olağanüstü prenses olarak bulur karşısında. Senin sevdanla Kafdağı'na doğru uçan sevda kuşuyum ben. Sen benim ulaşılmaz özelliği olan anka kuşumsun, prensesimsin. Kafdağı'na bir ulaşabilsem, seni görebilsem, beni görebilsen. Sever miydin? Benim sevdiğim gibi…

Senin karşına sevgili olarak çıkamıyorum, dilimi konuşturamamak yüreğime girmiş bir bıçak. Bıçağı çıkarabilir misin? Duyguları yağmur gibi olan; ama bir damla yağamayan tutuklanmış yağmurum ben. Yağmuru yağdırabilir misin? Tek taraflı sevgimi öldürüp çift taraflı sevgiyi doğurabilir misin?

Aşk, duyguların hastalanmasıdır. Hastayım sana. Dünyanın hiçbir doktoru beni iyileştiremez. Bir tek senin ellerin, yüreğin beni ölümcül durumdan kurtarabilir. Kalbini uzatır mısın? Ellerinle yarama sevgiyle dokunur musun?

Senin yakınında sürgün diyarında yaşıyorum. Sürgünlüğümün üzgünlük şarkısını bir duyabilsen? Hayatı gölgeli bir köşede, yalnız, sevgilisinden uzak yaşamanın ıstırabını bir anlayabilsen? Senin sevgine oksijen gibi ihtiyacım var. Bir beni oksijene boğabilsen? Aşkın havasını yüreğime doldurabilsen?

Bacon, "*Bütün renkler karanlıkta aynıdır*," der. Benim için değil! Karanlıklar içinde seni rengârenk görüyorum. Aşk kuşunun gözleri karanlıkta renkleri ayırır. Her saniye seni karanlıkta gökkuşağım olarak görüyorum. Ahhh bir beni görebilsen?"

Kerim okuduklarına inanamayarak diğer mektupları karıştırdı. Harika şeyler vardı içlerinde. Hatasını kabul eden bir yumuşaklıkla,

- Yanılmışım, dedi. Cem aşk mektupları yazabilen duygusal bir adammış.

Hasret haklı çıkmanın gururunu duyarken Kerim mektupları okumaya devam etti. Dikkatini mektupların imzasız olması çekti. Mektupların Cem tarafından yazıldığını nereden biliyordu Hasret? Aklından geçen soruyu yüksek sesle sordu:

- Mektupları yazdığını Cem mi söyledi?

- Cem utangaçtır, söyleyemiyor. İşte sorun bu!

Kerim birden fikir değiştirdi,

- Bu kazma ruhlu herif bunları yazamaz, dedi.

Hasret alıngan bir surat takındı. Cem'i sevgilisi gibi savunmaya girişti; kendisine gösterilen sevgiyi koruyordu.

- Kerim Usta önyargılısın, dedi azıcık suratını asarak Hasret. Cem'den hoşlanmadığından dolayı böyle düşünüyorsun.

- Belki! Peki, sen Cem'i seviyor musun?

Hasret durakladı, kendi yüreğinden, beyninden tedirginlik duydu. Acıklı kelimeler dudaklarından döküldü,

- Bilmiyorum, dedi. Bilseydim şimdiye kadar onunla konuşurdum. Bildiğim tek şey bu mektupları yazan adamı seviyorum.

Kerim onun Cem'i değil, sevilme ihtiyacını sevdiğini anladı. Onun aşk özlemini mektuplar kabartmıştı. Aşk mektupları yazabilen bir adamı sevmek istiyordu Hasret. Yalnızca aşk mektupları yazdığı için sevecekti Cem'i. Onun kişiliğini, benliğini düşünmeden…

Aşk mülteciydi. Aşkın, yürek ülkesine sözlerle dahi dönüş ihtimali, sevgi susuzluğu çeken bir yüreği sevince boğuyordu. Hayallerden gerçekler yaptırıyordu. Uzaktan uzağa duyulup kaybolan aşkın sesi, aşk bekleyen için yeterliydi. Hasret o sesi duymak istiyordu.

Kerim Usta empati yaptı, kendini anlarcasına onu anladı. Aşk prensesi olmak isteyen kızına güvercin sessizliğiyle yaklaştı, yüzünü avuçlarının içine aldı, alnına sevgiyi kondurdu: Hasret'in sevgi susuzluğunu azıcık olsun gidersin diye…

XXXXXII

Dostum,

Sana bir iyi, bir kötü haberim var. Önce iyi haber: Kardeşin artık ”kitapçı Kerim Usta” oldu. Esnaf arkadaşlarla aram iyileşti. Dün gece berber Salim’le birlikte ciğerci Apo’nun orada kafaları çektik. Dükkânın arka cephesinde gizli bir tezgâh kurduk. Apo da zaman buldukça bize katıldı. Aslında içki izni yok Apo’nun yerinin. Anlayacağın Apo bize kıyak yaptı.

Yıllar var böyle hoş sohbet etmemiştim. Özlemişim. Hatırlar mısın? Oturduğumuz mahalledeki insanlarla ne kadar içlidışlıydık. Yaz akşamları kapıcı Süleyman’la, tamirci Hilmi abiyle az mı kadehleri tokuşturduk. O günleri insan unutamıyor, dün gece o günleri anımsatan bir geceydi.

Kötü haberim şu: Özlem’in sevgisinden kuşkuya düştüm. Dudaklarıyla, gözleriyle sevdiğini söylüyor, diliyle söylemiyor. Dudaklarımız birleşti, bedenlerimiz birleşemiyor. Belki bana karşı cinsel istek duymuyor. Benden kaçtığını hissediyorum, çeviri işlerini bahane ediyor. Telefonda konuşabiliyoruz; fakat sevgili olarak konuşamıyoruz. Tadı damağımda kalmış ”yarım aşk” duygusu yaşıyorum. Başka sevgilisi mi var, bilmiyorum? Kafamda kurgular yapmaktan, şüphe canavarıyla uğraşmaktan yoruldum. Belki ortada şüphe edecek bir şey yok, gerçekten işi var, yalan söylemiyor. Gel gör ki Shakespeare’in Othello kahramanı gibiyim. Aklın alamayacağı kıskançlık senaryoları üretiyorum.

Şüphenin eline oyuncak olmak hayatımı karanlık yıkıntılara çevirdi. Aşkın yol kavşağında duruyorum, ne ileri gidebiliyorum, ne geri. Felaketi bekler gibi bekliyorum, özlemle bitkin yüreğim. Özlem’in mühürlü dudaklarını açtım sanıyordum, şimdi yine kapandı. Gizli niyetli gölgeler beynimde dolaşıp duruyor. Acıyı bilmek demek acının nedenini bulmak demek. Acının nedenini bulamadan acı çekiyorum. Şüphe böyle bir şey! İçimde harlı odun yığını şüpheden ateş alarak yanıp duruyor. Kısacası aşkımın yankısı yok, sadece bağırıyorum.

* * *

Sana Hasret’e asılan Cem’den bahsetmiş miydim? Felsefe öğrencisi, zırtapoz bir oğlan. Güzel konuşan, ama boş konuşan cinsten. Hasret bu zırva herife sevdalanmaya hazır. İlerde çok üzülecek kızcağız. Onu kızım gibi gördüğümü biliyorsun, elimde olsa bu doğacak ilişkiyi engellerim. Hiçbir şey yapamıyor insan aşkın yarattığı hayale karşı. Öyle değil mi?

Geçen günlerde teneke kafalı Cem aklıma Leibniz’i taktı. Onun üzerine okudum. Az çok öğrendim bu filozofu. Biraz sana bahsedeyim.

Leibniz iyi bir matematikçi. Politikayla pratikte ilgilenmiş. En büyük hatası bilim ile din duygusunu uzlaştırmak istemesi. Leibniz insanların doğarken düşüncelerle doğduğuna inananlardan. Ona göre yeni doğan çocuk birtakım düşünceler taşıyor; ama bu düşünceler uykuda. Sonra bir nedenle düşünceler uyanıyorlar. Gizlenmiş düşüncelerle doğduğumuzu savunan Leibniz’in görüşleri bilimsel değil. Aklın doğuştan hakikatlere sahip olduğuna bilim inanmıyor.

Leibniz dünyanın, evrenin monadlardan (sonsuz sayıdaki bölünmez birliklerden) kurulu olduğunu söylüyor. Monadlar atom gibi şeyler; ne var ki, Leibniz onları maddi olmayan ruhsal şeyler olarak tanıtıyor. Evrenin atomlardan, atomaltı parçacıklardan kurulduğunu bilim gösteriyor ve bunlar maddi şeyler, bilinmez ruhsal şeyler değil.

Onun ilginç bulduğum katılınamaz görüşü ölüm üzerine. Leibniz’e göre: Canlılar ölümsüzdür. Ölüm, saklı (gizli) bir hayat durumudur; doğum ise saklı hayatın açılıp gelişmesidir. Ölüm, hayatın büzülmesidir; doğumsa büzülmenin evrimsel olarak açılmasıdır. Bu inanılmaz görüşü Leibniz, *Monadoloji* isimli kitabında şöyle dile getiriyor:

”*Ruhun bedenden ayrılışından oluşan eksiksiz ölüm yoktur. Doğuşlar dediğimiz şeyler gelişmeler ve büyümelerdir ve ölümler dediğimiz şeyler ise kapanmalar ve küçülmelerdir.*”

”*Yalnızca tam bir doğuşun olmadığı değil, ama hiçbir tam yokoluşun ya da ölümün de olmadığı vargısını çıkarıyorum.*”

Leibniz mutlu olmayı Descartes, Spinoza gibi aklın kılavuzluğunda gitmekle eşitliyor. Aklını takip et, mutlu ol! Erdemli, faziletli ol mutlu ol! Akılcı filozofların anlamadığım mutluluk anlayışları böyle özetlenebilir. Mutluluk yalnızca içsel, bireyin dış dünyayla ilişki kurmadan yaratabileceği hayali bir şey mi?

Leibniz iyimser bir filozof, hem de gerçekleri göremeyecek kadar iyimser. Dünya kötü mü, iyi mi? Yaşadığımız dünya iyilik üzerine mi, kötülük üzerine mi kurulu? Leibniz’e göre Tanrı evreni yaratırken, olabilir dünyalar arasından en iyisini seçmiştir. Dolayısıyla dünyamız genel olarak iyidir. Kötülük, günah rastlantıdır. Leibniz diyor ki:

”*Yaşadığımız dünya, olabilecek dünyaların en iyisidir.*”

Voltaire, Leibniz’in bu görüşünü esprili biçimde *Candide* adlı romanında eleştiriyor: Bugünkü dünyada kötülüğün egemen olduğunu, dünyamızın olabilecek dünyaların en iyisi olmadığını anlatıyor. Voltaire’in karamsarlığını bir yana koyarsak, Leibniz’den uçurumla ayrılabilecek boyutta gerçekçi. Voltaire yazdığı *Felsefe Sözlüğü*’nde Leibniz’den bahsediyor. ”*Hele bir başını pencereden uzatsın, mutsuzlar görecektir; hele bir ateşi yükselsin, kendisi de mutsuz olacaktır*,” diyor. Dünyamızdaki mutsuzluk fırtınasına bakarsak Voltaire haklı gözüküyor. Ne dersin?

* * *

Sait kardeşim,

Ben Özlem’in dünyasında, kaygı ve şüphelerimle yaşarken, Sevda hâlâ kendisinin ürünü olan aşk dünyasında beni bekliyor. Ne kadar acayip değil mi? Aşk konusunda onun kadar inatçı bir kadın görmedim, ona âşık olamayacağımı anlamıyor. Belki aşk bu! Aklın körleşmesi. Duyguları, hayatın pusulası olarak görmek. Biliyorum, kendine bak diyeceksin. Evet, ben de Özlem’in özlemiyle körleşmiş durumdayım. Bir âşık olarak diğer âşık kardeşime acıyorum. Yani kendime!

Aşksız yaşam, sıvası dökülmüş eve benziyor. Aşksızlığın tokadı hayatın ışıklarını kesiyor. Kışla hayatı yaşıyor insan. İnsan istiyor ki, aşk anadan doğma karşısına çıksın, seven onu en ince duygularıyla kendisi giydirsin; aşk, sevinç bombasının pimini çeksin. Hayatın projektörleri sadece aşk için birdenbire yansın. Sevda’yla benim özlemim aynı. Aşk çölünde hep serap görüyor insan. Ben Özlem’i, Sevda beni!

Şüphelerle boğuşan âşık dostun,
Kerim

XXXXXIII

Özlem'in telefondaki sesi şok yemiş bir deli gibi titriyordu,

"Bugün gelemem," dedi. "Başka bir gün belki."

Kerim yaşamında hiç olmadığı kadar ısrarcı oldu. Yalvardı,

"Bir saat görüşelim," dedi sızlanarak. "Çıldıracağım, yüzünü göreyim."

Telefondaki sessizlik dünyayı sessizleştirdi. Olumlu bir ses bekledi Kerim.

"Kerimciğim," dedi üzgün bir ses. "Olanaklı olsa ben de isterdim. İnan bana olmaz."

Telefon kapandı, Kerim'in yüreğindeki şüphe büyük bir yara olarak açıldı. Ne olurdu, yarım saat görüşselerdi? İnsanın eli kanda olsa bile seven insan sevdiğine kısacık zamanı yaratabilirdi. Demek Özlem sevmiyordu. Vardığı sonuç korkuttu Kerim'i. Korkusunu yenmek amacıyla ona hak veren nedenler uydurdu. Gerçekleri kabul etmek istemeyen birinin "nedenleri akla uydurmaktan" başka çaresi yoktu. Elleri ve ayakları bağlanarak denize atılmış, dibe doğru hızla giden bir insanın çaresizliği düştü üzerine.

"Neden? Niçin?" diye sayıklamaya başladı kendi kendine.

Nedeni ve niçini bilmemek kederlerin en çekilmeziydi. Bilememek körlüktü, şimdi kördü işte. Karanlığın çıkmazında yolunu kaybetmiş bir kör. Kerim'in zifiri karanlıkta yol arayan gözleri ev telefonunun "İmdat," der gibi zırlayan sesiyle açıldı. Önce yanıt vermeyi düşünmedi, sonra belki Özlem'dir umuduyla telefonu kaptı. Necati'ydi. Erdinç misafirliğe gelmişti, Kerim'i görmek istiyordu. İsteksiz bir sesle geleceğini söyledi, telefonu kapattı. Telefonu açtığından dolayı pişmandı. Sigarasını istekle yaktı, içinde duyduğu hüznü örtsün diye dumanı ciğerine yolladı. İyimserce düşünmeye başladı. Belki Erdinç ve Necati ile görüşmesi iyi olacak, bilmediği şeyi öğrenebilecekti. Öğrenmese bile belki yarasını açabilir, dostları yaraya pansuman yapabilirdi. Şu kimsesizler dünyasında insanın dostlarından başka kimsesi yoktu. Necati'nin evi yakındaydı, doktorunu arayan hastaymışçasına yola çıktı. Kapıyı açan Necati'nin yüzünde karamsarlık bulutu vardı. Kerim onu hiç böyle görmemişti.

- Kötü bir şey mi oldu? dedi kendi karamsarlığını unutarak.

Yüz tane şahit getirse Kerim'i inandıramayacak bir suratla baktı Necati. Suratının aynı ipliğinden ses yaptı,

- Yok iyiyim, merak etme, dedi.

Erdinç onun gelişinden memnun olduğunu, sevindiğini belli eden sıcak bir dost bakışıyla,

- Hoş geldin Kerim abi, dedi gözlerini güldürerek.

Bir insanın gösterdiği içten yakınlık, diğer insanın kendine karşı duyduğu uzaklığı yok ediyordu. Kendine yaklaştı Kerim. Murat'ı, Hüseyin'i, Ali'yi, Ayşe'yi sordu. Erdinç günlük yaşantılarından fıkralar anlatır gibi onları anlattı. Kerim yine hayatla yüz yüze geldi. Ne garipti şu yaşam? Hayatın acılı gerçekliği karşısında hayatın ufak parçası olan aşk acısı noktaya dönüşüyordu. Bunu hissetti Kerim.

- Necati'den Locke'un kitaplarını almaya geldim, dedi Erdinç, Necati'nin hüzünlü suratından neşeye bir delik açmaya çalışarak. Bu arada seni göreyim dedim.

Hatırlanmak başkasının varlığında bir anlamı olmak demekti. Sevildiğini hissetti. Sevilmenin her çeşidi insana huzur veriyor, sevgisizler dünyasında sevileni diriltiyordu. Gözlerinde bayram yeri kurarak sevindi Kerim. Kendisini mutsuz eden şüpheleri, kaygıları sevilmeme korkusunu bir mezarcı gibi gömdü.

Necati sanki onlarla birlikte değildi, başka âlemin sırrını çözmeye çalışıyor, çok uzaklarda olan birini arıyordu. Kerim onu yaşama karıştırmak hedefiyle,

- Yaa Necati, şu Locke nasıl bir filozof, dedi meraklı öğrenci pozu takınarak.

Necati kıştan bahara geçen hayat gibi uyandı. İnce sarı bıyıkları güldü. Kendisinden yardım bekleyen canını kurtarma telaşına düşmüş insanlara koşarcasına telaşlandı, kekeledi. Durdu. Karşısındaki insanların sakin bekleyişlerine bakarak sakinleşti,

- Deneyci bir filozof, dedi bilgisinden emin olan bir bürokrat gibi.

Kerim, Abdi Usta'nın "kışkırtma taktiğini" kullandı, Locke hakkında hiç okumamış olmasına rağmen,

- Locke'un, Leibniz ile yakın görüşleri olduğunu okumuştum, dedi söylediğinin doğru olduğundan emin olan bir yüzle.

Necati'nin öğretme hırsı kamçılandı,

- Nerede okumuşsan, yanlış yazmışlar, dedi direterek. Bir kere Leibniz, "doğuştan getirdiğimiz düşüncelerin, hakikatlerin varlığına" inanır. Locke ise buna karşı çıkar. Bu konuda Locke haklıdır; doğuştan hakikat olmaz. Hakikat, dış dünyada varolan hayatın beynimize yansımasıdır, sonradan kazanılır.

Necati sustu, yine dinleyicilerine baktı, onlar sakindi. Telaşsızlığın verdiği güvenle kekelemeden,

- Locke, dedi. Hayatı, hayatın deneyiminden kendi gözlemleriyle çıkarmaya çalışır. Deneyden öğrenmek Locke'un temel felsefesidir.

Erdinç saygıda kusur etmeyerek,

- Peki, dedi gözlerini onun gözlerine dikerek. Yaşamın bütün hakikatlerine kendi deneyimlerimizle mi ulaşacağız?

Kendine düşünme payı bıraktı, yeniden konuşmaya başladı Necati:

- İnsanoğlu başlangıçtaki bilgilerine kişisel tecrübe, yaşam deneyleriyle ulaşır. Ama kişisel tecrübe, kişisel tecrübe olarak kalmaz; insanlığın bilgi hazinesi haline gelir. Bireysel deney genelleşir, insanlığın malı olur. Sözgelimi bir cins bitkinin zehirli olup olmadığını anlamak için onu yemeye, denemeye gerek kalmaz; insanlığın o zamana kadar o bitki hakkında biriktirdiği bilgilerden öğrenir insan.

Soluklandı Necati,

- Deney, hayatın ilk giriş kapısıdır, dedi. Ama hayatta deneyemeyeceğimiz şeyler vardır. Doğanın, insanlığın tarihini deneye sokmamız mümkün değildir örneğin. Olanaklı olduğu ölçüde deneye başvurmalıdır insan.

Kerim, Locke'u bu sefer gerçekten merak etti. Necati'ye yaptığı iyi niyetli provokasyonunu bir kenara attı, beyninde merakla bekleyen sorulara belki Locke cevap verir diye düşündü. Kestirmeden sordu:

- Locke korkuyu nasıl tarif ediyor? dedi öğrenme arzusunu göstererek.

Necati, Erdinç'in önünde duran *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme* isimli kitabı eline aldı. Kitabın arka boş sayfalarını açtı. Boşluk Necati'nin el yazısıyla doluydu, konu başlıklarını fişlemişti. Oradan sayfa numarasını buldu, kitabın başına yakın sayfayı açtı,

- Locke diyor ki, dedi:

"*Korku, üzerimize gelecekmiş gibi görünen, gelecekteki bir kötülük düşüncesinin zihne verdiği sıkıntıdır.*"

Kerim içindeki korkunun fark edildiğini düşündü. Özlem'i kaybetme korkusu tam böyleydi. Faldan medet uman bir adam gibi,

- Peki, ya umutsuzluk? dedi sorusunun üzerine bastırarak.

Necati ince ince güldü. Korkunun hemen yanında, umutsuzluğu Locke'un nasıl gördüğü yazılıydı. Hiç zorlanmadan okumaya başladı:

"*Umutsuzluk, bir iyinin erişilemeyeceği düşüncesidir.*"

Kerim umutsuz muydu? Evet! Özlem'e erişemeyeceği düşüncesi umutsuzluk yaratıyordu. Umutsuz olan insan mutlu olabilir miydi? Kafasındaki fikirlerin dövüşünü Necati'nin sesi durdurdu,

- Bakın, dedi. Locke, mutsuzluk ve mutlulukla ilgili ne yazmış?

”*Arzuyu uyandıran şeyin ne olduğu sorulursa, bunun yalnızca mutluluk olduğunu söylerim. ’Mutluluk’ ve ’mutsuzluk,’ son sınırlarını bilemediğimiz iki ucun adıdır.*”

Kerim arzularını sorguladı. Umutsuz olduğu için mutsuzdu. Mutsuz olduğu için arzuları tükenmişti. Hobbes, ”*Arzusu olmamak ölmüş olmaktır*,” demiyor muydu? Kendini ölmüşçesine duyumsadı. Mutsuzluğun sınırı yoktu, sınırsızlığı benliğinde hissetti. Evet, arzuyu uyandıran şey mutluluktu; mutluluğu yaratan şey de arzuların gerçekleşmesiydi. Arzu ve mutluluk kopmaz biçimde birbirine bağlıydı, birbirini doğuruyordu. Özlem’in onu sevdiğine inanabilseydi arzuları gerçekleşmiş olacak, mutlu olacaktı.

Erdinç, Kerim’i dikkatlice gözlüyordu. Onun içinden geçen acıların nedenlerini biliyor gibiydi. Hayatın çıkış kapısını bulamayan Kerim’e merhamet duyan gözlerle bakıyordu. Dostlar birbirlerinden merhameti esirgemezlerdi. Kendisine gösterilen merhamet duygusundan habersiz olan Kerim son gayretle,

- Locke’un aşk hayatı nasılmış? dedi bir genç kıza âşık olmuş ihtiyarın çaresizliğini giderecek aşk öyküsü duymak isteyen umutla.

Necati durgunlaştı, kendi aşksız hayatını düşündü. Aşksız yaşayan adama küfür sorusuydu bu. Parasızlıktan geberecek adamdan para hikâyeleri anlatmasını isteyen bir soru! Duygularını belli etmemeye çalışarak,

- Descartes gibi o da hiç evlenmemiş, dedi ürkütücü bir durgunlukla. Ama romantik aşk maceralarının olduğunu felsefe tarihçileri yazıyor.

Ansızın ayağa kalktı Necati. Siyah bavulunu buldu, içinden bir kâğıt çıkardı,

- Locke’un isimsiz bir kadına yazdığı mektupta şu satırlar var, dedi:

”*Bir kez senin olanı bir daha unutamazsın. Engellenemeyen yokluğun benim duygularımı azaltamayacak; zaman, yüreğimde taşıdığım senin parlak yüzünü asla silemeyecek.*”

Kerim bu sözleri kendisi Özlem’e yazmışçasına duygulandı, üzüldü. Böylesine ayrılık satırları yazmaya zorunlu kalmayı hayal etmek, yürek dağının yamaçlarında acı bir çığlık kopardı. Çığlığın yankısı yüreğini sağır etti.

XXXXXIV

Yarın olsun istemiyordu. Yarın ne olacaktı? Kerim'in sorumluluğunda kurulan felsefe grubunun ilk toplantısı. Özlem her gece Kerim'i telefon terörüne uğratarak zorla grubu kurdurmuş, toplantıyı örgütletmişti. Yüzü yoktu Özlem'in ortalıkta, hep sesi vardı. Kerim'i sesiyle idare eden bir liderdi o. Oysa Kerim felsefe grubu kurmayı değil; aşkı yaşamayı, güzel sevda sözleri duymayı, cinselliği tatmayı istiyordu. Özlem ise kaçıyordu.

Yarın oldu, Kerim'in içine telaş düştü. Akşam Türkan'ın evinde buluşacaklardı; Sevda, David Hume'u anlatacaktı. Zor işti bu, Sevda becerecek miydi? Kerim, Hume'u biraz okumaya çalışmış, anlamamıştı. Düşüncelerini sessizce konuşturdu:

"Niçin, Özlem'in isteğini yerine getirdim? Niçin ona 'hayır' diyemiyorum? Ona duyduğum sevdayla beni yönetiyor."

Sıkıntısını gidersin diye sigarasını yaktı, beynindeki sessiz konuşmayı sesli hale getirdi:

"Hadi diyelim yararlı bir iş yaptık, niçin Sevda'ya taşıyamayacağı yük yükledik? Gerçi kendisi istedi, grubun kurulmasından en çok memnun olan o. Kızın gözlerinden heyecan akıyor."

Türkan'ın kapısını çaldığında toplantının fiyaskoyla sonuçlanacağından emindi. Hasret ondan önce gelmişti, Türkan'a ateşli biçimde bir şeyler anlatıyordu.

- Kimi çekiştiriyorsunuz, dedi Kerim kızına takılan şakacı baba tavrıyla.

Türkan'ın yüzüne hoş gülümseme yayıldı. Hasret suçlu bir mahkûm gibi başını önüne eğdi,

- Korkma, senden bahsetmiyoruz Kerim Usta, dedi Türkan gülümsemesini genişleterek. Hasret'e gelen kimliksiz aşk mektuplarını konuşuyoruz.

"Hınzır Hasret" dedi içinden Kerim. Buraya da "ustalığımı" taşımış.

Türkan'ın yüzüne baktı, Abdi Usta'yı gördü. Hüzünlü sevinç esintisi geçti kalbinden. Hasret'e sadece sevincini yansıtarak,

- Ne oldu dedektif âşık, dedi mini bir gülücükle. Aşk hırsızını buldun mu?

- Galiba buldum Kerim Usta, dedi Hasret babasına yanıt verir gibi. Cem olmadığından eminim artık. Kitabevindeki o tartışmanızdan sonra benden uzaklaştı, kaçıyor.

Kerim'in yüreğinden Özlem geçti. İçinden ona seslenerek,

"Kaçak âşıklarla başımız belada," dedi.

Hasret'e gülümsemeyle dönerek,

- Peki, söyle bakalım? dedi. Kimden şüphe ediyorsunuz dedektif âşık?

- Levent'ten, dedi Hasret genç kızlığını yansıtan kıkırdamasıyla. Aynı dönemde okulu bitirdik, şimdi felsefe öğretmenliği yapıyor. Eskiden beni çok az ararדı, şimdi her gece arıyor. Gerçi hiç mektuplardan konuşmuyor ama, sanıyorum o yazıyor isimsiz mektupları.

Kerim Usta alaycı bir sesle,

- Demek henüz emin değilsin dedektif âşık, dedi. Şu Levent'i getir, görelim. Kaçak âşığı konuşturmana yardım ederim belki.

Kapının zili Hasret'e söz bırakmadı, Sevda geldi. Yanında baharı getirmişti; yemyeşil, kendisine çok yakışmış elbisesiyle. Güzellik harikası kadına üçü de imrenerek baktılar. Sevda beğenilmenin güven verici duygusunu hissetti. Kadınsı kıvancını dışarıya aktararak,

- Kerim Usta nasılsın? dedi "usta" sözcüğünün üzerine bastırarak.

Kerim'in dudaklarının kıyısında neşeli bir kımıltı dolaştı. Yüzüne sulu bir gülüş yayıldı,

- Orta şekerliyim, dedi mutsuzluğunun anlaşılmamasını isteyen tınıyla.

Özlem ile Kerim arasında bir sorun olduğunun ilk işaretini aldı Sevda. Üzüldü. Eskiden olsa neşelenirdi. Üzüntüsünü gömerek,

- Ben de orta şekerliyim, şekerim, dedi gülerek. Hayatın bir gün tatlı hale geleceğinden hiç kuşkum yok ama!

Kerim havayı boş sözlerle doldurmaya uğraşırken yakaladı kendini. Rezaletten kaçmak mümkün değildi; istemeyen sesiyle toplantıyı açtı. Kendisinin Hume hakkında bir şey bilmediğini ekledi. Sözü Sevda hırsla aldı. Sevgilisine bu akşam Sevda'nın ne kadar ilerlediğini, değiştiğini gösterecekti.

- Hume şüpheci bir filozoftur, dedi Sevda, Kerim'in gözlerine gözünü sevdalı kız olarak dikerek.

Yüzünü diğerlerine döndürdü,

- Hume, hayatı anlamak amacıyla deneyci temelden yola çıkmış olmasına karşın, hayatı anlaşılmaz, kuşkucu zemine oturtmuştur. Hume'un yolundan giden bir bilimin "bilinemezcilik çukuruna" düşmesi kaçınılmazdır.

Giriş cümlelerinin etkisini ölçmek için dinleyicilerinin yüzüne baktı. Meraktan başka bir şey göremedi. Onların merakını yükseltecek noktadan anlatmaya başlamalıydı. Sesine gizemli bir hava katarak,

- Şu dünyada nedeni olmayan olay var mı? dedi Sevda sorusuna yanıt beklercesine. Seviyorsak, üzülüyorsak, haz alıyorsak, acı çekiyorsak hepsinin nedeni var. Felsefede buna "nedensellik yasası" diyorlar. İşte Hume bu yasaya karşı çıkar. Hume'a göre nedensellik yasası bir inançtır, kesinlikle doğrulanamaz. Hume, *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme* isimli eserinde der ki:

"*Her etkinin bir nedeni olmalıdır diyenler ciddiyetsizdirler.*"

Kısa bir sessizlikten sonra sözü aldı gene,

- Bunun anlamı hayattaki olayların nedenlerini bilemeyiz demektir. Nedenleri bilinmeyen bir hayat anlaşılıp, değiştirilebilir mi? Mutsuzluğun nedeni bilinmeden mutluluk yaratılabilir mi? Bilim "nedenleri" çözmeden bilim olabilir mi?

Sorusuna yanıt beklemeksizin sürdürdü,

- Hume olayları inançlarla, alışkanlıklarımızla, çağrışımla açıklamaya çalışır. Ona göre, ardı ardına gelerek biri öbürünün zorunlu nedeni gibi görülen olaylar arasında nedensellik bağlantısı yoktur; ama biz bağlantı varmış gibi düşünürüz. Aslında bu alışkanlıktır, düşüncelerimizin birbirini çağrıştırmasından ortaya çıkar. Hume'un görüşü budur.

Kerim öğrenme kaygısıyla lafı kesti,

- Çağrışım ne demek? dedi ciddi bir havayla.

Sevda üstünlüğü yakaladığını pat diye cevap vererek gösterdi.

- Bilinç alanında, yani düşünce alanında, istencin, iradenin hiçbir katkısı olmadan fikirlerin, duyguların kendiliğinden birbirine bağlanması demektir çağrışım. Aklımızı, akılyürütmeyi kullanmadan düşüncelerin otomatik olarak birbirine bağlanmasını içerir. Sözgelimi bir trafik kazasını gördüğünüzde, bir zaman önce kendi yaptığınız, gördüğünüz trafik kazasını otomatik olarak, kendiliğinden, mantık yürütmeden hatırlamanız bir çağrışımdır.

Kısa bir arayla yavaşça ekledi,

- Çağrışım yoluyla eski hakikatleri hatırlamanız olanaklıdır; fakat yeni hakikatlere erişemezsiniz. Geçmişinizi tekrarlarsınız yalnızca. Aklımızı, dış dünyayı kullanmadan, olayların nedenlerini incelemeden doğrulara varamayız.

Kerim başıyla onayladı. Sevda dinleyicilerini ikna etmeye giden yolun ilk imzasını attığından emin olarak devam etti:

- Ahlak alanında bir eylemin iyi veya kötü, doğru veya yanlış, ahlaklı veya ahlaksız olduğuna nasıl karar veririz? Aklımızla mı, duygularımızla mı? Hume'a göre duygularımızla. Ahlaki değerlendirmenin belirleyici ölçütü Hume'da duygudaşlıktır, yani sempati duygularıdır. O daha önce bahsettiğim kitabında diyor ki:

"*Bizi eyleme geçiren tutkular ne olursa olsun -kendini beğenmişlik, hırs, açgözlülük, merak, öç ya da kösnü- tümünün ruhu ya da diriltici ilkesi duygudaşlıktır.*"

”*Ahlaksal iyi ve kötü arasındaki ayrımın akıl tarafından yapılması olanaksızdır.*”

Sevda iyice anlaşılması için Hume’un sözlerini bir kez daha okudu, sustu. Türkan sessizliği bozdu,

- ”Duygudaşlık”, ”sempati” sözcükleriyle Hume neyi kastediyor? dedi.

- Duygudaşlık, dedi Sevda herkesi tek tek süzerek. Başkalarının duygularını paylaşmak, birlikte duygulanım anlamına geliyor. Başkalarının iyiliğine yönelmiş duygular demektir sempati. Örneğin aşk acısı çeken bir insanın duygularını, acılarını paylaşabiliyorsanız siz onunla duygudaşsınız.

Kerim’in duygu kapısını ansızın Özlem çaldı. Özlem’in duygudaş olmadığını düşündü. Düşünürken kendisinin de Sevda’nın duygudaşı olmadığını anladı. Acıyı anlamak sözle olmuyor, paylaşmak gerekiyordu. Duygudaşlık, bencilliğe, egoizme ters bir duyguydu. Farklı açılardan hem kendisi, hem Özlem bencildi aslında. Birden durup döndü, gözlerini Sevda’ya odaklayıp durakladı, bir süre kaybettiği şeyi aranırcasına baktı,

- Çok doğru, dedi Kerim kendi suçunu itiraf eden bir adam gibi.

Sevda, Kerim’in sözünden güç aldı, kendine güvenen filozof edasıyla sürdürdü:

- Hume’a göre vicdan dediğimiz şey toplumsal hayattaki sempati duygularından meydana gelir. İşte biz vicdanımızdaki sempati duygularımıza bakarak bir eylemin ahlaklı olup olmadığına karar veririz. O halde özetlersek ahlaki değerlendirmenin ölçütü = duygudaşlıktır, sempati duygularıdır, vicdandır Hume’un görüşüne göre.

Hasret sorularla girdi konuşmaya.

- Peki, vicdan dediğimiz şey duyguları ve düşünceleri birlikte içeren bir bilinç durumu değil mi? Vicdan; zihinsel, akılsal, ruhsal, duygusal, görünmeyen bir organımız değil mi? Vicdan, insanın iç dünyasındaki yargıç, kendinin kendi hakkında bilinci değil mi?

- Tamamen haklısın, dedi Sevda onu destekleyerek.

Biraz düşündü Sevda, sonra devam etti,

- Hume’un yanlışı demeyeceğim ama; eksikliği, duygu ile düşüncelerin ve akıl ile duyguların arasına duvar örmesidir. Oysa bunlar birbirinden ayrılmaz. Bir insanın aklı nasılsa, vicdanı öyledir. Sonra mutlulukların çarpıştığı toplumda ortak vicdan, ortak duygudaşlık olmaz. Sözgelimi, köle sahiplerinin egemen olduğu köleci toplumda, kölelerin hayvan gibi kullanılması köle sahibinin bilincine, vicdanına uygun düşer. Ama köleninkine uygun düşmez. Köle sahibi köleye duygudaşlık gösteremez, köleye ancak başka bir köle duygudaşlık gösterebilir.

Kerim söze karıştı,

- O halde Hume mutluluğu herkesin duygudaş olmasına bağlamış oluyor, dedi.

- Evet, dedi Sevda, Kerim’in tartışmayı toplamasından memnun olarak. Hume toplumdaki sorunları iyi niyetli biçimde duygudaşlıkla ortadan kaldırmayı arzular. Ona göre bencilliği duygudaşlık yenecektir. Toplumsal duygudaşlığa uygun davran, böylece ahlaklı ol, dolayısıyla toplumsal olarak mutlu ol! Hume’un mutluluk formülü, duygudaşlığı temel alan bir devlet modeli üzerine kuruludur.

Türkan sabırsızca Sevda’nın sözünün arasına girdi,

- Duygudaş bir toplum istemi çok güzel şey, dedi kendi arzusunu yansıtan biçimde. Ne var ki, onun yaratılması için önce duygudaşlığı sağlayan ortam olmalı. Yaşam, bilinci; bilinç, vicdanı, duygudaşlığı belirler. Duygudaşlık yaşamı belirlemez. Öyle değil mi?

Sevda onaylayıcı biçimde güldü,

- Söylemek istediklerimi benden iyi söyledin, dedi.

Hasret’in merak ettiği nokta sevgi konusuydu. Duygudaşlığı öven Hume insanlığın en büyük duygudaşlığı olan sevgi konusunda ne yazmıştır diye düşündü, sorusunu sordu. Sevda, Hume’dan şu satırları okudu:

”*Sevgi her zaman sevilen kişinin mutluluğu için bir istek ve onun sefilliğine karşı bir isteksizlik tarafından izlenir.*”

Kerim dertli adamı canlandırırcasına yoruma girişti,

- Gerçek sevgi tam böyle olmalı, dedi. Şüphesiz, kıskançlık duygularımızı, bencilliği yenmeden bunu başaramayız. Mutluluklar, sevgiler çarpışmamalı. Ne acı ki günümüzde çarpışıyor.

Sevda tekrar sözü aldı,

- Haklısın Kerim Usta, dedi. Mutluluk, ”ortaklığı” gerektirir. Tek başına, yalnız mutlu olunamaz. Hume bu gerçeğin farkındaydı. Bu nedenle felsefe tarihinin mutluluk anlayışlarının üzerine kendi görüşünü şu güzel sözlerle yazdı:

”*Doğanın tüm güçleri ve öğeleri tek bir insana hizmet etmek ve boyun eğmek için el birliği etseler: Güneş onun buyruğu üzerine doğsa ve batsa: Denizler ve ırmaklar onun dilediği gibi aksalar, ve toprak ona yararlı olan ya da hoş gelen her şeyi kendiliğinden sağlasa: Gene de, ona en azından kendisiyle mutluluğunu paylaşacağı ve saygı ve dostluğundan yararlanacağı tek bir kişi verinceye dek sefil olacaktır.*”

Görünmeyen düşünsel dünyadaki ”yalnızlık” beklemedeydi, kendisinin çağrıldığını anladı. Aşksızlığın doğurduğu yalnızlığın hüznü birden odaya girdi. Yalnızlığın kederi hepsinin içsel dünyasını allak bullak etti, verdiği ıstırap kuş gibi yüreklerine kondu. Dördü de aşkın yalnızlık kanını akıtıyordu. Dostluğun, sevgili eksikliğini gidermeye çalışan çabası olmasaydı, o an sefilce ölürlerdi.

XXXXXV

Kitabevini Hasret açacaktı, Kerim Usta tatil yapacaktı. Tatil mi? Tek kişilik tatil yalnızlığı çoğaltmaktan başka ne işe yarardı? Özlem'le birlikte bir yerlere gitmeyi düşledi. İnandırıcı olmayan hayalden hemen vazgeçti. Gözlerinin önünden Sevda geçti. Onunla birlikte tatil yapmayı kafasından geçirdi; anında yüzü kızardı, Özlem'e ihanet etmişti. Eyleme dönüşmeyen düşünce suç değildi; fakat sevgilisini soyut düşüncelerle bile aldatmak sonuçta aldatmaktı. Sevda'nın bir yıl içinde aldığı yolu düşündü, nereden nereye gelmişti? Felsefe grubu toplantısındaki Sevda ile bir zamanki "uçarı Sevda" arasında bitmeyen yollar vardı. Güzelliğine beyinsel güzellik eklemişti Sevda. İşin korkunç yanı ondaki nicelikten niteliğe sıçramayı toplantıda fark etmiş, nicelik birikimi sürecinde Sevda'yı desteklememişti. Onun hakkında değişen düşüncelerine hayretle baktı.

Pencereyi açtı, baharın neşesiyle oynayan mahalle çocuklarını gözledi, anılarını beyninin hafıza çekmecesinden çıkarıp gözlerinin önüne getirerek çocukluk günlerine gitti. Zoro olduğu günleri hatırladı. Küçük Zoro'dan büyük Zoro çıkmıştı; ama şimdi Zoro zor durumdaydı. Kendi haline güldü.

Tatil gününü işkenceye çevirmeye karar verdi. Sanki kendisine mazoşistçe eziyet ederse rahatlayacaktı. Beyninin ve yüreğinin ellerini, ayaklarını askıya aldı. İşkence aletinin kablosunun bir ucunu beynine, diğer ucunu yüreğine bağladı. Başladı elektrik vermeye. Duygusal akım bütün bedenini sarstı, yay gibi gerildi.

"Konuş" dedi kendine.

"Özlem'i seviyor musun? Evet! Aşk karşısındakini kaybetmek kaygısıyla yaşar; kaygı kaybolmuşsa aşk bitmiştir, ölmüştür. Kaygı duyduğuma göre hâlâ seviyorum demek…"

İşkenceci olarak yaptığı işkenceye ara verdi, sonra tekrar başladı:

"Peki, Özlem seni seviyor mu? Yanlış bir kişiye sorulmuş soruya kim cevap verebilir? Olsun, aşkın tek taraflı olup olmadığını bilmek önemli. Senin aşkın tek taraflı talihsiz aşk mı? Bilmiyorum. Bilemiyorum."

Elektrik akımını yeniden kesti. Beyni ve yüreği sallanıyordu. İçini kurt gibi kemiren sorunun yanıtını bulamadan huzura erişemeyeceğini anladı. Özlem'e soramıyordu, başkasına sormalıydı. Yanıt bulma isteğini yenemedi, kalktı Necati'nin evine doğru yollandı. Uykulu gözlerle kapıyı açan Necati korku ve şaşkınlık içindeydi.

- Kötü bir şey mi var? dedi meraklı gözlerle.

- Sakin ol, sadece konuşmaya geldim, dedi Kerim özür dileyerek.

İçeri girdiler, mutfağa yöneldiler. Her zamanki gibi ortalık karman çormandı. Yerlerde, sandalyelerin üzerinde kitaplar, kâğıtlar doluydu. Kerim kendine oturacak yer aramadı, uyku sersemliğini atamamış Necati'ye ani bir yumruk atarcasına sordu:

- Özlem'i seviyorum, biliyorsun, dedi. O beni seviyor mu?

Necati ne söylemesi gerektiğini kestiremeyerek duraksadı, Kerim'in yüzüne baktı. Sorusuna yanıt bulamazsa meraktan geberecek adamı gördü. Sevilip sevilmediğini bilmemenin ıstırabını bilirdi. Onu rahatlatmak isteyen bir sesi zorla çıkardı,

- Özlem'in sevgisinden kuşkulanma, dedi. Sevgisine ihanet edilmediği sürece sever, hem de ölesiye.

Necati kahveleri masanın üzerine koydu, üzüntülü bir yüz ifadesiyle,

- Ama unutma, dedi. Aşk sonsuzluk sanrısına yakalanmış kaderciliktir. Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşar; ama bir gün, bir nedenle ölür.

Kerim onun sır sakladığını düşündü. Kuşkularını ortaya sererse belki Necati bildiği sırrı açıklardı.

- Özlem benden kaçıyor, dedi. Seviyorsa niçin benden uzakta kalmayı tercih ediyor? Bak, bir aydır onu göremiyorum, sadece telefondaki sesiyle yaşıyorum. Yalnızca sesten, sözden aşk olur mu? Gerçi bizim garip aşkımız aşk sözcüklerini dahi içermiyor. Bir kez bile olsun beni sevdiğini söylemedi.

Kerim kendine yaptığı işkenceyi Necati'ye aktarıyordu. Necati kekelemeye başladı, bir dostuna yardım etmek için diğer dostuna ihanet edemezdi. Çaresizliğini yüzüne yaydı,

- Felsefe üzerine ufak broşürler hazırlıyoruz, dedi. Özlem gerçekten onlarla uğraşıyor. Bir an önce bitirmesi gerek. Hayat da ölüm gibi beklemez. Özlem'i yakında göreceksin, sana onun adına söz veriyorum, seninle konuşacak.

Kerim'in içi biraz huzura erişti, telaşı hafiften sakinliğe dönüştü. Necati'ye teşekkür ederken birdenbire onun gözlerindeki hüznü gördü. Acayip Adam'ın üzüldüğü, sakladığı bir şey vardı. Sorsa söyler miydi? Söylemezdi. Kerim kendini merkeze koymayı yendi, konuyu değiştirerek onu neşelendirmek istedi. Ne yaptıysa amacına ulaşamadı. Aklına felsefe grubu toplantısı geldi. Toplantıyı anlattı, Sevda'dan övgüyle söz etti. Necati'nin gözleri parladı, felsefe Acayip Adam'ı diriltiyordu. Hiç kekelemeden,

- Sevda'daki gelişmeyi biliyorum, dedi yüzündeki hüznü dağıtarak. Okulunda felsefe konferansları vermeye başladı. Hatta Felsefeciler Birliği ona Kant ile ilgili bir toplantı önermiş. Reddetmiş; "Özlem benden daha iyi anlatır," demiş.

Kerim ilk defa Sevda'yla onur kelimesini yan yana düşündü, birleştirdi. Onun yolunu belki kendisi açmıştı; ancak yolu döşeyen Sevda'ydı. Kerim kendisinin öğrenme hızını Sevda'nınkiyle kıyasladı, geride kalmıştı. Artık ondan öğrenecekti, gönül rahatlığıyla sonucu kabul etti. Kalkmaya hazırlandı, Erdinç'le buluşacaklardı. Necati'yi peşinden sürüklemek için döktüğü diller boşuna gitti, yalnızlığını yüklenerek ondan ayrıldı. Geceye epey süre vardı, serseri mayın gibi sokaklarda dolaştı, Özlem'in hayaliyle konuşarak zamanını doldurdu.

Erdinç'le kahvehanede buluştuklarında hava kararmak üzereydi. Temiz bir bahar akşamıydı. Hayatın acılarını yüklenmiş insanlar yan masalarda can sıkıntılarını oyunlarla bölüşüp, dağıtıyorlardı. Çaylarını söylediler. Kerim Usta onun yüzüne geçmişine bakar gibi bakıyor, kendi gençliğini onun yüzünde okuyordu. Onu sevmesinin, dost olmasının bir nedeni belki buydu.

Erdinç çalıştığı işyerinden, arkadaşlarından, patronunun davranışlarından heyecanla söz ediyordu. Kerim bugün başka şeyler konuşmayı arzuluyordu. İçten, samimi konuşmalar… İçtenliği, özel hayatların karıştırılması sağlardı. Sözün arasına girerek lafı onun ağzından kaptı,

- Ayşe ile sorunlarınız var mı? dedi damdan düşercesine.

Erdinç şaşkın şaşkın güldü.

- Sorunsuz hayat var mı, Kerim Usta? dedi. Ekonomik dertler, çocukların dertleri biter mi?

- Ayşe'yi sormuştum, dedi Kerim "konuya gel der gibi" sulu bir kahkahayla.

Erdinç'in gözlerinin içi güldü. Onun neyi konuşmak istediğini anlamıştı.

- Bilirsin ya, dedi. Aşk normal gözlerle görmez, ihtiyaç olan her şeyi karşı tarafta halüsinasyon olarak yaratır. Evlilik de sonsuz aşkın varlığını varcasına onaylar. Bizim böyle bir dönemimiz oldu. Şimdi birbirimizi normal gözlerle, sevgi gözleriyle görüyoruz. Onu seviyorum. Gerçi Ayşe'ye haksızlık yapmayayım, onda aşk duyguları devam ediyor hâlâ…

Kerim sırasının geldiğini bilerek lafı dolandırmadan konuşmaya başladı,

- Özlem'i seviyorum, dedi masumluk kokan bir havayla. Fakat içimde kuşku var. Acaba, o beni seviyor mu? Gecem ve gündüzüm bu soruyu sormak ve yanıt bulamamakla geçiyor.

Erdinç ondan bu denli açık konuşmasını beklemiyordu. Şaşkınlığa düştü. Özlem kendisi için bir yaraydı, ondan bahsetmek yaranın üzerine tuz basmaktı. Kerim Usta kör bıçağıyla yarayı karıştırmak istiyordu. Konuyu kapatmak isteyen acılı yüzünü Kerim'in yüzüne yapıştırdı,

- Özlem'in seni sevdiğini gözleri söylüyor, dedi. Sevdanın sihirli ateşinin yandığı gözlerden anlaşılır. Ama sevdanın geleceği sadece iki insanın duygularına, iradelerine bağlı değildir. Özel yaşam koşulları iradeyi ve duyguyu belirler.

Kerim onun sözlerinin ilk bölümünü anladı, son bölümünü anlamadı. Anlamak umuduyla ona baktı; yüzünde "konuşmayalım" ifadesi gizliydi. Onu zorlamaya karar verdi: caydı, karar verdi, caydı. Aldığıyla yetinmeliydi.

Gece gündüzün üzerine bütünüyle yerleşirken kahvehaneden çıktılar, sahile indiler. Restoran haline getirilmiş büyük gemilerden müzik sesleri, gürültüler geliyordu. İki dost denizin kıyısındaki kayalara geldiler, oturdular. Kerim Usta kapkaranlık denize bakarken babasını düşünüyordu. Babası balıkçılık yaparak Kerim'i ve kardeşlerini büyütmüştü. Deniz, aç yatılan gecelerin şahidiydi. Ölüm, babasını denizin ortasında yakalamış, kalbini durdurmuştu. Kahırlandı Kerim Usta. Babasını Erdinç'e anlatmak amacıyla,

- Baban yaşıyor mu? dedi konuya girmek için.

Erdinç'ten boğuk, acınası bir homurtu çıktı.

- Öldürdüler, dedi elini öfkeyle sallayarak.

Kerim anlamadı,

- Nerede öldü? dedi sessizce.

- Bir gece zamanı sokağın ortasında vurdular onu.

Kerim afalladı, şimdi anladı.

- Kim öldürdü? dedi üzüldüğünü hissettirerek.

- Eylemci felsefenin düşmanları, dedi Erdinç ağlamaya hazır gözlerle.

Kerim hiç tanımadığı bir adamın ölümüne kederlendi. Kendi babası ölümün doğal kurbanıydı. Hayat mahkemesinin herkes için verdiği karara uymuştu. Cinayet ise mahkemenin kararını beklemeden ölümün gerçekleştirilmesiydi. Erdinç'in babası cinayetin kurbanıydı. İçini nefret kapladı. Dirençle ayağa kalktı, Erdinç'i yanaklarından çocuğu gibi öptü,

- Hayat hastalıklı öküzler gibi dertlerle yavaş yavaş yürüyor, dedi. Bir gün hayatı dertsiz olarak koşturacağız.

XXXXXVI

Bahar yaza doğru tırmanıyordu, saltanatı bitmek üzereydi. İktidara gelmeye hazırlanan yaz mevsimi görkemiyle adım adım egemenliğini kuruyor, sıçrama yapacağı ânı sabırsızca bekliyordu. Şu an baharın gündüzü kendini kundaklayarak akşama ulaşmaya çalışıyor, kınında bekleyen gece soyunuyor, gökyüzü mavi çarşafını siyahla değiştiriyordu.

Kerim bekliyordu. Bekleyişleri parçalayarak bu gece o gelecekti. Her nedense Kerim'in içinde bekleyişin verdiği militan umut, heyecan vardı. Özlem'le ilgili kaygılarının, korkularının biteceğini düşünmek yüreğine dinginlik veriyordu. Bedeninin her hücresi huzura erişebilmenin seferine çıkmış gibiydi. Bu gece bütün duygularını, endişelerini ortaya koyacak, taşıyamadığı yükü hamal gibi fırlatıp atacaktı. Gerilmiş ruhsal yay gerginliğini çözecekti.

Dışarıda buluşsunlar istemişti; Özlem ısrarla evi tercih etmişti. İyiye işaretti bu, hayatın aşka ilham vermesi onu umutlandırıyordu. Sevdanın ibresinin mutluluğa dönüş yapacağını sanmak ilhamın kaynağıydı. İnsan sanılarıyla yaşama "kandırılma boyası" sürebilirdi. Acaba umutlu gecenin rengi kendini kandırmanın renklerinden mi oluşmuştu? Bunu bilmek istemiyor, şimdi duyduğu umutlarını saklamayı tercih ediyordu. Evin telefon zili düşünce düzenini bozduğunda boyanın rengi hafifçe hüznün sarı rengine dönüştü. Özlem mi arıyordu, gelemeyecek miydi? Meraklı, korkak sesle telefonu açtı,

"İyi akşamlar Kerim Usta," dedi neşeli bir ses. "Nasılsın?"

Hayatın boyasının rengi eski haline büründü. Memnun, içten sözcüklerle yanıt verdi Kerim.

"İyi akşamlar Erdinç kardeşim," dedi. "İyiyim. Aradığın iyi oldu, seni arayıp felsefe grubunda hangi filozofu ele alalım diye soracaktım."

Bir süredir felsefe ilişkilerini Erdinç götürüyor, Özlem yazılacak felsefe kitaplarıyla uğraşıyordu. Kerim Usta hiç gocunmadan oğlu saydığı Erdinç'in yöneticiliğini kabul etmişti.

"Bunu sonra konuşuruz," dedi Erdinç böbürlenmeden. "Sizin gruba bir kız arkadaşın daha katılmasını istiyoruz. Olanaklı mı?"

"Kim katılacak?" dedi Kerim gerçekten merak ederek.

"Nilgün," dedi Erdinç. "Yurtdışından gelmiş bir arkadaşımızdır. Şimdiye kadar onu fazla öne çıkarmadık. Yabancı dili güçlü olduğundan çeviri işleriyle sessizce uğraşıyordu. Şimdi Felsefeciler Birliği'nde çalışmasını uygun gördük."

Kerim, "niçin şimdi?" diye soramadı. Kısacık zaman aralığında belleğini yokladı. Kimdi Nilgün? Hatırladı. Özlem'in arkadaşı, fizik öğretmeni. Özlem'i lezbiyen olarak gördüğü zamanlardan kalma kız! Erdinç'e içindeki gülümsemeyi yansıtan bir sesle,

"Onu anımsadım," dedi nasıl anımsadığını söylemeyerek. "Siz bilirsiniz, tabii ki olur."

Erdinç saygılı sesiyle,

"Bir de Sevda'ya söyler misin?" dedi. "Felsefeciler Birliği'nde Nilgün'ün tanınması işine yardımcı olur mu? Örneğin onun Kant üzerine seminer vermesini önerebilir. Nilgün aslında Kant uzmanıdır."

Kerim fizik öğretmenliğiyle Kant uzmanlığını kafasında bağdaştıramadı. Şaşkınlığını yenemeyerek,

"Niçin bu işi Özlem yapmıyor?" dedi sevgilisini savunan direngenlikle.

Karşı tarafta bir anlık suskunluk oldu. Güven telkin etmek isteyen bir ses geldi telefondan.

"Dernekte şu ara Platoncular kontrolü sağlıyorlar," dedi.

Sustu, kısa bir aradan sonra yavaşça ekledi,

"Özlem'e çok tepkililer. Nilgün daha uygun."

"Peki, olur," dedi Kerim ikna olduğunu belli ederek. "Sevda'ya söylerim."

Kerim konuşmanın Özlem gelmeden önce bitmesini istiyordu. Neyse ki Erdinç fazla uzatmadı, buluşma zamanını ayarladılar, telefonu kapattı.

Nilgün'ü gözlerinin önüne getirmeye çalıştı. Tip olarak Özlem'e benziyordu, kadınsı güzelliği vardı, Özlem'den farklı olarak çok sessizdi. Nilgün'ü bir kez mi görmüştü? Önce "evet" dedi, sonra "hayır" dedi kendi sorusuna. Onun defalarca kitabevine geldiğini, kitaplar aldığını hatırladı. Hatta bir defasında onun süzgün süzgün kendisini gözlediğini yakalamıştı. Peki, niçin hafızası Nilgün'ü silmişti? Niçin ona karşı önyargılıydı? Niçin onunla müşteri olarak ilgilenmemişti? Nedenini önyargısına bağladı. Aklına Einstein'nın sözü geldi:

"*Bir önyargıyı yok etmek, atomu parçalamaktan daha zordur.*"

Beyni önyargının nedenini ararken kapının zili çaldı. Şevkle kapıya koştu. Açtı, gözlerine inanamadı. Özlem bir deri bir kemik kalmıştı, zayıflıktan çocuk gibi görünüyordu.

- Hoş geldin, dedi deprem yemiş bir ev gibi sarsılarak. Ne oldu sana? Hasta mısın?

Özlem yorgunluğunu saklamayan bir yılgınlıkla,

- Kötü bir şey yok, dedi Kerim'e üzüntü yüklediğine üzülerek. İşleri bitirmek için fazla uykusuz kaldım, yemekle uğraşamadım. Nihayet işleri bitirdim, sağlığımla ilgileneceğim.

Kerim karşısında sevgili olarak gördüğü kadının haline gözleri takıldıkça yüreğine acı aktı. Ne kadar fedakâr bir kadındı şu Özlem. Onu şimdi kucaklamak, sevgiyle bağrına basmak istiyordu. Fakat Özlem'in yüzünden dökülen mesafeli, kederli hava onu engelliyordu. Kırık bir sesle söze başlayan Özlem,

- Beni affedebilecek misin, bilmiyorum? dedi suçlu gözlerle. Acı verdiğimi bilmek ve hiçbir şey yapamamak korkunç acı veriyor bana. Bu akşam acılar sonlanmaya başlayacak, kesilmeyen cerahatli yara iyileşmez. İyileştirmeye geldim. Sırrımı söylemeye geldim.

Tedirgin kımıldadı şöyle bir, tecrübesiz cerrah gibi elleri sallandı. Ameliyatı başlatan titrek sözcükler ağzından döküldü,

- Benim evli bir erkekle ilişkim var, dedi sakin olmaya çalışarak.

Kerim'in beyninde gök gürledi, beyninin elektriği söndü. Beynin ışığını alamayan yüreği zifiri karanlıklara boğuldu. Zorlukla bulabildiği zihinsel el feneriyle düşüncelerinin üzerine azıcık ışık düşürebildi, kendini toparlamaya çalıştı. Hume'dan öğrendiği duygudaşlıkla düşünmeye başladı. Herhalde Özlem, "ilişkim vardı, ama bitirdim, seninle yeni bir hayata başlayacağım," demek istiyordu. Kerim ahlak bekçisi değildi ya! Kaldı ki aşk, evlilik kurumunu dinlemez, kapıyı kırar girerdi. Eski yaşanmışlığın ne önemi vardı? Önemli olan gelecekti, geleceğe açılan temiz sayfaydı. Anlayış gösteren bir surat takınarak,

- Sevgi, hayatın tüm eksikliklerini tamamlar, dedi. Yaşam şu andır. Biz ileriye bakalım.

Kerim'in sözleri duygudaşlığın örneği olarak tarihe yazılabilirdi. Ne var ki, ağzı böyle konuşurken beyni onu dinlemiyordu. Yüreğine kıskançlığın tohumu düşmüştü. İçindeki güvensizlik ejderhası duygudaşlığa başkaldırıyordu. Canavarı sakinleştirmek isteğiyle,

- Kim bu adam? dedi ürkekçe.

Özlem soruyu bekliyordu; herkes -özellikle erkekler- aşkta kendilerine karşı işlenen cinayetin ortağını bilmek isterlerdi. Bilince de kudururlar, içlerindeki yeri göğü harabeye çevirirlerdi. Kesinlik taşıyan güçlü bir sesle,

- Bunu söyleyemem, dedi. Sonra ne önemi var? Ahmet veya Mehmet. Senin için olayın özü değişecek mi?

Gerçekten kişinin isminin ne önemi vardı? İsmi öğrenirse, ayrıntıları öğrenmek isteyecekti. Ayrıntılar yüreğini daha çok acıtacaktı. Kısırdöngü kalbini, beynini sıkıştırıp duracaktı. Beynine gönlüyle, duygudaşlığıyla söz geçirmeyi arzulayan adam olarak konuştu,

- Beni şu an seviyor musun? dedi Kerim olumlu bir havayla.

Bütün sihir, çözüm anahtarı sorunun yanıtında gizliydi. Duygudaşlık ya ölecek, ya dirilecekti. Özlem'in gözlerine baktı, "seviyorumun" pırıltılarını gördü, dudaklarında sevgi yangını vardı. Beyni sevindi, duygudaşlık dirildi. Özlem'in dudaklarıyla uyuşmayan sesi birden duygudaşlığı böldü,

- Hayır, dedi ikircimsiz bir kararlılıkla. Evli adamı seviyorum.

Kerim'in yüzü silinmiş para gibi oldu. İçsel dengesi bozuldu, dinginlik yok oldu. Duygudaşlığın üzerini nefret kapladı. Kendine uyguladığı sansür bomboş hale geldi. Kızgınlığını kelimelere çevirdi,

- Peki, beni niçin öptün? dedi bağırarak. Neden sevgi gösterisinde bulundun?

Özlem hiç tepki vermeyen duyarsızlıkla,

- Sana cinsel ilgi duymuştum, dedi şehvetten soyunmuş bir sesle. Ayrıca o dönemde sevdiğim adamla kavga etmiştik. Seni kendime çekebilmek için sahte sevgi gösterisinde bulundum. Biliyordum ki, senin sevgiye açlığın vardı. Sana kendimi yalnızca cinsellik isteyerek sunsaydım beni basit görüp istemezdin. Tiyatrocu sevgi gösterisi sadece cinsellik isteyen kadınların hilesidir, bu hileyi kullandım.

- Peki, niçin benimle yatmadın, kaçtın? dedi Kerim her şeyini yitirmiş bir kumarbazın feryadıyla.

- Düşündükçe aldatmaktan vazgeçtim, dedi. Duygularımı cinsel cazibeye satmak istemedim. Başka bir adamı severken seninle yatarsam sana kötülük yapacağımı düşündüm. Bir kadınla bir kez yatan erkek hep umut denizinde yüzer. Seni umut denizinde yüzdürerek aldatmak istemedim.

- Aslında iki erkeği de aldattın, dedi Kerim, Özlem'in sakince duruşuna hiddetlenerek. Zaten o adam karısını aldatıyor, duygusal aldanmanın acısını karısına verdiği cinsel aldatma acısının ödülü olarak kabul edebilir. Ya ben? Duygusal aldanmanın acısını kimden çıkarayım?

Özlem reçeli çalarken yere dökmüş çocuklar gibi suçlu gözlerle yere baktı,

- Haklısın, dedi. Biz kadınlar böyleyiz, çifte ezilmişliğimizin verdiği hırsla bir erkeğin verdiği acıyı diğerinden gizlice çıkarıyoruz. Sevdiğim erkeğe olan kızgınlığımın acısını sinsice senden çıkardım. Belki onu aldatarak canını yakmak istedim. Evet, seni intikam duygularım için kullandım.

Kerim Usta beyninin içinde anlayış gösteren her geçitin kapandığını hissetti. Anlayışsızlığın tufanı koptu. Yüreğinin kadırgasında korsan oldu. Sözlerini kılıç yaptı,

- Haasiktir buradan, dedi. Çift belgeli kaltak! Yüzünü bir daha görmeyeyim. Çıkma karşıma!

Özlem yerin dibine indi, çıkamadı yukarı. Oradan, kimsenin görmediği yollardan geçerek kapıya ulaştı. Ancak o zaman başını kaldırdı, Kerim'e son kez bakar gibi baktı; eğer orada bir aşk uzmanı olsaydı bu bakıştaki sıkıntının anlamını yıllarca araştırırdı. En ufak kızgınlığın izini taşımayan utançtan kırmızılaşmış bir suratla,

- Yüzümü bir kez daha görmeyeceksin, dedi sonu olmayan yola çıkan bir kadının kederli sesiyle. Elveda!

Onun arkasından nefret dolu gözlerle bakakalan Kerim Usta beyninden kurşunlanmış adam gibi yere çöktü. Bildiği küfürleri bağırarak kendine saydı. Kutuplar nasıl yalnızsa, öyleydi içi. Kalbinde esen poyrazın altında tir tir titriyordu. Yolunu şaşırmış, gideceği limanı bilmeyen bir gemi gibi kendini duyumsadı. Gözlerine saldıran çaresizlik, Montaigne'nin sözlerini doğruladı:

"*Hedefi olmayan gemiye hiçbir rüzgâr yardım edemez.*"

XXXXXVII

Sevgili Sait,

Yine seni habersiz bıraktım, melankoli çukuruma düştüm her zamanki gibi…

Hayatın akşamüzerinin ne zaman karanlığa dönüşebileceği bilinmiyor. O hayat bukalemun gibi sürekli renk değiştiriyor: beyaz, gri, siyah… Şimdi hayatın siyah rengindeyim. Mutsuzluğun sessiz diktatörlüğü, kaygılarıma rağmen duyduğum ufacık mutluluğu iktidarından indirdi, karşıdevrim oldu yine. İçsel savaş günlerinin karartma saatlerini yaşıyorum. Kendimi tarif etmek için Bolse'nin sözlerinden daha iyi kelimeler bulamıyorum:

"*Ümidini kaybetmiş olanın, başka kaybedecek şeyi yoktur.*"

Özel hayatın çıkış yolu bulunamayan günlerinde insan yalnızlaşıyor, kendi hayatını saymaya başlıyor. Yaşadıklarımı geriye doğru saydım, baktım ki "şimdiki" noktaya gelmişim. İnsanın gerilerde "şimdiyi" bulması dehşetli bir acı veriyor; zamanın ileriye doğru kulaç atan günlerine zamanın kendisinin ihanet ettiğini gösteriyor. Aslında insan unsuru olmadan üzerinde iyilik ve kötülük taşımayan zamanı suçlamanın anlamsızlığını biliyorum. İhaneti zaman yaratmıyor, hayat tarafından kirletilen insan yaratıyor.

* * *

Özlem'e duyduğum sevda beni tam yakalamışken birden bıraktı, boşluğa ağır bir taşçasına düştüm. Onun başka birini sevdiğini öğrenmek manevi dünyamı altüst etti, bozguna uğrattı. Sevdanın yenilmiş savaşçısı olarak duruyorum karşında.

Mutsuzluk, hayatı naylon fatura gibi sahteleştiriyor. Ne kendi hayatının, ne başkasının hayatının gerçek olduğuna inanıyorsun. Umutsuzluk çöküyor yüreğe, umutsuzken mutlu olamıyorsun.

Tutukluk yapan, patlamayan aşk, insanın beyninde hayata karşı güvensizlik ve nefret olarak patlıyor. Kadınlara, aşka karşı nefret doluyum. Nefret, intikam duygusunu çocuğu olarak yanından hiç ayırmıyor. Kişisel nefretime o iğrenç duygu olan intikam eşlik ediyor. Nefret ettiğimiz şeye kötülük etme isteği öfke ve öç doğuruyor. Spinoza şöyle derken haklı galiba:

"*Eğer biri sevilen şeyden nefret etmeye başlamışsa, nefreti önceki sevgisi denli büyük olacaktır.*"

Özlem'i ne kadar çok sevdiysem şimdi o kadar çok nefret ediyorum. İçimde duyduğum intikam duygusu ne? Hobbes diyor ki:

"*İntikam: Birisini yaptığına pişman etmek için o kişiye zarar verme arzusu.*"

Benim duygularım böyle şimdi… Sevdiği insanı yitirmek, yaşamın üzüntülü döneminin başlaması anlamına geliyor. Ama kayıpla birlikte nefret ortaya çıkmışsa üzüntünün gücü azalıyor. Sevdiğim kadının verdiği acı aşağı doğru iniyor; onun aşağı doğru kaymasına nefretim, intikam duygum yardım ediyor.

* * *

Mandeville insanın mutsuzluğunu erdemli, faziletli, özgeci olmasına bağlıyor. Ona göre mutlu olmak isteyen insan erdemsiz, bencil olmalı, sadece kendisini düşünmeli. Mandeville gibi düşünemediğim için mi mutsuzum ben? Aşka çıkarcı, bireyci gözlüklerle bakamadığımdan dolayı mı mutsuzum? Sorunun yanıtını Özlem'i severken biliyordum, şimdi bilmiyorum. Belki hezeyan içindeyim, saçmalıyorum.

La Rochefoucauld, aşkın hayalet gibi olduğunu, herkesin ondan söz etmesine karşın onu kimsenin görmediğini söylüyor. Jean Jacques Rousseau, aşkın kadınların yarattığı yapay bir

duygu olduğunu belirtiyor. Şu an onlara inanabilirim. İnandığımda ise içimde sorun başlıyor: Nuran'la yaşadığım samimi aşk ne olacak o zaman? Yaşadıklarıma inanmayayım mı? Bu dünyada aşk yok mu diyeyim? Aşk yapay bir duyguysa, aşk acısı da yapay bir duygudur. Özlem'in geriye bıraktığı aşk acısı niçin gerçek acı olarak bedenimi yakıyor şu an? Kafamı kurcalayan sorular çivi çakıyor beynime. Bir çiviyi söküp atarken yenisi saplanıyor. Soru çekici hiç durmuyor, soruların üzerine vurup duruyor.

- Aşkın merhametli olduğuna inanmayayım mı?
- Sevdanın masalını yeniden duyacağıma inanmayayım mı?
- Aşkın başka aşkları giyinerek tekrar görüneceğine inanmayayım mı?
- Yürek tükenmezse aşkın tükenmeyeceğine inanmayayım mı?

Kafasındaki sorularla kendini tüketen dostun,
Kerim

XXXXXVIII

Bedeninden yanık kokusu geliyor, çıkan dumandan benlik gözükmüyordu. Sigara gibi yanıyordu kalbi. Kendini avutmak isteyerek,

”Rüyada karşılaştık, rüyada ayrıldık, sevdayı rüyada yaşadım,” dedi yüreğine.

Son dönemde hissettiği korkuları hatırladı. Araya küfür ekerek söylendi,

”Ölüme hudut yaşayan aşk korkulu aşktır; ölmesi, ölmemesinden iyidir,” dedi çocuk gibi sızlanarak.

Aşkın uzun cümleleri vardı; ama bitmez sanılan kelimede bitiyordu. Aşkın uzaklık ölçütü yanlıştı; yarım santimi yarım metre olarak görüyordu. Aşk manyetik bir alandı; seveni sevgiliye tutkalcasına yapıştırıyordu. Fakat aşkın aşk olmadığı anlaşıldığında tutkal eriyor, sahtekârlık yüzünü gösteriyor, görünüşün altından gerçek fırlıyordu.

İnsan maskelerinin gölgesi vurdu beynine. Özlem rolcüydü; Kerim’i kandırmış, onun hayat ışığını körleştirmişti. Özlem gerçekleri açıklarken nefret duygusunu ona bağışlamamış olsaydı, makasla kesilmiş hayatını dikmek için iğneyi eline alma gücü olmazdı. Hiç değilse günlük hayatını devam ettirebilecek kuvveti vardı.

”Kendimi çukur kazar gibi kazmamalıyım, dağ yontar gibi yontmamalıyım,” dedi inatla yüreğine.

İsteksizliğini yenmeye çalışarak giyindi, yarı umutlu yarı umutsuz evin kapısını kilitledi. Yazın başlamış sıcağında kitabevine doğru düşüne düşüne yürüdü. Yolda karşılaştığı tanıdıklarına sevinçliymiş gibi selam verdi. Maskesiz yaşayamıyordu insan!

Dükkâna adımını atar atmaz daha önce hiç görmediği çehreyle karşılaştı. Levent’ti bu. Hasret onları tanıştırırken Kerim onun nasıl bir insan olduğu konusunda kafasında tahminlere girişmişti bile. Eli yüzü düzgün biriydi Levent. Acaba beyni de öyle miydi?

Uzun boylu, kendinden emin bir sesle konuşan genç, Kerim’de güven duygusu uyandırdı. Tane tane konuşuyor, bilgiçlik taslamıyordu. Hoşlanılacak bir tipti. Kerim insanları tanımak amacıyla önce dinler, sonra konuşurdu. Levent’i dinlemeye aldı. Onun konusu felsefecilerin niçin anlaşılmaz bir dille yazdığı üzerineydi. Merak edici sesiyle,

- Kant’ın, Hegel’in niçin karışık dille yazdıklarını anlamıyorum? dedi Levent, Hasret’e soru sorar gibi. Felsefe öğretmeni olmam onları anlamamı kolaylaştırmıyor. Sıradan bir insana ne Kant’ı, ne Hegel’i okumasını tavsiye edebilirim.

Hasret onu destekledi,

- Ben de aynı düşünüyorum, dedi. Anlaşılmaz felsefe insanı felsefeden soğutuyor. Felsefe gökyüzünden yeryüzüne indirilmeli.

Levent devam etti,

- Bakın, Platon, Aristoteles yüzyıllarca önce yaşamış olmalarına rağmen anlaşılır dille yazmışlar. Yüzyıllarca sonra yaşayan felsefeciler, üniversite felsefecileri ise anlaşılmamak için birbiriyle yarışıyor. Garip bir durum.

Kitabevinin kapısında siyah bavula benzeyen çantasıyla Necati gözüktü. Kerim’in yüzü hafifçe aydınlandı, gülümseyerek,

- Tam zamanında geldin Necati, dedi. Sen bilirsin, söyle bakalım, şu felsefeciler niye anlaşılmaz bir dil kullanıyorlar?

Necati hiç konuşmadan çantasını açtı, kâğıtlarını karıştırdı, bulduğu kâğıdı Hasret’e uzattı. Hasret kâğıttaki yazıyı gözleriyle taradı önce, sonra yüksek sesle okudu:

- ”*Çok kendine özgü ya da alışılmadık bir giysi ile insanların ilgisini çekmeye çalışmak nasıl küçük bir aklın göstergesi ise, konuşmada da yeni deyişlerle, az bilinen sözcüklerle kendini ifade etme arzusu bir ilkokul müdürünün yeniyetmelerinkini andıran hırslı tavırlarını*

akla getirir. Sözcük dağarcığımı Paris sebze halinde kullanılan sözcüklerle sınırlı tutabilmeyi ne kadar isterdim." (Montaigne)

Levent kâğıdı eline aldı, bir kez daha içinden okudu.

- Güzel yazmış, dedi. Anlaşılmayan felsefe entelektüel hastalığa benziyor. "İlgiyi" pazarlamak için iyi bir yöntem!

Beklenmedik bir sırada bu dünyadan koptu Kerim. Hayal dünyasına gitti, orada Özlem'i gördü. Nefreti yükseldi. Özlem'i elindeki nefret kılıcıyla ikiye böldü. Akan görünmez kanın üzerine basarak azıcık sakinleşti. İnsanoğlu fantezi dünyasında nefretini konuşturup silaha çevirerek intikam alabiliyordu. Kerim'in kendine kızgınlığı, yüreğinin çok az rahatlamış haline şiş sokmak için gecikmedi. Kızardı; bir saniye önce işlediği cinayetten dolayı pişman oldu. Pişmanlık duygusunu yanına alarak gerçeklik dünyasına geri döndü. Karşısında sarı bıyıklarını sıvazlayan Necati ona dostluk gözlüğüyle, sevecenlikle bakıyordu. Necati'yi bir sihirbaz olarak düşündü; çantasından tılsımlı kâğıtlar çıkaran bir adam…

Kerim Usta işlediği cinayeti çoktan unutmuştu. Beyin hoşnut olmayan olayları hemen unutmaya hazırdı. Şakacı damarı birden kabardı, Necati'nin sihirbazlığını yeniden denemeye karar verdi. "İkna olmamış adamın maskesini" benliğinden çıkardı, yüzüne taktı,

- İkna olamadım, dedi. Bir felsefeci sadece ilgi toplamak amacıyla bulanık, anlaşılmaz bir dil kullanmaz. Başka nedenler de olmalı!

Sihri tutmamış sihirbazın telaşına kapıldı Necati. Ağzında kelimeleri kekeleyerek geveledi; fakat hiçbir şey anlaşılmadı. Birden elini trafik polisi gibi havaya kaldırdı,

- Bir dakika, dedi.

El çabukluğuyla çantasını açtı, yukarıdan kuşbakışı baktı,

- İşte burada, dedi defineyi bulmuşçasına.

Elindeki kâğıdı yine Hasret'e uzattı. Hasret yüzündeki tebessümle okumaya başladı:

"*Bulanık, yani anlaşılmaz yazmanın ustaca hilesinden söz ediyorum. Buradaki gerçek incelik, karmakarışık sözleri okurun bunları kendi hatası yüzünden anlamadığını sanmak zorunda kalacağı gibi düzenlemektedir. Oysa yazar yanlış yapanın kendisi olduğunu bal gibi bilir. Çünkü onun ileteceği gerçekten kavranabilir bir şey yoktur; başka deyişle açık seçik düşündüğü bir şey yoktur.*" (Schopenhauer, *Parerga ile Paralipomena*)

Necati sorunu çözmenin gururuyla Hasret'in yüzüne baygın baygın baktı. Hasret samimi, candan bir kahkaha attı,

- Necati, senin bilmediğin şey yok mu? dedi.

Utangaç bir yüzle Necati boynunu büktü. Sonra başını kaldırdı, dudaklarındaki gülümseme bilinmeyen ülkenin bayrağı gibi dalgalandı. Kekelemesini engellemeye çalışarak,

- Bilgi sonsuzdur, tüketilemez, dedi. Yaşam devam ettiği sürece insanoğlu hep cahil olduğunu kabul etmeli.

Kerim sevgi dolu gözlerle alçakgönüllü dostunu süzdü. Necati'nin yüzünde sevinç bulutlarını gördü, beğenilme duygusu onun kendini küçük gören duygularını kapatıyordu. Gerçek değerin değersizleştirildiği şu dünyada azıcık sevinç, gerçek değere sahip olanların hakkı değil miydi?

Levent ile Hasret sinemaya gitmek için kalktılar, tam kapıdan çıkarken el ele tutuştular. Gölgeleri kayboluncaya kadar Necati onların ardından evde bırakılmış çocuk gibi hüzünlü gözlerle baktı. Kerim'in duymayacağı bir sesle,

"Aşkı yaşıyorlar, ben ise emanete bırakılmış bir bavul gibiyim," dedi.

XXXXXIX

Genç kadın deniz kenarı boyunca mahzun mahzun yürüyor, elinde bir defter taşıyordu. Yazın gündüz sıcaklığını tükettiği, yavaş yavaş ılık geceye ilerlediği saatlerdi. Güneş omzuna yüklenen günün ağırlığıyla yavaşça çöküyor, geriye kırmızıya bulanmış sönük ışıklar bırakıyordu.

Genç kadın bir ara durdu, sırtını denize verdi, sıradağlar gibi dizilmiş büyük apartmanlara anılarını yeniden yaşamak arzusuyla uzunca baktı. Denizi seyreden koca binalar onu alıp çocukluk günlerine götürdü. Önce annesi yerine geçen tezyesini düşündü. Evliliğe nefret duyarak evde kalmış, yaşlılığından başka şeyi olmayan kadının kendisine yaptığı fedakârlıkları yüreğinde aradı, buldu,

”Zavallı teyzeciğim, yaşamadan ölen ikinci anam,“ dedi hayata kızdığını gösteren hırpalayacı bir homurdanışla.

Annesini ve babasını çok küçük yaşlarda bir trafik kazasında kaybetmişti Hasret. Onları insan olarak tanımamış, sevgilerini bilinçli olarak hissedememişti. Resimleri olmasa onların yüzünü hiç anımsayamayacaktı. Ortada kalan ufacık yaşlardaki çocuğa teyzesi sahip çıktı, onu tek odalı fakirhanesine aldı. Yemedi yedirdi, sevgisini vererek büyüttü. Sokakları çöpten, kirden görünmeyen mahallenin dar sokağında evcilik oynayan Hasret’in arkadaşlarıyla yaptığı kavgalarda imdadına o yetişti. Diğer çocuklar annelerini çağırırken Hasret hep teyzesinin adını bağırdı.

Süklüm püklüm geçen çocukluk yaşamında fırsat buldukça teyzesine haber vermeden deniz kenarına gider, şimdi olduğu gibi bu koca binalara bakar dururdu. Yoldan geçenler ufacık çocuğun gözlerini ayıramadığı taş yığınından ne beklediğini bilemezlerdi. Oysa Hasret denizi doyasıya seyreden apartmanlardan bir oda isterdi, sadece kendisinin olacak bir oda...

Yoksulluk içinde olgunlaşarak genç kız oldu Hasret. Mahallenin bıçkın gençleriyle cilveleşti, onları kendisi için birbirleriyle dövüştürürdü. Cesur Kemal’i sevdi, aşkta kandırılmanın ilk acısını yaşadı. Günlerce kederlenerek, ağlayarak aşkın geriye bıraktığı yarayı iyileştirdi. Aşkın ne olduğunu öğrenmeye adım attı böylece.

Fakülteye girdiği yıl teyzesi öldü, ona kendisinin olan bir oda bıraktı. Acıyı ve yalnızlığı da. Mahalledeki komşular hayatla boğuşmaya başlayan kızdan yardımlarını, ilgilerini, sevgilerini esirgemediler.

”Şu anda eskisi gibi olmasa da esirgemiyorlar,” dedi Hasret komşularının isimlerini tek tek aklından sessizce geçirerek. ”Yardımlaşmayı, dert dinlemeyi, acımayı onlardan öğrendim.”

Alıcı gözüyle bugünkü dünyaya, insan ilişkilerine baktı. Çocukluğunun geçtiği mahalleyi, dayanışma duygusunu ufacık nokta olarak gördü. Artık kaybolmaya bilet almış bir nokta. Dünya hızla barbarlığa doğru dönüyor, ufak mahalleleri kentin çoğalan çıkarcı yalnızlığında öğütüyordu. Birbirlerine selamlarını zor bağışlayan, bencil çıkarları için her şeyini satmaya hazır insanlar üretiyordu. Dostlar, sevgililer, bu berbat dünyaya karşı çıkan bir avuç insan direniyordu barbarlığa doğru gidişe.

”İnsanlar kıyma makinelerine dönüştü,” dedi kendini onlardan ayırmaya çalışan düşünsel bir sertlikle. ”Birbirlerini kıymak hevesiyle çarpışıyorlar. Bu toplum kolerik mizaçta olan kişilikler yaratıyor: gücün, saldırganlığın, ezmenin esiri olan kişiler…”

Dünyaya karşı acımasız bir yorum yapıp yapmadığını tarttı. Kararını geciktirmeden,

”Hayır,” dedi kararlılıkla. ”Evet, dünya böyle, Darwin’in ’doğada güçlüler ayakta kalır’ yasasını zorla uygulatıyorlar.”

Biraz daha düşüncelerinin derinine indi,

”Tabii ki, aykırılar da var,” dedi Kerim’i, Türkan’ı ve diğer sevdiklerini gözlerinin önüne saygıyla tek tek getirerek. ”Kerim abi olmasaydı ne yapardım? Okulu bitirdim ama, iş yok.

İnsanları üniversitelerde iş bulamasın diye okutuyorlar. Kerim benim abim değil, babam. Onu özbeöz babam gibi seviyorum."

"Baba" kelimesi anında "ana" kelimesini çağrışıma soktu. Anasının sadece resimlerde gördüğü yüzü çağrışımla birlikte çıktı geldi. Ardından Türkan'ın yüzü.

"Türkan'ı annem olarak görüyorum," dedi sevgi sıcaklığı damlayan gözlerini yere indirerek.

Başını kaldırır kaldırmaz gözleri apartmanlarla tokuştu. Ne kadar zamandır buradaydı, hatırlamadı. Düşünceleri, duyguları zamanın akışını silip götürmüştü. Havanın kararmış olduğunun o an farkına vardı,

"Gidip bir çay içeyim, defterime bakayım," dedi kendine emir verircesine.

Çay bahçelerinden birine oturdu, çayını söyledi. Üzerinde "Aşkın Pratiği" yazan defterini karıştırmaya başladı. Hasret "aşk mektupları" tutkunuydu. Tarihe geçmiş bütün aşk mektuplarını toplamak, biriktirmek istiyordu. Bazısı pul koleksiyonu yapardı, Hasret de "aşk mektupları" koleksiyonu.

Çayını yudumlarken, defterin bir sayfasını rastgele açtı. Sayfanın başlığında, "Einstein-Mileva Aşkı" yazılıydı. Hemen altında kendisinin daha önce not ettiği satırları okudu:

"1875 doğumlu Mileva Mariç, Macaristan kökenlidir. Önce Zürih Üniversitesi'nde tıp okur, sonra Polytechnikum'a kaydını yaptırır. Albert Einstein 1879'da Almanya'da doğar, 1896 yılında aynı okula girer, sınıf arkadaşı olurlar. Kısa zamanda aralarında aşk başlar."

"İşte iki zeki insanın aşkı," dedi içinden. "Bakalım, Mileva'ya aşkını Einstein nasıl konuşturuyor? 1900 yılında yazmış bu mektupları."

Kendine aşk dersi verir gibi hafif sesle okumaya başladı Einstein'ın yazdığı satırları:

"*Sen yanımda olmadığında adeta tam kendim değilmişim gibi geliyor bana. Oturuyorsam yürümek istiyorum, yürüyorsam eve dönmeye can atıyorum.*"

"*Nereye gidersem gideyim - yine de hiçbir yere ait değilim ve iki kolcağzı ve sevecenlik ve öpücükler dolu ışıltılı ağızcığı özlüyorum.*"

"*Sen olmadıkça, benlik duyum, çalışma zevkim, yaşam sevincim de olmuyor; kısacası sensiz yaşamım yaşam değil.*"

"*Yeniden seninle olacağım günü iple çekiyorum, benim her şeyim, yosmacığım, sokak çocuğum, haspam, şimdi seni düşündüğümde, diyorum ki, artık seni hiç kızdırmak, alaya almak istemiyorum, tersine hep bir melek gibi olmak istiyorum. Ah güzel yanılsama! Ama, ben yine o eski kapris ve şeytanlık dolu herif olsam ve her zamanki gibi delifişek olsam da benden hoşlanacaksın di'mi?*"

Durdu. Okumaya ara verdi. Duygularını söze döktü,

"Ne kadar güzel yazmış," dedi âşığın hissettiklerini aynen kendisine söylenmiş sözler olarak hissederek.

Sevinci uzun sürmedi, Einstein-Mileva aşkının 1914 yılında bittiğini, 1919 yılında boşandıklarını hatırladı,

"Aşkın bitmemesine zekilik engel olamıyor," diye üzüntüyle hayıflandı. "Einstein gibi bir dâhi bile aşkı sürekli kılamıyor. Ama ben bitmez aşk istiyorum, ölünceye kadar sürecek bir aşk!"

Aklına hemen şu an ilişkide olduğu Levent geldi.

"Ona âşık mıyım?" dedi beynini, yüreğini sorgulayarak. "Levent ağırbaşlı, yakışıklı, iyi bir adam. Evlenmeye birebir. Ama evliliği değil, aşkı arıyorum ben. Aşk, çocukluk; evlilik, olgunluktur. Hem de aşk çocuğunu öldüren cinsten bir olgunluk."

Düşüncelerini daha fazla kamçılamaya karar verdi. Suçluya sorarcasına,

"Peki, niçin Levent'le gezip tozuyorum? Bana o güzelim aşk mektuplarını yazdığı için mi? Evet, düşünceler yalan söyleyebilir, ama duygular yalan söylemez. Levent beni seviyor, beni sevdiğinden dolayı onu seviyorum."

Aklını kurcaladı,

”Peki, böyle bir aşk olur mu? dedi yüzünü buruşturarak. ”Onu doğru dürüst tanımıyorum, isimsiz mektupları yazdığını henüz söylemedi bile. Belki utangaçlığından. Romantizmi bozup sormak istemiyorum, kendisi açıklasın diye bekliyorum. Zaten aşk mektuplarının üzerinde adres yazamaz, o kime gideceğini bilir.”

Şimdiye kadar kendisini sevsin istediği erkekleri bir çırpıda yüreğinde sıraya dizdi.

”Onların her birinde beğendiğim şeyler vardı. Fakat en çok duyguyu, düşünsel ortaklığı aradım. Sevgiyi artık hiç susamamacasına içmek istedim. Sevgi öksüzüyüm ben.”

Yüreğinde sıraladığı erkekleri tek tek kontrol etmeye başladı. Teker teker hepsini aşkın çöp arabasına attı. Bir tanesini sakladı. Yüreğinde sakladığı adamı yalnızca Kerim Usta’yla dertleşirken gün ışığına çıkarmıştı. İmkânsız aşk, sır olarak kalmaya hak eden aşktı. Umutsuzca sevdiği adamın hayalini gözlerinin önüne getirdi:

”Şirin, akıllı adam! Duygusal. Ne var ki, sevgime karşılık vermedi; ama yüreğimin gizli köşesinde hâlâ oturuyor, onu sevgi defterimden silemiyorum. Beni güzel bulmuyor herhalde. Gerçi son dönemde bana başka gözle bakıyor gibi…”

Kendi kendini yakalatmış gibi utandı. Tahminlerinde hep yanıldığını hatırladı,

”Olmayacak sevginin hayalini kurmak kötü,” dedi hayal kırıklığına dayanamayacak olduğunu duyumsayarak. ”Hiç olmazsa Levent’in sevgisinden eminim. Onu sevmeye çalışmalıyım.”

Düşünce mahkemesini kapattı, hesabı ödeyip dışarı çıktı. Önce gözleriyle denizi taradı, deniz çok uzaklarda kalarak karanlıkta küçülmüştü. Sonra hayran olduğu gökyüzüne baktı. Gökyüzünün perdesi açıktı, yıldızlar, ay, dokunulmaya kıyılamayacak parlaklıkta ışıldıyorlardı. Gözü yıldızlara takıldı, beklemediği anda yıldızların dizildiği tesbih koptu, bir yıldız kaydı gitti.

Hasret yıllar öncesinden gelen teyzesinin sözlerini duydu:

”Aşk aranmaz, o bir yıldız gibi kayar, gireceği gönüle girer.”

Çocukluğuna döndü Hasret. O zaman yaptığı gibi iki elinin parmaklarını sıkıca birbirine kenetledi. Sihirbaz gibi ellerinin üzerini üfledi, birleşmiş avuçlarını açtı: Mutluluk çıktı ortaya; Hasret öyle hissetti.

XXXXXX

İnsanın tenini yakan yaz güneşi göçmek üzereydi. Gün ihtiyarlamıştı, kararan gökyüzü renkleriyle yaşını belli ediyordu. Sıcağı soğutarak esen hafif rüzgâr tatlı bir yaz akşamının haberini getiriyordu. Dışarıdaki güzelliğin farkında olmayan Kerim Usta dükkânın içinde sıkıntısını dağıtmak isteyerek bozuk pervane gibi bir o yana, bir bu yana dönüyordu. Kitabevini kapatacaktı, kapatamıyordu, Nilgün'ü bekliyordu. Beklemekten yoruldu, ivedilikle dükkânı kapattı, komşusu Ciğerci Apo'nun yanına kendini zor attı. Can sıkıntısını gidermek amacıyla havadan sudan konuşmalarla vakit geçirmeye çalıştı. Apo'nun "arkaya geçelim" teklifini kabul etmedi; "arkaya geçmek" içki masasına oturmak anlamına geliyordu, şimdi zamanı değildi. Canı da istemiyordu.

Sokağın başında Nilgün göründü, kendine yakıştırdığı kısa kollu, mavi renklerle döşenmiş elbisesiyle koşturarak geliyordu. Kerim Usta uzaktan onu Özlem'e benzetti, ne kadar çok benziyorlardı iki kadın birbirlerine. Nilgün özür dileyerek geç kalış nedenlerini uzun cümlelerle anlattı. Apo sanki kendisinden af dileniyormuşçasına araya karıştı, Kerim'in yerine onu affetti. Kerim içinden güldü, hayat adamları böyleydi işte…

Apo'dan izin isteyip kalktılar, dolmuş durağına doğru yürümeye başladılar. Sevda'nın evine gideceklerdi. Yolda hep Nilgün konuştu, Kerim dinledi, kısa yanıtlarla onu idare etmeye çalıştı. Kerim çaktırmamaya çalışarak yan gözle ona bakarken Özlem ile onu karşılaştırmaya uğraşıyordu. Hemen hemen aynı yaşta görünüyorlardı, güzellikleri benziyordu, sözcükleri dikkatli seçiyorlar, anlamsız konuşmuyorlardı. Farkları neydi? Özlem konuşurken içinde stres taşıdığını belli ediyordu; Nilgün ise sakindi. Özlem canlılık, Nilgün durgunluk saçıyordu.

Kapıyı Sevda açtı, ışık hızıyla Nilgün'ü kadınsı gözlerle süzdü, onun kendisine rakip olamayacağına anında karar verdi, gönlünde kıskançlığın hiçbir teli titremeden onları içeri aldı.

Kerim Usta sıkıntısını bulamayacağı bir yere gömmeye çalışarak konuşuyordu; ama kendisini saklamayı beceremeyenlerdendi o. Sözcüklerin arasından, yüzünden can sıkıntısı dökülüyordu. Türkan, Kerim'de, Abdi Usta'sını gördü. Ölmüş sevgilisi de böyle değil miydi? Kerim neşeyi zorlayarak,

- Dostlar, dedi. Nilgün'ü hepiniz tanıyorsunuz. Toplantılarımıza katılacak. Bugün ondan Kant'ın ahlak ve mutluluk üzerine görüşlerini dinleyeceğiz.

Nilgün hararetli biçimde söze başladı. Kerim'in, Hasret'in, Sevda'nın, Türkan'ın gözlerinin içine bakarak,

- Arkadaşlar, dedi. Felsefeciler Birliği'nde, Kant üzerine yapılacak toplantıyı biliyorsunuz. Yeri gelmişken Sevda'ya teşekkür edeyim, bu olanağı bize o sağladı. Oradaki Kantçıların, Hegelcilerin, Platoncuların etkinliğini kırmamız gerekiyor. O nedenle bu toplantıya hazırlıklı katılmamız lazım. Bizden ne kadar çok kişi Kant'ı bilerek konuşursa o kadar iyi olur. Diğer arkadaşlar da toplantıya hazırlanıyorlar; çıkış yapacağımız ilk eylem olacak bu.

Nilgün kararlı bir yönetici gibi konuşuyordu. Savaşa katılmaya gelmiş komutan gibiydi. Onun yarattığı esrarengiz hava dinleyicilerini şimdiden etkiledi, hepsi içlerinde haklı bir savaşa girecek askerlerin heyecanını duydular. Nilgün iyi bir hatipti, ateşli biçimde kelimeleri birbirine ekledi,

- Kant'ın ahlak ve mutluluk anlayışını konuşacağız, dedi. Ancak onun diğer görüşlerinin en önemli noktalarını bilmemiz gerekiyor. İlk soru şudur: Dünya bilinebilir mi? Can alıcı bir sorudur bu. Çünkü bilemediğimiz şeyi ne değiştirebiliriz, ne yeniden yaratabiliriz. Kant'ın yanıtı ortacıdır. O bize bilinebilme açısından iki dünya sunar: Birincisi, "görünüşler, görüngüler dünyası"dır. Buna fenomenler dünyası, duyulur dünya diyebiliriz. Bu dünyayı duyu organlarımızla, deneylerimizle tanırız. İkincisi, "kendinde şeyler" dünyasıdır. Buna "düşünülür

dünya" veya "noumenon dünyası" diyebiliriz. İşte bu dünya Kant'a göre bilinemezdir. Demek ki Kant yaşadığımız dünyayı "bilinebilecek dünya" ve "bilinemeyecek dünya" olarak ikiye böler. Kant'ın ilk yanlışı burada başlar. Dünya, dünyadaki şeyler maddi bir bütündür, ikiye bölünemez. Ayrıca maddi dünya bilinmeye açıktır, bilimin gelişmesiyle her gün bilinebilmektedir. Örneğin bugün tedavisini bilmediğimiz hastalıkları yarın tedavi edebileceğiz. Bugün bilmediğimiz aletleri ilerde üretebileceğiz. Kısacası, Kant'ın savunduğu bilinemez, "kendinde şeyler dünyası," diye bir dünya yoktur.

Türkan söz istedi.

- "Kendinde şeyi" anlamadım, dedi. Günlük yaşamdan örnek verebilir misin?

- "Kendinde şey", duyu organlarımızla algıladığımız eşyaların, nesnelerin arkasında olan, deneyin ötesinde bulunan "şey" anlamına geliyor. Çok açık bir terim değil. Kaba bir örnek verirsek, şu karşıdaki vazonun bir biçimi, görünüşü var, bunu görebiliyoruz. Bu görünüştür, fenomendir. Kant bunu bildiğimizi söyler. Bir de bu vazonun özü var, içeriği var. Özü, içeriği gözlerimizle görmüyoruz. İşte Kant'a göre bu "kendinde şey"dir, bilinemez. Oysa bir şeyin görünüşüyle, özü birbirinden ayrılamaz. Bir şeyi üretebiliyorsak onun özünü de biliyoruz demektir. Şu vazoyu meydana getirebildiğimize göre onun hem görünüşünü, hem özünü biliyoruz. Vazoda bir yere gizlenmiş "kendinde şey" diye bir yer yok. Kant'ın bu terimi fizikötesini meşrulaştıran, doğaüstü varlığa yer açan bir terim aynı zamanda.

Hasret söze girdi:

- Kant, insanın karşısında bulunan nesneyi, bilinmesi istenen şeyi yani senin örneğine göre söylersek bir nesne olan vazoyu bütünüyle bilemeyeceğimizi söylemiş oluyor.

- Evet, vazonun sadece görünüşünü bilebiliriz; onun özünü, aslında vazonun kendisinin ne olduğunu bilemeyiz. Bakın Kant *Arı Usun Eleştirisi*'nde şöyle yazmış:

"*Nesnelerin kendilerinde ne oldukları, onlara ilişkin olarak bize verili tek şey olan görüngelerinin en aydınlık bilgisi yoluyla bile hiçbir zaman bilinemez.*"

Kerim tartışmayı toparlamak amacıyla,

- O halde, dedi. Bir şeyin, eşyanın, nesnenin görünüşüyle, o şeyin özünü, kendisini ayıramıyoruz. Kant bu ayrımı yaptığı ve o şeyin temelini, içeriğini "bilinemez" olarak ilan ettiğinden dolayı yanlışa düşüyor. Öyle değil mi?

Nilgün onu gizemli bir gülüşle onayladı. Sevda kadınsı içtepkisiyle gülüşün altında bir şeyler sezdi ve sezdiği duyguyu aklının bir yerine yazdı. Toplantının sıcak havasını elinden kaçırmak istemeyen Nilgün tekrar konuşmaya başladı:

- İnsanoğlu dış dünyayı tanımaya, bilmeye çalışırken zorunlu olarak kategorileri kullanır.

Kerim bir solukta,

- Bir dakika, dedi. Kategori ne demek?

Sevda sevgilisini kaptırmak istemeyen bir kadın gibi Nilgün'ün ağzından sözü çaldı:

- Kategoriler, dış dünyadaki şeylerin en genel, temel özelliklerini belirten felsefesel kavramlardır. Sözgelimi, hareket, zaman, mekân, özel, genel, neden, sonuç, içerik, biçim, öz vb. birer kategoridir. Bunları nereden elde ederiz? İnsanlığın milyonlarca yıl birikmiş yaşam deneyinden. İnsanlar değişik olayları inceleyerek, deneyerek bu genişletilmiş kavramlara ulaşmışlardır. Kant, dış dünyayı tanıyabilmemiz için kategorilerin gerekliliğini kabul eder, on iki kategori sayar. Bu kategorilerin doğuştan getirmişiz gibi akıllarımızda varolduğunu iddia eder. Bu görüş doğru değildir. Nasıl ki doğuştan getirdiğimiz düşünceler yoksa, kategoriler de yoktur.

Nilgün, Sevda'nın telaşlı haline minicik güldü, Sevda'nın sözlerini gözleriyle destekledi. Bu arada Türkan söz istedi.

- Bizim Kant'a eleştirimiz kategorileri insanlığın birikim deneyinden değil de, kafadan, beyinden önsel, a priori olarak çıkartması oluyor. Değil mi?

- Evet, dedi Nilgün konunun anlaşıldığından sevinç duyarak. Kant kategorilerin deneyden geldiğini kabul etmez, onları beynimizde önceden varolarak kabul eder.

Kerim meraklı bir el hareketiyle,

- Peki, bunun önemi ne? dedi.

Sevda sevdiği adama kendini hatırlatmak istercesine yine alelacele sözü kaptı,

- Sözgelimi nedensellik kategorisini ele alalım, dedi Kerim'in gözlerinden gözlerini ayırmayarak. Kant, nedensellik yasasının, yani her şeyin bir nedeni olduğunu söyleyen doğru yasanın, aklımızın bir özelliği olduğunu söyler. Nedensellik aklımızın içindedir Kant'a göre. Oysa olayların nedenleri dış dünyadaki olayların içindedir, doğadadır. Ayrıca nedenselliği akıldan çıkartmak onu öznel, kişisel kılar. Nedensellik öznel değildir, kişiye göre değişmez; nesneldir, objektiftir. Bir adam ölmüşse, ölümün nedeni bana, sana göre değişmez. Ölümün nedeni neyse herkes için aynıdır.

Kerim, Sevda'yı dinlerken onun eski hali ile yeni hali arasında aştığı uçurumu gördü, sevindi. Nilgün, Sevda'ya şaşkınlıkla bakıyordu; kendisi Kant üzerine çalışırken bu sonuçlara epeyce sonra varabilmişti. Övücü, destekleyici bir tutum takınarak,

- Çok doğru, dedi. Kerim Usta'nın sorusunu bu kadar açık yanıtlayamazdım herhalde.

Hafifçe boğazını temizledi, pürüzsüz sesle devam etti:

- Kant aklımızdaki kategorilerin görünüşler, görüngüler dünyasına yön verdiğini savunmuş olur böylece. Yani insanın aklı, doğaya yasalarını kabul ettirir. Görünen doğayı aklımız "yapar". Onun yasaları akıldan çıkar. Örneğin doğanın bir yasası olan "mevsimlerin oluşumu yasasının" doğanın içinden, kendinden değil de, aklımızdan çıktığını düşünmek Kant'ın görüşüne uygundur; fakat inanılmazdır. Kant, *Arı Usun Eleştirisi*'nde der ki:

"*Kategoriler, görüngülere ve dolayısıyla tüm görüngülerin toplamı olan doğaya a priori yasalar veren kavramlardır.*"

"*Böylece doğa dediğimiz düzen ve yasallığı görüngülere kendimiz getiririz.*"

Kerim bilmediği şeyi sormak isteyen, ama soramayan sıkıntılı bir havadaydı. Cahilliğini gösterebilmek medeni cesaret isterdi. Biraz utanarak,

- Demin Türkan da "a priori" kelimesini kullandı, dedi. Bunun neyi içerdiğini tam kavrayamadım.

Sevda hiç büyüklük taslamadan söze başladı:

- "A priori" kelimesi önceden olan, deneyden çıkmamış anlamına geliyor. Kant "akılda bulunan a priori kategoriler" derken, dış dünyadan gelmemiş, bizde hep olan, yani bir anlamıyla doğuştan aklımızda olan kavramlardan bahsetmiş oluyor. Kısacası Kant'a göre bizim aklımızda doğuştan getirdiğimiz bilgiler var. Bunlara Kant "a priori bilgi" adını veriyor. Şüphesiz ki doğru olmayan bir anlayış bu.

Nilgün dinleyicilerinden memnun olduğunu gösteren gözlerle,

- A priori kavramı Kant'ta çok önemli, dedi. Kerim Usta'nın sorması iyi oldu. Ahlak sorununda zaten bu kelimeyi açıklamak zorunda kalacaktık.

Sevda sınırı geçen koşucu gibi haykırdı,

- Şimdilik yeter, dedi. Ara verelim, sigaramızı ve çayımızı rahatça içelim.

Hepsi Sevda'ya imrenen gözlerle baktı. Kendinden utanmayan kız sınır geçmede sınır tanımıyor, kendi isteğini söylemekten çekinmiyordu. Birçok insan otosansürün egemenliğinde yaşarken, o sansürsüz davranıyordu. İçtenlik başka neydi ki?

Kerim Usta toplantının iyi gitmesinden hoşnuttu. Kant'ı anlayabilmek için Özlem'den almak isteği intikamı unutmuştu. Beyin bir noktaya yoğunlaştığı zaman diğer noktaların üzerlerini kara perdeyle kapatıyordu. Kafayı dinlendirme molasından sonra ders zilini haber veren Nilgün'ün sesi duyuldu,

- Ahlak ve mutluluk konusuna geldik, dedi. Ahlak, belirli bir tarihsel dönemde toplumca benimsenmiş olan, insanların birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen kural ve davranışların toplamıdır. Değişmez, sabit ahlak kuralları, yasası yoktur; toplum ilerledikçe ahlak kuralları yenilenir. Ahlak yasaları toplumun içinden gelir, toplum tarafından belirlenir.

Sustu. Küçük duraksamanın ardından sözü aldı gene:

- Ama Kant böyle düşünmez: Ahlak yasasını her dönemde geçerli, değişmez bir yasa olarak kabul eder. Sonra bu yasayı ”akıldan” çıkarır. Yani aklın koyduğu değişmez, a priori ahlak yasaları vardır. *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi* adlı yapıtında bunu şöyle ifade eder:

”*Bütün ahlak kavramlarının yeri ve kaynağı tamamen a priori olarak akılda bulunur.*”

Nilgün düşünür gibi durdu, sonra devam etti:

- O halde Kant’a göre hepimizin aklında a priori, önsel ahlak yasası şu anda vardır. Bu yasa dış dünyadan, toplumdan mı gelmiştir? Kant’a göre hayır. Bu yasa hep akılda olduğuna göre doğuştandır.

Hasret, Nilgün’ün görüşlerini özetlemek, sonucu belirginleştirmek istedi:

- Demek ki Kant’a karşı çıkışımızın ilk temel noktası, ahlakı toplumda değil, akılda araması, onu evrensel, herkes için geçerli kabul etmesi ve ahlakın doğuştan, önsel olarak getirildiğini söylemesi.

- İyi bir toparlama, dedi Nilgün. Evet, Kant’a göre ahlak yasası bilim kadar kesindir, herkesi bağlayıcıdır, zorunludur.

Sustu, geniş nefes aldı, dikkati toplamak için bir soruyla giriş yaptı,

- Peki, Kant ahlak yasasının özünü nasıl formüle ediyor? dedi. Şu cümleyle:

”*Genel bir yasa olmasını isteyeceğin temel kurala göre eylemde bulun.*”

Nilgün aynı cümleyi yeniden tekrarladı, sözü sürdürdü:

- Bu formülü şöyle de söyleyebiliriz: Öyle davran ki ahlaki eylemin evrensel kural oluştursun. Örneğin, yalan söyleme ki, hiç kimse de yalan söylemesin, herkes senin gibi yapsın. Böylece Kant ahlak yasasını kesin emir olarak insanların önüne koymuş olur. Bu yasayı akıl buyurmaktadır, ahlaklı olmak için yasaya uymak zorunludur. Kant’ın ahlak anlayışı ”ödev” ve ”iyi niyet” üzerine kuruludur. Ahlaklı olmak bir ödevdir, ödev ödev içindir. Kant, Musa Peygamber gibi emirle, buyrukla insanları ahlaklı yapacağını düşünür. Musa’nın ”on emrini” Kant özetlemiş, evrensel buyruk haline getirmiştir.

Nilgün tartışmaya diğer insanları çekmek için sordu,

- Peki, Kant’ın ahlak yasası gerçekçi mi? dedi.

Türkan el kaldırdı. Nilgün, öğretmen Türkan’ın öğrenci gibi saygılı davranmasına hoşnutluca baktı.

- Dileklerle toplumu değiştirebilseydik Kant haklı olurdu, dedi Türkan gülümseyerek. Ama bir toplumun haksızlığa, aldatmaya dayanan ekonomik yasaları Kant’ın ahlak yasasını çiğner geçer. Kant’ın yanlışı ahlakın toplumla bağıntısını görememesidir. Ahlak toplumun yapısının üzerinde yükseldiğinden dolayı, ahlaklı insan yaratmak için önce insani bir toplum yaratmak gerekir. İşte, Kant bunu görememiş.

Nilgün istediği yanıtı almıştı.

- Türkan’ın sözlerine bir şey eklememe gerek kalmadı, dedi sevincini ortaya sererek.

Grubun disiplinsiz haşarı çoçuğu olan Hasret söz almadan araya karıştı,

- Kant’ın mutluluk anlayışı nedir? dedi mutluluğu arayan bir insanın havasıyla.

Nilgün’ün dudaklarından yanaklarına gülümseme yayıldı,

- Kant, ahlak ile mutluluğu birbirinden ayırır, dedi gülümsemesini sürdürerek. Ona göre mutluluk koşulludur, kişiseldir; kesin ahlak emri ise koşulsuzdur, herkes için geçerlidir, zorunludur. Kant için bu ayrım önemlidir; çünkü ahlak buyruğuna göre davranan insanın bu dünyada mutlu olacağının garantisi yoktur. O nedenle Kant, ”ahlaklı olursan mutlu olursun,” demez. Peki ne der? Eğer ahlak buyruğunu uygularsan ”mutluluğa yaraşır olursun,” der. Bunun anlamı şudur: Ahlaklı olursan, yalan söylemezsen, hırsızlık yapmazsan, dürüst olursan önüne iki yol çıkar: Ya mutlu olursun, ya olmazsın. Şansın iyi giderse, mutlu olursan o zaman bu mutluluk sana yaraşır, güzel görünür. Mutsuz olmuşsan üzülme, ahlak buyruğunu izlemenin verdiği benlik kıvancıyla, sevinciyle yetin. *Pratik Usun Eleştirisi* isimli kitabında Kant der ki:

”*Ahlak kendimizi nasıl mutlu kılacağımızın öğretisi değil, hangi yolla mutluluğa yaraşır olmamızın öğretisidir.*”

”*Ancak mutluluktan alınan tat gibisini değil de, kendi varlığından duyulan kıvancı gösteren, erdem bilinciyle yan yana yürümesi gereken mutluluk benzeşiği bir sözcük yok mu? Evet vardır: Bu sözcük ben-kıvancıdır.*”

Kerim, Kant’ın sözlerini beyninde evirip çevirdi, kendi kendine konuşur gibi söylendi,

- Anladığım kadarıyla Kant mutluluk ile mutluluğa yaraşır olma arasına sınır koyuyor, dedi kısık bir sesle. Ahlak yasasına uymayı ve yasayı çiğnemeden mutlu olmayı savunuyor. Mutluluk ile ahlak yasası karşı karşıya geldiğinde ahlak yasasını tercih etmemizi istiyor. Peki, burada boş iyi niyet yok mu?

Söze girmek için sabırsızlanan Sevda,

- Tam söylediğin gibi Kerim Usta, dedi onun yüzüne sevgili olarak baktığını saklamadan. Ahlak yasası topluma uymuyorsa mutluluğa yaraşır olmak bir avuntudur. Kant bize bu dünyada nasıl mutlu olacağımızın yolunu göstermez. Çünkü mutluluk, görüngüler dünyasındaki eğilimlerimizin doyumuyla ilgilidir ve bunlar deneyseldir. Kant’ın ahlak yasası akıldan çıktığı için toplumsal koşulları dikkate alamaz. Bu nedenle Kant bize sadece ahlaklı olmayı öğütler. İnsanlığın erişebileceği en yüksek yetkinliği bu dünyada bulamaz, başka dünyaya erteler.

Nilgün önce saatine baktı, sonra sözüne devam etti,

- Sevda’ya katılıyorum, dedi. Daha Kant üzerine söylenecek çok şey var; ancak vakit geç oldu. Size onun hayatından kesitler sunmak isterdim. Fakat…

Hasret sinsiliği içeren bir sırıtışla onun sözünü yine kesti,

- Aşk hayatını mı anlatacaktın? dedi muzipçe gülerek.

- Ne yazık ki hayır, dedi Nilgün gülümsemeye gülümsemeyle karşılık vererek. Kant aşk ile ilgilenmemiştir. Özel hayatında birkaç kez evlenmeye teşebbüs etmiş, başarısız olmuştur. Herhalde Kant aşkın yarattığı boşluğu kitaplarla doldurmuştur.

Sözünü birden durdurdu, çok önemli bir şey söyleyecek gibi herkesi süzdü,

- Size bir sırrımı vereyim, dedi kahkaha atarak. Kant’ın can sıkıcı, titiz, düzenli bir hayatı vardır. Bir kadının onunla yaşamasını istemezdim.

Neşeyle biten toplantıdan Kerim Usta sıkıntıyla ayrıldı; kendisinin de can sıkıcı bir adam olduğunu düşünüyordu şimdi. Belki bu yüzden Özlem ondan kaçmıştı. Acaba canı sıkılan adamla, can sıkıcı adam aynı kavşakta birleşiyor muydu? İnsan kendi içinde hissettiğini başkasına hissettirmeden birlikte yaşayabilir miydi? Nuran’ın ölümünden sonra başlayan geçmiş zamanın karelerine şöyle bir baktı, ufak karelerin dışında her tarafın can sıkıntısıyla dolu olduğunu gördü.

Niçin canı sıkılıyordu? Eksik olan neydi? Yaşam sermayesini para harcar gibi çarçur ettiğini düşünenlerin canı sıkılırdı. Hayatına anlam veremeyenlerin, geleceğe anlamlı hedef koyamayanların, hayatın akışkan nehrine karşı ufacık havuzunda yaşayanların problemiydi can sıkıntısı. Yaşamanın olumlu heyecanını yüklenmemiş hayat sıkıcıydı. Can sıkıntısının anti-tezi heyecandı. Kerim’in hayatında pozitif heyecan eksikti, zaman zaman duyduğu heyecansa negatifti.

Korku, öfke, aşk üç tip heyecandı. İlk ikisi negatif, üçüncüsü pozitif! Onda şu an yaşam korkusundan, yaşama karşı duyduğu öfkeden bol miktarda vardı; ama aşk heyecanı yoktu. Hayatı; Özlem’in yarattığı aşkın heyecanıyla bir ara dirilmiş, aşk hüsranının öfkesiyle ölmüştü. Ölümün geriye bıraktığı çocuk can sıkıntısıydı. Özlem ona önce pozitif aşk heyecanı bağışlamış, sonra negatif nefret heyecanını miras olarak devretmişti. Pozitif heyecan hoşnutluğa, zevk doyumuna dayanırken; negatif heyecan nahoş duygulardan, can sıkıntısından kuvvetini alıyordu. Özlem’e karşı duyduğu nefret, aşka karşı bir savunmaydı, tepkiydi.

Kerim nefretin heyecanını taşıyordu yalnızlığını bölüşen evine ayak attığı zaman. Sigara dumanından sararmış evin taş duvarlarına kinle baktı, kendini dünyanın en güçsüz yaratığı

olarak gördü. Yaşadığı hayat değersizdi. Değersiz hayatından daha değerli hiçbir şeyi yoktu. İntikam alırcasına Özlem'e oturaklı bir küfür savurdu.

"Şu sözleri hangi filozof söylemişse haklı," dedi kendine.

"*Bir insanın yaşamından değerli bir şeyi yoksa, o insanın yaşamının da değeri yoktur.*"

XXXXXXI

Kerim Usta kendisini dürten ”endişe” ile gözlerini açtı. Melankolik yalnız adamın uyandırıcısı başka kim olabilirdi? Endişe, yatağın kenarına oturmuş, geleceği bulamayan gözleriyle dik dik ona bakıyordu. Endişeyi yaratan geleceğinde ışık görememe düşüncesiydi. Endişenin hemen ayakları dibinde ”can sıkıntısı” ölü çocuk gibi uyuyordu.

Kerim kendine gelir gelmez elinde olmadan can sıkıntısını uyandırdı. Uyandırdı da şimdi ne yapacaktı? Sıkıntısını nereye koyacak, onun sızlanmalarını nasıl dindirecekti? Sıkıntısını düşünürken okulların kapalı olduğu aklına geldi. Sonra mevsimi hatırladı, yazdı. Denizin hayali, sıkıntılarına teğet geçti. Sıkıntılarını denizle paylaşan çocukluğunu düşündü, sıkıntılarını paylaşmak umuduyla içinde ateş yandı. Schopenhauer, ”*Can sıkıntısı birbirini pek az seven insanoğlunun birbirini aramasına yol açar*,” demişti. Kerim Usta onun görüşüne karşı çıktığını bilmeden sevdiği dostu Türkan’ı aradı. Sabahın körüydü, telefona Türkan’ın korkulu sesi çıktı,

”Ne oldu, kötü bir şey mi var?” dedi korkusunu açık eden bir haykırışla.

”Kusura bakma,” dedi Kerim dilenircesine. ”Can sıkıntımın ağlamasını durduramadım. Sana ihtiyacım var.”

Türkan’ın yüreği rahatladı, kibar bir kahkaha attı. Yalnızların kentinde en çok onu seviyordu, kaybı korkunç bir darbe olurdu. Zor koşullarda aranması, güvenilecek insan olma duygusunu sevindirdi. Sevincini gizleyemeyerek,

”Bugün can sıkıntınızın emrindeyim,” dedi neşeyle.

Öğle vakti otobüs terminalinde buluştular; denize girebilmek için şehir dışına çıkmak gerekiyordu. Şehrin içindeki deniz, insanları gibi kirletilmişti. Otobüste Türkan, Kerim’in can sıkıntısını kucağına oturttu, onu sakinleştirmeye başladı. Kerim’in ağır dünyası dostunun yardımıyla azıcık hafifledi.

Denize girebilecekleri yeri zorlukla buldular, mayolarını giyip deniz kıyısının sıcacık kumlarına uzandılar. Şimdi dört göz denizin mavi sularını sessizce seyrederek bunalmış içsel dünyalarını dinlendiriyorlardı. Yaz gününün sıcaklığı yalnızlığı paylaşmanın sıcaklığına dönüşerek yüreklerini serinletiyordu. Kerim sürekli olarak Özlem’den bahsetti; ama yaşayan canlı varlık olarak değil, ölmüş bir canlı olarak. Türkan yorum yapmadan hep onu dinledi; aslında Özlem’in hainliğine pek inandığı söylenemezdi. İkisi de saatin yelkovan ve akrebinin nasıl yarıştığını fark etmeden akşamın sönen ışıklarıyla geceyi birden fark ettiler.

Geri dönüş yolculuğu bitip Türkan’ın evine çıktıklarında esintili yaz gecesinin neşesi Kerim’i yüreğinin ucundan yakalamıştı. Birlikte yemek hazırlamaya giriştiler, elbirliğiyle kısa zamanda sofrayı kurdular. Türkan şarabı masaya koyarken Kerim bu gece sarhoş olmaya karar vermişti. Beyin kendini bir duruma göre hazırlayınca gerekli atmosferi yaratıyordu. Birkaç kadeh şaraptan sonra Kerim sarhoşluk atmosferine kapıldı gitti ve en uç dipte gizlenmiş can sıkıntısını konuşturmaya başladı,

- Biliyor musun Türkan, dedi. Artık aşktan, sevgiden nefret ediyorum. Yüreğimin lambası söndü, ışık vermiyor. Bütün sevdalar bana yabancı, yalancı geliyor. Tek Nuran’a karşı duyduğum, onun bana duyduğu aşk hariç.

Türkan çakırkeyif olmuştu, içinden geldiği gibi konuşabilir, dostunun kör gözlerini açabilirdi,

- Yaşadığın aşk hüsranı böyle söyletiyor sana, dedi. Bence sen korkuyorsun.

- Neden korkuyorum? dedi yiğitliğine laf söyletmek istemeyen bir pehlivan gibi.

- Aşka, hayata yeniden başlamaktan! Yenildikçe hayata başlamaktan korkmak doğal, fakat doğru değil. Gece ve gündüz birbirini takip etmeyi bırakıncaya kadar, aşkı, hayatı

kovalamaktan bıkmamak lazım. Bak, iki üç ay önce ben de senin kadar umutsuzdum, şimdi değilim, kendimi yendim.

- Nasıl yendin? diye sordu Kerim hayatını kurtaracak sihri öğrenmek isteyen bir adamın havasıyla.

- Hayatın gözlerinin içine bakarak. Unutma ki, bir insanı kendisinden başka hiç kimse yenemez. Kendini yenmek koskoca orduyu tek başına yenmektir. Korkunu korkmadan yenmelisin. Sense korkarak yürüyorsun. Korkuyla yürüyen kör çabuk düşer.

Kerim, Türkan'ın sözlerini düşünmeye, tartmaya çalışırken onun masadan kalktığını ve elinde bir kitapla döndüğünü göremedi.

- Bertrand Russell'ın şu sözleri sana uyuyor, dedi Türkan ciddi bir üslupla.

"*Bir uçurumun bir kıyısından öbürüne uzatılmış dar bir kalas üzerinde yürürken, korkanın düşme ihtimali, korkmayandan fazladır. Hayat yolunda da aynı durum vardır.*"

Kerim'in kendisini savunmasına olanak vermeden devam etti:

- Senin korkun güvensizlik korkusu. Yenildin diye yenmeye korkuyorsun. Teorinin griliği, yaşamın yeşilliğini görmeni engelliyor. Şüphesiz, sen gri teoriye yaşamdan çıkarak vardın; ancak hayat her gün yenileniyor, yeşilleniyor. Ona bakıp teorini değiştirmen gerek. Sen kafandaki aşk idealiyle yaşıyorsun, sana göz kırpan aşkı görmüyorsun.

- Anlayamadım? Nasıl? dedi Kerim bir öğrencinin heyecanıyla.

- Hayatın önüne çıkarttığı fırsatları görerek. Sevginin yanından gözleri bağlı olarak geçmeyerek. Aşkı tekrar deneyerek. Aşkın korku fobisi ancak aşkla yüzleşerek geçer. Sudan korkan nevrotik hasta elini yıkamadan korkmamayı öğrenemez. Asansörden korkan eninde sonunda ona dokunmalı. Ama önce insan hastalığını kabul etmeli, ne aradığını bilmeli. Konfüçyüs'ün şu sözlerini hiç duydun mu?

"*Ne aradığını bilmeyen, bulduğunu anlayamaz.*"

Kerim ne söylemesi gerektiğini kestiremedi. Türkan, Abdi Usta'nın "hayata dön" çağrısına çoktan uymuştu; kendisiyse yerinde saymaktaydı, bir adım ileri gitmiş, iki adım geri gelmişti. Türkan uzak dünyalardan seslenircesine, yavaşça,

- Sana bir şey sormak istiyorum, dedi. Abdi Usta sana bıraktığı özel mektupta benden bahsediyor muydu?

Kerim şaşkınlıktan donakaldı. Necati gibi kekeledi, kekelerken düşündü. Ne söylesindi? Şu an Kant'ın ahlak buyruğuna uyup gerçeği mi söylesindi? Burada beyaz yalan ihtiyaçtı. Yemin edercesine,

- Yalnızca seni çok sevdiğini yazmıştı, dedi.

Türkan'ın gözbebeği camlarına buğu indi. Oradan doğru sözüyle Abdi Usta çıktı, ikisi de gördü onu. Gördüklerini itiraf etmediler, suskunlukla birbirlerinden gözlerini kaçırdılar. Şehvetin baltası sarhoşluğun yarattığı havayı yararak birden ortaya çıktı. İkisi de ona dokunmayı göze alamadı. Abdi Usta'nın hayalinin zorlamalarına rağmen direndiler; elbirliğiyle baltayı sessizce dostluk toprağına gömdüler.

Kerim ona veda ederek sokağa çıktığında gece, yarısının üzerinden atlamıştı. Nuran aklına geldi, sonra Özlem. Alışkanlıkla gökyüzüne kederli bir biçimde baktı. Yıldızlar mızraklar atıyorlardı çıkardıkları ışık altında. Işıktan mızraklar kalbine saplandı. Kerim iki elini yıldızlara doğru kaldırdı,

"Bana yaşattığınız acıyı bu gece yeneceğim," dedi bağırarak.

Ne kadar yürüdüğünü bilmeden yürüdü. Kendini Sevda'nın kapısının önünde buldu. Hiç düşünmeden zile bastı. Uykulu gözlerin engelleyemediği bir güzellik kapıyı açtı. Sözcükler konuşmadı, elleri konuştu. Sevda yüzyıllarca erkeğini beklemiş bir kadın gibi sarıldı. Kerim'in kolları güzellik harikası anıta dolandı. Susuz kalmış dudaklar birbirini buldu. Kapının eşiğinde dört kişi seviştiler. Sevda sadece Kerim'i gördü. Kerim ise üç kadını. Şimdiye kadar biriktirdiği şehvete dair tüm arzularını Sevda'nın bedeninde üç kadına dağıttı. Gece dans eder gibi

elbisesini soyunarak yeni günü karşılayıncaya kadar vücutlarında dokunulmamış yer bırakmadılar.

XXXXXXII

İçindeki suçluluk duygusuyla uyandı, gecenin verdiği pişmanlık yüreğine sinmişti. Ne olacaktı şimdi? Sevda'nın yüzüne nasıl bakacaktı?

"Seni sevmiyorum, ama seninle sevişmek güzel miydi?" diyecekti.

Düşünceleri perişan halde Sevda'nın yatağından kalktı. Ortalık sessizdi, Sevda evde yoktu. Belki Kerim'e kendi varlığıyla suçluluk duygusunu hatırlatmamak için bilinçli olarak kaçmıştı. Mutfağa girdi, sigarasını yaktı, henüz sigarayı ağzına götüremeden masanın üzerine bırakılmış kısacık mektubu gördü. Merakla okudu:

"Canım, birtanem,

İçinde duyduğun pişmanlığı hemen yırt at. Her şey benim isteğimle oldu, seninle sevişmeyi ben istedim ve eylemimden memnunum. Seviştik diye beni sevmek zorunda değilsin. Bana karşı yükümlülüğün yok. Gönlünü huzurlu tut, senin üzülmene dayanamam.

Yaşamımda sayısız erkekle seviştim; inan bana, hiçbirini seni arzuladığım kadar arzulamamıştım. Sadece bedenim değil, beynim, duygularım da seni istiyordu. Bilinçli sevgi bu olsa gerek. Senin sayende bunu öğrendim Kerim Usta, ustam!

İnsanların gerçekleşmesini istedikleri hayalleri, özlemleri olamaz mı? Sevginin hiç karşılık beklemeden umudu olamaz mı? Sevgi karşıdaki sevilenden "sevme belgesi" istemeden onun da sevebileceğini umut eder. Verilen sevginin geriye dönmesi bir umuttur. Bir gün senin dudaklarından "Seni seviyorum," cümlesini duymak benim umudumdur, hayalimdir. Kerim Usta'm seni ölesiye seviyorum, seni severek çoğalıyorum. Gerçek sevda bilinçli sevdadır, koşulsuz sevdadır. Gerçek sevdalıyım ben.

Tatlı dudaklarından hiç bıkmamacasına öpüyorum, öpüyorum…
Senin gerçek sevdan."

Kâğıdı masanın üzerine bıraktı; sonra vazgeçti, alıp cebine koydu. Pişmanlığı daha fazla arttı. Özlem'in yarattığı acıyı Sevda'nın bedeninde dindirmeye çalışmıştı. Aşk hüsranının üzerine başka bir bedenin merhemini sürmüştü, Sevda'yı kullanmıştı. Yüreği suçluluk duygusunun ağırlığına dayanamadı, yükünü taşıyamayan gemi gibi suçluluk denizinin sularına gömüldü. Bir sigara daha yaktı, evin içinde tur atmaya başladı. Sevda'nın çalışma odasının kapısı açıktı, oraya yöneldi; kitaplardan oda gözükmüyordu. Şu Sevda ilginç kızdı, odanın duvarlarına beğendiği filozofların sözlerini ufak kâğıtlara yazarak yapıştırmıştı. Birkaç tanesine göz gezdirdi. Sigmund Freud'un ismi gözüne çarptı. Freud filozof değildi, ama demek ki Sevda için onun sözlerinin bir anlamı vardı. Sessizce okudu:

"*Bedensel aşkın, doyuma erdiği an sönmesi mukadderdir; devam edebilmesi için, daha başlangıçtan itibaren, cinsel amaç taşımayan saf sevgi öğeleriyle bütünleşmiş olması, ya da belli bir anda bu tür bir aktarıma uğraması gerekir.*"

Odanın ortasında yığıldı kaldı. Freud, hançerini Kerim'in suçluluk dünyasına batırmıştı. Haklıydı Freud. Cinsellik tatmin edildiği an bitiyordu, sevgiyse uzun ömürlüydü, cinsel ilişkinin her defasında yenileniyordu. Sevgisiz cinsellik hayvanların karın doyurması gibiydi, dün gece hayvanca bedenini doyurmuştu. İçinde kendine karşı dehşetli kızgınlık duydu. Babasından öğrendiği "balıkçı küfürlerini" saydı döktü.

"Ne kadar rezil, adi bir adamım," dedi kendi kendine.

Olanak olsa benliğini ayaklarının altında çiğneyerek ezerdi. Özlem'in hayali beyin duvarlarını yıkarak gözlerinin önünde belirdi. Ona küfür etmek istedi, edemedi. Ona dün duyduğu öfkenin gücünün azalmış olduğunu hayret ederek fark etti. Niçin? Shakespeare'in sözünü hatırladı:

”*Günaha ortak olunca, günahkâra duyulan merhamet nasıl da artıyor?*”

Eğer ortada bir aşk suçu varsa suçun benzerini kendisi de işlemişti. Özlem sevmediği halde seviyor gibi yapmış, kendisi ise sevmediği halde Sevda’nın sevgisini mal gibi kullanmıştı. Kalbinde Özlem’in aşk duygularını taşırken gidip Sevda’yla yatmıştı. Kendi duygularına ihanet etmişti. Suçu daha büyüktü. Özlem’e eskisi kadar kızgınlık duymuyorsa nedeni kendisine merhamet gösterilmesini istemesindendi. Suçlu kullar suçlarının bilincinde olurlar, diğer suçlu kullara karşı şefkat duyarlardı. Diğerlerine karşı gösterdikleri merhamet aslında kendilerine karşı gösterdikleri merhametti.

Suçlu olarak şefkat beklemenin telaşına kapıldı. Özlem’i bulmalı, konuşmalıydı. Hatta öfkeyle kullandığı iğrenç kelimeler için özür dilemeliydi. Özlem’i aradı, ev telefonu kapalıydı. Necati’yi aradı. Üzüntülü bir ”alo” sesi geldi telefondan.

”Nasılsın Necati? ” dedi telaşını pürüzsüz ses tonuyla kapatmaya çalışarak.

”İyiyim Kerim Usta,” dedi Necati yorgunluk akan kelimelerle. ”Ben de seni arayacaktım. Erdinç’le buluşmamız lazım.”

”Tamam, bir toplantı ayarlarım,” dedi Kerim hemen hedefine varmak isteyen füze gibi. ”Özlem’i arıyorum, bulamıyorum.”

Telefonda sessizlik oldu. Necati kekelemeye başladı. Ağzında bir şeyler geveliyordu; ama ne demek istediği belli değildi. Kerim kararlı, sakin bir sesle,

”Özlem nerede?” dedi kaygısını belli ederek.

”Gitti,” dedi Necati, sanki ”öldü” der gibi.

”Nereye gitti?”

”Emin ol bilmiyorum,” dedi. ”Felsefe broşürleri hazırlaması için sessiz bir yere geçici olarak taşındığını Erdinç’ten duydum.”

Telefondaki sesin hüzünlü havaya girdiğini hissetti Kerim. Necati kırılgan bir sesle,

”Giderken bana uğradı, çok üzgündü,” dedi. ”Sana selam söylememi özellikle rica etti.”

Kerim telefonu kapatırken yüreğinin acıdan sıkıştığını hissetti. Gözlerinin arasına yastan bir mezar kuruldu. Kasvet karmakarışık havalandı, mezarın üzerine oturdu. İçi tozkoparan oldu. Güzel yüzüyle esen Özlem kasırgası bile gönül darlığını yerinden oynatamadı. İkinci kez suçluluk duygusunu yüklenmiş Kerim’in hayatı boynunu büktü.

XXXXXXIII

Kerim kitabevine girdi. Şaşırdı: Hasret iki gözü iki çeşmeydi, gözyaşlarıyla dükkânı suluyordu. Kerim hızla koştu, sevecenlikle, baba şefkatiyle onu kucakladı,

- Ne oldu? dedi onun saçlarını yumuşakça okşayarak.

Hasret ağlamaktan konuşamıyordu. Kerim soluk, sulu yanakları öptü,

- Kızımı, ortağımı kim üzmüş, dedi korumacı duygusunu göstererek.

Hasret bir süre sonra sakinleşti. Üzgün dudaklarından çırpıntılı bir ses çıktı,

- Levent'le kavga ettik, dedi. Bana gelen isimsiz mektupları onun yazdığını sanıyordum. Baktım kendisi bir şey söylemiyor, dün en son aldığım mektubu önüne koydum. Önce meraklandı, okudu, sonra "senin sevgilin varmış, beni ne oyalıyorsun," dedi. Derdimi anlatamadım, dinlemedi. Çekti gitti.

Kerim, Levent'in kıskançlık dağından aşağı yuvarlandığını anladı,

- Ver bakalım şu mektubu, dedi.

Aldı, sessiz sessiz okumaya başladı:

"Hasret'im benim!

Sana duyduğum hasreti hiçbir kelime, satır anlatamaz. Aşksız damlaya damlaya yaşamak, damlayarak ölmeye benziyor. Azar azar ölüyorum.

En büyük hırsız aşktır. Kalbimi çaldın, onu bulamayacağım aşk ülkesine gönderdin. Kalpsiz nasıl yaşarım ben? Senin yüreğin gerek bana; kendi yüreğime karşılık senin yüreğini istiyorum. Verir misin?

Bütün ilişkiler kusurludur, bütün insanlar kusurludur, ben de kusurluyum. Sadece sen kusursuzsun benim gözümde. Aşkın gözlüğü böyle görüyor. Kusurlu adamı sever misin? Onu benim kullandığım her şeyi kusursuzlaştıran aşkın sihirli gözleriyle görebilir misin? Aşk insanın kendi yansımasını sevdiğinde görebilmesidir. Sende kendimi görüyorum. Beni kendinde görür müsün?

Bacon ne demiş?

"*Arzu edecek çok az şeyi ve korkacak çok şeyi olan içler acısı bir ruh hali içindedir.*"

İşte ben tam öyleyim. Senin dışında arzu ettiğim hiçbir şey yok, "beni sevmeyeceğine dair duyduğum korku" ise korkunç! Hasretinin önünde el pençe divan duruyorum. Beni hayata kaldırır mısın?

Sana duyduğum aşkın yarattığı gökkuşağının ardından koşuyorum, ona hiç ulaşamama ihtimali yüreğimi parçalıyor. Ağaran her gün kederimi ve kasvetimi artırıyor. Sancıyla yaşıyorum. Aşkının kelepçesi altındayım. Kelepçelerimi çözer misin?

Niçin sana duygularımı dudaklarım yerine ellerimle söylüyorum? Kalbimin umutsuzluğa çarpmasını istemiyorum; umarak yaşamak, umutsuz olmaktan iyidir. Aşkının yarattığı sanal dünyada umutluca yaşamak, gerçek dünyada umutsuzca yaşamaktan iyidir. Kendimi mi kandırıyorum? Evet! Beni kendimi kandırma dünyasından kurtarır mısın?

Bir gün dağ dorukları gibi yüreğimin içi senin ışıklarınla aydınlanacak mı? Yaşamın aşktan kabaran dalgası beni sürükleyecek mi? Yüreğinin kerpeteniyle, aşksızlık kederimi büküp sokağa atacak mıyım? Hep sarı düşüncesi olan beynimi sevinç mavisine boyayacak mıyım? Yüreğimden havalanan hasret kelebeği Hasret çiçeğine konacak mı?"

Kerim isimsiz âşığa sevgi duydu. Hasret onu sevsin istedi. İsimsiz aşk kahramanına destek çıkarcasına,

- Şahane, dedi. Âşığın romantik bir şövalye. Onun gibi yazabilmek isterdim.

- Sana garip bir şey söyleyeceğim, dedi Hasret. Saçma olduğunu biliyorum. Güleceksin. İsimsiz âşığımı tanımadan seviyorum.

Kerim, Hasret'in duygularının dökülmesini istedi. Abdi Usta gibi tersten konuştu,

- Deli misin? dedi, elleriyle ”kafayı mı oynattın?” hareketini sözlerine katarak. İnsan tanımadığı insanı sever mi? Ya adam topalsa, ya körse?

- Olsun, dedi Hasret kelimeleri yüreğinin tellerinden ağıt biçimde çıkarırcasına. Ben ona bakarım, onun ayakları, gözü olurum. Yeter ki o bana hep böyle mektuplar yazsın, yazdığı gibi de sevsin.

Kerim, Hasret’in sevgiye ne kadar susamış olduğunu bir kez daha yüreği burkularak anladı. Hasret’in kendi sevgisini doyurmak için görünmeyen bir âşığın hayalinin peşinden koştuğunu duyumsadı. İnsanın sevda ihtiyacı hayal mayal dinlemiyor, bir yudum sevgiye ulaşmak amacıyla aşkın diyarına doğru rüzgâr gibi hep esiyordu. Hasret sevgi fırtınasında gönüllüce sürüklenmek isteyen bir yapraktı.

Koskoca ağaç olan hayat, yaprağına acıdı. Çatırdadı.

XXXXXXIV

Sevgili Sait dostum,

Önce sana kazandığımız bir savaştan bahsedeyim. Felsefeciler Birliği'nde yapılan toplantıda Kant ve Platon yandaşları bozguna uğradı. Düşünsel savaşın ne denli önemli olduğunu yeniden öğrendim. Felsefedeki bakış açısı son durakta mutluluk dünyasının kapısına ya yaklaşıyor, ya uzaklaşıyor; ya kapıyı açıyor, ya da kapatıyor.

Nilgün'den bahsetmiş miydim? Özlem'in ikiz kardeşi sanki. Hem tip olarak, hem kafa olarak. Dıştan bakınca zavallı, bir şeyden anlamayan kadın olarak gözüküyor. Konuşmaya başlayınca ayaklı kütüphane ile karşılaşıyorsun. Beni tedirgin eden tek yanı, bakışları. Tepeden tırnağa beni incelediğini hissediyorum; polis gibi izliyor, göz hapsine alıyor. Benimkisi kuruntu belki, bilmiyorum.

İlginç bir haberim var: Erdinç bizim "İhtiyar" yoldaşı tanıyor; babasının arkadaşıymış, onların evine sık gidermiş. Babası Oğuz adına "İhtiyar"a selam söylüyor. Mutlaka ilet. Ayrıca benim selamlarımı da. Bir haber daha: Özlem ilk kitabı hazırlamış, yakında basılacak. Kitabın ismi: *Filozofların Tutuşturduğu Yangın*.

Özlem'le ilişki kuramıyorum, nerede olduğunu kimse söylemiyor. Erdinç'i biraz sıkıştırdım, galiba o da bilmiyor. Özlem'in açtığı bıçak yarası yavaş yavaş iyileşiyor, ona kin duymuyorum artık. Aşkın duygu kırıntıları ise şöyle böyle devam ediyor; fakat aşağı doğru inişte. Başta ona karşı duyduğum nefret yaralarımın çabuk iyileşmesine yardım etti. Sadece o değil tabii. Ne mi? Merak et bakalım.

* * *

Felsefe okumayı hızlandırdım, şu ara Hegel'le uğraşıyorum. Onun hakkında Marks'ın yazdığı şeyleri bizim dönemimizden kalan bilgi olarak hatırladım. Gerçeği söylemek gerekirse geçmişte Hegel'in kitaplarını okumamıştım. Şimdi okuyorum. Filozofları kendi kitapları üzerinden tanımak başka etki yapıyor insanın üzerinde.

Hegel'in dili Kant'ınki kadar karışık. Anlaşılmaz bir sürü yan var, hatta kimi yerlerde laf kalabalığı, laf dolandırmalar… Onun *Mantık Bilimi* eserinden çok şey öğrendim, hepimizin okuması lazım. Hayatın hareketli yönünü, diyalektik-çelişkili yönünü güzel anlatıyor bu kitap. Şüphesiz, onun idealist, ülkücü, uydurma yargılarını temizleyerek okumalıyız.

Şu an elimde Hegel'in *Tarihte Akıl* isimli çalışması var. Hegel'e göre, dünyamızı evrensel bir us (akıl), düşünce (tin) yönetiyor, her şeyi o yaratıyormuş. Kitapta diyor ki:

"*Usun (aklın) dünyayı yönettiğini ve bununla kalmayıp dünya tarihini de yönetmeye devam ettiğini açıkladım.*"

"*Tarihte her şey, tinin (düşüncenin) meydana getirdiği nesne, eylem, yapıt olarak kavranır.*"

Nerede olduğu belli olmayan doğaüstü, sihirli bir akıldan, düşünceden her şeyi yaratmak Hegel'in esrarengiz buluşu. Hegel'e göre, dünyayı yöneten evrensel aklın belirli bir planı varmış. Bizler bu planın, amacın tutkulu araçlarıymışız. Tutkularımızı gerçekleştirmek için eylem yaparken aslında evrensel düşüncenin amaçlarını gerçekleştiriyormuşuz. Farkında olmadan gittiğimiz hayat yolu gerçekte bu bilinmez sihirli düşüncenin istediği yolmuş. Bizlerin, bireylerin "evrensel akıl" tarafından kullanılmasına "aklın hilesi," diyor Hegel. Senin anlayacağın, "evrensel gizli akıl" bizleri hayatın kurbanları olarak görüyor, kendi amaçları için feda ediyor. İnanılmaz bir görüş.

Peki ya mutluluk? Hegel'e göre tarihi yaratan kahramanlar tutkularını gerçekleştirirken tatmin olmayı düşünmüş, ancak mutlu olmayı düşünmemişler. Çünkü kahramanların tek isteği,

tutkularını, amaçlarını gerçekleştirmekmiş. Evrensel düşüncenin amacını gerçekleştirerek tatmin olmak onlara yetermiş. Hegel diyor ki:

"*Amaçlarının ardına düşen dünya tarihi bireyleri tatmine kavuşmuş olsalar bile mutlu olmayı akıllarından geçirmemişlerdir.*"

Sen ne dersin? Tutkularının ardına düşen her birey, sınıf, toplum, kişisel ya da ortaksal mutluluğu hedeflemez mi? Onlar ne olduğu belli olmayan gizemli, mistik bir doğaüstü düşüncenin tutkulu kuklaları mı, yoksa kendi eylemlerinin yaratıcıları mı?

* * *

Hegel'in kadınlara bakışı biraz aşağılayıcı, onları zekâ yönünden erkeklerden geri görüyor. Bak, ne yazmış Hegel:

"*Kadınlar hükümete gelseler devlet tehlikeye düşer, çünkü onlar kararlarını evrensel doğrulara değil, rastgele eğilimlere ve görüşlere dayanarak verirler.*"

Hegel böyle değerlendirdiği kadınlardan biriyle (Mari von Tucher'le) kırk bir yaşında evlenmiş. Mari o zaman yirmi bir yaşında. Aralarında yirmi yıl fark var. Aşkın yaşı olmuyor. Öyle değil mi?

* * *

Son haberimi sona sakladım. Bana kızacak mısın bilmiyorum? Sevda'yla seviştim. Farkında olmadan oldu desem, Hegel'in tarih görüşleri için yaptığım eleştiri boşa gider. İnsan kendi eyleminin bilinçli kahramanı. Bilincin yanlış veya doğru olması gerçeği değiştirmiyor.

Emin ol, iyi mi kötü mü oldu karar veremiyorum. Hiç beklemediğim kadar cinsel huzura eriştim. Duygularım ise gidiyor, geliyor; bir yanda Özlem'den kalan duygu döküntüleri, diğer yanda Sevda'nın oluşturmaya çalıştığı sevginin duygu tohumları…

Şimdiye kadar mutlaka duygusal sevginin cinsel sevgiden önce başlayacağına inanıyordum. Nuran'la böylesini yaşadım. Acaba cinsel sevgiden sonra da duygusal sevgi başlayamaz mı? Başlamazsa, eylemimle hayvansal düzeyde kalacağımı, insani olana yükselemeyeceğimi biliyorum.

Düşündüm. Sevda'yı sokakta bulmadım, onu insan olarak tanıyorum. Geçirdiği olumlu değişimden dolayı ona saygı duyuyorum. Belki onun bana gösterdiği içten sevgiye karşı içimde gizli hoşnutluk, hoşlanma duygusu var.

Senden saklayacak değilim, utanma duygumu yenerek yazıyorum. Birkaç gündür onun varlığını ararken yakaladım kendimi. Bana yazdığı mektubu zevkle defalarca okudum. Aramak geçti içimden, sonra caydım. Duygularımı ayıklamalıyım önce. Özlem'e duyduğum ölmeye başlayan sevda duygularımın üzerine Sevda'nın sevdasını oturtabilir miyim? Sevda gibi sevdalanabilir miyim?

Yaşamın sarmal evriminde dolanan dostun,
Kerim

XXXXXXV

Camlara gözünü dikmiş bekliyordu. Beklediği kimse yoktu oysa. İçinde nedenini bilmediği bir sevinç oynaşıyor, duyguları karınca sürüleri gibi oradan oraya koşturuyordu. Kendinin falcısı olarak hayatının geleceğini okumaktan bıkmıştı. Yaşamın rüzgârının bilinmez yerlere doğru uçurduğu tüy olmak istemiyordu artık.

Hayatının sürücüsünden mutluluğa, aşka bir bilet istiyordu. Sevgi pergelinin sivri ucunun bir yere çakılmasını, hiç çıkmamacasına sevgi dairesini çizmesini istiyordu. Şu kokular saçan yaz gecesinin neşesine demirlenmek, hayatın zevkini çıkarmak istiyordu. Hayallerinden, rüyalarından, umutlarından sevda doğurmak yerine, yaşayan gerçeklikten hakiki bir sevda doğurmak istiyordu.

İstemek bir arzuydu, tutkuydu; gerçekleştirmekse eylemi zorunlu kılıyordu. Sevmek için eylemci olmak gerekiyordu. Düşünsel dünyada hep düşünmek, duyulur dünyada pasif olarak kalmak sevgiyi yaratamazdı. Sevmek kendi duygularından vermek, paylaşmak, eylem için adım atmak demekti. Sevda'nın üstünlüğü korkmamasıydı, hesap kitap yapmamasıydı. Sevgisini hem konuşturmasıydı, hem sunmasıydı. Peki, ya kendisi, Kerim?

Seviştikleri günden beri Sevda onu hiç aramamıştı. Nedeni belliydi, Kerim'in üzerinde baskı unsuru oluşturmak istememişti. Kerim o geceyi gözlerinin önünden geçirdi. Sevgiyle çırpınan Sevda'nın içtenliğini gördü, içinde yükselen Sevda'yı arama ihtiyacını durdurmanın olanaksızlığını duyumsadı. Telefonu açıp numarayı çevirdi, çalar çalmaz açıldı,

"Sevda," dedi Kerim sevdayı hayatına çağırır gibi.

Kerim söze başlayamadan Sevda başladı söze,

"Canım," dedi. "Arayamadım, bağışla. Her saniye aramak isteyip arayamamak korkunç bir işkence. Düşüncelerini rahatsız etmek istemedim. "

"Anlıyorum," dedi Kerim yumuşakça. "İncelik gösteriyorsun. Ben aramalıydım, aslında sen bağışla. Bak, suçlu olarak şimdi aradım."

"Şekerim," dedi. "Hiç önemi yok. Sesini duydum ya yeter!"

Kerim duymuyordu: Sevda'nın kalbi güm güm vuruyordu. Sevgilisinin ağzından çıkacak sözlerin sevdanın geleceğini belirleyeceğini biliyordu.

"Buluşalım mı?" dedi Kerim sesinin içine duygulu bir anlam katarak.

Sevda'dan çıkan sevinç çığlığından Kerim ürktü, bir o kadar sevindi. Hayatı, sevgisi samimiydi bu kızın, içinde duyduğunu dışa yansıtıyordu.

"Seve seve," dedi Sevda içtenliğini sözleriyle destekleyerek. "Ama şartım var. Bugün maaşımı aldım, zenginim. Seni lokantaya götürmek istiyorum, itiraz istemiyorum."

Kerim karşı çıkmadı, buluşacakları yeri kararlaştırdılar. Tam telefonu kapatacakken Sevda'nın sevda ninnisi söyleyen son sözlerini duydu Kerim.

"Kerim Usta, ustam, canım, birtanem," dedi. "Daha önce defalarca buluştuk; ama benim için ilk kez buluşacağız bu gece. Senden şu an duygusal devrim beklemediğimi bilerek gel. Sevda o devrimi tek başına yaşadı, yaşıyor, yaşayacak."

Kerim duygusal bir yanıt veremedi. Duygularını işkence tezgâhından geçirmeden konuşabilen adam değildi o, kandırıcı sözler edemezdi. Tek kelime söyleyemeden telefonu kapattı.

Sevda'nın seçtiği lokantanın sessiz bir havası vardı; kulağa gelen hafif müzik sessizliği bozamıyordu. Sessizliği ortadan kaldıran Kerim'in karşısında şık giysileriyle oturan Sevda'ydı, kuş gibi cıvıldıyordu. Sevda, sevda doluydu, sevdasını masanın üzerine sözlerle boşaltmaktan utanmıyordu. Sevda denizinde yüzen Sevda'nın deniz kıyısını dalga gibi okşayan yumuşacık sesini Kerim masum bir sesle böldü,

- Senin gibi olmak isterdim, dedi. Her tarafından hayat fışkıran bir insan…

- Olacaksın, dedi Sevda. Zamana güven, sevdama güven. Şimdi bunları boş ver. Yemekten sonra başka yere gideceğiz. İtiraz yok, bu gece benim gecem!

Kerim, ”Bizim gecemiz,” demek istedi, diyemedi. Onun neşesine katılan gülümsemeyle,

- Gece uzun, dedi. Sabaha kadar yolumuz var.

Kerim mitralyöz olmak isteyen, bir türlü tek kurşun atamayan bir adam gibiydi; yüreğindeki tetiğe basamıyordu. Sevda'nın yüreğiyse makineli bir tüfekti, sevda sözlerini aralıksız sayıyordu.

Kerim konuşkan adam değildi, ketumdu. Nasıl ki Türkan'ın duygularını şarap çözüyorsa onun dilini de rakı çözüyordu. Üç kadeh rakıdan sonra kanı belli bir kıvama geldi, Sevda'nın gözlerinin içine bakarak,

- Neyimi seviyorsun Sevda? dedi. Bak, ben can sıkıcı bir adamım.

Sevda, Nilgün'ün, Kant için söylediği sözleri hatırladı, korkusuz şuh kahkahasını attı,

- Şekerim, canım, dedi. Senin olduğun gibi olmanı seviyorum. Beynini, içtenliğini, görüşlerini, mahzunluğunu seviyorum. Görünüşünü kadınca seviyorum, erotik arzular uyandırıyorsun bende. Senin yanında varolduğumu hissediyorum. Feuerbach'ın sözleriyle söylersem,

”*Varolmak, düşünebilmek, sevebilmek ve isteyebilmek demektir.*”

Kerim'e düşünme fırsatı vermeden söze yeniden girdi:

- Kendimi sende varedebildiğim, sende isteklerimi kamçılayabildiğim için seviyorum. Seni düşündüğüm an sevgi duygularım ayağa kalkıyor.

Kerim kafasının derinliklerine yerleşmiş soruların yanıtlarını arıyordu aslında. Provokasyon yapmaya aniden karar verdi; kışkırtmanın gizli gerçekleri su yüzüne çıkarma gücü vardı.

- Demek ki, dedi. Benimle yatıncaya kadar platonik sevgiydi seninkisi?

- Cinselliğin karışmadığı her sevgi başlangıçta platoniktir; ancak sevginin gerçeklere dayananı veya hayali olanı vardır. Platon'un aşk anlayışı arkası görünmeyenden, hayalden, imgeden yola çıkar. Sana duyduğum sevda böyle değildi.

Ateşli biçimde ekledi:

- Gözlerimle gördüğüm, kişiliğini tanıdığım, somut insandan, gerçeklikten başladım ben sevmeye. Aşkın bir mikroskop gibi küçüğü büyük gösterdiğini hatırlatma bana. Evet aşkın yanılsamalı yanını kabul ediyorum. Fakat unutma ortada bir ”küçük” varsa, nesnel bir şey var, hayal yok. Sen bir hayal değilsin.

Kerim inandırıcı cevap aldığını düşündü, bununla yetinmedi, provokasyona devam etti:

- Peki, kurduğumuz cinsel ilişkiden tatmin olmasaydın, hatta iğrenseydin ne olacaktı?

- O zaman, dedi Sevda. Aşkın yanılsaması gerçeğe doğru ben istemesem bile dönüş yapacaktı. Aşk bir buz gibi yavaş yavaş eriyecekti. Cinselliği içermeyen aşkın yaşayamayacağını bana gösterecekti.

Muştulu bir haber verecekmiş gibi duygusal gözlerle Kerim'i süzdü, duygularını söz haline getirdi.

- Benim sana karşı olan sevgim sürekli nöbetteydi. Cinsellik herhangi bir insan arar, duygularsa duygudaş olabileceği belirli bir insanı arar. Aşkın duyguları cinsellikten önce, ya da sonra yeşerebilir. Benimkisi cinsellikten önce filizlendi.

Sevda, sözlerini, ”bak, seninkisi cinsellikten sonra yeşerecek,” der gibi bitirmişti. Sevda realistti, yaşama gerçeğin gözleriyle bakıyordu. Kerim mahkemeyi kapatmaya karar verdi. Onun neşesine katılmak istediğini gösteren bir havayla,

- Söyle bakalım Şeker Hanım, dedi. Şimdi beni nereye götüreceksin?

Sevda'nın yüzü ay gibi parladı, kendisine verilen isim hoşuna gitti. Kendisine şeker alınmış çocuksu gülümsemesiyle,

- Mehtap gezisine, dedi elleriyle mehtabı çizer gibi yaparak.

Kerim onun şaka yaptığını düşünerek güldü. Sevda hesabı ödedi, çıktılar. Sahile doğru yürümeye başladılar. Sevda hiç çekinmeden Kerim'in koluna girdi, iki âşık gibi bir görüntüyle denize ulaştılar. Sahilde şenlik vardı. İnsanlar yaz gecesinin tadını çıkarıyorlardı. Lokanta haline getirilmiş gemilerden canlı müziğin sesi geliyordu. Sevda sevinç akan gözlerini Kerim'in gözlerine dikti, çapkın bir sesle,

- Şimdi rakı üstüne bira cilası yapacağız, dedi.

Gürültülü gemiye girdiler, canlı müziğin eşliğinde halay çeken insanlar vardı. Zorlukla iki kişilik yer buldular, biralarını söyler söylemez gemi hareket etti. Kerim şaşırdı,

- Ne oluyor Şeker Hanım? dedi şaşkınlığını gülümsemeyle bütünleyerek.

- Yolculuk mehtaba, dedi Sevda elleriyle gökyüzünü işaret ederek.

Kerim onun gözlerinde hiç bitmeyen sevdayı yine gördü, gördüğü sevdaya gülümsedi. Denize vuran ay ışığının altında kaç bira içtiklerini hatırlamadılar. Gemi mehtap turunu bitirip eski yerine demir attığında birbiriyle sarhoşça şaka yapan iki insan vardı artık. Sallana sallana gemiden indiler. Sevda'nın yanan eli Kerim'in elini tuttu, gönül ayartan bir fısıltısıyla,

- Kerim Usta, ustam, dedi. Yarının daha deli doğmasını istiyorum. Gece ve gündüz dişidir, birbirini doğurur. Senin sevdanı her gün doğurmak istiyorum.

Sahil ışıklarının altında iki gölge kaynaşıp titreşti, birbirine karıştı. Aşk, yeryüzünden göğe yükselen dağların en ucuna tırmandı, oradan birbirine kenetlenmiş, tekleşmiş gölgeye baktı. Gökyüzünden üzüm salkımı gibi dökülmeye başlayan aşk taneleri Kerim'in başına düştü.

XXXXXXVI

Dükkândaki günlük işlerini bitirdiler, çaylarını koydular, müşteri beklemeye başladılar. Hasret sır verirmiş gibi,

- Kimliksiz mektupların sahibini buldum, dedi fısıldayarak.

Kerim çoğunlukla merakını yenmek için soru sormaz, merak yaratanın kendiliğinden anlatmasını isterdi. Bu kez merakını durduramadı,

- Kim? dedi. Çabuk söyle!

- Ömer, dedi Hasret artık bilmeceyi çözmüş bir insanın rahatlığıyla. Sınıf arkadaşlarımdan. Bir trafik kazası geçirmiş, okulu bırakmıştı, şimdi yürüyemiyor. Gerçi ailesi çok zengin, paraya ihtiyacı yok.

Kerim daha çok merak etti:

”Uydurduğum hayal gerçek oluyor,” dedi içinden konuşarak.

Hasret sırrını açmayı sürdürdü:

- Onu yıllardır her ay ararım, evlerine giderim. Çok kitap okur, bilgilidir, duygusaldır. Kız arkadaşım gibi dertleşirim onunla. Kitabevinin adresini beni ziyaret etmek için istemişti, vermiştim. Dün gece düşününce hatırladım: Ömer yazıyor mektupları.

- Hiç sevinmişe benzemiyorsun? dedi Kerim onun sıkıntısını konuşma tonundan anlayarak.

- Mektupları yazanı bulmak kafamdaki soruları temizledi. Ama…

- Ama ne? Yürüyememesine mi takıldın?

- İnanmayacaksın bana, inan ki bu değil neden. Onu sevgili olarak beynimde var edemiyorum. Ömer hep kadınsı gelmiştir bana. Şimdi ne yapacağımı bilemiyorum?

Kerim akıl vermek için düşünürken içeri Nilgün girdi. Kerim’i yine alıcı gözüyle mal gibi süzdü. Onun bakışlarından tedirginlik duyuyordu Kerim. Rahatsızlık duyduğunu göstermemeye çalışarak saygılı davrandı. Hatta Felsefeciler Birliği’nde yaptığı Kant seminerinden dolayı onu tebrik etti, övdü.

Hasret ile Nilgün bir köşeye çekildiler, sessizce konuşmaya başladılar, son günlerde ikisinin çok sık görüştüğü Kerim’in gözünden kaçmamıştı. Aklına birden fantezi dünyasında uydurduğu Özlem-Nilgün çiftinin lezbiyen ilişkileri geldi. Önce kendi aklına güldü, sonra ciddileşti.

”Niçin olmasın,” dedi aklına. ”Özlem gitti, Nilgün kendine Hasret’i seçti.”

Lezbiyen aşk üzerine okuduğu romanları hatırladı: Aşk lezbiyen olabiliyordu, hem de erkek cinsinin aşkı kadar gerçekçi.

”Aşkın cinsi olmaz,” dedi kendini inandırmak istercesine. ”Her cins temiz aşka saygı göstermek lazım.”

Beyninden ikinci fikir fırladı:

”Hasret’e mektupları yazan Nilgün olamaz mı?” dedi içsel düşüncesini durduramayarak.

Kafasında olabilirlik ile olamazlık çarpışırken gözleri dışarıya, ciğerci Apo’nun oraya takıldı. Gözlerine inanamadı. Hapishane arkadaşı olan ”Masalcı Veli”, Apo’yla konuşuyordu. Kitabevinden dışarı koştu. Sokağı inletircesine, bangır bangır bağırdı:

- Veli, Veli, Masalcı Veli…

”Yangın var!” gibi bağıran Kerim Usta’ya bütün sokak esnafı gözünü dikti. Veli şimşek hızıyla fırladı. Koşarken haykırıyordu,

- Kerim Abi, canım abim!

Yıllarca birbirini görmeyen, özlemle yanan iki yürek, dört kol dostça kenetlendi.

- Nihayet seni buldum Kerim Abi, dedi. Sait Abi’den kitabevinin adresini almıştım.

- Gel, bunları sonra konuşuruz, dedi Kerim, Veli’nin elinden çocuk gibi tutup.

Kerim, Veli'yle el ele kitabevine sevinçle girdi, uzun boylu, çevik yapılı, yağız Veli'yi, Nilgün ve Hasret ile tanıştırdı. Sokaklarda yetişmiş, hayatın tozunu yutmuş bu adamı kardeşi gibi severdi Kerim. Lise mezunuydu Veli, Sait'in yetiştirdiği bir gençti. Yirmi yaşında hapishaneye düşmüştü. Cezaevinde tanımıştı onu. "Masalcı Veli" adını Kerim takmıştı ona. Kerim düşüncelerine binip acılı günlere gitti. Veli'nin önüne çıkan herkese, "abi sana bir masal anlatayım mı?" deyip uydurduğu mutluluk masallarını anlattığını hatırladı: Hayal dünyası ürünü olan o kadar şeyi Veli'nin nasıl bir araya getirdiğine şaşardı. Veli'nin masallarında acı çekenler en sonunda mutluluğa erişirlerdi. Kerim dayanamadı, yeniden Masalcı Veli'sini kucakladı, yanaklarından öptü,

- Çok sevindim geldiğine, dedi. Hangi rüzgâr attı seni buralara?

Veli yanıt verecekken, Nilgün ve Hasret izin istediler, iki dost özlem gidersin diye sokağa çıktılar. Yalnızca bu amaçla mı? Hasret, Nilgün'le kadınca dertleşmek istiyordu. Son günlerde hastaydı. Geceleri sancılar içinde debeleniyor, ağrılardan uyuyamıyordu. Aybaşı kanamaları bir türlü normal süresinde kesilmiyor, sürekli kan akıyordu. Dün hastaneye doktora gitmişti; bir sürü hastanede yatması gerektiğine karar verilmişti.

Dostlar kendi aralarında eşitti; ancak farklı cinslerin farklı sorunları vardı, bunları aynı cinsiyetten olanlar anlardı. Nilgün onu dinledi, tavsiyelerde bulundu. Ağrılar, sancılar geçmese de acıyı paylaşmanın psikolojik rahatlığına kavuştu Hasret.

Bu sırada, aynı kafa yapısına sahip iki yoldaş başka bir sohbetin içindeydi. Kadınların yanında konuşmaktan utanan Veli rahatlamıştı. Yoldaşça bir sesle,

- Sait yoldaş beni gönderdi, dedi. Sana mektubu var. Bir de dedi ki, "iş bulursan orada kal".

- Tamam hallederiz Veliciğim, dedi Kerim güven veren bir gülümsemeyle.

Mektubu aldı, açacakken vazgeçti. Veli'yle sohbete başladı, yılları didik didik ettiler, anıları deştiler, kişilerden hayatlar kurup, hayatlar yıktılar. Kerim kitabevini Hasret'e bıraktı, ciğerci Apo'nun yanına gittiler. Henüz akşama vakit vardı, ama onların bekleyecek vakti yoktu. Dükkânın gizli köşesine rakı masasını kurdurdular, konuşmaya bıraktıkları yerden devam ettiler. Gecenin ilerleyen saatlerinde Apo da onlara katıldı. Veli'yle, Apo hemen arkadaş oldular; Veli'nin arkadaşlık kıskacından kimse kurtulamazdı. Veli yine bir mutluluk masalı anlattı: Apo masalın başlangıcında üzüldü, bitişinde sevindi. Kerim hayatı masallarda yaratan Veli'ye içinden güldü. Gece sonlanırken Veli akrabalarına gitmek üzere izin istedi. Ne Apo, ne Kerim razı oldu. Veli ısrarcıydı, gitmesine izin vermek zorunda kaldılar. Veli onlarla vedalaşmadan önce Kerim aklına geleni Apo'ya sordu,

- Veli'ye iş arıyoruz, dedi. Etrafa sorar mısın?

- Bu kadar şanslı olamam, dedi Apo. İşçi arıyordum, burada çalışsın.

Yoldaşlığı eskimeyen iki eski yoldaş birbirine baktılar. Kerim başıyla onayladı. Veli, Apo'ya teşekkür etti,

- Yarın sabah erkenden buradayım, dedi disiplinli bir işçi olduğunu belli etmek istercesine.

Sokağa çıktılar. Veli, Kerim'le kucaklaşırken onun kulağına eğildi,

- Sağ ol yoldaşım, dedi. Dostluğumuz ölmez. Biz ölmeyiz.

Kerim'in içine sadece Veli'nin gördüğü bir güneş doğdu. Güneşin ışıkları Kerim'in yüzünü aydınlattı. Karanlığı yırtan, herkesin duymasını istediği bir haykırışla,

- Biz ölmeyiz, diye çığlık attı.

Sarhoş kafasıyla Apo, Kerim Usta'nın heyecanından etkilendi. O da sokağı bağırttı:

- Heyyyt… Biz ölmeyiz!

XXXXXXVII

Akşamüzeriydi. Kerim kitabevinden erken ayrıldı, alışveriş yaptı, evine geldi. Gece misafirleri gelecekti. Aç gelen olabilir diye kuru fasulye, pilav pişirdi. En güzel yaptığı yemekler bunlardı.

Evin pisliğini gidermeye çalıştı; süpürdü, sildi, dağınıklığı toparladı. Emek harcadığı eve şöyle üstten bir baktı, kendine olumlu puan verdi. Hemen evini Acayip Adam Necati'nin karman çorman eviyle kıyasladı,

"O evi kimse düzeltemez," dedi kendi kendine.

Necati'nin kişisel dağınıklığını aklına getirdi,

"Necati'yle aynı evde yaşayamam herhalde," dedi Necati'nin evini gözlerinin önünden geçirerek.

Sonra fikir değiştirdi,

"Niçin yaşayamayım?" dedi kendisini yargılayıcı bir ses tonuyla. "Onun odasını ayırırız, ne yaparsa yapsın. Ya mutfak? Oradaki karışıklığı nasıl gidereceğiz? Şimdilik çözümü yok, çözüm buluruz ama. Necati iknaya açık çocuk."

Kendi düşüncelerine güldü,

"Şu fantezi dünyam başıma bela," dedi elleriyle kafasına dokunarak. "Ortada fol yok, yumurta yok. Niye uydurduğum dünyayı gerçek gibi yaşarım ben?"

Dudaklarına tebessüm yayıldı. Kapının zilinin isyan alarmını duymadığını birden fark etti. Kapıya yöneldi, açtı. Karşısında çekici elbisesiyle "Şeker Hanım" duruyordu, içeri aldı. Kapı kapanır kapanmaz Kerim'in "hoş geldin," sözü Sevda'nın atak hareketiyle birleşmiş dudaklar arasından kaybolup gitti.

Sevda evdeki temizliği beğenmedi, Kerim'in şaşkınlık saçan gözleri altında elbiselerini soyundu, çantasını açtı, yanında getirdiği ev giysilerini kuşandı, hızlı biçimde temizliğe başladı. Kerim onun oradan oraya koşturur halini sevgiyle izledi. Garip bir kadındı şu Sevda. Yarım saat sonra ev yüz gösterir duruma gelmişti.

Türkan, Hasret, Nilgün teker teker gelmeye başladılar. Kadro tamamlandı. Önce yemeklerini yediler. Toplantıya tam başlayacakken kapının zili çaldı. Kerim başka kimseyi beklemiyordu. Aklına komşusu Aysel Hanım geldi; ara sıra komşuluk hatırına yemek getirirdi. Kalktı kapıyı açtı. Gülümseyen sarı bıyıklar parlıyordu, Necati baloya gider gibi şık giyinmişti. Kekeleyerek,

- Kerim Usta, dedi. İzin verirsen Feuerbach'ı Sevda'dan dinlemek istiyorum. Erdinç'e söyledim.

- Gel bakalım yakışıklı Necati, dedi Kerim onun şık giyimli haline laf atarak.

Kadınlar onun giyimine kıkır kıkır güldüler. Necati hiç bozuntuya vermedi, geldi oturdu. Bu kez siyah bavul gibi çantası yoktu. Kerim onun niçin çantasız olduğunu merak etti, fakat sormadı. Belki Necati şık giyimine siyah çantasını yakıştıramamıştı. Kerim toplantıyı açtı. Sevda konuşmaya başladı,

- Konumuz Feuerbach'ın mutluluk ve ahlak anlayışı, dedi. Önce onun genel felsefi anlayışı üzerine özet birkaç cümle söylemek istiyorum. Feuerbach'ın en önemli özelliği, bu dünyadan başka bir dünya tanımamasıdır. Biliyorsunuz, Kant bize görünen ve görünmeyen dünyalar sunmuştu. Hegel de bu dünyayı doğaüstü bir düşünceden yaratmıştı. Feuerbach hem Kant'a, hem Hegel'e karşı çıkar. Onun için tek bir dünya vardır, o dünyanın özü doğadır. Bu açıdan Kant ve Hegel'e karşı gerçekliği temsil eder, haklı bir konumdadır. Hegel ondan sadece diyalektik, hareketli bir mantığa sahip olmakla üstündür.

Sevda yaptığı değerlendirmenin doğruluğunu Nilgün'ün yüzüne bakarak ölçtü, ondaki olumlu yüz ifadesinden doğru yolda ilerlediğini anladı. Sürdürdü konuşmasını:

- Feuerbach, mutluluk dürtüsünün doğuştan olduğunu savunur. Yani her insan doğarken mutluluk dürtüsüne sahiptir. Ama biliyoruz ki, mutluluk bilinçli bir faaliyettir, insan ancak doğduktan sonra ve ancak toplum içinde bu dürtüye sahip olabilir.

Kerim'in gözü bir ara Nilgün'e takıldı. Necati'yi gözleriyle incelemeye almış, onun her bir parçasını araştırıyordu. Tıpkı Kerim'e yaptığı gibi… Necati gözlerini ondan kaçırıyor, kendini utangaçlık dolabına kitlemeye çalışıyordu. Necati'nin toplantıya niçin bu kadar özenli geldiğini anladığını düşündü Kerim. Sevda kısa bir sessizlikten sonra söze başladı gene.

- Feuerbach mutlulukla, ahlak arasında bir bağıntının olduğunu kabul eder; ama "mutlu olmalısın", "ahlaklı olmalısın" buyruklarına karşı çıkarak… Çünkü bu buyruklar, mutluluğu ve ahlaklı olmayı bireyin istencine, iradesine bağlamaktadır. Oysa Feuerbach'a göre istek yetmez; isteği yerine getirmenin koşulları da gereklidir. Kanımca Feuerbach'ın şu görüşlerine katılmamız gerekir.

Hazırladığı notlardan okumaya girişti:

- "*Nerede mutluluk için koşullar verili değilse, orada erdemin de koşulları eksiktir.*"

"*Her nerede yaşam için gerekli olanlar bulunmuyorsa, orada ahlaksal gereklilik de bulunmaz.*"

"*Ahlakın kapısını aralamak istiyorsanız, her şeyden önce onun önündeki maddi engelleri ortadan kaldırın.*"

"*Ahlak, sadece sosyal, kolektif bir mutluluğu tanır.*"

Sevda dikkat toplamak amacıyla sustu, sonra sözlerini sorularla sürdürdü:

- Peki, insana mutluluk verecek toplumsal koşulları nasıl sağlayacağız? Mutsuzluk veren toplumu köklü biçimde ortadan kaldırarak mı? Hayır, Feuerbach böyle düşünmez, biraz önce aktardığım görüşlerine uyumlu görüşler geliştiremez. Hatta kendi içinde çelişkili şeyler söyler. Kant'ın boş ahlak buyruklarına karşı çıkmasına rağmen, insanların birbirlerinin mutluluk dürtülerine, güdülerine saygı ve sevgi göstermesini ister. Herkes birbirinin mutluluk dürtüsüne dokunmasın ve böylece mutlu olunsun. İster istemez Feuerbach eşitsizlikçi bir toplumda eşitsizliği yaratanların iyi niyetine teslim olur. Egoist ahlakların birbirini saygıyla kabul etmesini ister.

Hasret genç olduğunu gösterdi, söz istemeden Sevda'yı el hareketiyle durdurdu,

- Onun bu noktadaki görüşlerini kendi sözleriyle duyabilir miyiz? dedi.

- Çok sabırsızsın Hasret, dedi Sevda gülümseyerek. Bekle aktaracağım. Feuerbach, insanın kendi mutluluk dürtüsüne saygı gösterip, başkasının mutluluk dürtüsüne, eğilimine saygı göstermemesini ahlaksızlık olarak görür. Yani, fakir, zenginin mutluluk güdüsünü tanımalı; zengin de fakirin mutluluk güdüsünü tanımalı. İki taraf birbirinin mutluluk hakkını onaylayarak mutluluk kurulmalı. Feuerbach, Konfüçyüs'ün "Kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma," görüşünün toplumda işlemesini arzular.

Türkan itiraz edici bir suratla,

- Tam da sorun burada, dedi. İnsanların mutlulukları birbiriyle çarpışıyorsa, Feuerbach'ın isteğini yerine getirmek olanaksızdır. İyi niyetli çağrılarla mutluluk gelseydi şu anda mutsuzların dünyasında yaşamazdık. Yüzyıllardır insanlığa bu türlü çağrılar yapılmıştır; elde kalan mutsuzluk dünyasıdır.

Sevda, Türkan'a hak verdi, konuşmasına sesini yükselterek devam etti:

- Feuerbach'ın mutluluk anlayışını daha açık anlamak için şunları kavramalıyız: Feuerbach'a göre hangi önlemler alınırsa alınsın egoist, bireyci ahlaktan kurtulamayız. O nedenle yapılacak tek şey, birbirimizin egoist ahlakına, yani birbirimizin mutluluk dürtümüze saygı göstermektir. Herkes birbirinin mutluluk ve mutsuzluğuna kendi mutluluk dürtüsünü koruyarak katılmalıdır; öyle ki, olanaklı olduğu ölçüde mutluyla mutlu, mutsuzla mutsuz olmalıdır. Şimdi Hasret'in dileğini yerine getirebiliriz. Feuerbach diyor ki:

”*Biz seni iflah olmaz bir egoist olarak görüyoruz, dolayısıyla senden insan üstü olmakla sağlanabilecek şeylerin beklentisi içinde değiliz. Biz senin egoizmini kabulleniyoruz, bunun için senden sadece bizim egoizmimizi kabullenmeni istiyoruz.*”

”*Başkasının mutluluk ve mutsuzluğuna etkin katılım; mutluyla mutlu, mutsuzla mutsuz olmak -ama sadece her nerede mümkünse orada-.*”

Nilgün sakin biçimde söze başladı:

- Dikkat ederseniz Feuerbach’ın anlayışında içsel bir çelişki yatar; egoist ahlaktan egoist olmayan davranış bekler. Kendini düşünen, kendi mutluluğu için diğerine karşı dövüşen insan egoisttir. Bu insan aynı zamanda dürüst, içten, insani olamaz. Diğerinin mutluluk dürtüsü kendi mutluluğunu tehlikeye düşürdüğü anda ona savaş açar. Feuerbach’ın yanlışı, eşitsizlikçi toplumun somut insanını görmemesi, onun yerine kafasındaki soyut insanı koymasıdır. Toplumun insanileştirilmesinin, egoizmin ortadan kaldırılmasının mümkün olduğunu görememesidir.

Kerim,

- Feuerbach’ın şu ana kadar anlatılan görüşlerini şöyle özetleyebilir miyiz? dedi. Mutlu olmak için ahlaklı olmak gereklidir; ama ahlaklı olabilmek için de mutluluk gereklidir. Mutluluk ise herkesin birbirinin mutluluk dürtüsünü onaylamasıyla toplumsal olarak sağlanır. Doğru anlamış mıyım?

Sevda gülümseyerek ona destek verdi. Kerim, Sevda’nın yüzünden gözlerini ayırmadan,

- Yalnız bir noktayı anlamadım? dedi. Herkes nasıl birbirinin egoist ahlakına, mutluluk dürtüsüne saygı gösterecek? Feuerbach bu görüşlerini savunurken hangi temele dayanıyor?

Sevda yanıtladı,

- Feuerbach’a göre sevgiyle, aşkla, dedi.

Nilgün ve Necati hariç dinleyicilerin gözü açıldı, merak arttı. Sevda sözlerini tamamladı:

- Feuerbach gerçek dini ortadan kaldırarak onun yerine ”sevgi dinini” koyar. Sevgi bir din haline getirilmelidir, herkes birbirini sevmelidir. Mutsuzluk, sevgiyle mutluluğa döndürülmelidir. Feuerbach, *Hıristiyanlığın Özü* adlı kitabında şöyle yazar:

”*Dini düşüncenin Tanrı’nın içinde düşündüğü sevgi, kendini nesnelleştiren, kendini doğrulayan ’insani sevgi’den başka bir şey değildir.*”

”*Dinde ikinci planda yer alan varlık -yani insan- birinci sırayı alması gerekir.*”

”*Yapmamız gereken tek şey, dini ilişkileri tersine çevirmektir.*”

Sevda yaptığı alıntıların önemini vurgulamak amacıyla,

- Feuerbach sevgiyi o kadar yüceltir ki, dedi. Sevgi ile hakikati eşitler. *Geleceğin Felsefesi* isimli yapıtında şöyle der:

”*Sevgi, nesnel olduğu gibi öznel olarak da varlık’ın ölçütüdür; hakikatin ve gerçekliğin ölçütüdür. Sevginin olmadığı yerde hakikat de yoktur.*”

Hepinizin bildiği gibi hakikatin ölçütü sevgi olamaz; çünkü sevgi özneldir, yani kişiye göre değişir. Birisinin sevdiğini diğeri sevmeyebilir. Oysa gerçeğin yansıması olan hakikat nesneldir, yani kişiye göre değişmez. Onun kıstası hayattır, pratiktir.

Feuerbach’ın görüşlerine yabancı olmayan Nilgün söze karıştı,

- Kulağa çok hoş geliyor, dedi. Feuerbach’ın ”Birbirinizi severek mutlu olunuz!” emri, Kant’ın ahlak emrine benziyor. Feuerbach, Kant’a karşı çıkar; ama önerdiği sonuçta bir ahlak emridir. Herkesin herkese karşı savaştığı toplumdaki bireyler birbirlerini potansiyel düşman olarak görür; bu nedenle herkes birbirini sevemez. Mutluluk olanakları eşit olmayanlar birbirini sevemez. İşte Feuerbach bunu anlamaz, hayalinde yarattığı soyut insana göre konuşur.

Şimdiye kadar sessizce oturan, ağzını açmayan Necati kekelemeye başladı. Sakinleştikten sonra,

- Feuerbach iki cins arasındaki aşkı çok önemli görür, dedi. Erkek ve kadının karşılıklı olarak mutluluk dürtülerinin tatmininden doğar aşk Feuerbach’a göre. İki cinsin arasındaki mutluluğu duygudaşlık kurar. Duygudaşlık sevginin temelidir, sevenler duygudaştır. Duygudaş

olanlar kendilerini birbirlerinde bulurlar. Erkek ve kadın yarımdır, sevenler birbirini tamamlarlar. Feuerbach'ın bu görüşlerini çıkarların ölümcül savaşının sürdüğü bir topluma uygulayamayız. Ama bir özlem olarak aşka uygulayabiliriz.

Çok önemli şeyler açıklayacak bir adam gibi şöyle bir düşündü, bıyıklarına elleriyle dokundu,

- Boğuntulu, dalgalı hayatımızın ortasında sevgi, aşk, dostluk can simitlerimizdir, dedi. Boğazımızı sıkan yabancılaşmaya karşı sığınaklardır onlar. Feuerbach'ın yanlışı toplumsal sorunları aşkla, sevgiyle çözebileceğini sanmasıdır. Bu yanlışı unutmayalım. Ancak aşkın, sevginin cinsler arasındaki önemini de unutmayalım. Bugün aşkın yüzü kirden gözükmüyorsa suçlu olan aşk değildir; aşkı kirli hale getiren toplumsal koşullardır. Aşkı, sevgiyi reddetmeyelim: Ona acıyalım, yani kendi duygularımıza acıyalım, onu seyrek olarak yaşayabilsek de yaşayalım.

Hasret ansızın yerinden zıpladı, Necati'yi yanaklarından öptü. Necati renk değiştirdi, kızardı.

- Ne kadar güzel konuştun Necati, dedi Hasret. İçimizde aşka, sevgiye ihtiyacı olmayan var mı?

Kerim, Hasret'e yüreğini sevgiyle doldurarak baktı. Necati'ye yüzünü dönerek,

- Necati haklı, dedi gülerek. Eğer Necati'nin siyah bavulu burada olsaydı, Feuerbach'ın sevgi sözlerini kendi ağzından duyardık.

Necati cebine elini attı, bir kâğıt çıkardı, Hasret'e verdi. Feuerbach'ın sevgiyi anlatan sözleriydi bunlar. Hasret heyecanlı bir sesle okudu:

"*Sevgi harikalar yaratır, en çok da cinsler arasındaki sevgi. Erkek ve kadın birbirinin tamamlayıcısıdır; yani bir bütündür.*"

"*Sevgide insan kendi bireyselliğinin ona yetmediğini belirtir; kalbinin bir başkasına ihtiyacı olduğunu söyler; bir başkasını kendi varlığının bir parçası olarak görür.*"

"*Duygudaşlık olmadan sevgi olmaz.*"

"*Kalp, kendini ancak kalbe; hisler hislere adar.*"

"*Sevdiği zaman insan sevdiği kişi için hayatını büyük bir memnuniyetle feda eder.*" (Feuerbach)

Hasret, Feuerbach'ın sözlerini okumayı bitirdi, odayı sessizlik kapladı. Oradaki herkes bir saniye içinde sevgi hayatlarını gözden geçirdi. Kerim, Necati'nin gözlerine baktı: Yumuktu, özlenen sevgi dünyasını arıyordu sanki. Yüreği burkuldu. Necati'nin sevgi sözlerini Nilgün'e adadığını yüreğinden geçirdi. Kerim'in kafasından geçen düşünceleri doğrularcasına Necati gözlerini Nilgün'e doğrultarak,

- Son aşk sözü benden olsun, dedi.

Kekelemeden, ezberden okudu:

- Aşk, kemanın telleri gibi, duygu tellerinin aynı sesi çıkarmasıdır.

XXXXXXVIII

Toplantı bitmişti. Kerim Usta misafirlerini yolcu ediyordu. Sevda hiç gitmek ister gibi görünmüyordu. Nilgün zorlayıcı bir sesle,

- Haydi gidelim Sevda, dedi.

- Burada kalacağım, dedi Sevda kararlı bir yüzle.

Kerim Usta suç işlemişçesine utandı, başını yere eğdi. Türkan ve Hasret kendinden utanan adama sevgiyle baktılar. Nilgün ve Necati içlerinde bir şeyler kırılmış gibi mahzunlukla… Kerim başını kaldırdığında ikisinin yüzünde Özlem'i gördü, daha çok utandı.

Kapı kapandı, kollar ve dudaklar şehvetin özlemiyle birleşti; cinselliğe çekilen hasretle kendilerini yatağa zor attılar. Sevgiyle cinselliğe sarmaşıklar gibi tırmandılar. Yalnız yattıkları dokunuşsuz gecelerin intikamını aldılar.

Şafak söktü, ışıl ışıl hava güne merhaba derken Kerim Usta uyandı. Sevda'yı uyandırmamaya çalışarak kahvaltı hazırlığına girişti. Masada eksik bir şey kalmadığını gördükten sonra,

- Şeker Hanım uyanalım artık, dedi gülümseyerek.

Sevda gözlerini yüreğindeki ve bedenindeki dinginlikle açtı, çıplak vücudunu göstermekten sakınmayarak kalktı, ona sarıldı. Mutsuzluk dünyasında mutlu an buydu işte. Aşkın payına düşeni esirgememek mutlu anlar yaratıyordu. Sevdayı yüreklerde diriltebilmek yaşama anlam katıyor, yaşama coşkusunu doğuruyordu. İkisi de bu duyguyu hissettiler. Kahvaltı boyunca Kerim ilk kez kendi hayatının tüm gizli yönlerini, ayrıntılarını Sevda'nın önüne çekinmeden döktü: Nuran'ı, Özlem'i… Özlem'le yaşadıkları yıldızlı geceden, ilk öpüşten bahsederken birden kederlendi. Belleğinden o gecenin tüm detaylarını çıkardı, Sevda'nın yüzüne kederini göstererek,

- "Titreyen Göl"ün kıyısına bir gün gidelim, dedi.

Yanıt beklemeden duygulu bir havayla,

- Özlem'in beni öptüğü gece eve dönerken orada durmuştuk, dedi. Sabah vaktiydi. Güneş ışıklarından yoksun kalmış göl titremiyordu. Sabah kuşlarının yorgun cıvıltıları arasında, Nuran'ı rüyalarımda nasıl konuşturduğumu anlattım Özlem'e. Hiç unutmuyorum, Özlem hiç üşenmeden o sözleri bir kağıda yazmıştı; herhalde şimdi yırtıp atmıştır.

Sevda bir kuğu gibi sessizce yanaştı, göl kıyısında hayalleriyle dolaşan adamın boynuna sarıldı, onu kulakmemesinden öptü,

- O sözleri bana da söyler misin? dedi hayalleri ürkütmek istemeyen bir sessizlikle.

Kerim gözlerini yumdu, rüyanın içine girdi, Nuran'ı gördü, onu konuşturdu. Sevda her kelimeyi beynine yazdı. Elleriyle Kerim'in saçlarını çocuğu gibi okşarken kulağına eğildi,

- Ben senin Fosforlu Sevda'nım, dedi fısıldayarak.

Kerim'in ağzı kilitlendi, "sen benim Fosforlu Sevda'msın," diyemedi. Sadece sevgiyle gözlerini kırpıştırdı, onun ellerini tuttu. Tekrar anıların dünyasına girerek çocukluğuna, cezaevi günlerine, Sait'le yaşadıklarına gitti, hislerini dilimleyerek tek tek sundu.

Sevda uslu bir çocuk gibi onu dinledi: Zaman zaman güldü, hüzünlendi, ona acıdı, merhametini sevgilisine bağışladı. Sevgi paylaşılamayacak duyguları bile paylaşılır kılıyordu. Sevda, Sait'i tanımadan Kerim Usta'nın anlatımıyla onu tanıdı, ona yakınlık duydu; evrensel duygudaşlık denen şey bu olsa gerekti. Kerim, Sait'i daha çok Sevda'ya yaklaştırmak amacıyla Veli'nin getirdiği mektubu onun önüne koydu. Sevda merakla okumaya başladı:

"Yoldaşım,

Emek dökerek yazdığın mektupların için çok sağ ol, ben de öğreniyorum. Her şeyi bildiğini sanan insan aptaldır, senin mektuplarından önce bu konumda olduğumu kabul etmem gerekiyor, beni aptallıktan kurtarıyorsun. Sana yalan söylemek istemiyorum: Başlangıçta

felsefenin bir şeye yaramayacağını, mutsuzlar dünyasına mutluluk getiremeyeceğini düşünüyordum. Yanıldığımı her geçen gün daha iyi anlıyorum. Bizler felsefenin üç beş kelimesini ezberleyerek yetiştik. Onu anlamak başka bir çabayı gerektiriyor. Biliyor musun, kısa zaman öncesine kadar ne Platon'un, Ne Aristoteles'in, ne Kant'ın, ne Hegel'in tek bir kitabını okumuştum. Şimdi senin sayende felsefeye sevgi duyuyorum, felsefeyi okumaya, öğrenmeye çalışıyorum.

Felsefeye bakışta henüz her konuda seninle aynı düşünemiyorum. Kafama takılan nokta felsefe terapisi! İnsanların mutlu olabilmesi için senin gibi felsefe terapisinden geçmesi mi gerekiyor? Kaldı ki felsefe taraflı bilgileri içermiyor mu? Belirli bakış açısı olmadan doğru ve yanlış bilgiler birbirine karışmaz mı? Felsefeyi eleştirel gözle ele alıp ayıklamak gerekmez mi? İdealist, ülkücü filozofların görüşleriyle yapılan bir terapi insanın beynini daha çok hastalandırmaz mı?

Daha önemlisi, her şeyiyle hayatı anlamış bir felsefe bile, eğer insanların eylemiyle birleşmezse mutluluğu doğurabilir mi?

* * *

Sana sevinçli bir haber vereyim: Çiğdem'le birlikteyiz, birbirimizi seviyoruz. Duygularımı açıklamada hadım olduğumu bilirsin. Çiğdem hadımlığımı ortadan kaldırdı. Bütün dünyanın önünde onu sevdiğimi haykırabilirim artık.

Bizim "İhtiyar" yoldaşa hem senin, hem Erdinç'in selamlarını ilettim, sevindi. "Erdinç'in babası bir kahramandır," diyor. "Erdinç'i benim yerime kucaklayıp öpsün," dedi.

Hasret bitsin artık Kerim yoldaş, kavuşalım. Seni hiçbir yoldaşımız unutmadı, tarihimizin onurlu sayfalarında hep adın olacak. Sen benim için her zaman dostsun, öyle kalacaksın. Farklı düşünmemiz dostluğumuzu gölgeleyemez; dostluğumuzu, birbirimize duyduğumuz güveni ateşler içinde yarattık biz.

Masalcı Veli'ye sahip çıkacağını biliyorum, o da ateş köprüsünden geçmiş olanlardan. Ona söyle, yeni mutluluk masalları yazsın. İşçi kafasıyla uydurduğu masallara hayran olduğumu bilirsin.

Özlem'in kitabı çıkınca mutlaka okuyacağım. Onunla haberleşiyorsan selamımı ilet. Ayrıca orada söyleyebileceğin herkese selamlar. Özellikle Felsefi Sevda'ya…

Yoldaşlık duygularıyla sarıyor,
öpüyorum seni,
Sait"

Sevda kendine takılan adın memnuniyetini içinde duyarak mektubu masaya yavaşça bıraktı. Okuduğu satırlarda dostluğun, aynı yolda yürümenin gücünü gördü, sevgilisiyle gurur duydu. Duygularının gizli yollarına saptı: Sait'in, Çiğdem'e duyduğu sevgiyi Kerim'in sevgisinde aynen yaşamak istedi. Acaba bir gün Kerim de Sait gibi sevgisini dünyaya bağırabilecek miydi? Sevda'ya "seni seviyorum," diyebilecek miydi? Duymak istediği sözleri, Kerim'in boynuna sarılarak kendisi söyledi:

- Seni seviyorum! dedi. Hem de nasıl, evrenin bitmeyen sonsuz uzunluğuyla…

XXXXXXIX

Onu, sevdiği kadını gördü Nilgün. Hastanenin bir odasındaki yatakta kıvranıyordu sevgilisi. Yüzü zayıflamış, gözleri içeriye doğru çökmüştü. Onun saçlarını okşamak istedi, elini uzattı. Odanın duvarlarını yırtan kendi çığlığıyla uyandı, nefes nefese yatağın kenarına oturdu,

”Ne kadar korkunç bir kâbustu,” dedi alnında birikmiş terleri silerken.

Karabasanın etkisinden kurtulmak için ayağa kalktı, mutfağa gitti, bir bardak suyu kana kana içti. Biraz kendine geldi, sigarasını yaktı. Hafif loş odanın içinde dolanmaya başladı. Düşünce ve duyguları onu takip etti,

”Sevgilim, biliyorum acı çekiyorsun,” dedi içi kan ağlayarak.

Ona ”sevgilim” demeye hakkının olmadığını düşündü; hiç sevgili olmamışlardı ki! Yılların verdiği dostluktan başka aralarında ilişki yoktu. Nilgün’ün yazdığı aşk mektupları boşluğa sıkılmış kurşunlar gibiydi.

”Onu onunla ölebilecek kadar seviyorum,” dedi sevgilisi olmayan sevgilisinin dudaklarını gözlerinin önüne hayal olarak dikerek. ”Tek başıma yaşadığım aşkın ıstırabıyla öleceğim. Beynimle, yüreğimle, bedenimle seni severek…”

Bir sigara daha yaktı, dumanı sevgilisi gibi içine doldurdu,

”Niçin bir erkeği sevemiyorum,” dedi kendini azarlarcasına. ”Alışkanlık oldu bende; erkekleri rahatsız edici bakışlarımla parça parça ediyorum, kadınca sevilecek bir yanları var mı diye! Bulamıyorum. Evet, erkekegemen toplumla sınıfsal kan davam var; ama erkeklerden nefret etmiyorum, insanca çok sevdiğim erkek yoldaşlarım var. Fakat erkeklere âşık olamıyorum. Böyleyim işte, M.Ö. Lesbos adasında yaşayan kadın şair Sapho’nun soyundan geliyorum.”

Eski aşklarını hatırladı, hepsini sevmişti, karşılık görmüştü. Ama şimdi ona karşı duyduğu aşk bütün aşklarını ezip geçmişti. Neden? Tek taraflı aşk, ulaşılmayan cinsel hayaller, aşkı daha fazla kamçılıyordu. Birden Titus Plautus’un sözünü anımsadı; beyin süzgecinden her kelimeyi tek tek geçirdi:

”*Âşık, elinde ne yoksa onu ister, elinde olanı istemez.*”

Üzüntü yüzünden düştü, düşüncelerinin arasında kayboldu,

”Seni Vita Sackville-West’in, Virginia Wolf’u sevdiği gibi seviyorum,” dedi hafif bir sesle.

Benzetmesini beğenmedi, Vita uçarı bir kadındı, önüne gelen kadınla Virginia’yı aldatmıştı. Ya kendisi? Onu sevdiğinden beri hep ona sadık kalmıştı.

”Hayır, hayır,” dedi yeni bir benzetme bulduğuna sevinerek. ”Ben seni Elisabeth Wust ile Felice Schragenheim’in birbirlerini sevdikleri gibi seviyorum. İçten bağlılıkla, senin canına karşı kendi canımı ortaya koyarak…”

Yatak odasına gitti, başucundan ayırmadığı Elisabeth’in, Felice’e yazdığı mektupları buldu. En sevdiği mektubu yüksek sesle okumaya başladı:

”*Gerçekten -tarifsiz bir mutluluk hayal ediyorum. Ama sadece hayal etmek değil, bunları yaşamak da istiyorum. Yaşamak -Felice- seninle yaşamak. Söyle bana, benimle yaşamak istediğini söyle lütfen. Kalbim sana doğru atıyor, bunu anladın, değil mi?*”

Duygulandı, sevgilisinin gözlerini gözlerinin önüne getirdi,

”Biliyorum,” dedi çaresizlik yüklü bir mırıldanışla. ”Sen benimle yaşamak istemezsin. Ölüm döşeğinde yatsan dahi seni severek mutlu etmemi istemezsin. O erkeği seviyorsun, beni değil!”

Uykusu kaçmıştı bir kez, sabaha kadar onu, onun acılarını düşünecekti. O duymadan ona duygularını anlatacaktı. Balkona çıktı, gökyüzündeki yıldızlarla gözlerini buluşturdu,

”Yıldızlara ne zaman baksam senin onları ne kadar çok sevdiğini hatırlıyorum,” dedi kederli bir fısıltıyla. ”Yıldızlarda senin yüzünü görüyorum, onlarla konuşurken sesini duyuyorum. Yıldızlar ve sen kafamda ayıramadığım, eşitlediğim kardeşlersiniz.”

İçeri geçti, çalışma odasındaki sandalyesine oturdu. Masanın üzerindeki kalemi hızla kaptı,

”Sana yazmazsam, duygularımı anlatmazsam çıldırırım,” dedi. ”Mektup yazmak, yüreğimi dökmek tek avutucum. Kimi insan duvarla konuşur, kimisi de benim gibi yanıt beklenmeyen mektuplarla.”

Sabahın aydınlığı kapıyı çalıncaya değin sayfalarca yazdı. Mektubu masanın kenarına itti. Elleri uyuşmuş, gözleri morarmış bir halde ayağa kalktı, pencerenin kenarına gitti. Dışarıda başlamış hayata, karartılmış bir camın ardından bakarcasına baktı. Kendini otobüs terminallerinde hasret uğurlayan insanlar gibi zavallı hissetti. Aşkını gizleyemiyordu işte. Onun hayaliyle konuşmadan, mektup yazmadan duramıyordu. Beynine kilit, ellerine kelepçe mi vursundu? Aşk maske takmıyordu.

”La Rochefoucauld doğru söylemiş,” dedi sızlanarak.

”*Mevcut bir aşkı uzun zaman gizleyecek veya bulunmadığı yerde onu var gibi gösterecek bir yüz örtüsü yoktur.*”

Beyin hafızasından annesinin resmini çıkardı, gözleriyle ona gülümsedi,

”Annem, babama olmayan aşkını saklayabildi mi?” dedi. ”Saklayamadı, babama söylemek zorunda kaldı. Zenginliği elinin tersiyle itti, âşık olduğu çulsuz adama kaçtı. Babam ne yaptı? Elinden gelen kötülüğü…”

Babasını düşününce ona karşı duyduğu tiksintiyi, kini hissetti,

”Gaddar, sömürücü adam,” dedi kusacak gibi.

Gençlik günlerine gitti. Siyasi olaylara karıştı diye babası tarafından evden kovulduğu günlere…

”Bana kim sahip çıktı?” dedi. ”Yoldaşlarım! Onlar olmasaydı ne yapardım? Canımı onlara borçluyum. Yoksa o zor günlerde nasıl yurtdışına çıkardım?”

Gözleriyle hayal dünyasında aynı kanı taşıdığı babasının yüzünü buldu, ona iğrenerek baktı,

”Usta şairimiz haklı,” dedi övünç duyarak. ”Kan bağı kötülük saçıyorsa onun ne değeri var? Kan konuşmaz.”

Gözlerini yumdu, sevdiği kadını yüreğinde aradı, buldu,

”Evet, sensizlik ıstırabı çekiyorum,” dedi yalvarırcasına. ”Aşkının yokluğunun kederini her saniye yaşıyorum. Ama buna katlanırım, yeter ki dostum olarak terk etme beni, yalnızlığı pranga olarak takma ayaklarıma. Ölme!”

Dostu yarın ölecekmiş gibi matem havasına girdi ansızın. Dostluğuna razı olduğu sevgilisinin hissetmesini isteyen bir tınıyla,

”Canım! Sen Bacon’un sözünü bilirsin,” dedi kederini sözde yankılandırarak.

”*Gerçek dostu olmamak, yalnızlığın en kötüsüdür.*”

XXXXXXX

Yazın ”elveda” dediği günlerdi, sıcaklık yerini yavaş adımlarla yürüyerek soğuğa bırakıyordu. Çiçekler, ağaçlar güneşe başkaldırarak solmaya, sararmaya başlıyordu. Sonbahar, hüznü koluna takmış geliyordu. Ama Kerim Usta’nın içi sonbahar değildi, bahar mevsiminin yeşiliyle doluydu. Doğanın hiçbir gücü yüreğindeki baharı yok edemezdi. Mutluluk yüreğe bir kez yerleşti mi hiç değişmeyecek sanrısını yaratıyor, hayatın mutluluk ve mutsuzluk anlarının toplamı olduğunu unutturuyordu.

Kerim Usta yorgun argın evine geldi. Sevda’yı aradı, eve çağırdı. Sevda dünden hazırdı. Her geçen gün Sevda’ya kopmaz halatlarla bağlanıyordu Kerim. Özlem’in geriye bıraktığı sevgisizlik Sevda’da sevgiye dönüşmüştü. Kendine itiraf ettiği duygularını Sevda’dan saklıyordu. Neyi bekliyordu?

Kapının zili Sevda’nın geldiğini duyurdu. Sevda onu öpücüklere boğarken o hâlâ neyi beklediğini bulamamıştı. Sevda’sız yaşayamayacağını beyninde, kalbinde hissediyordu. Peki onu tutuklaştıran, duygularını mahzene kapatmaya iten neden neydi o zaman? Sevda’ya kolay erişmişti, kolay ulaşılan sevgi değersiz miydi? ”Ben” mikrobuna mı yakalanmıştı? Aşk karşıdakini önemsemekti, Sevda’yı önemsiyor muydu? Özlem’in hayali Kerim’in düşüncelerini yalayarak geçti. Niçin Özlem’i tamamen aşk tarihinin sayfalarına gömemiyordu? Ona ulaşamadığı için mi? Biliyordu, eğer Özlem’e ait sevda duygularının kalıntılarını bataklığa taş gibi atabilirse birdenbire kurtulacaktı. Goethe’nin sözlerini anımsadı:

”*Bataklığa atılan taş halkalar oluşturmaz.*”

Sevda onun düşünce dünyasında dolaştığını sezdi. Kerim’in bedeni buradaydı; ama kendisi yoktu. Üzüldüğünü belli etmeyen bir sesle,

- Yolculuk nereye Kerim Usta, dedi.

Kerim düşüncelerinden sıyrıldı, Sevda’nın sevgisine haksızlık yaptığını düşündü. Onun saçlarını okşadı, gülümsedi,

- Şimdi döndüm, dedi. Buradayım.

Geceyi nasıl geçireceklerini planlarken Kerim başına kaya düşmüşçesine bir çığlık attı,

- Tühh nasıl unuttum! dedi. Bu gece Erdinç ile Necati’nin evinde buluşacaktık. Necati’ye de söylemeyi unuttum.

Saatine baktı, buluşmaya bir saat zaman vardı. Hemen Necati’nin telefonunu çevirdi. Telefon çalıyordu, ama açan yoktu. Hiç gereği yokken aklına Abdi Usta geldi, onu merak ettiği günü hatırladı, aynı endişeyi Necati için duydu. Endişesini Sevda’yla paylaştı.

- Kusuruma bakma Şeker Hanım, dedi. Necati’nin evine gitmem gerek. Seni biraz yalnız bırakacağım, gece burada kalırsın.

Hatasını affettirmek için onu öptü, apar topar giyinip evden çıktı. Koşturur adımlarla Necati’nin kapısına geldi. Zili çaldı, kapı açılmadı. Mutfağın lambası yanıyordu. Mutfağın penceresine yaklaştı, gözleriyle onu aradı. Gördüğüne inanamadı.

Necati’nin başında kocaman bir müzik dinleme kulaklığı vardı, bağıra bağıra bir şeyler söylüyor, ağlıyordu. Kerim, Necati’nin yazdığı *Acayip Adam* yazısını anımsadı: Yazının bir bölümü şu an canlı olarak gözlerinin önündeydi. Acıdı Necati dostuna!

Gitti tekrar zili çaldı, Necati’nin duyacak kulağı yoktu. Mecburen mutfak penceresinin camına vurmaya başladı. Nihayet Necati onu gördü, öylesine bakakaldı, sonra telaşa kapıldı; ama hemen kendini toparladı. Utandığı sırrı yoktu, kalktı kapıyı açmaya gitti.

Kerim karşısında süklüm püklüm, sarhoş bir Necati gördü. Olumsuz bir laf etmeden ondan özür dileyip kendi unutkanlığını anlattı. Salona geçtiler. Necati’nin, mutfağı göstermek istemediğini anladı Kerim.

Zaman çabuk geçti, Erdinç geldi. Kerim Usta olayı özetledi, özeleştiri yaptı. Necati ara sıra yumulan gözleriyle her an yıkılmaya hazır bir duvar gibi duruyordu. Erdinç olayı büyütmeden,

- Böyle şeyler olur, dedi. Hepimiz unutabiliriz. Bugün kısa konuşuruz, olur biter.

Gülümseyerek elindeki kitabı Kerim'e uzattı,

- Özlem'in ilk kitabı çıktı, dedi.

Özlem kelimesi Necati'ye gözlerini açtırdı, dirilmeye çalıştı, kitabı Kerim'in elinden kapmak istedi. Başarısız oldu. *Filozofların Tutuşturduğu Yangın* başlığını taşıyan kitabın ilk sayfasını açtı, ithaf yazısını okudu Kerim:

"*Filozofların yangınında yüreğimi eritmeye çalıştım. Yakalanamayan sevdaya…*"

Kerim sunuş yazısının Özlem'in evli-gizli sevgilisine olduğunu anladı, yüreğinde acı hissetti. Duygularını göstermeden sayfaları karıştırdı,

- İyi olmuş, dedi. Yayınevinden isteyelim, satalım. Kitabı Necati'ye uzattı, Necati heyecanla kaptı, kısa zaman içinde sayfaları didik didik etti,

- Tam hazırladığımız gibi olmuş, dedi.

Kerim "hazırlamak" sözcüğüne takıldı. Demek ki Necati, Özlem'le haberleşiyordu, onun nerede olduğunu biliyordu. Kerim kafasındaki sorularla uğraşırken Erdinç anlatmaya başladı: Yeni kurulan felsefe grupları konusunda bilgi verdi, katılan insanlar üzerine değerlendirmeler yaptı. Kerim söz alarak Masalcı Veli'den bahsetti, onun bir felsefe grubuna alınmasını önerdi. İsteği kabul edildi. Necati hâlâ kitapla ilgileniyordu, konuşmaları tek kulağıyla dinliyordu. Gözleri yeniden kapanmaya başlamıştı. Dayanma sınırını aştığı noktada,

- Kusura bakmayın, dedi. Dayanamıyorum; gözlerim emrimden çıktı, uyusam iyi olacak.

Necati'ye baktılar, güldüler. "Tamam," dediler. Necati yatak odasının yolunu tutarken son cümlesini söyledi,

- Mutfakta şarap var, dedi. İsterseniz içebilirsiniz. Giderken kapıyı çekersiniz.

Kerim yalnız kaldıklarına biraz sevindi, uzun zamandır özel sohbet yapmamışlardı; Erdinç'in işleri çoktu bu aralar…

Kerim kalktı, mutfağa girdi, şarabı ve bardakları aldı, tam kapıdan çıkacakken masanın üzerinde bir mektup gördü. Özlem'e yazılmıştı, bir cümle hemen gözüne çarptı.

"Vay anasına Necati," dedi. "Ben sana gösteririm."

Durdu utandı, dostuna ihanet ettiğini düşündü. Merakına rağmen mektubu okumadı. Fakat gözüne çarpan bir cümle ihanete yetmez miydi? Utanma duygusu tekrar beynine saldırdı. Salona suçluluk duygusuyla girdi. Bir kadeh şarap onu sakinleştirdi. Aklındaki Özlem'i masaya getirdi. Lafı dolandırmadan,

- Özlem'in gizli sevgilisi kim? dedi Erdinç'in gözlerinden merhamet bekleyerek.

Erdinç'in suratı allak bullak oldu, karmakarışıklaştı, sonbahar yaprağı gibi sarardı. Benliğini hizaya getirmeye çalışarak,

- Biliyorum, inanmayacaksın, dedi. Gerçekten bilmiyorum.

Gözleri daldı gitti, şimdi yüzünden keder akıyordu. Kerim'in yüreğindeki sızıyı dindirmek isteğiyle devam etti,

- Özlem abla, babamın öğrencisidir, oradan tanıyorum. Bildiğin gibi, ben de onun öğrencisiyim.

Kerim ilk defa onun Özlem'e "abla" dediğini duydu. "Şüphelendiğin kişi ben değilim," demek istiyordu.

- Özlem çok acı çekiyor, dedi Erdinç onun acısını hissettiğini belli ederek. Bu konuyu kapatsak?

Kerim onu üzdüğünü fark etti, verdiği üzüntüyü geri almak amacıyla,

- "İhtiyar" yoldaşın sana selamı var, Sait'in de, dedi kendini affettirmek isteyen bir neşeyle.

Ayağa kalktı, Erdinç'i iki yanaklarından oğlu gibi öptü.

- ”İhtiyar” yoldaşın isteğini yerine getirdim, dedi.

Erdinç duygulandı, babasını gördü. Hemen onu oradan uzaklaştırdı, hayatın ciddi havasına büründü. Gecenin ilerleyen saatiydi, yarın işgünüydü. Kalktılar. Necati’yi rahatsız etmeden sessizce evden çıktılar. Bir yaşlı, bir genç kuşak kucaklaşarak ayrıldılar.

Kerim yolda Sevda’nın hayaliyle birlikte kol kola yürüdü. Doğacak sonbaharın matemli rüzgârı derin derin esiyordu. Kolundaki Sevda’nın yokluğunda onunla dertleşti. Kâh sevinerek, kâh üzüntü içinde akıyordu hayat. Beyniyle yalnız kalabilmek için, Sevda’nın hayalini kolundan çıkardı. Yalnız başına sokakları arşınlayan adam iç dünyasıyla baş başa kaldı.

”Aşk yağmur gibidir,” dedi kendi kendine. ”Yağmur yukarıya doğru yağdırılamaz; aşk da yağmur gibi yukarıdan yağar kalbe.”

Kalbini yokladı, orada yağmış sevda taneciklerini buldu. Özlem’e karşı hissettiği tüm aşk kırıntılarını hâlâ uyumamış hüzünlü kuşların önüne biraz önce atmış olduğunu anladı. Aşk söküğü dikilmiyordu. Sevda’dan başka sevda olamazdı artık yaşamında.

XXXXXXXI

Sonbahar yerini sağlamlaştırmıştı, kendisini tepelemeye çalışan rüzgârlara aldırış etmiyordu. Öldürdüğü yazın üzüntüsünü üzerine almıştı. Doğaya giydirdiği sapsarı elbiseyle matemini gösteriyordu. Şimdi haylaz haylaz yağan yağmur, yapraklarından vazgeçmek istemeyen ağaçların üzerine sicim gibi yağarak onları birbirinden ayırıyordu. Sonbahara inat neşeliydi Kerim Usta. Yağmurun altında koşturarak kitabevinin sokağına girdi, berber Salim'in dükkânına yöneldi. Neşesini ona aktardı,

- Bugün beni genç bir delikanlı yapacaksın, dedi. Şu Apo'nun yanına uğrayayım, geliyorum.

Ciğerci dükkânında hem iş, hem söz savaşı vardı. Apo, Veli'nin görüşlerine itiraz ettikçe Veli ona masalla derdini anlatmaya çalışıyordu. Kerim Usta sahneye çıkar çıkmaz söz savaşı bitti. Sevincini onlara bulaştırdı. Apo şikâyet eder gibi, ama şakacı sesle,

- Yaa Kerim Usta, şu senin Veli'nin masallarına cevap bulamıyorum, dedi. Kerata beni her seferinde alt ediyor.

Kerim gürültülü bir kahkaha patlattı, ortalık daha çok neşelendi. Apo'nun, Veli'den memnuniyetini ölçmek için,

- Eğer istemiyorsan Veli'yi geri ver bize, dedi. Bizde çalışsın.

- Yoook, o kadar da değil, dedi Apo, Veli'ye sarılarak. Ciğerci Apo yaşadıkça onu bırakmam. O benim sağ kolum, aklım. Bak, kısa zaman içinde dükkânı adam etti.

Kerim yoldaşına güven duyulmasından gurur duydu. Öğle yemeğine geleceğini söyleyerek Salim'in dükkânına koşturdu. Usturanın altına yattı. Bütün berberler ortak anlaşma yapmışlarcasına konuşkan olurlardı, Salim onlar arasında birinciydi. Kerim Usta'nın yüzünü sabunlarken en konuşkan berber olduğunu gösterdi,

- Masalcı Veli'yi seviyorum, dedi Salim sevgi taşıyan bir masumiyetle. İyi çocuk! Hemen bizlerden biri oldu. Gerçi onun masallarının bir kısmını anlamıyorum ya…

Dudakları bir saniye dinlenmeye çekildi, dinlenmekten yoruldu, konuşmaya devam etti,

- Kerim Usta sen bilirsin, dedi. Eylemci felsefe ne demek?

İşte şimdi Kerim Usta hapı yuttu. Nasıl anlatacaktı ona eylemci felsefeyi? Düşündü, düşündü. Beyninde basit kelimelerden kurduğu cümleleri savaştırdı, galip geleni ağzından çıkardı,

- Hayata mutluluk getirmek isteyen felsefeye, eylemci felsefe diyorlar, dedi yükten kurtulmuşçasına.

- İyi de felsefe ne demek? Bunun eylemsiz olanı da mı var?

Kerim duraksadı, söylemesi gerekli sözlerde tereddüt etti. Yanlışı göze aldı,

- Felsefe hayatı doğru biçimde anlamaktır, dedi. Gerçeği, doğruyu aramaktır. Kimi insanlar doğruyu yalnızca kabul ederler; ama onu hayata uygulamazlar. İşte onlar eylemsiz felsefecilerdir.

Kerim konuyu kapatmak istedi. Salim'in dudakları rahat durmadı,

- O zaman bir tane felsefe yok, dedi. Beşiktaş, Fenerbahçe gibi felsefe takımları var. Kerim güldü. Ne desindi? Salim tıraşı bırakmış ondan yanıt istiyordu.

- Tarafsız felsefe olamaz Salim Usta, dedi. Evet, senin dediğin gibi felsefede de farklı tarafı tutan görüşler, insanlar var.

- Peki, biz hangi tarafı tutacağız? dedi Salim elindeki usturayı sallayarak.

Kerim konuşmayı şakayla boğmak istedi,

- Masalcı Veli'nin tarafını, dedi. Yani kendi tarafını!

Salim tıraştan vazgeçmişti, bir sandalye kaptı, gelip Kerim Usta'nın karşısına oturdu,

- Veli, Apo'yla bana bir masal anlattı, dedi. Eski dönemlerde "mutsuzlar ülkesi" diye bir ülke varmış. Orada kral ve çevresi hariç herkes mutsuzmuş. Masal bu ya, bir gün mutsuz adamcağızın biri toprağı kazarken kapalı bir sandık bulmuş, hazine buldum diye sevinmiş tabii. Açınca ne görsün? İçinden bir kitap çıkmış. Üzerinde *Mutluluk Felsefesi* yazıyormuş. Kitabın girişinde, "*Beni kullanmasını bilirsen mutlu olursun*," yazılıymış. Sonunda da şöyle diyormuş: "*Beni hayatla birleştir.*"

Kerim, Veli'nin uydurduğu masalın nereye varacağını anladı,

- İşim var Salim, dedi. Şu masalın gerisini sonra dinlesem…

- Daha dur, masalın içinde aşk var, dedi Salim heyecanlanarak. Kral'ın kızı âşık oluyor adama. Bak o bölümü çok acıklı…

Kerim zar zor Salim'i ikna etti, tıraşını oldu, kitabevine kendini attı. Hasret'in yüzünde gülücükler açıyordu, elindeki kâğıdı evirip çeviriyordu.

- Ne o? dedi Kerim dalga geçer gibi. Bizim âşıktan mektup mu var yine?

- Al oku, ne kadar güzel yazmış! dedi Hasret gülücükler doğurarak. Ömer büyük bir edebiyatçı. Ne yazık ki, duygularım ona yönelemiyor, aşk duyamıyorum. Kadınsı geliyor bana.

Kerim sırrı çözmüş, ama hâlâ saklayan adam gibi güldü. Hasret'i karşısına aldı,

- Bak kızım, dedi. Aşkın kimlik cüzdanında cinsiyet yazmaz; kadın kadına da sevgi olabilir, erkek erkeğe de. Senin kafandaki tabuyu yıkalım önce. Sonra senin meselene gelelim.

- Bu mektupları Ömer'in yazmadığını varsayalım bir an için. Bildiğim kadarıyla Ömer sana olan aşkını henüz diliyle açıklamadı. Öyle değil mi?

- Evet, dedi Hasret, Kerim Usta'nın nereye varmak istediğini merak ederek.

- Haydi seninle bir oyun oynayalım, dedi Kerim gülmesini tutmaya çalışarak. Şimdi gözlerini kapat, soruma duygularını kontrol ederek, iyi düşünerek cevap ver.

Hasret oyuna katıldı, gözlerini usulca yumdu.

- Bir deney yaptığımızı unutma, dedi Kerim. Söyleyeceklerimin gerçekle ilişkisi yok. Duygularını ölçmek istiyorum sadece. Sana isimsiz mektupları Nilgün'ün yazdığını duygularının önüne getir. İçinde bir şeyler kıpırdıyor mu?

Hasret gözlerini hemen tepkiyle açtı,

- Olamaz, dedi. Tamam geri kafalı olduğumu kabul ediyorum; ama Nilgün'e dostluktan başka hiçbir şey duymuyorum.

Kerim, Hasret'in ellerinden tuttu, sonra saçlarına dokundu, şefkatle okşadı,

- Bugün çok önemli bir işim var, dedi. Sohbetimize başka zaman devam ederiz.

Sokakta hapishane avlusundaki gibi volta atmaya başladı, kendini sakinleştirdi. Öğle yemeğini Apo, Veli, Salim, Kerim Usta birlikte yediler. Tabii ki masalın sonunu Veli'nin ağzından dinleyerek… Kerim Usta neşeli bir sıkıntı içindeydi. Belki buna duygusal telaş denebilirdi. Dostlarından izin isteyerek ayrılıp sahilin yolunu tuttu.

Deniz sararıp sonbaharlaşmıştı. Dalgalarıyla, martılarıyla, kayıklarıyla, rengiyle hüzünlü görünüyordu. Bugün denizin görüntüsüne teslim olmayacaktı. Hayat kartpostal değildi, onun hangi mevsimi olursa olsun sevinçli resim olarak çizilebilirdi; renkler, ressam olan hayatın yaratıcılarının elindeydi. Hayatın kendi öz renklerini görerek renkleri değiştirmek gerekiyordu. Yaşama, onu değiştirmeye yapışmak gerekiyordu. Hayatı bir rivayet gibi yaşamamak gerekiyordu. Geçtiği yolun, şu anda yürüdüğü yolun, eski aşkların, şu andaki sevdanın kıymetini anlamamış bir hayatın ne anlamı vardı? Bunları düşününce neşesi, yaşam sevinci, sevme isteği denizcesine kabardı. Hayatın gönül darlığı onun yüreğinin direnen dalgakıranına çarptıkça tuz buz oldu. Yaşamın nabzının vuruşları arttı.

Saatine baktı, yaşlılıkta zaman gerçek uzunluğundan kısaydı, insan öyle sanıyordu. Koşması gerekiyordu. Yaşlılığını unuttu, olimpiyat koşucusu oldu. Koştu, koştu, sevginin bekleme durağında durdu.

Sevda öğretmen arkadaşlarıyla birlikte okuldan çıktı. Kapının önünde sevgililerini özleyen liseli gençler bekleşiyordu. Sevda'nın gözleri ansızın yaşlı bir gence takıldı. Öğretmenliğine, öğrencilerine aldırış etmeden uçtu uçtu, yaşlı gence kollarını doladı,

- Canım, şekerim, dedi. Gençlerin içinde yüreği en genç olan sevgilim. Birtanem!

Kerim Usta sevgilisine yazdığı mektubu zarfına koyarmış gibi onun bir elini pardösüsünün cebine soktu. Dünyaya yüzünü döndü. Utanma duygusunu paramparça ederek haykırdı:

- Felsefi Sevda'm benim. Seni seviyorum!

XXXXXXXII

Zaman aç kurt gibiydi; sonbaharın aylarını bir çırpıda parçalayıp, tüketti. Mutluluk dönemi yaşayan insan olarak kitabevini açtı Kerim Usta. Yüreğinde sevdası, aklında Sevda vardı. Başlamış kışın soğuğu yaşlanmış iliklerine işlemiyordu; ateş gibiydi bedeni. İçsel dünyası dışsal dünyasını ısıtıyor, umudun pembe rengine boyuyordu. Kapının önünde birdenbire Veli peyda oldu. Sıkıntılı ve telaşlıydı.

- Ne oldu Veli, dedi Kerim şaşkınca bakarak. Kötü bir şey mi var, yoksa rüyanda beni mi gördün?

- Hiç, dedi Veli. Sana günaydın demek istedim.

Geldi, Kerim Usta'nın yanına oturdu. Çaresiz bir adama benziyordu. Çare isteyen, derdini anlatmaktan çekinen adamı fark ederdi Kerim Usta. Onun dilini açmak için,

- Nasıl gidiyor yeni girdiğin felsefe grubu? dedi.

Veli derdini kenara itti,

- Çok iyi, dedi. Erdinç o kadar basit, güzel anlatıyor ki, felsefeyi anlamaya başladım. Ayrıca Murat'ı, Ali'yi, Hüseyin'i sevdim. En çok da Ayşe'yi. İçten bir kadın, onun gibi bir kadınım olsun isterdim.

Bir masal arıyormuş gibi düşünce dünyasına daldı Veli, sonra kafasında bulduğu masalı erteleyerek,

- Aklıma gelmişken sana bir müjde vereyim, dedi. Apo ve Salim'le birlikte çalışma ekibi oluşturduk. Kendi grubumda öğrendiklerimi onlara anlatıyorum.

Kerim güldü, Veli insan örgütlemede becerikliydi.

- Peki, anlıyorlar mı bari? dedi gülümsemesini kahkahaya boğarak.

- Anlıyorlar tabii! Belki inanmayacaksın, Özlem'in eğitim notlarını okuyorlar. Nasıl da güzel anlatmış Özlem!

Özlem'in ismi Kerim'i gerilere götürdü. Onu dost olarak özlediğini hissetti. Yara kapanmıştı, görüşebilseler onun kalp kırıklığını giderirdi. Kafasındaki çözümsüz felsefe sorularını onunla paylaşabilmeyi o an çok istedi. Veli sessizliği bozdu,

- Sana bir masal anlatayım mı Kerim Usta? dedi.

- Sabah sabah masalın sırası mı? dedi Kerim Usta kızar gibi yaparak. Bak, gerçek hayat bizi bekliyor, işlerimizi bitirelim, gün ortası anlatırsın.

- Yok, şimdi anlatmak istiyorum, dedi Veli sabırsızca. Sana söz veriyorum, şimdiye kadar hayatımda anlattığım en kısa masal olacak. Hem de çağa uygun, sorulu masal!

- Sorulu masal olur mu Veli?

- Niçin olmasın, dedi Veli yeni bir dünyayı keşfetmiş insanın büyüklüğünü taslayarak. Biz teoriyi geliştirelim, doğmatik olmayalım demiyor muyuz?

Kerim gülümsedi. Masalcı Veli garip adamdı, derdini masalsız anlatamıyordu. İyi bir kılıf da bulmuştu. Masalı dinlemeden kurtulamayacağını düşünerek,

- Peki, anlat bakalım, dedi. Ama öz olsun, çok işim var.

Veli her masala uzunca bir "önsöz" söyleyerek girerdi. Kerim Usta'nın kafasını bozmamak için "önsözü" atladı,

- Bugünkü çağda yaşayan bir işçi varmış, dedi. Adamcağızın hayatı hep zorluklarla geçiyormuş, kültürlü değilmiş, bilgili kızların karşısında dilini yutuyormuş. İşte bir gün adamcağız kültürlü bir kıza âşık olmuş. Kız bu işçiyi sevebilir mi?

Kerim Usta durumu çaktı, Veli, Hasret'e sevdalanmıştı. Yüreğine üzüntü rüzgârı çarptı geçti, yüzüne vurdu.

- Veliciğim, dedi. Masaldan çok bilmeceye benzeyen soruna yanıt vermek zor. Aşk sınır tanımaz, fakat her aşka zamanında yetişmek lazım. Gecikmiş hayali aşk gerçek aşka

dönüşemez. Bak, sözgelimi bizim Hasret kıl payı aşka yetişti, şimdi sevgilisi var. Eğer senin masalındaki işçi geç kalmamışsa niçin olmasın?

Kerim, Hasret'in sanal dünyada yaşayan "mektupçu" âşığından gerçek bir sevgili yarattığının bilincindeydi, hayali gerçekmiş gibi aktarmıştı. Çünkü Kerim sırrı çözmüştü.

Veli'nin başından aşağı kaynar sular indi. Kerim Usta onu incitmeden, "bu sevdadan vazgeç, onun sevgilisi var," demek istiyordu. Aşka geç kaldığını anladı, kalbini derin bir sızı kapladı. Gövdesine hançer saplanmış bir adamın sesini çıkararak,

- Sağ ol yoldaşım, dedi. Bir daha hiçbir yerde sorulu masal anlatmayacağım.

Kerim Usta onun ardından üzüntülü gözlerle bakarken sabahki mutluluğunun üzerine gölge düştüğünü duyumsadı,

"İşte, yaşamak böyle, bir insanın mutsuzluğu sana bulaşıyor," dedi kendine ağlar gibi.

Dükkândaki işlerine girişti, bugün Hasret gelmeyecekti. Zamanı iyi değerlendirmeli, dersine bir an önce başlamalıydı. Akşam mahçup olmamalıydı. Hızla işlerini bitirdi, Sevda'yla birlikte çıkardıkları Schopenhauer notlarını okumaya girişti. Beyninde kaygı, ivecenlik vardı, sanki binlerce insanın karşısında konuşacaktı. Akşamüzeri dükkânı biraz erken kapattı, dolmuşa bindi. Dolmuş onun düşünme yeriydi. Kimi düşünecekti? Şüphesiz ki Sevda'sını.

"Anlayışlı kız Sevda," dedi içinden. "Beni aynı evde oturmaya zorlamıyor. Böylesi daha iyi. İstediğimiz zaman görüşüyoruz."

Düşüncelerinden uyandığında ineceği durağı geçtiğini fark etti. Dolmuşu durdurup indi, geriye Sevda'nın evine doğru yürümeye başladı. Öperek karşıladı Sevda onu. Şakacı bir biçimde gülümseyerek,

- Hoş geldin Schopenhauer uzmanım, dedi.

Kerim onun elini tuttu,

- Hadi ders çalışalım öğretmenim, dedi.

Kerim kafasına takılan soruları sordu, Sevda açıkladı. Yarım saat geçmedi, dinleyicilerin hepsi geldiler. Sevda yemek hazırlamıştı, yemeklerini neşe içinde yediler. Kerim bir an önce toplantıya başlamak istiyordu. Heyecanını bastırarak,

- Hadi buyurun Schopenhauer mahkemesine, dedi mübaşir gibi bağırarak.

Konuyu Sevda'nın yardımıyla hazırladığını belirtti önce. Utanmaz Sevda utanır gibi oldu. Gülüşmeler içinde söze başladı Kerim Usta:

- Schopenhauer'e göre iki dünya vardır, dedi cesaretsiz bir tınıyla. Birincisi, gözlerimizle gördüğümüz, duyu organlarımızla algıladığımız "tasarım dünyası"dır. Bu dünyaya fenomen dünyası, deneyim dünyası, fiziksel dünya diyebiliriz. Tasarım dünyası olarak isimlendirilen dünya, şu an üzerinde yaşadığımız dünyadır. İkincisi, gözle görülmeyen, algılanmayan "irade dünyası"dır. Buna istenç, istek dünyası, görünmeyen dünya da diyebiliriz.

Sabırsız Hasret, Kerim'in sözünü kesti,

- Platon, Kant gibi düşünüyor Schopenhauer, dedi.

- Evet, dedi Kerim azıcık cesaretlenerek. Öz olarak bu üç filozof bize iki dünyadan bahsederler. Sadece görünmez dünya olarak kabul edilen şeye verdikleri isimler, biçimler değişiktir. Platon bu görünmez dünyaya "idealar dünyası"; Kant "kendinde şeyler dünyası"; Schopenhauer "irade, istek, istem, istenç dünyası," der.

Kerim gösterilecek tepkiyi bekler gibi durdu, Sevda'nın yüzünden destek aldı, sonra yeniden söze girdi:

- Bize inanılmaz gelen "görünmez dünya" fikri gizemciliğe, bilinemezciliğe, doğaüstü bir güce inanmaya kapı açar. Feuerbach'ı hatırlayalım, o haklı olarak bu görüşe karşı çıkar. Schopenhauer'in görünmez dünyasını, "yaşam iradesi" denilen bir güç yönetir. Bireylerin, insanların üstünde olan bu güç her şeyi belirler. Ayrıca "yaşam iradesi" insanın bedeninde kendini somutlar: İnsanı akıl, zekâ yönetmez, bedendeki irade yönetir. İnsanın zekâsı, aklı, bedenin yani iradenin emrindedir, onun hizmetindedir Schopenhauer'e göre.

Türkan söze sorularla atladı:

- Bu görüş insanın bedenini ve beynini iki ayrı yere koymuş olmuyor mu? İnsan bedeniyle, beyniyle, zekâsıyla, iradesiyle bir bütün değil mi? Bence Schopenhauer'in yanlışı burada başlamış oluyor. Sonra iradenin yeri niçin beden olsun?

- Haklısın, dedi Kerim Usta. Schopenhauer'e inanırsak, aklımız, iradenin kuklası oluyor. Oysa ikisi ayrılmaz bir bütün.

Kerim Usta devam etmeden önce Sevda'sına sevdalıca baktı. Bu sefer kendinden emin bir biçimde sözünü sürdürdü:

- Geriye dönersek, Schopenhauer'in birinci dünyası, tasarım dünyası hakkında eksik bıraktığım bir noktayı tamamlamalıyım. Üzerinde yaşadığımız dünyanın varlığını, kişinin algısına bağlar Schopenhauer. Yani gözlerimizle gördüğümüz dünya, algıladığımız sürece yalnızca kişiye göre vardır. Algılamadığımız zaman yoktur. Tasarım dünyası insanın tasarımına bağlıdır.

Kerim elini masanın altına uzattı, içinde Schopenhauer'in kitaplarının bulunduğu torbayı aldı, masanın üzerine koydu. Torbanın içinden bir kitap çıkardı,

- Size, Schopenhauer'in *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya* isimli kitabından bu görüşü aktarmak istiyorum, dedi.

Üç ayrı sayfadan Schopenhauer'in şu satırlarını okudu:

"*Algılanabilir gerçek dünya besbelli ki beynin bir görüngüsüdür.*"

"*Gelin görün ki, bu algılayan kişi savrulup giderse, tasarım olarak dünya da olmaz olur.*"

"*Sonuçta, dünyanın en azından bu bakımdan, düş görmeye yakın olduğu, düş görmeyle aynı ulama girdiği kabul edilmelidir.*"

Hasret ağzını tutamadı,

- Saçma! dedi.

Türkan devreye girdi. Anlamadığını belli eden bir yüz ifadesiyle,

- Bir dakika arkadaşlar, dedi. Konuyu kavrayamadım, örnek üzerinde somutlayabilir miyiz?

Nilgün eliyle masayı işaret ederek,

- Şu masayı şimdi hepimiz görüyoruz, dedi. Gözlerimizi kapayalım, artık bu masa yoktur Schopenhauer'e göre.

Türkan iki gözünü şaşkınca açarak,

- İnanılmaz bir görüş bu, dedi. Dış dünyanın varolmasını, insanın varlığına, algılamasına bağlıyor. İnsan yoksa, dünya da yok! Ama bilim tersini söyler. Önce dış dünya, doğa vardı. İnsan sonra ortaya çıktı. Bu dünyanın bir tane bile insanın yaşamadığı dönemi de var. Hayal gücümüzü kullanalım. Şu saniyede bütün insanların öldüğünü düşünelim. İnsan yok diye, doğa, dünya ortadan mı kalkacak?

- Doğru söylüyorsun, dedi Nilgün sözlerini elleriyle destekleyerek. Dünyanın varlığı insanın varolmasına bağlı değildir; dış dünya insanın iradesinden bağımsız olarak vardır. Schopenhauer tersten düşünür: "İradem, tasarımım olduğu için dış dünya vardır," der.

Sevda sözü aldı:

- Aslında bu görüş Schopenhauer'den yaklaşık yüzyıl önce yaşamış Berkeley'in görüşüdür. O da dış dünya benim algılamama, varlığıma ya da doğaüstü bir gücün algılamasına bağlı, diyordu. Schopenhauer bu yanlışı Berkeley'den almıştır.

Sevda, Kerim'den izin isteyerek yerinden kalktı, çalışma odasına gitti, elinde bir kitapla geri döndü.

- George Berkeley'in, *İnsan Bilgisinin İlkeleri Üzerine* adlı kitabından okuyacağım şu cümleler, iki filozofun bu noktada ortak düşündüğünü bize gösterecektir.

İki ayrı sayfadan iki paragraf okudu Sevda:

"*Bütün bu gökyüzü korosunun, bütün bu yeryüzü varlıklarının, kısacası dünyanın devasa çatısını oluşturan bütün cisimlerin bir zihin olmaksızın kalıcı olmadıkları (...) gerçektir.*"

”*Duyu nesneleri yalnızca algılanırlarken varolurlar; o halde ağaçlar bahçede, sandalyeler oturma odasında ancak çevrede onları algılayacak birisi olduğu sürece vardırlar. Gözlerimi kapattığımda odadaki bütün eşya hiçe indirgenecek, yeniden yaratılmaları içinse gözlerimi açmam yetecektir.*”

Kerim toplantıya ara verdi, Sevda’nın kalkmasına izin vermeden çayları getirdi. Kendi evindeymiş gibi rahat davranışı Sevda’yı memnun etti. Bir zaman sonra toplantıyı yeniden başlatan Kerim Usta,

- Şimdi Schopenhauer’in hayat, mutluluk, aşk konusundaki görüşlerine bakabiliriz, dedi. O, hayat konusunda kötümserdir. Schopenhauer’in düşüncesine göre: Varolmamızın amacı acı çekmektir. Yeryüzünde bulunuşumuzun tek nedeni acılardır. Acılar geçici değil, kalıcıdır. Hayatı hiç yaşamamış olsak daha iyi olurdu. Kısacası hayat, dünya kötüdür, yaşamaya değmez. Hayat bir armağan değildir. İşte, Schopenhauer böyle düşünür.

Kerim çayından bir yudum aldı, sonra sigarasından derin bir nefes çekti,

- Peki dünya, hayat niye kötüdür? dedi. Çünkü Schopenhauer’e göre, bilinmez kör bir güç olan yaşam iradesi hayatı acılardan kurmuştur. Yaşam iradesi insanlarda bencillik olarak somutlanarak herkesi birbirine düşman yapmıştır. Suçlu: Yaşam iradesi, yaşama isteğidir. İnsanların bu dünyada yaşama isteği, bilinmez güç olan genel yaşam iradesinin sonucudur ve kötüdür. Peki ya mutluluk? Yaşam iradesi doyumsuz olduğu için bu dünyadaki acılardan kurtulmak mümkün değildir. Mutluluk, ulaşılması olanaksız bir amaçtır.

Hasret yine patladı,

- Saçma! dedi. Schopenhauer’in kendi ağzından bu görüşleri duymak isterim.

Kerim çıkardığı notlardan Schopenhauer’in sözlerini okumaya başladı:

- ”*Hayat tadını çıkaracağımız bir armağan değil.*”

”*Hayat hiçbir zaman güzel değildir.*”

”*Mutsuzluk ve acı, kuraldışı değil, kuraldır.*”

”*Mutluluk denilen her şeyin kuruntu olduğu ve acıdan başka gerçeğin bulunmadığı fark edilmiştir.*”

”*Hayatın, önemsiz şeylerde olduğu gibi, önemli şeylerde de, sürekli bir yalan olduğunu kabul etmek zorundayız.*”

Kerim sordu:

- Schopenhauer’in bu görüşlerine karşı neler söyleyebiliriz?

Hasret çalışkan bir öğrenci gibi söze girişti,

- Evet, insanlığın bugünlerde yaşadığı hayat kötüdür, mutsuzdur. Ama bunun nedeni, ne o bilinmez yaşam iradesi, ne de insanın yaşama isteğidir. Mutsuzluk koşulları insanı mutsuz kılar. Sonra dünyada mutluluk niçin imkansız olsun? Her şey insanın değiştirme gücündedir, mutsuzluğu mutlulukla değiştirmek olanaklıdır. İnsandaki yaşama arzusu, mutsuzluk değil, mutluluk doğurur. Schopenhauer’in sandığının tersine yaşama isteği kötü değil, iyidir. Hayat, yaşama isteği bir hediyedir. Onu güzelleştirebilirsek mutlu olacağız. Zamana ”şu an dur, geçme,” diyebileceğiz Goethe’nin dediği gibi.

Kerim, Hasret’in çırpınır gibi anlattıklarına gözleriyle gülümsedi. Nilgün parmak kaldırdı,

- Hasret’e katılıyorum, dedi. Bir şey eklemek istiyorum. Schopenhauer’e göre, insana mutluluk koşulları verilse, hayal ettikleri dünya önlerine konulsa bile mutlu olamazlar. Dünyadaki acı ortadan kaldırılırsa, o zaman da insanların canı sıkılacaktır. Can sıkıntısı mutsuzluktur. Özcesi Schopenhauer bizi, bu dünyayı, mutsuzluğa yapıştırır. Ne yaparsan yap mutlu olamazsın. Schopenhauer için mutlu yaşam demek, daha az mutsuz yaşam demektir. Yaşam ona göre katlanılacak bir beladır. O der ki:

”*Hiç kuşkusuz, yaşam tadına varılmak için değil, atlatılmak, geride bırakılmak için vardır.*”

Kerim, Nilgün’den sonra bir soruyla devam etti,

- Scopenhauer'e göre insanın mutlu olamama nedeni nedir? dedi.

Zaman geçirmeden kendi sorusunu Schopenhauer'in sözleriyle yanıtladı:

- "*Bütün insanların, hayal ettikleri bir dünyada olsalar bile, mutluluğa ulaşamayacak bir biçimde yaratılmış olmasıdır.*"

Hasret yine bekleyemedi, hızla konuştu:

- Schopenhauer mutsuzluk yasası gibi bir yasa dayatıyor insanlığa. İnsanlar ne mutluluk, ne mutsuzluk için yaratılmıştır. Fakat mutlu olma isteğiyle bu dünyada yaşarlar. Mutluluk istemeyen insan ölmüş insandır. Öyle değil mi?

Türkan soruyla söze girdi,

- Schopenhauer gibi kötümser bir insanın intiharı önermesi, hatta kendisinin intihar etmesi gerekmez mi?

Sözü Sevda aldı:

- Evet, Schopenhauer kendi görüşleriyle tutarlı olmak istiyorsa insanlığa intiharı önermeliydi; ama o intihara karşı çıkar. Herhalde inandırıcı olabilmek amacıyla ilk başta kendisinin intihar etmesi gerekirdi o zaman. Oysa o, dünyanın nimetlerinden yararlanarak konforlu, zengin bir hayat sürmüştür.

Kerim notlarını gözden geçirdi,

- Nihayet püf noktasına vardık, dedi önemli noktayı açıklayacağını belli eden bir ağırbaşlılıkla. Peki, Schopenhauer dünyanın acılarına, kötülüğüne karşı neyi önerir? İntihar etmeyi savunmadığına göre, acılar içinde kıvranan insan ne yapmalıdır?

Sallantılı kısa bir sessizlikten sonra ekledi Kerim:

- Ona göre kötülüğün kaynağı olan yaşama isteğini reddetmek gerekir. Nasıl? İsteklerimizden, zevkten vazgeçerek, dünyadan el etek çekerek, insanlardan uzaklaşıp evimize kapanarak. Kısacası Nirvana felsefesini hayata uygulayarak, yani her şeyden vazgeçişe, hiçliğe özlem duyarak. İşte, Schopenhauer'in kendi sözleri:

"*İsteklerin ve iradenin boyunduruğu altında kaldığımız; varlığımızı, bizi sıkıştıran umutlara, acı çekmemize yol açan korkulara bıraktığımız ölçüde, ne durup dinlenmek, ne de mutluluk söz konusudur.*"

"*İsteklerimizi sınırlamalıyız, arzularımızı dizginlemeli!*"

Sonuç olarak diyebiliriz ki Schopenhauer'in bize önerdiği şey, "isteksiz yaşam" üzerine kuruludur: Ne kadar tutkusuz, isteksiz, zevksiz yaşarsan o kadar iyidir. Schopenhauer şöyle diyor:

"*Benim felsefemi bütünüyle almış olan ve bu yüzden, tüm varoluşumuzun, olmasaydı daha iyi olacak bir şey olduğunu, bu yüzden onu yadsımanın ve geri çevirmenin en büyük bilgelik olduğunu bilen birisinin, hiçbir şeye ya da duruma ilişkin büyük bir beklentisi de olmayacak, dünyada hiçbir şeyin peşinden tutkuyla koşmayacak, herhangi bir şeye ulaşamamaktan yakınmayacaktır.*"

Kerim gözleriyle dinleyicilerini kolaçan etti, memnuniyeti yakaladı. Tam söze başlayacakken Nilgün konuştu:

- Schopenhauer'e göre "kısmen mutluluk", insanın kendi zihninin üzerine kapanmasıdır, kendi kendisiyle baş başa kalmasıdır. Bunu da normal, olağan insanlar yapamazlar. O halde "en mutlu insanlar" ancak dışarıdan bir şey almayan, kendine yeten, yalnızlığı tercih eden, dâhi insanlardır.

Kerim Usta onu başıyla onayladı, gülümseyerek Hasret'in yüzüne baktı,

- Şimdi Hasret'in konusuna geldik, dedi. Yani aşka… Schopenhauer kör bir güç olan yaşam iradesinin insanın bedeninde somutlandığını söylüyordu; arzular, istekler, irade buradan kaynağını alıyordu. Bedendeki en önemli merkezin genital organlarımız olduğunu düşünen Schopenhauer, aşk teorisini bunun üzerine kurar. Schopenhauer şöyle düşünür: Aşk bir kuruntu, yanılsamadır. Yani aşk yoktur. Birey âşık olduğunu sanırken, yaşam iradesinin emrini yerine getirir. Yaşam iradesi hile yaparak onu kandırır, âşık olduğuna inandırır. Görünmeyen gizli

amaç çocuk yapmaktır, aşk diye uydurulan şeyin temeli üremedir. Aşkın kaynağı sadece ve sadece cinselliktir, sekstir. Aşkın duyguları yoktur, yalnızca cinselliğe dayanır.

Türkan ateşli bir havayla elini kaldırdı,

- Burada duralım, dedi. Doğru anladıysam, kendi özelimde durum şöyle Schopenhauer'e göre: Ben Abdi Usta'ya âşık olduğumu sanırken aslında âşık falan değildim. Benim farkında olmadığım amacım, Abdi Usta'dan çocuk yapmaktı. Bu gizli amacı ise bana dayatan o bilinmez kör güç olan yaşam iradesi. Doğa beni kandırdı, Abdi Usta'ya âşık olduğuma inandırdı. Öyle mi?

- Tam da böyle, dedi Kerim Usta gülmesini tutamayarak. Schopenhauer'in aşk teorisini Hasret'e isimsiz mektuplar yazan âşığına uygularsak: İsimsiz aşk kahramanı aslında Hasret'e âşık değil, bir yanılsama içinde, âşık olduğunu sanıyor. İsimsiz kahraman duygusal mektuplar yazıyor ama; gerçekte kendisinin de farkında olmadığı gizli amacı Hasret'ten çocuk yapmak. Peki bu âşığı kim kandırıyor? Bu gizli planı kim yapıyor? Görünmez dünyanın gücü olan yaşam iradesi, doğa!

Hasret sesine kızgınlık katarak,

- Saçma, dedi yine. Âşığımın duygularına inanıyorum; insan, duyguları olmadan öyle şeyler yazamaz. Ayrıca ondan çocuk yapamam. Kadınsal hastalığımdan, ağrılarımdan, sancılarımdan geriye kalan hediye bu!

Ortalık buz gibi oldu, hiçbiri Hasret'in çocuğunun olamayacağını bilmiyordu. Schopenhauer'e karşı duyduğu tepki bir gerçeği açığa çıkarmıştı. Kerim'in içinden üzüntü bulutları geçti. Bir şeyler söylemeye hazırlanırken Nilgün,

- Schopenhauer'in teorisini yalanlayan en büyük kanıt lezbiyen aşktır, dedi. İki kadın birbirlerine çocuk yapmanın olanaksızlığını bilerek âşık olur.

Kerim'in aklından hemen Özlem geçti; ama kafasındaki tahminleri hemen beyninin çöp kutusunu atarak,

- Nilgün haklı, dedi. Schopenhauer'in aşkın duygularını bir sanrı kabul edip, aşkı cinsellikle eşitlemesi hepimizin özel deneylerine ters. Bakın, ben Sevda'ya sevdalandım. O da bana. İkimizin de çocuk yapmak gibi gizli bir amacı yok, çocuk yapmadan bu aşkı sürdüreceğiz. Öyle değil mi Sevda?

Sevda kıkır kıkır güldü. Nilgün hariç hepsi gülümsedi. Kerim'in kendi üzerinden verdiği örnekten Nilgün memnun olmamıştı. Kerim onun gözlerinde Özlem'i koruma isteğini gördü. Sevda'ya olan aşkı kabul edemiyordu sanki.

- Size, Schopenhauer'den tartıştığımız konuda alıntılar okumak istiyorum, dedi Kerim:

"*Belli bir çocuğun dünyaya getirilmesidir asıl amaç. Kadın da, erkek de bilmese, bütün aşk hikâyesinin amacı işte budur.*"

"*Yüce ruhlu ve duygulu kimseler ve özellikle gözü dünyayı göremeyecek biçimde sevdalanmış olanlar, benim düşüncelerimin kaba gerçekliğine ne kadar karşı çıkarlarsa çıksınlar, yine de yanılmaktan kurtulmayacaklardır.*"

"*Aşk, evlenmeler, bireylerin kazancı için değil, türün kazancı için yapılmıştır.*"

"*Bir kadının, sırf kafası ve kültürü yüzünden bir erkeğe âşık olduğunu söylemesi, saçma ve beyhude bir iddiadır.*"

Türkan son alıntıyı bir kez daha okutturdu, Abdi Usta'ya olan aşkını düşündü. Onların aşkı Schopenhauer'i yalanlıyordu. Türkan düşüncelerin, duyguların arasında kaybolmuşken Kerim son sözlerini söyledi:

- Schopenhauer'in felsefesi, "yaşamı hayırlayan" bir felsefedir, dedi.

Nilgün direk söze karıştı,

- Eksik bıraktığımız bir nokta var, dedi Kerim'in incinmemesine dikkat ederek. Schopenhauer büyük bir edebiyatçıdır. Kullandığı imgeler, dil korkunç güzeldir. Ayrıca çıkarcı bugünkü toplumun yarattığı insan psikolojisini birçok yerde o kadar güzel betimler ki, insan kendi hikâyesinin anlatıldığını inanır. Onun kendi felsefesiyle pek uyuşmayan şu güzel

sözlerini aklımızdan, hayatımızdan çıkarmayalım. Çünkü bu sözler hayatın her saniyesinin değerli olduğunu anlatan anlamlı sözlerdir:

”*Her gün, küçük bir yaşamdır; her uyanış ve yataktan kalkış küçük bir doğumdur, her taze sabah küçük bir gençlik ve her yatağa gidiş ve uyuyuş küçük bir ölümdür.*”

Toplantıdan sonra misafirler gitti, iki âşık baş başa kaldı. Sevda cinsel ilişkinin başlatıcısının erkek olması gerektiğini düşünen kadınlardan değildi. Sevgilisine kedi gibi sokuldu, onun bedenini şehvetle okşadı. Fısıltılı bir sesle,

- Haydi gel, dedi. Anti-Schopenhauer bir şey yapalım.

- Anlamadım, nasıl yani? dedi Kerim onun saçlarının içinde elini gezdirerek.

- Sevişmemizin içine gerçek aşkımızı, sevda duygularımızı katalım; ama çocuk yapmak isteği gütmeden…

Kerim sevda duygusunu gözlerinin içine alarak güldü. Sözle değil, eylemle karşılık verdi; dudaklarındaki sevişme arzusunu Sevda’nın dudaklarına aktardı. Gecenin canı çıkıncaya kadar anti-Schopenhauer şeyi yaptılar.

XXXXXXXIII

Sabah mutluluğu kışın cılız güneşiyle elbirliği ederek yorganın üzerine düştü. Kerim bitkin düşmüş bedeniyle; ama dipdiri yüreğiyle Sevda'nın kollarından ayrıldı. Kahvaltıyı hazırladı, sevgilisini öperek uyandırdı. Hayat fırından yeni çıkmış sıcacık bir ekmek gibi kabardı, çatladı, sevinç döküldü içinden. Sevinçle şakalaşarak kahvaltılarını yaptılar. Hayat, yaşam arzusu olarak sağanak halinde içlerine yağıyordu. Her şeyin rengini değiştiren, güzellik katan sevda buydu işte. Kerim'in yüreğini dolduran neşe sadece sevdasından gelmiyordu. Belki bugün sihirbazın mucizesi gerçekleşecek, mutluluk aşk olarak ortaya çıkacaktı. Birileri sevinecek, birileri üzülecekti. Aslında üzüntü olsun istemiyordu; ama aşk aynı anda bütün âşıkları sevindiremiyordu.

Hazırlıklarını bitirip evden çıktılar, dışarıda kış yağmuru güneşten nöbeti devralarak tane tane yağıyordu. Dolmuş durağına kadar utanmadan arada bir durup öpüşerek kendilerinden mutlu insanlar yaptılar. Aşk insanı birbirine benzetiyordu; utanmaz Sevda utanmaz bir Kerim yaratmıştı. Ateş sıcaklığını taşıyan ellerini birleştirerek dolmuşa bindiler, ellerini seviştirerek kitabevinin sokağına kadar geldiler. Kerim dolmuştan indi, sevgilisinden ayrılan elleri ayrılmanın hasretiyle yandı.

Apo'nun dükkânında üç kişi oturmuş, sabah çaylarını içerken hayatı konuşturuyorlardı. Kerim yüreğinden taşan sevinçle onlara katıldı. Üç dostuna gerçekleşebilecek mucizeyi anlattı. Apo ve Salim sevinçle güldüler, Veli gözleriyle üzüldü. Kerim Usta masadan kalkarken, Veli'yi kenara çekti,

- Üzülme yoldaşım, dedi. Sevginin adaleti vardır, bir gün sen de adaletten yararlanacaksın. O güne kadar umutla beklemesini bilmek gerek.

Kerim Usta içindeki sevince Veli'nin hüznünü karıştırarak kitabevini açtı. Sevinç ile hüznü yerli yerine koyamadan Hasret çıktı geldi. Sevinci ona verdi, hüznü kendine sakladı; ama sevincin nedenini açıklamadı. Zaman öğleüstüne kadar koşturarak geldi. Kerim Usta saatine baktı,

"Vakit tamam," dedi kendine.

Gitti, dükkânın kapısını Hasret'in hayret eden bakışları altında kilitledi. Şimdi şu an kitabevinin bütün kitaplarını satın alacak müşteriye bile kapıyı açmazdı. Gözleri fal taşı gibi açılmış Hasret,

- Ne yapıyorsun Kerim Usta? dedi büyük bir şaşkınlıkla.

Kerim güler yüzle geldi, Hasret'in karşısına dikildi, onun iki elinin parmaklarını birbirine kenetledi,

- Haydi bakalım, Hasretciğim, dedi. Bana anlattığın çocukluk günlerinde olduğu gibi sihirbazlığını göster.

Hasret anında çocuklaştı, kenetlenmiş parmaklarının üzerini hafifçe üfledi, avuçlarını açtı. Kerim cebinden çıkardığı kapalı bir zarfı onun avuçlarının üzerine bıraktı. Çocukluktan gençliğe sıçrayan Hasret gençlik heyecanıyla zarfı yırtarcasına açtı, mektubu hızla okumaya girişti:

"Canım, Hasret'im!

Eğer istersen bugün hasretlik bitecek, beyinlerimiz, yüreklerimiz hasretlik çekmeden birlikte yaşayacak. Bizim şairin dediği gibi, hayat motorunu maviliklere süreceğiz.

Hasret'im,

Sana âşık oluncaya kadar gövdesini yaşama dik tutmaya çalışan, kalbi yaralı bir adamdım. Kalbim o kadar hüsrana uğramıştı ki, hiçbir kadının hüsranımı ortadan kaldırabileceğine inanmıyordum. Aşk inkârcısı olarak kadınlardan kaçan bir garip adam…

Başlangıçta senden de kaçtım. İnsan bir kez ”hüsran kılıcıyla” ikiye bölünmüşse ne bedeni, ne yüreği, ne beyni kolayca tutkal tutuyor. Hep aşktan korkarak, kaçarak, saklanarak yaşıyorsun. Ölen kalp mutsuz yaşadığı için ölmüştür. Aşkın mutsuzluğunu yaşayan kalp bir daha hiç dirilmemecesine öldüğünü sanır. İşte, ben de böyleydim.

Hayat beni yanılttı. Aklıma güvenerek aşktan kaçıp kurtulacağımı sandım. Oysa Albert Camus'un dediği gibi:

”*Aşk, akıllı, aptal demeden, bütün insanlara bulaşan bir hastalıktır.*”

Evet, senin sayende bu hastalığa yakalandım. Sakın pişman olduğumu sanma. Aşk öyle bir hastalık ki, hasta olan insanın hayatını iyileştiriyor. Senin aşkın hüsranımı yenerek beni hayata döndürdü.

Nasıl olduğunu anlamadım, sana karşı duygularım hiç bana sormadan misafir gibi geldi ve yüreğime yerleşti. August Strindberg doğru söylemiş:

”*Aşk eğer gelirse gökten yıldırım gibi düşer ve o zaman bütün irademizi ve bütün aklımızı aşar.*”

* * *

Ben pısırık, gariban bir adamım. Kerim Usta bana karşı hissettiğin geçmişteki sevgi duygularını anlatmamış olsaydı belki yine bu mektubu yazamazdım. Aşkımı dilimle söyleyemedim, ama eylemimle söyleyebilir, yaşamımı karşılıksız sana sunabilirim. Gerçek aşk, karşılık olarak umuttan başka hiçbir şeyin beklenmediği bir duygu değil mi? Âşık severken bekler, sevdiği insana bir gün kavuşacağım diye! Sana kavuşmak en büyük arzum.

Hasret'im,

Seni deli gibi sevdiğimi dilimle söylemek istiyorum artık. Çünkü, Konfüçyüs gibi konuşuyor kalbim, beni dinlemiyor:

”*İnsan kalbindeki gerçek aşk, dört nala giden bir at gibidir; ne dizgin tutar, ne söz dinler.*”

Şimdi kalbine sormanı istiyorum: Bir zamanlar isimsiz, şimdi ismi olan âşığının kalbi gibi çarpabilir mi? Ufacık umuda razıyım. Aşkım aşkımızı büyütecektir. Yüreğinde bana ait eski sevgi duyguları sakince uyuyorsa, onları zorla uyandırma. Sen istediğin sürece sana aşk mektupları yazarak bekleyebilirim.

İçimin tufanıyla şu an kapında beklemeye başladım.

Ölümsüz aşk hayaliyle yaşayan acayip adam,
Necati.”

Hasret kitabevini inleten bir çığlık attı, içinde umut taşıyan sevgi tanecikleri etrafa dağıldı. Haykırdı,

- Aşkın çöp arabasına atmadığım adamım geldi, dedi. Yüreğimin gizli köşesinde hâlâ oturan adamım! Sevgi defterimden silemediğim adamım!

Onu sessizce izleyen ”babasına” doğru koştu, boynuna sarıldı,

- Kerim Usta, dedi. Ustam. Teyzemin umudu gerçekleşti:

”Aşk aranmaz, o bir yıldız gibi kayar, gireceği gönüle girer.”

Kerim ellerinde taşıdığı hayat sevinciyle kitabevinin kapısını açtı. Hasret dışarıya serçe gibi fırladı. Gülümseyerek onu bekleyen Necati'nin karşısında durdu. Onun elini tuttu,

- Gel isimsiz âşığım biraz yürüyelim, dedi.

Hafiften yağan yağmur sanki sevincinden hızlandı. Aşklarını ıslatmak isteyen iki sevgili, sokağın bayram eden gözleri arasından yürüyüp gittiler. Onların ardından en çok Veli'nin yüreği sevdanın özlemiyle, sevginin bir gün gerçekleştireceği adaleti isteyerek sevindi.

XXXXXXXIV

Sevgili Sait yoldaşım,

Neşe doluyum son günlerde. Hayatı üzerine almış capcanlı ovalar gibi yemyeşil içim. Beynimde parlak bir güneş bıkmadan her gün doğuyor. Özel yaşamımın gözleri hiç kapanmıyor, hep gülüyor artık. Sevda'nın sevgisiyle, ortak düşüncelerimizle hayat çağlayan gibi akıyor. Hayatı har vurup harman savurduğum günler geride kaldı. Bilinemezci kederli hayata paydos! Hayatın yelkenleri fora!

Sevda'ya içten, yürekten sevdalandım. Onsuz bir yaşam düşünemiyorum. Kalbimde aşkın borası patladı, esip duruyor. Aşk bireysel yaşamın yükünü hafifletiyor, kendini uçuyor sanıyorsun. Şu an dostun uçuyor. Sevda'ya duyduğum aşk bana çoğalma arzusu veriyor, bütün dünyayı sevincimle boğabilirim. Mutluluğumu Sevda'nın verdiği sevdaya borçluyum. Bugün sabah Lubreitz'in şu sözlerini düşündüm ve ona hak verdim:

"*Sevmek, mutluluğumuzu bir başkasının mutluluğu içine yerleştirmek demektir.*"

* * *

Peki, bireysel mutlu anlarımızı bir kenara koyarsak, insanlığın mutluluğa erişebilmesine hangi yolla ulaşabiliriz? Senin de bildiğin gibi kabaca iki yol var: Özel olan mutluluktan genel olan mutluluğa yönelmek (tümevarımsal bakış açısı) veya genel mutluluktan özel mutluluğa gitmek (tümdengelimsel yaklaşım). Her ikisi de gerekli; ama birincil olan hangisi? Cemil'e bir mektup yazdım, felsefede nereye geldiğimi anlattım. Açık iki soru sordum ona:

"İnsanlığın mutluluğunun yolu nereden geçer?"

"Bu mutluluğa tümevarımla mı ulaşırız, tümdengelimle mi? Daha doğrusu temel olan hangisidir."

Cemil'den gelen yanıtı sana gönderiyorum. Aldığım yanıt onunla felsefi yollarımızın ayrıldığını gösteriyor.

CEMİL'İN MEKTUBU

"Sevgili Kerim,

Felsefe terapisi kişiseldir. Bu nedenle bireylerden başlayarak bütüne ulaşmak gerek. Herkesin yaşam felsefesi özeldir, özellerden genele gitmek lazım. Özelde mutluluk sağlayamazsan, genelde mutluluk sağlayamazsın. Tek tek ağaçları güzelleştirmeden ormanı güzelleştiremezsin. Her birey mutlu olmalı ki, toplum mutlu olsun.

Hayat felsefesi yaşarken oluşur, bireysel hayatlar olmadan toplumsal hayat olur mu? Herkes kendi kendinin filozofudur; ama kendi filozofluğuna esin kaynağı, başka bir bireysel filozoftur. Hayatın anlamını herkes ancak kişisel olarak doldurabilir, kişilerin yaşama yükledikleri anlamlardan toplumsal bir anlam çıkar ortaya. Fakat hayatın anlamı ortak olamaz; çünkü kişisel hayat anlamları ortak paydada birleşemez, farklı özellikler taşır, çarpışır.

Varolan hayatı olduğu gibi yaşamak lazım, onun köklerini kurcalamak bireysel hayatı çekilmez yapar. Sen hayatı didikliyorsun. Yaşamın ne geçmişini, ne geleceğini değiştirebiliriz. O kendi yatağında sana, bana rağmen akar. Onun akışını değiştirmeye çalışırsan suyun altında kalırsın, en iyisi onun aktığı yönde akmaktır. Hayat bir tekrarlamadır.

Senin hem tümevarımsal, hem de tümdengelimsel mutluluğa birlikte inandığını biliyorum. Bu konuda aramızda fark var; sen tümdengelimli mutluluğa öncelik veriyorsun, bense yalnızca tümevarımsal mutluluğu savunuyorum. Yani tek tek kişilerin mutluluğundan

yola çıkmayı. İnsanın kendisi güçlü olmadan mutluluk olmaz. Kişisel güç mutluluğun temelidir. İlkönce kendisini güçlü kılmalı, mutlu etmelidir insan. Başkasını değil!

Sonra kişinin yaşam felsefesinin sürekli değiştiğini unutmamalı. Bak kendimden örnek vereyim. Ben yıllarca varoluşçu felsefeyi savundum ve onu kişisel hayat felsefem yaptım. Bireysel olarak hayatımı bu felsefeyle anlamlandırdım. Şimdiki zamanlarda bu felsefeden vazgeçtim. Lanet hayata karşı Nietzsche'nin güce dayanan felsefesini savunuyorum artık. Mutluluk isteyen, "gücü istemenin" peşine takılmalıdır. Mutluluk güçlülerin hakkıdır. Ayak takımı, alelade insan, sürü insan, kendi üzerinde "zayıflık yükünü" taşır, onu atamaz. Oysa Nietzsche'nin dediği gibi:

"*Evet, hayat ağır bir yüktür. Ama, insanın kendisidir kendine ağır yük olan! Çünkü omuzlarında kendine yabancı pek çok yük taşır. Yola koyulan kendine yükletilenin aslında 'kendi olmadığını' görünce, artık bunları atmalıdır.*"

Aynı hayat felsefesinin içinde buluşmak dileğiyle…

Hayat yüklerinden kurtulmuş,
Cemil"

XXXXXXXV

Felsefeciler Birliği'nin tartışma salonu tıklım tıklım doluydu, her görüşten insan vardı. Felsefeyi hayatla birleştirmek isteyenler çoğunluktaydı. Necati, Hasret, Nilgün en ön sıradan yerlerini kapmışlardı. Kürsüde Sevda vardı, konu Nietzsche idi. Sevda sakin bir sesle,

- Arkadaşlar, dedi. Nietzsche bireyci bir filozoftur; bireyi temel alarak, en güçlü bireyin üzerine felsefesini kurmak ister. Ayrıca onun görüşleri sistemli değildir, parçalıdır, çelişkilerle doludur. Nietzsche'nin ilk dönemi Schopenhauer'i savunmakla geçer. Ama sonradan onu bütünüyle reddeder. Biliyorsunuz, Schopenhauer'in görüşleri hayatın inkârı üzerine kuruludur. Nietzsche ikinci döneminde bu yaklaşımı kabul etmez; "hayata evet," der. Kim haklıdır burada? Tabii ki Nietzsche! Onun sorunu "hayata evet" dedikten sonra başlar. Olumlanan hayat nasıl yorumlanacaktır, nasıl değiştirilecektir?

Sevda sorusuna yanıt beklermiş gibi durdu, sonra insanları sorgularcasına sesini yükseltti:

- Nietzsche toplumda temel olarak iki kesimin olduğunu görmüştür: Birincisi güçsüzler, zayıflar, sürü ahlakının kontrolünde olanlar; ikincisi güçlü olmak isteyenler, kendini aşmak isteyenler. Birinci kesim sıradan insanlardır. Nietzsche neredeyse onlardan nefret eder, onların karşısına güçlü olmak isteyen bireyleri çıkarır. "Küçük insanlar" olarak nitelediği olağan insanları güçlülerin kullanması için gerekli görür. "Küçük insanlar", üstlerine basılacak insanlardır onun felsefesinde.

Salonun orta sıralarından yükselen fısıltıdan rahatsız olan Sevda ansızın sustu,

- Anlaşılmayan bir nokta mı var? dedi kibarca.

Kendi aralarında konuşanlar sessizliğe gömüldü. Sevda daha önce söylediklerini özetleyerek devam etti,

- Nietzsche'ye göre hayat nedir? dedi. Güçlü olmayı istemektir. İnsanları hareket ettiren şey "güç istemedir". Onun sözleriyle söylersek:

"*Hayat, gücü istemenin sadece özel bir durumudur.*"

"*Nerede canlı gördüysem orada gücü isteme gördüm.*"

"*Bu âlem gücü istemedir ve bundan başka da bir şey değil!*"

"*Güce yönelmenin olmadığı yerde çöküş vardır.*"

İşte, Nietzsche bu gücü kullananların yanındadır.

Sevda tartışmaya ilgi katmak için dinleyicilerine sordu:

- Bu görüş hayatı anlamamızı sağlar mı?

Nietzsche taraftarı olan felsefeci Nizamettin Bey harereetle el kaldırdı ve konuşmaya başladı,

- Nietzsche'ye katılıyorum, dedi. Hepimiz güçlü olmak amacıyla yarışmıyor muyuz? Zayıfların yanında durmak hayatı ileri götürmez; hayat güçlülerin elinde ilerler. Bakın etrafınızdaki insanların çoğunluğuna! Onlar güçsüzlüğün, yozlaşmışlığın temsilcisidir. Bize güçlülerin ahlakı lazım. Zayıf olanı ancak güçlüler kurtarır.

Sevda sinsice baktı, yumuşak bir havayla,

- Bugünkü dünyada insanın kendini güçlü kılmak için savaştığı doğru, dedi. Acaba güçlü olmak isteğinin kökeni ne? Güçsüz insanların üzerine basarak güçlü olmayı istemek insani bir şey mi? Güç istemi Nietzsche'nin sandığı gibi insanın değişmez bir özelliği değil; ekonomik olarak güçlü ve güçsüz olarak bölünen toplumun ona dışarıdan aşıladığı kötü bir tutku. Eğer insanlar koşullar bakımından eşit olsaydı gücü ele geçirmek için birbirlerini boğazlar mıydı? Eşitlik olmadığı için güçlü-güçsüz kavgası var.

Nizamettin Bey tekrar söz aldı,

- Siz Nietzsche'nin görüşlerini kavramamışsınız, dedi. O eşitlikçi bir toplum ister. Oraya da ancak güç istemiyle, güçlülerin sayesinde varılır. Yani üstinsanla!

Sevda acı acı gülümsedi. Notlarını karıştırdı. Kızgınlığını içine gömerek,

- Üstinsan konusuna sonra değineceğim, dedi. Önce eşitlik sorununu ele alalım. Nietzsche'nin *Böyle Buyurdu Zerdüşt* adlı kitabında şöyle yazıyor:

"*Bana adalet şöyle der: İnsanlar eşit değildir. Eşit de olmayacaklar.*"

Ecce Homo isimli eserinde der ki:

"*Eşit haklar için açılan savaş bir hastalık belirtisidir.*"

Nietzsche eşitlikten yana değildir. O, bize eşitsizlikçi toplumun bağışladığı bütün kötü tutkularımızı över. Sözgelimi, başkalarının iyiliği için elinden gelen yardımı esirgememeyi, özgeciliği aşağılar. Der ki:

"*Özgeci değerlendirme tarzının gücü ve yaygınlığı hastalıklı bünyenin içgüdüsünün bir eseridir.*"

İhtiras tutkusu kötü bir tutkudur; ama Nietzsche ihtirası över, ihtirasa karşı çıkanların hayatın düşmanı olduğunu söyler. Bu konudaki sözleri şöyle:

"*İhtirasın köküne hücüm etmek hayatın köküne hücüm etmektir.*"

Erdem, fazilet duygularımızın iyi olmadığını savunur. Bencilliğin, nefretin, kıskançlığın, açgözlülüğün bünyemizde bulunmasının gerekliliğine inanır. Nasıl mı? Nietzsche'nin şu sözlerini iyi dinleyelim:

"*Erdemin övülmesi şahsa zararlı bir şeyin övülmesidir.*"

"*Nefret, kıskançlık, açgözlülük ve her şeyi denetim altına alma arzusu gibi duygular... yaşamın sürdürülmesine ilişkin yöntemler içinde özellikle, mutlaka bulunması gereken duygulardır.*"

Sevda salonu gözleriyle taradı, Nizamettin Bey'i buldu. Başı önüne eğik bir adam gördü. Sesine canlılık katarak,

- Devam edelim, dedi. Nietzsche büyüklük kompleksine kapılmış bir filozoftur. Onun kadar kendini öven başka bir filozof var mıdır, bilmiyorum?

Nizamettin'in en yakın arkadaşı Celal Bey, Sevda'nın sözünü kesti,

- Bu kadarı da fazla! dedi. Nietzsche'nin kimi görüşlerine karşı çıkılabilir; ama onu olduğundan değişik göstermek entelektüel namusluluğa sığmaz. Nietzsche alçakgönüllüdür, onun kendini öven tek bir satırını bile okumadım.

- İyi o zaman, ben okuyayım, dedi Sevda. Dinleyin, Nietzsche'nin *Ecce Homo* adlı kitabında kendisiyle ilgili yazdığı şu satırlar var:

"*Neden böyle bilgeyim?*"

"*Genellikle, neden böyle akıllıyım?*"

"*Kendimi beğenmişim!*"

"*Neden böyle iyi kitaplar yazıyorum?*"

"*Söylediklerine göre, benim kitaplarımı elinden bırakamazmış insan, uykularını bile kaçırırmış geceleri…*"

Yeterli sanıyorum.

Soluklandı Sevda, berrak bir sesle devam etti:

- Nietzsche yeryüzüne bir gün üstinsanın hakim olacağına inanır. Üstinsan nedir? Henüz yeryüzüne hakim olmamış, dünyaya gelmemiş insan türüdür; güçlü insanların, kendini aşan seçkin insanların arasından çıkacak bir tür… Nietzsche'nin hedefi insanlık değildir, üstinsandır. *Böyle Buyurdu Zerdüşt* isimli yapıtında diyor ki:

"*Üstinsan yeryüzünün anlamıdır.*"

"*Evet, kirli bir ırmaktır insan. Kirli bir ırmağı içine alması ve bozulmadan kalması için deniz olmalı kişi. Bakın, size üstinsanı öğretiyorum; o, işte bu denizdir.*"

"*İnsan, hayvanla üstinsan arasına gerilmiş bir iptir.*"

Nietzsche'ye göre dünyayı üstinsanlar kurtaracaktır. Peki, buraya nasıl erişilecek? Toplumsal bir projeyle mi? Hayır! Tek tek insanların kendini aşması, güçlü olmasıyla! Güçsüzlerin yok olmasıyla! Üstinsan anlayışı bireysel kurtuluşun olanaklı olduğunu anlatmak

ister; güçlüler, güçsüzlerin üzerlerine basarak, zaman içinde onları yok ederek üstinsanı yaratacaklardır. Söz konusu olan insanlığın mutluluğu değil, üstinsan olabilecek seçkin azınlığın mutluluğudur. Güçsüzler üstinsan için önce kullanılacak, sonra çöpe atılacak araçlardır sadece. Bu elitist, azınlıkçı mutluluk görüşü çoğunluk için mutsuzluktan başka anlama gelemez.

Sevda kendine düşünme zamanı verdi. Toplantıyı hareketlendirmek için,

- İsterseniz, dedi. Tartışmamızı sorularınızı alarak sürdürelim.

Salonda önce sessizlik oldu, sonra Türkan'ın elini havada gördü. Söz verdi.

- Nietzsche'nin aşk-kadın konusunda hiç görüşü yok mu? dedi Türkan hafif bir sesle gülerek.

Sevda, aşk arayanların, filozofların en çok bu noktadaki görüşlerini öğrenmek istediklerini biliyordu. Ama söyleyeceği şeylerin kadınların hoşuna gitmeyeceğini bildiğinden dolayı kadın sorununu konuşmasının içine almamıştı. Şimdi bir şeyler söylemek zorundaydı.

- Nietzsche'nin âşık olduğu kadınlar var, dedi. Aşktan yana şanssız, ya da başarısız. 1876 yılında âşık olduğu kız yirmi üç yaşındaki Mathilde Trampedah'tı. Sonra Wagner'in karısı Cosima'ya âşık oldu. 1882'de yirmi bir yaşındaki Lou Andreas-Salomé ona hayatın en acıklı ve tek taraflı aşkını yaşattı. Saydığımız üç aşk ilişkisi de sonuçsuzdu. Belirtmem gerekiyor ki, Nietzsche kadınlara aşağılayıcı görüşlerle bakar. Âşık olduğu kadınlara böyle bakmamıştır herhalde. Sizlere onun kadınlar hakkındaki görüşlerini aktarmak isterdim, ama şimdilik böyle bir hazırlığım yok.

Ön sırada oturan Necati siyah çantasını son hızla açtı, bulduğu kâğıdı Hasret'e verdi. Hasret ayağa kalktı, elini kaldırdı. Sevda'dan izin alarak,

- Nietzsche'den birkaç cümle aktarabiliriz, dedi.

"*Kadın öç güdücüdür; başkasının acısına duyarlılığı gibi, bu da zayıflığından gelir.*"

"*Kadın erkekten ölçülmez derecede daha kötüdür.*"

"*Erkek savaş için eğitilmeli, kadınsa savaşçıyı dinlendirmek için; gerisi deliliktir.*"

"*En tatlı kadın dahi acıdır.*"

"*Kadınlara mı gidiyorsun? Kırbacını unutma!*"

Sevda teşekkür etti. Gelen diğer soruları yanıtlamaya başladı. Herkesin sorusuna yanıt verdikten sonra Nilgün el kaldırdı,

- Sevda'ya minnettarız, dedi. Bize iyi bir Nietzsche ziyafeti çekti. Bu ziyafete katkı olsun diye ufak bir şey eklemek istiyorum. Nietzsche, insanlığın ilerlemez olduğuna inanır, evrim efsanedir. Gelişim, çağlar boyu geçirilen değişiklik, ilerleme bir illüzyondur. İnsanlığın gelişmesi, zaman, ileriye doğru gitmez. Nietzsche'ye göre: Hayat ilerleyen bir şey değildir, ebedi tekrardır. Hiçbir anlam ve hedefi olmadan, bitişi olmaksızın, hayat kendi kendini tekrar eder. Nietzsche'nin bu "hayatın sonsuz tekrarı" teorisini şu sözlerinde buluyoruz:

"*Her şeyin tekerrür etmesi bir oluş dünyasının, bir varlık dünyasına en yakın halidir.*"

"*İnsanlık ilerlemez, hatta 'insanlık' vardır, bile denemez. Genel görüş şu ki, muazzam deney laboratuvarında bütün çağlara yayılmış birkaç başarı, buna mukabil açıklanmamış pek çok başarısızlıklar.*"

Nietzsche'nin bu yaklaşımının doğru olmadığının altını çizmeliyiz. Hayat kendini tekrarlamaz, her gün yeniden doğar. Doğan hayatın ebesi de insanoğludur, yani bizleriz.

Artık salondaki dinleyicilerin Nietzsche'ye doyduğunu düşünen Sevda son sözlerini söylemeye hazırlandı,

- Dostlar, arkadaşlar, dedi. Nietzsche'nin hayatın bugünkü berbat durumunu anlatan doğru sözleri de vardır. Onun yanlışı, varolan durumu hakikate uygun yorumlayamaması, bunu yapamadığı için çözümü gösterememesidir. Evet, bugünkü hayat çekiç, insanlar çivi durumundadır. Hayatı değiştirip, onu çivi, insanları çekiç yapmak lazım. Doğru anlaşılmayan hayat doğru biçimde değiştirilemez. Nietzsche bu sınavdan geçememiştir bir filozof olarak. Ama böyle olsa bile Nietzsche'nin şu güzel sözlerini hiçbir zaman unutmamalıyız:

”*Yalvarırım size, kardeşlerim, yeryüzüne bağlı kalın, ve inanmayın size dünyaötesi umutlardan söz açanlara!*”

Salonda önce korkunç bir sessizlik oldu. Arka sıralarda oturan Erdinç ayağa kalktı. Yavaşça alkışlamaya başladı. Ardından Kerim, Ali, Murat, Hüseyin, Veli, Türkan, Nilgün, Hasret, Necati, Ayşe…

Salonda yüzlerce şakrakkuşu şakıdı. Çıkan güçlü ses hayatın güçlülerden yana olan yüzüne tokadını indirdi.

XXXXXXXVI

Yaşam hiç durmayan fırıldak gibi hızla dönüyordu. Ölümün zaman zaman onu durdurmasına aldırmıyor, her seferinde onun üzerinden atlayarak yoluna devam ediyordu. İnsanlar ölüyor, hayat ölmüyordu. İhtiyarlayan ölüm acıları artık acıtmıyordu.

Okulun kapısından hayat sevincini sırtına almış olarak çıktı Türkan. Bedenini titreten kışın soğuğuna rağmen yürümeye karar verdi, şehrin dar sokaklarına saptı, yalnızlık kokan sokakların dostu olan çocukları seyrederek dolaştı durdu. Elleri, ayakları üşümeye başlamıştı. Caddeye çıktı, bir pastane buldu, fazla düşünmeden içeri girdi, oturdu. Kahvesini söyledi. Gelen kahvesinden bir yudum aldı. Çantasını açtı, ufacık bir kâğıt parçasını masanın üzerine koydu. Abdi Usta'nın geriye bıraktığı acılı mektuptan alınmış, ama sevgi taşıyan sözler yazılıydı kâğıtta. Sessiz sessiz okudu:

"Yüreğimi hiçliğe bırakıyorum; ancak senin yüreğinin hiçliğe bırakılmasını istemem. Senin kalbin yeni sevgilerle yaşamalı. Abdi Usta'nı seviyorsan, yüreğine layık başka bir yüreği sevmeye hazırlan. Türkan'ıma severek yaşamak yakışır."

"Sevgilim, doğru söylüyorsun da, kimi seveyeyim?" dedi Abdi Usta'nın sevecen bakışlarını gözlerinin önüne koyarak. Okulda kendisine ilgi gösteren, arkasından koşan erkek öğretmenleri öğrenci gibi karatahtanın önüne dizdi,

"İşte Tarık, yakışıklı adam, bana aşk mektubu yazdı," dedi hafifçe kendine gülümseyerek.

"Okuldaki bekâr kadın arkadaşlarım onun için yarışıyor. Sadece bekârlar mı? Birkaç evli kadın da yarışa katılmıyor mu?

Hayalinde Tarık'ın yüzünü canlandırarak,

"Seni sevmiyorum," dedi onunla konuşurmuşçasına. "Bedeninin dışında sevilecek yerin var mı? Kafan bomboş, içine 'düşünce' koymayı unutmuşlar."

Karatahtanın önünde duran ikinci talibini sözlüye aldı,

"Söyle bakalım çokbilmiş Erhan Bey," dedi öğretmence bir tavırla. "Bilip bilmediğin her konuda konuşursun, kimseye konuşma hakkı tanımazsın, mahalle karıları gibi dedikodu yaparsın, kendinle övünüp durursun. Sen benim sevgime layık mısın?

Soruya yanıt veremeyen öğrencine kızarcasına,

"Otur yerine," dedi. "Al sana bir sıfır."

Parasıyla kadın tavlamaya çalışan Mustafa'yı, karısını aldatmayı erkeklik madalyası olarak taşıyan İsmail'i, başkasının mutsuzluğunu kendi mutluluğu sayan Cabbar'ı teker teker sorguladı,

"Hiçbiriniz beş para etmezsiniz," dedi. "Hepinizi toplasam sizden bir insan çıkmaz. Abdi Usta'mın tırnağı olamazsınız."

Kâğıdı tekrar eline aldı, yeniden okudu, dudaklarına gülümsemeyi ekleyerek,

"Söyle sevgilim," dedi. "Kimi seveyim? Diğer sıradan kadınlar gibi cinsel isteklerim, sevgi ihtiyacım, güvence uğruna sevmediğim adamların peşinden mi gideyim?"

Kâğıda yüzünü dikti, Abdi Usta'nın kederle birleşmiş çaresizliğini aksettiren yüzünü gördü,

"Üzülme sevgilim," dedi kâğıda elleriyle dokunurken ona dokunduğunu hissederek.

"Sevgi umutsuzu değilim ben. Bizim hayatımızın sevgi yaratma gücüne güveniyorum. Sevgiyi nerede arayacağımı biliyorum aslında. Aykırıhayatın ateşleri içinde bulacağım onu."

Kahvesinden bir yudum daha aldı, içilmeyecek kadar soğuktu. Vazgeçti içmekten. Birden pastane sahibinin onu gözlem altına aldığını fark etti. Kötü bir şey düşünmedi. Bir kâğıt parçasıyla konuşan deli kadına kim olsa acıyarak bakardı. Bozuntuya vermeden kalktı, hesabı ödedi, çıktı. Canı eve gitmek istemiyordu.

"Kerim Usta'yı özledim," dedi yüksek sesle. "Kitabevine uğrayayım, hasret gidereyim."

Hızla yürümeye başladı, yine kimsesiz sokaklardan geçerek kitabevinin sokağına ulaştı.

Kitabevine girince Hasret'in karşısında oturmuş Necati'yi gördü. Hasret elindeki defterden Necati'ye bir şeyler okuyordu. Türkan'ı görür görmez defteri masaya bıraktı, ellerini neşeyle çırptı,

- Hoş geldin Türkan abla, dedi.

Necati ayağa kalktı, Türkan'ı yanaklarından öptü,

- Nasılsın? dedi sevgisini yansıtarak.

- İyiyim, dedi Türkan sevgiye sevgiyle karşılık vererek. Ne yapıyorsunuz?

Hasret gülümseyerek,

- Necati'ye Diderot'un sevgilisi Sophie Volland'a yazdığı bir aşk mektubunu okuyordum.

Türkan kahkahasını tutamadı,

- Yani aşk dersi çalışıyorsunuz, dedi ellerini muzipçe sallayarak. Verin şu mektubu benim de ihtiyacım var aşk dersine.

Hasret, "Aşkın Pratiği" yazan defterinin Diderot sayfasını Türkan'ın önüne koydu. İçinden okumaya başladı Türkan:

"*Size iki söz söylemeden buradan bir yere kıpırdamayacağım. Evet, sevgilim, demek ki bana çok güveniyorsunuz, öyle mi? Mutluluğunuz, yaşamınız demek ki benim sevecenliğimin süresine bağlı! Hiç kaygılanmayın Sophie'ciğim. Bu sevgi sürecek ve siz yaşayacaksınız, mutlu yaşayacaksınız. Henüz hiç suç işlemedim ben, işlemeye de başlamayacağım; ben sizin için her şeyim, siz de benim için her şeysiniz.*

(…)

Çok sevimli olduğunuz doğru değil mi Sophie'ciğim? Ruhunuzun derinliklerine bir bakın. Kendinizi iyi görün, görün bakın sevilmeye ne kadar layıksınız ve sizi ne kadar sevdiğimi görün. Benim duygularımın değişmez ölçüsü de işte burada yatıyor.

İyi akşamlar Sophie'ciğim, bir erkeğin hissedebileceği en tatlı ve en saf neşeyle dopdolu olarak gidiyorum. Seviliyorum hem de kadınların en saygıdeğeri tarafından. Onun ayaklarına kapanmışım; benim yerim burası ve onları öpüyorum." (Paris 23 Temmuz 1759)

- Çok güzel yazmış, dedi Türkan onlara yüzünü gülümsemeyle çevirerek.

Hasret sabırsızca açıklamaya başladı,

- Diderot'un çekilmez bir evliliği varmış, dedi. Karısından ayrılamamış; ama sevgili ve mektup arkadaşı olarak Sophie Volland'ı bulmuş. Yıllarca sürmüş ilişkileri.

- Diderot'u fazla tanımıyorum, dedi Türkan, Necati'nin yüzüne bakarak.

- XVIII. yüzyıl Fransız aydınlanmasının en büyük düşünürlerinden biridir, dedi Necati kendisine ihtiyaç duyulmasından memnunluk duyarak. Denis Diderot 1713 yılında doğmuş, 1784'te ölmüş. Tanınmış Fransız Ansiklopedisi'ni insanlığın bilgi hazinesine soktu o. Tam bizden olmasa da, bize yakın ilerici, gerçekçi bir düşünür. Dinsel idealizme karşı yazdığı, *Görenlerin Yararına Körler Hakkında Mektup* isimli eseri okunmaya değer. Engels onun *Rameau'nun Yeğeni* adlı romanını, "bir diyalektik başyapıtı" diye över.

Necati dinleyicilerini göz ucuyla süzdü, ayağa kalktı, köşede duran siyah çantasının yanına gidip açtı, uzun zaman geçmeden bulduğu notu kekeleyerek okumaya girişti:

"*Aynı zamanda hem bir şeyden yana, hem de ona karşı olmak sizi üzerse hiçbir zaman mutlu olamazsınız. İnsan bir yanı tutmalı ve ona bağlı kalmalıdır.*"

Bir kez daha sakince, bu sefer kekelemeden okudu,

- Bu satırlar size bahsettiğim romandan alınmıştır, dedi.

- Ne demek istiyor Diderot, dedi Hasret meraklandığını göstererek.

Alçakgönüllü biçimde gülerek Necati,

- Bugünkü hayatta her zaman taraflılık vardır, dedi. Felsefede de öyle. Birbirine karşıt iki düşünceyi aynı anda savunamayız. Er geç bir tarafta durmak zorundayız. Günlük yaşam taraflıdır. Hem insanları sevdiğini söyleyip, hem insanlardan kaçanlar mutsuzdur. Hem hak isteyip, hem haksızlık yapanlar mutsuzdur. Hem sevgi isteyip, hem yanındaki sevgiyi itenler

mutsuzdur. Sevgi istiyorsan umutluca ve bilinçlice sevginin tarafında duracaksın, sevgisizliğin tarafında değil!

Türkan düşüncelere daldı, sevginin tarafında olduğunu düşündü. Sevgi için sevgisizliğe karşı kavga etmeden sevgiye ulaşılamıyordu. Sevgiyi aramak sevgisizliğe karşı taraflı bir kavgaydı. Necati'yle aynı düşünebilmenin huzuru içini kapladı, gözlerini güldürerek,

- Haklısın Necati yoldaş, dedi. Diderot'u sevdim. Onun kitaplarını okuyacağım.

Saatine baktı Türkan,

- Veli'yi göreyim, dedi gitmeye hazırlanarak. Aklımdayken sorayım, Özlem'den haber var mı, ne zaman gelecek?

Necati'nin gözleri buğulandı, yüzü pancar gibi kızardı, kederli biçimde kekeleyerek,

- Bilmiyorum, dedi.

Necati'nin beyaz yalan söylediği o kadar belliydi ki, Türkan onun üzerine gitmedi,

"Özlem'i özledim," dedi içten gelen bir haykırışla.

Onu kapıya kadar yolcu ettiler. Türkan karşıya geçti, Apo'nun dükkânına girdi. Ortalık sakindi, fazla müşteri yoktu. Veli koştu geldi,

- Hoş geldin Türkan, dedi sevindiğini belli ederek.

Ona hemen arkalardan sessiz bir masa buldu, kibar erkek gibi sandalyeyi çekti, onun oturmasına yardım etti,

- Sana güzel bir ciğer yapayım mı? dedi heyecanlanarak. Şirketten!

- Yok Veli, sağ ol. Akşam Kerim Usta'ya gideceğim. Ama bana çay getirebilirsin.

Veli koşar adımlarla uzaklaştı, çayı hazırladı, Apo'dan yarım saat izin istedi. Geldi çayı nazikçe masanın üzerine koydu, Türkan'ın karşısına oturdu,

- Bir masal anlatayım mı sana, dedi başını utangaç biçimde eğerek.

Türkan masum sevgiyle baktı yoldaşına. Veli'nin ne kadar içten bir insan olduğunu duyumsadı. Hayat dolandırıcısı değildi Veli. Hayatın kavga eden hamalıydı, üstelik hayat yalaz yalaz yanıyordu onun işçi avuçlarında. Egemenlerin yalanlarıyla devam eden hayata karşı direnen bir kahraman olarak gözüktü Türkan'ın gözüne Veli. Dudaklarına yapışan bir tebessümle,

- Anlat bakalım, Veli yoldaş, dedi.

Veli kendisinden beklenmeyen romantik bir havaya büründü. Anlatacağı masal romantikti. Masalcı Veli kendisi hissetmeden, karşıdaki insana hissettiremeyeceğini bilenlerdendi. Yaşıyormuş gibi duyarak anlattı Veli. Masal biterken Türkan'ın yüreğinde acıma duygusu ayaklandı, masalın aşk arayan kahramanına acıdı. Masalın son cümlesini söyledi Veli:

- Aşkın adaleti rastlantıyla gerçekleşir.

Türkan ekledi,

- Sevginin adaleti bilinçle!

XXXXXXXVII

Yoldaşım,

Sokrates'in karşı olduğum birçok görüşü var; ancak onun şu görüşünü doğru buluyor ve yaşamımın belirli dönemeçlerinde geriye bakarak kendimi yargılıyorum:

"*Sorgulanmamış bir hayat yaşanmaya değer değildir.*"

Sana düzenli yazmaya başladığım günden bugüne kadar olan hayatımı senin gözlerinin önünde mahkemeye çıkarmalıyım. Uzayıp giden yaşam ırmağımın başka ırmaklarla kesişebilmesini, birleşebilmesini hak etmeliyim. Hak edilmemiş hayat da yaşanmaya değer değildir.

Felsefe terapisine niçin başladım? Mutsuz olduğum, umutsuz olduğum, acı çektiğim için. Peki, nasıl bu duruma geldim? O dönemde yazdığım mektupları hatırlarsan, Nuran'ın ölümüne neden olduğumu düşündüğümden dolayı. Gerçek bütünüyle bu mu? Hayır! Sana ve diğer yoldaşlarıma karşı dürüst olmalıyım. Sevgilimin ölümü, mutsuz gerçekliğimin bir parçasıydı sadece.

Nuran'ı yitirmeden çok önce evrensel mutluluğu hedefleyen düşüncelerimi yitirmiştim. Siyaset dünyasını parçalayan bomba beni de paramparça etmişti. Tüm dünyada yıkılan inançlarımın, yıkıntıdan başıma düşen kayaların altında kalmıştım. Hayatımı verdiğim amacımı kaybetmiştim. Hayatı anlamamanın çaresizliğine kapılmıştım. Yüreğinde geleceğe dair umut kalmamış, bildiklerini yalanlayan adamdım o günlerde. Nuran'ın sonsuz yokluğu bundan sonra gelen darbeydi, hayatın bana son balyozuydu. Sevdiğim insanın ölümü kör hayatıma sokulmuş son şişlerdi, acı hayatıma ekilen son tuz biberdi. Kısacası, Nuran'ın ölümünden önce sizleri onun itirazlarına rağmen terk etmiştim. Nuran benden dirençliydi, geleceğe duyduğu umuttan vazgeçmiyordu. Tartışmalarımızda hep inançlarının, umutlarının, sizlerin arkasında durdu ve geçmişi irdelemeyi, yanlışları bulmayı savundu. Eğer ölmeseydi sizlerin peşinden gidecekti.

İnsan kendini kendine karşı haklı göstermeye çalışıyor, beynini kandırıyor. Gerçeklerin üzerini örtmek hedefiyle bir zaman sonra kendisinin kuşku duymayacağı bahaneler yaratıyor. Böylece benliğinin utanç duygusunu sahtekârca kapatıyor. Bu yolu izledim: Mutsuzluğumun, yıkılmışlığımın nedenini sevgilimin ölümüne bağladım. Buna inandırdım kendimi. Oysa Nuran'ın ölümü, toplumsal mutsuzluğumun üzerine özel bir mutsuzluğun eklenmesinden başka bir şey değildi.

* * *

Felsefe terapisi benim açımdan teselli yoluydu, eski geniş yoluma karşı sunduğum dar bir patikaydı. Dar yola geniş yolu bulmak amacıyla çıkmadım; başka yolum olmadığı için çıktım. Evet, tersi yöne giden yol vardı; herhalde oraya yönelmeyi kendime yediremedim.

Patika yolda keçiler gibi yürürken mutsuzluğumu giderecek sevgiyi, aşkı aradım. Sanki bütünsel mutsuzluğumun temel nedeni buymuş gibi. Keçiyolunda çelişkilere düştüm: Beynimde eski hayatımın görüşleriyle, yeni öğrendiğim felsefi görüşler arasında! İnsan yaşam deneyinden öğrendiklerine çarpı işareti atıp geçemiyor. Ben de geçemedim, bunalım bunalımı kovaladı.

Felsefe terapisinin serüvenci yolunda iki bin beş yüz yılın mutluluk anlayışlarını görme, kıyaslama olanağını buldum. Antikçağ Yunan felsefesinin "mutçuluk anlayışlarının" değişik biçimlerini beynimde denedim: Zevk peşinde koşarak mutlu olmak, erdemli olarak mutlu olmak, bilgili olarak mutlu olmak, kendi yalnızlığına gömülerek mutlu olmak…

Ortaçağ felsefesi ”öteki dünya mutluluğu” üzerine kuruluydu; oysa ben bu dünyada mutluluk istiyordum. Öbür dünyaya göç etmiş mutluluk benim amaçlarımla uyuşmuyor, Hıristiyanca bir mutluluk beni ilgilendirmiyordu.

Yeniçağ'ın Descartesçı cinselliği önemsizleştiren mutluluğu, Hobbes'un devletçi-ego doyuran mutluluğu, Mandeville'in bencilliği savunan mutluluğu, Feuerbach'ın sevgi felsefesi beni tatmin etmedi. Zaten Schopenhauer'in mutluluğa karşı olan felsefesiyle hiç ilgim olamazdı.

Sonuçta patika yolun geniş yola açılmasının zorunluluğuna vardım. Dışsal ve içsel huzur birleşmeden mutluluk doğmuyordu. Mutluluk sadece ”Ben”i kapsamıyordu; seni, onu, bizleri, onları kapsıyordu aynı zamanda. ”Ben” ile uğraşan bir mutluluk her zaman eksik bir mutluluktu, özel durumlarda geçici olarak bireyi memnun ediyordu.

Felsefi terapim yararlı oldu; ama dış dünyaya gözlerimi açmam sayesinde. Bu kentte tanıştığım insanlar hayatıma girmeseydi belki umutsuz yolda durup kalacaktım. Ortaçağ felsefesini savunan insanlara takılıp kalsaydım ne olurdu halim?

Felsefe olmadan bütünsel mutluluğun insanlığa hediye edilebileceğine inanmıyorum. Hayatın doğrusunu yanlışından ayıran eylemci felsefe olmadan ortak mutluluk bir hayal. Bize herhangi bir felsefe değil, gözleri dünyayı olduğu gibi gören, gördüğünü gerçek ile çakıştıran, varolan mutsuzluk gerçeğini değiştirebilen bir felsefe gerek.

* * *

Sana sevinçten uçacağın bir müjdem var. Yaşamın adresini buldum: Orada sizler oturuyorsunuz. Artık hayatı tersten okunan şifreli bir yazı gibi okumayacağım, onun kötü bahçıvanı olmayacağım. Hayat bir gölge olamayacak. Şimdiye kadar hayat benim için portatif bir yatak gibiydi, her gün onu açıp kapıyordum. Artık hep açık kalacak.

Şu an büyük mutluluk anları yaşadığım Sevda'm ve diğer dostlar, herkesin rahatça yürüyebileceği mutluluk yoluna çıkmaya karar verdik. Umudu yüreğimizde taşıyoruz. Bizim yoldaşlara söyle, onları mutluluk yolu kavşağında bekliyoruz. Geçerken bizi de alsınlar…

Ölünceye kadar yoldaşın,
Kerim Usta

XXXXXXXVIII

Doğa hiçbir bilincin durduramayacağı zorunlu yasasının gücüne dayarak üzerindeki kışı kovdu, baharı davet etti. Yemyeşil rengiyle, çiçekleriyle, ağaçlarıyla, cıvıldayan kuşlarıyla bahar baş döndürücü kokular sürmüş bir kadın gibi geldi, doğanın üzerinde oturdu. Güneş parıldayan sarı saçlarıyla bahara göz kırptı, gülümsedi.

Kerim Usta sabahın ışıklarıyla gözlerini açtı, baharın kokusunu sevda ve mutluluk olarak hissetti. Yatağından sevinç yükleriyle kalktı, sigarasını zevk içinde yaktı. Umutlarını düşünceleriyle gözden geçirdi: Sevgi, dostluk, kavga yerli yerindeydi. İlk olarak Sevda'yı düşündü, içsel dünyasını cayır cayır yakan sıcaklık kapladı. Sevda'sına sevdalıydı, sevdasının içindeki sevgi çiçeği her gün büyüyordu. Aşk ile sevgi arasındaki farkı biliyordu Kerim. Aşk zamanla soğurdu, önemli olan aşkın içindeki sevgiyi yakalamak, büyütmekti. Çin atasözünü hatırladı:

"*Aşk tümüyle gözdür; ama hiçbir şey görmez.*"

Aşk sadece tayfun gibi esen duygularla yaşayabilirdi; ama sevgi yaşayamaz, duyguyla doymazdı. Sevgiye bilinç lazımdı, beyin ve yüreğin ortaklığı gerekliydi. İşte Sevda'da bu sevgiyi bulmuştu. Sevda yalnızca sevgilisi değil, dünyada mutluluk isteyen kavganın yoldaşıydı artık.

İnsanoğlu mutlu olduğu anlarda mutsuzluğu aklına getiremez, mutsuzluğun her an gelebilecek olmasını bilmesine rağmen hep mutluluk düşleri kurardı. Kerim bugün öyleydi: Baharın, sevdanın, kavganın keyfini çatıyordu; tasasızlık, iç rahatlığı, kendi yaşantısını iyi bulma duygusu yaşıyor, mutluluğuna toz konsun istemiyordu. Kapı zili bıraksa akşama değin keyif zamanını yaşayacaktı. Keyfini yanına alarak kapıyı açmaya gitti, açar açmaz keyfi sakatlandı. Ağlamaklı bir yüzle Nilgün içeri girdi. Kerim mutluluğuna gölge düşeceğini anladı,

- Ne oldu Nilgün? dedi şaşkın gözlerle, irkilerek.

Nilgün yanıt verecek durumda değildi; gözyaşlarıyla konuşuyor, gözpınarından su tanecikleri teker teker aşağı düşüyordu. Kerim yoldaşça dokundu onlara. Nilgün'e sarıldı, onu sakinleştirdi, eline bir sigara tutuşturdu. Nilgün acıklı sesiyle,

- Sana gerçek bir yaşamöyküsü anlatmak istiyorum, dedi. Yıllar önceydi. Türkiye'de kara bir Eylül günü evrensel mutluluk isteyenlerin yüzünü kana buladılar. Özgürlük savaşçısı iki genç kız İsveç'e sürgün gitmek zorunda kaldılar. Orada üniversitede okudular. Kızlardan bir tanesi üniversitede felsefe bölümünde doçentlik yapan İsveçli bir adama âşık oldu, tüm benliğiyle sevdi onu. Adam da sevdi mi onu? Görünüşte evet, ama özde hayır! Genç kız görünüşe kandı, özü göremedi; aşk, özü görmesini engelledi. Adama inandı. Biliyorsun, aşk bir inançtır.

Nilgün anlatacağı felaketi geciktirmek isteyen insan gibi sustu.

- Lütfen devam et, dedi Kerim.

Nilgün sözünü sürdüremedi, yeniden ağlamaya başladı. Kerim merak içinde sakince bekledi. Nilgün kendi hüznünü ağlayarak dindirdikten sonra,

- Yabancı-İsveçli adamın gizlediği bir sır vardı, dedi. Öyle bir sır ki, kızın aşka bağışladığı yaşamını kahredecek, ölümle eşit bir sır.

Nilgün'ün gözleri toprağa bakar gibi karardı, gözyaşları yine yerinde bekleyemedi, yerlerini bıraktılar, tek tek masanın üzerine yapıştılar. Elleriyle gözünü silerek,

- Yabancı adam çaresi olmayan bulaşıcı bir hastalığa yakalanmıştı, dedi. Ve sevdiğini söylediği kızdan bunu gizlemişti. Cinsel yolla geçen ölümcül hastalığını sevgilisine bulaştırmıştı. Bir gün sır çözüldü, gerçek ortaya çıktı. Kız da bulaşıcı hastalığı taşıyordu artık.

Kerim dayanamadı. Öyküsü anlatılan kadının isyan duygusuyla haykırdı,

- Korkunç bir şey bu! dedi parmaklarını yumruk haline getirerek.

Nilgün öyküsünü kederli bir suratla sürdürdü,

- Çaresizlik kötü, dedi. Kız üzüntüsünü, aldatılmışlığını, aşkın yarattığı hayal kırıklığını, hastalığını yanına alarak Türkiye'ye geri döndü. Artık bir erkeği sevemeyeceğini, güvenemeyeceğini düşünüyordu. Sonra sevse ne olacaktı? Bedeninde taşıdığı ölümcül hastalığı seveceği adama mı bulaştıracaktı?

Nilgün dalgınlaştı, uzak diyarlarda sevgilisini yalnız bırakmış kadının mahzunluğuna büründü,

- Duygular ferman dinlemedi, dedi. Kız yeniden bir adama âşık oldu, onu canı gibi sevdi. Ama hiçbir zaman kavuşamadılar, etiyle kanıyla aşkı yaşayamadılar. Kız sevdiği adamı ıstıraplar içinde kıvrandırmamak için onun peşini bıraktı. Ölüm yoluna çıktı, ölümünü beklemeye başladı. Sevdiği adamın başka bir kadına sevdalandığını bilmeden çok yakında ölecek! Sevdiğim kadın ölecek!

Gözyaşlarıyla ıslanmış elleriyle cebinden çıkardığı iki mektubu Kerim'in önüne koydu. Kerim olayı anlamaya çalışan şaşkınlık içinde mektupları okumaya başladı. Okurken anladı, gözleri çukura kaçtı, doldu, sulandı; damlalar yanaklarından aşağı doğru usulca, yavaş iniş yaparak kaydı. Son paragrafı okurken kendini tutamadı, aniden gözyaşı bezlerinin üzerine bir dinamit düştü, bezler parçalandı. Gözyaşı nehri hıçkırıklar arasında yüzünü sel gibi bastı.

BİRİNCİ MEKTUP: **YABANCI ADAMA**

Sen artık İsveç'te unutulmuş, hatırlamak istemediğim bir hatırasın. Sana böyle seslendiğim için üzgün değilim. Yokluğunun yaşattığı ıstıraplardan kurtuldum. Ne hayalime, ne yatak odama alıyorum seni. Müthiş, harika bir şey oldu; duygusal hayatıma başka bir erkek girdi, senin yerine onu düşünüyorum. Sevdanı masal gibi yaşamıştım, şimdi yeni sevgilimle masalımsı sevda yaşayacağım. Tenine ölüm bulaşmış benim gibi bir insanın yeniden sevebildiğine inanmayabilirsin. Ama seviyorum, ölüme inat seviyorum, hem de çok seviyorum.

Başka bir erkeğin tenini tatmamı yasakladın; ama sevmemi yasaklayamazsın. Uzun süreli tensiz bir sevgi olamayacağını bilmeme karşın böyle diyorum. Tek tarafın duygularıyla yüklü sevdanın olabileceğine inanıyorum; böyle sevginin şanssız, acılı olacağını da biliyorum. Buna razıyım. Platoncu, mistik bir sevda mı diyorsun? Olsun, öyle seveceğim. Platonik aşkıma doğaüstü gücün görünmez elbisesini giydirerek değil, hayatın görünen sıcacık giysisini giydirerek seveceğim. Dokunuşlarımla seveceğim onu. Dokunuşlarımı, duygularımı, şehvetten ayırmayı öğrenerek seveceğim. Seviyorum!

Duygularım dağ doruklarında dolaşıyor. Sevgi, damarlarımdan dörtnala geçiyor. Yüreğimin sevgi volümü yükseldi. Göçebe geçmişimi hiç unutmayacağımı, hep seni severek, hep senden nefret ederek yaşayıp öleceğimi sanıyordum. Yanılmışım. Geçmiş zamanın külleri üzerime yağmıyor artık. Hayat pilimi aşk tekrar doldurdu.

Aşk batmış şehirler gibi onarılmıyor, bir kez yıkılmaya başladı mı taş üstünde taş kalmıyor. Ona duyduğum sevda senin aşkını toz etti. Yüreğim senin yüreğinde mahsur kalmıştı, şimdi onu geri alıyorum.

Aşk korsan haritalarında gizlenmiş define gibidir, kolay bulunmaz, defineyi buldum. Aşkının mührünü kırdım, ona duyduğum sevgiyle yeni şifre yazacağım hayatıma. Yaşam peçesini indirdi, gülümsüyor bana. Aşkın bitiminde solgun manzaralar vardır; eğer yeni bir aşkın gözleriyle seyredilmezse. Seyrediyorum! Gözlerim aşk bitimini değil, aşkın başlangıcını görüyor, her taraf rengârenk…

Son mektubum bu! Hayatımın aşk defterini yeniledim. Ölünceye kadar hep onun ismi olacak. Dilini yutmuş aşk konuşacak, sadece ben duysam da konuşacak! Bana bıraktığın acılardan artakalan deprem yemiş hayatı sana geri yolluyorum. Dünyanın "sevinç" yazan kapısından geçiyorum. Denizine sığmayan dalgalar gibiyim. Mıknatısa tutunmuş demircesine ona koşuyorum. Biliyorum, bekliyor beni!

İKİNCİ MEKTUP: SEVGİLİME

Yabancı adama yazdığım son mektubun üzerinden kaç ay geçti? Hatırlamıyorum. Ama seni öptüğüm ”yıldızlı geceden” önce yazdığımı hatırlıyorum. Gerçi bunun önemi yok, önemli olan sensin sevgilim. İsveç’in ölüm kokan hastanesinin bu odasında her saniye seninle birlikteyim. Ölüm günleri sayıyor, Özlem, senin özlemini!

Ölüm tarafından boğazı sıkılan benim gibi bir insan yalan söylemez. İnan bana, hayatımda en çok seni sevdim. Umutsuz yaşadıklarının farkında olmayan duygularıma inat sevdim. Nuran gibi sevdim seni.

Şehri kuşbakışı seyrettiğimiz yıldızlı geceyi hatırlıyor musun? Seni ilk öptüğüm o gece platonik aşkımın çaresizliğini, olanaksızlığını anladım. Duygularım tatmin olsun diye bencilce sana eziyet edeceğimi kavradım. O öpücük hem beni sana kopmazcasına bağladı, hem de kafama vurarak gerçeği gösterdi. Seven insan sevgilisine eziyet eder mi? Benim sana eziyetten başka verebilecek hiçbir şeyim yoktu.

Dayanamadım, seni ikinci kez öptüm. Son öpücük kesin kararımı verdirdi; eğer seni seviyorsam senden uzaklaşmalıydım. Sende nefret yaratarak uzaklaşmalıydım ki, beni kolayca unutabilesin. Nefret, sevgiyi canını acıtmadan öldürür.

Yabancı Adam’dan sonra tek seni sevdim, tek seni öptüm, bedenim tek seni istedi. Rüyalarıma bile başka erkeği sokmadım, senin haberin olmadan yalnızca seninle seviştim. İnan bana!

Her insanın uçaklar gibi karakutusu vardır. Öldükten sonra benim karakutum içinde sadece senin sesini, hayalini bulacaklar. Aristoteles, ”*Yaşamak asıl anlamda, ya duyumsamaktır, ya da düşünmektir*,” der. Seni sevdikten sonra yaşamım hem seni duyumsamakla, hem düşünmekle geçti. Son nefesimi vereceğim güne kadar da öyle olacak. Ölürken ağzımdan çıkan son kelime ”SEN” olacaksın.

Çatlayan dudak, kavrulan toprakçasına seviyorum seni. Sevgiden susuz kalmış ölen ağaç gibi. Kalbimin harmanıyla. Yaşamın görkemiyle. Hayatın en ıssız sığınağından ölüme kayan yıldız olarak seviyorum seni.

Sana vasiyet ediyorum: Yüreğin yapraklar gibi sararıp solmamalı. Kalp bankası iflas etmemeli. Hayatı kurşun hızıyla yaşamalısın, sevmelisin, savaşmalısın. Yaşam ile ölüm arasındaki asma köprünün her an kopabileceğini bilerek durmaksızın koşmalısın. Nuran ve benim adıma…

Canım, birtanem!

Titreyen Göl’ün kıyısını, üşeyen sabah kuşlarının korosunu, orada sen konuşurken yazdığım ve artık her gün tekrar ede ede ezberlediğim Nuran’ın o güzel sözlerini anımsıyor musun? O duygularla, içim titreyerek sana sesleniyorum:

”Sevgilim, sevdalım, fosforlu sevdam benim. Sen yaşayan gülümsün. Seninle sonsuza değin el ele yürümek isterdim. Ne yapalım ölüm istek tanımıyor, rastlantı istek tanımıyor. Seni ilk tanıdığımda nasıl sevdiysem, nasıl sevdalandıysam, şimdi ölürken de öyle sevdalıyım sana. Ama hayalden sevda olmaz. Gerçek dünyada seni sevecek Nuran’ı, Özlem’i sev. Bizim gibi olsun, bizim gibi sana fosforlu sevda duysun. Bizim gibi ölmesin, fakat gerektiğinde senin için ölebilsin. Sen de onun fosforlu sevdasına ölebil.”

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Ahlberg, Alf, *Filosofins Historia*, Bokförlaget Natur och Kultur, 1967.

Ahlberg, Alf - Regnell, Hans, *Filosofiskt Lexikon*, Bokförlaget Natur och Kultur, 1974.

Aristoteles, *Fizik*, Yapı Kredi Yayınlar (YKY), 2001.

Aristoteles, *Gökyüzü Üzerine*, Dost Kitabevi, 1997.

Aristoteles, *Kategoriler*, İmge Kitabevi, 2002.

Aristoteles, *Metafizik*, Sosyal Yayınları, 1996.

Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*, Kebikeç Yayınları, 2005.

Aristoteles, *Politika*, Remzi Kitabevi, 2002.

Aristoteles, *Retorik*, Yapı Kredi Yayınları, 1995.

Aristoteles, *Ruh Üzerine*, ALFA Basım Yayım Dağıtım, 2001.

Aristoteles, *Yorum Üzerine*, İmge Kitabevi, 2002.

Aurelius, Marcus, *Kendime Düşünceler*, Alfa Yayınları, 2006.

Bacon, Francis, *Denemeler*, Mopra Kültür Yayınları, 2003.

Berkeley, *Hylas ile Philonous Arasında Üç Konuşma*, Sosyal Yayınları, 1984.

Berkeley, *İnsan Bilgisinin İlkeleri Üzerine*, Bilim ve Sanat, 1996.

Campanella, *Güneş Ülkesi*, Sosyal Yayınları, 1996.

Descartes, R., *Ahlak Üzerine Mektuplar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992.

Descartes, R., *Aklın Yönetimi İçin Kurallar*, Sosyal Yayınlar, 1999.

Descartes, R., *Felsefenin İlkeleri*, Say Dağıtım, 1992.

Diderot, *Felsefe Konuşmaları*, Sosyal Yayınları, 1993.

Epiktetos, *Düşünceler ve Sohbetler*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997.

Er, Sadık Erol, *Emil Cioran bir Alacakaranlık Düşünürü*, Ara-lık Yayınları, 2006.

Erasmus, *Deliliğe Övgü*, Kabalcı, 1998.

Feuerbach, Ludwig, *Geleceğin Felsefesi*, Say Yayınları, 2006.

Feuerbach, Ludwig, *Hıristiyanlığın Özü*, Öteki Yayınevi, 2004.

Gökberk, Macit, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitabevi, 2004.

Hacıkadiroğlu, Vehbi, *İnsan Felsefesi*, Cem Yayınevi, 1997.

Hançerlioğlu, Orhan, *Felsefe Ansiklopedisi Düşünürler Bölümü, Cilt 1, Cilt 2*, Remzi Kitabevi, 1985.

Hegel, G.W.F., *Bütün Yapıtları (Seçmeler)*, Onur Yayınları, 1976.

Hegel, G.W.F., *Estetik*, Say Yayınları, 1982.

Hegel, G.W.F., *Hukuk Felsefesinin Prensipleri*, Sosyal Yayınları, 2004.

Hegel, G.W.F., *Mantık Bilimi, Felsefi Bilimler Ansiklopedisi*, İdea Yayınları, 2004.

Hegel, G.W.F., *Tarih Felsefesi*, İdea Yayınları, 2006.

Hegel, G.W.F., *Tarihte Akıl*, Kabalcı Yayınevi, 2003.

Hegel, G.W.F., *Tinin Görüngübilimi*, İdea Yayınları, 2004.

Herakleitos, *Kırık Taşlar*, Bordo Siyah Klasik Yayınlar, 2003.

Hobbes, Thomas, *Leviathan*, YKY, 2004.

Hobbes, Thomas, *Yurtaşlık Felsefesinin Temelleri*, Belge Yayınları, 2007.

Hume, David, *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme*, İdea Yayınları, 1997.

Höffe, Otfried, *De Stora Filosoferna, Del 1 (Antiken och Medeltiden), Del 2 (Nya Tiden Från Bacon till Nietzsche)*, Bokförlaget Forum, 1995.

Kant, İmmanuel, *Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi*, Türkiye Felsefe Kurumu, 2002.

Kant, İmmanuel, *Arı Usun Eleştirisi*, İdea Yayınları, 1993.

Kant, İmmanuel, *Pratik Usun Eleştirisi*, Say Yayınları, 2001.

Kant, İmmanuel, *Yargı Yetisinin Eleştirisi*, İdea Yayınları, 2006.

Kranz, Walter, *Antik Felsefe*, Sosyal Yayınları, 1984.

Locke, John, *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme*, Kabalcı Yayınevi, 2004.

Locke, John, *Tabiat Kanunu Üzerine Denemeler*, Paradigma, 1999.

Machiavelli, *Prens*, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1993.

Magee, Bryan, *Büyük Filozoflar*, Paradigma Yayınları, 2000.

Montaigne, *Denemeler*, Seçkin Yayıncılık, 1994.

More, Thomas, *Utopia*, Cem Yayınevi, 1997.

Nietzsche, Friedrich, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, Cem Yayınevi, 1998.

Nietzsche, Friedrich, *Deccal*, İthaki, 2003.

Nietzsche, Friedrich, *Ecce Homo*, YKY, 1999.

Nietzsche, Friedrich, *İnsanca, Pek İnsanca*, Say Yayınları, 2003.

Nietzsche, Friedrich, *Putların Alacakaranlığı*, Say Yayınları, 2002.

Pascal, Blaise, *Düşünceler*, Say Yayınları, 2002.

Platon, *Devlet*, Sosyal Yayınlar, 2002.

Platon, *Menon*, Gündoğan Yayınları, 1994.

Platon, *Parmenides*, İmge Kitabevi, 2001.

Platon, *Phaidon*, Gündoğan Yayınları, 1995.

Platon, *Sofist*, Sosyal Yayınları, 2000.

Platon, *Şölen*, Bordo Siyah Yayınları, 2003.

Platon, *Timaios*, Sosyal Yayınları, 2000.

Platon, *Yasalar*, Kabalcı Yayınevi, 1998.

Rousseau, J.J., *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*, Say Yayınları, 2004.

Russell, Bertrand, *Batı Felsefesi Tarihi I, II. cilt*, Say Yayınları, 2002.

Schopenhauer, Arthur, *Aşkın Metafiziği*, Sosyal Yayınları, 2002.

Schopenhauer, Arthur, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, Biblos, 2005.

Schopenhauer, Arthur, *Parerga-Paralipomena*, Biblos, 2007.

Spinoza, Benedictus de, *İlâhiyat*, Locus, 2006.

Spinoza, Benedictus de, *Siyaset Üzerine Seçmeler*, Morpa Kültür Yayınları, 2003.

Spinoza, Benedictus de, *Törebilim*, İdea Yayınları, 2000.

Voltaire, *Felsefe Sözlüğü*, İnkilâp ve Aka Yayınevi, tarihsiz.

ARKA KAPAK

Nietzsche, Schopenhauer, Feuerbach, Hegel, Kant, Hume, Locke, Leibniz, Spinoza, Hobbes, Pascal, Descartes, Machiavelli, Montaigne, More, Campanella, Bacon, Epiktetos, Seneca, Cicero, Epikuros, Lucretius, Aristoteles, Platon, Demokritos, Herakleitos…

Üç bin yıllık düşünce tarihinin filozoflarıyla aşkı birleştiren bir roman.

* * *

”*Aşkın hiç bulunmadığı yerde, güzellik neye yarar.*”

J.J. Rousseau

”*İnsan sevilmek istiyorsa önce sevilmeye değer olmalı.*”

Goethe

”*İnsan kalbindeki gerçek aşk, dört nala giden bir at gibidir; ne dizgin tutar, ne söz dinler.*”

Konfüçyüs

”*Siz de bilirsiniz ya, gerçek aşk bir istisnadır; aşağı yukarı, yüzyılda iki, üç tane ya çıkar ya çıkmaz öylesi.*”

Camus